blasco ibáñez

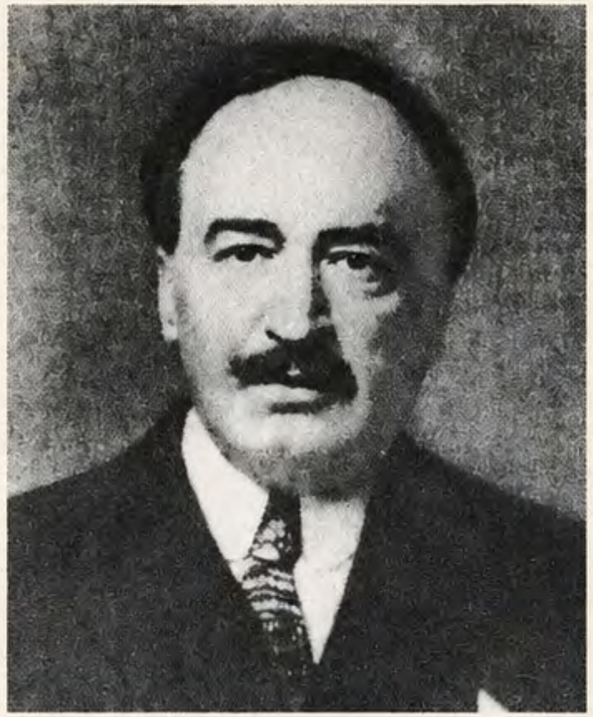

ISBN 973-21-0582-8
ISBN 973-21-0583-6

1490

VOL. I-II, lei 30 000

editura minerva

Romanul **În căutarea Marelui Han,** operă postumă a scriitorului spaniol Vicente Blasco Ibáñez (1864-1928) e inspirat din prima călătorie de descoperire a Lumii Noi întreprinsă de Cristofor Columb şi de fraţii Pinzon. Autorul a studiat timp de optsprezece ani personalitatea enigmatică a lui Cristofor Columb şi concluzia sa, exprimată în ultimele rânduri ale cărţii este: "Poate că vor trece secole întregi fără ca oamenii să se pună de acord în legătură cu cine a fost în realitate omul cu paisprezece locuri de naştere şi două morminte" - Cristofor Columb.

1490

fondată în 1895 bpt serie nouă

blasco ibáñez

în căutarea marelui han

(Cristofor Columb)

*

blasco ibáñez

CLUBUL CĂRȚII DIGITALE
BIBLIOTECA ALEPH

vicente blasco ibáñez

în căutarea marelui han

(Cristofor Columb)

*

ROMAN

TRADUCERE, PREFAȚĂ, TABEL CRONOLOGIC
ȘI NOTE DE MIRELA PETCU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1999
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Pentru această versiune toate drepturile
rezervate Editurii Minerva (B.P.T.)
I.S.B.N. 973-21-0582-8
973-21-0583-6

ÎN LOC DE PREFAŢĂ

Romanul *În căutarea Marelui Han,* operă postumă a scriitorului spaniol Vicente Blasco Ibáñez, e inspirat de prima călătorie de descoperire a Lumii Noi, întreprinsă de Cristofor Columb şi de fraţii Pinzón. Autorul a studiat timp de optsprezece ani personalitatea enigmatică a lui Cristofor Columb şi concluzia sa, exprimată în ultimele rânduri ale cărţii, era aceasta: "Poate că vor trece secole întregi fără ca oamenii să se pună de acord în legătură cu cine a fost în realitate omul cu paisprezece locuri de naştere şi două morminte".

Ce l-a atras oare pe Blasco Ibáñez spre acest aventurier genial? Poate chiar propria sa fire. „Am fost – mărturiseşte el într-o scrisoare – agitator politic, am petrecut o parte din tinereţe în închisoare (am fost arestat de 30 de ori!), m-au rănit grav în lupte crunte; cunosc toate privaţiunile fizice pe care un om le poate îndura, inclusiv cea a unei sărăcii lucii, şi totodată am fost deputat până m-am săturat (de şapte ori); am fost prieten intim al unor şefi de state, l-am cunoscut personal pe sultanul Turciei, am locuit în palate; într-o vreme am fost om de afaceri şi am mânuit milioane în America am înfiinţat aşezări omeneşti. Prin asta vreau să arăt că mi-a plăcut mai mult să fac romane în realitate, decât să le scriu."

Vicente Blasco Ibáñez este ultimul reprezentant de seamă al şcolii naturaliste spaniole, mai degrabă prin ton decât prin stil. Tonul, colorat şi

plastic, corespunde unei tehnici de tuşă amplă, diferită însă de detaliul minuţios al lui Zola, al cărui ucenic se considera. În schimb, ambianţa şi pasiunile personajelor – de fapt lupta brutală a instinctelor primare – amintesc de determinismul fiziologic al şcolii franceze.

Deşi prezentarea vieţii şi operei scriitorului ar putea fi utilă multora dintre noi şi plăcută pentru cel care ar face-o – căci şi-ar împrospăta cunoştinţele, răsfoind tomurile groase ale Istoriei literaturii spaniole, alcătuită din timp în timp de nume ilustre – eu aş propune, fie-mi iertată îndrăzneala, un alt tip de prefaţă.

Poate că s-au şters din memoria colectivă manifestările dedicate celui de-al Cincilea Centenar al Descoperirii Americii – Întâlnirea între două Lumi, când s-a repetat simbolic prima călătorie a lui Columb şi a fraţilor Pinzón, folosindu-se replicile fidele ale celor trei corăbii. Dar cum arătau acele corăbii? Cum erau construite? Câte replici s-au realizat până acum? Unde au fost reconstruite şi de când erau pregătite ultimele replici pentru traversarea Atlanticului? Să pornim, aşadar, de-a lungul câtorva pagini, într-o călătorie pe care am întreprins-o în 1990 pentru a asista la plecarea în cursa de probă a celor trei corăbii descoperitoare.

Zi toridă de vară, tipic andaluză. Străbătând autostrada impecabilă, ce permite atingerea unei viteze medii de 110 kilometri la oră, se ajunge în mai puţin de un ceas de la Sevilla la Huelva.

Huelva este capitala provinciei cu acelaşi nume şi a fost, în mod sigur, şi capitala semilegendarei Tartessia, după cum par să confirme recentele descoperiri arheologice din zonă. Importanţa sa se datorează atât poziţiei geografice, la vărsarea râului Tinto, cât şi extraordinarelor bogăţii miniere din interiorul provinciei. Imaginea actuală este cea a unui oraş-port modern.

Primul drum făcut, parcurgând străzile largi şi împodobite cu fanioane multicolore, a fost la sediul celui de-al Cincilea Centenar al Descoperirii Americii, mai pe scurt Quinto Centenario. Era la 31 iulie 1990 şi Huelva avea să găzduiască la cheiurile sale, timp de trei zile, replicile în mărime naturală ale corăbiilor cu care Cristofor Columb şi fraţii Pinzón au descoperit Lumea Nouă. Ospitalitatea obişnuită a gazdelor a sporit când le-am spus că sunt din România şi mi-au stabilit o întâlnire, în aceeaşi seară, la bordul navei *Santa Maria,* aşteptată să sosească dintr-o

clipă într-alta. Până atunci, gazdele au sugerat vizitarea câtorva puncte de pe „Ruta Colombina".

Palos de la Frontera, un sat cu aproximativ 600 de locuitori, este poate cel mai important punct de pe această rută, fiindcă de aici erau originari fraţii Pinzón – cărora le-a fost ridicat un monument –, precum şi cea mai mare parte a marinarilor. Din portul ce nu mai există azi a pornit Columb în prima sa călătorie, la 3 august 1492. Din fântâna în stil „mudejar", din faţa bisericii, şi-au făcut „plinul de apă" caravelele şi nava. Casele de un alb strălucitor, cu arhitectură tipic andaluză, sunt dominate de biserica San Jorge, construită în 1473 şi declarată în 1931 monument naţional.

Nu departe se află orăşelul Moguer, a cărui patroană este Fecioara din Montemayor. La schitul purtând hramul acestei Fecioare a poposit deseori şi Columb, după cum mărturisesc documentele păstrate cu mare sfinţenie de călugări. În portul din Moguer, foarte activ în secolul al XV-lea, a fost construită şi a primit botezul apei caravela *Niña* sau *Santa Clara* şi de aici erau originari Juan, Pedro Alonso şi Francisco Niño, cei dintâi care s-au înrolat pentru prima călătorie de descoperire. Tot din Moguer erau şi Quintero, însoţitorul lui Hernán Cortés, cuceritorul Mexicului şi călugărul dominican Fray Andrés de Moguer, cel dintâi cronicar al ordinului său în Mexic.

La mănăstirea Santa Clara – cel mai important monument al oraşului – a vegheat şi s-a rugat în noaptea de 15 spre 16 martie 1493 Cristofor Columb, împlinind un jurământ făcut pe mare, în timpul unei cumplite furtuni, care punea în pericol caravela *Niña.*

În ultima vreme, numele Moguerului a fost asociat mai ales cu cel al ilustrului său fiu, laureat al Premiului Nobel, scriitorul Juan Ramón Jimenez.

Plaza del Cabildo, din centrul aşezării, a fost şi continuă să fie locul de întâlnire al localnicilor. Un frumos monument-fântână – de pe al cărui basorelief nu lipsesc Poezia şi măgăruşul Platero, muzele lui Juan Ramón Jimenez – împodobeşte acum piaţa, în faţa căreia se înalţă Primăria, construită în stil renascentist.

Pe firele de telegraf rândunelele se adună gălăgioase, semn că apusul soarelui nu este departe.

Ne întoarcem la Huelva şi reuşim, nu fără dificultăţi, să pătrundem pe chei, în incinta portuară a celui de al Cincilea Centenar.

Sosirea celor trei corăbii este salutată de locuitorii din Huelva, care ţin să fie prezenţi cu mic, cu mare şi se plimbă în sus şi în jos prin dreptul ambarcaţiunilor, pe care eşti tentat să le crezi machete, chiar dacă se ştie că ele sunt replici fidele şi că începând cu 3 august 1990 vor efectua o croazieră de probă pe Mediterana, pregătindu-se astfel pentru traversarea Atlanticului, la 3 august 1992.

În dreptul navei-amiral *Santa María* ne întâlnim cu gazdele şi urcăm la bord, „sorbind" explicaţiile competente, exacte şi pline de detalii care ni se dau.

Comisia Naţională Spaniolă şi Societatea de Stat a celui de-al Cincilea Centenar al Descoperirii Americii au iniţiat, cu ani în urmă, în colaborare cu Armata Spaniolă, un program de construire a navelor descoperitoare. Două au fost obiectivele fundamentale ale acestui program: primul dintre ele – repetarea călătoriei Amiralului Cristofor Columb şi a fraţilor Pinzón, reproducându-se cu fidelitate ruta urmată de marinarii spanioli în lunile august, septembrie şi octombrie ale anului 1492; iar al doilea – stimularea cercetării asupra celor trei corăbii descoperitoare, precum şi aprofundarea cunoştinţelor asupra construcţiilor navale, a navigaţiei şi a vieţii de zi cu zi a oamenilor mării în secolele XV şi XVI.

Aceste corăbii nu le reprezintă doar pe cele care au plecat din Palos de la Frontera la 3 august 1492, ci evocă, de asemenea, prin similitudine, corăbiile care, sub pavilionul Spaniei, au cutreierat în epocă imensitatea apelor oceanelor Atlantic şi Pacific şi au ajuns pe două noi continente şi într-o puzderie de insule de pe toate mările lumii. Să nu uităm că au fost spaniole primele corăbii care au ajuns în diferite puncte din America – precum Alaska, California, Ţara de Foc, Antile sau râul Hudson – şi în marea majoritate a grupurilor de insule care jalonează Oceanul Pacific (insulele Tuamotu, Noile Hebride, Noua Guinee, Mariane, Marshale, Bismark, Solomon, Ale Societăţii, Caroline, Marchize, Tonga, Galapagos, Hawai, Filipine, Vulcani, Juan Fernández, Noua Zeelandă, Cook, Santa Cruz, Louisiana, etc.) şi chiar în Australia. De asemenea, o navă condusă de marinari spanioli a fost protagonista celei mai mari isprăvi din istoria navigaţiei: primul ocol în jurul lumii.

Prima replică a uneia din cele trei corăbii, mai precis a navei *Santa María*, a fost construită cu prilejul celui de-al Patrulea Centenar al

Descoperirii Americii. Iconografia secolelor XV şi XVI, precum şi *Jurnalul de bord* al lui Columb, au fost de mare ajutor în realizarea proiectului.

Tot în 1892 s-au construit şi replicile caravelelor *Pinta* şi *Niña* dar, spre deosebire de *Santa María,* care a reuşit să traverseze Atlanticul, caravelele s-au dovedit a fi incapabile să navigheze şi au fost remorcate din portul Palos până pe coastele americane.

Câţiva ani mai târziu, având ca destinaţie Expoziţia Ibero-americană de la Sevilla, din 1929, se construieşte o altă replică a *Santei María.* După încheierea festivităţilor, nava-amiral este dusă în estuarul râului Tinto, unde a rămas ca muzeu plutitor.

În 1962, două replici ale caravelei *Niña* traversează Oceanul Atlantic.

În sfârşit, în 1969, Târgul Mondial de la New York decide să expună pentru public o replică a *Santei María.* Construită la Barcelona, nava este transportată în America la bordul unui şlep de mărfuri.

Pentru replicile din 1992 s-a utilizat proiectul lui Martínez Hidalgo, directorul Muzeului Maritim din Barcelona, autor a numeroase studii referitoare la istoria navigaţiei, iar construcţia a fost adjudecată de Şantierele Viudes din Barcelona – pentru *Santa María,* de Şantierele Reunite de pe Insula Cristina – pentru *Pinta* şi de Arsenalul Militar din Cartagena – pentru *Niña.*

Ascultând explicaţiile detaliate, o întrebare încolţeşte: oare materialele folosite sunt tot cele de acum mai bine de cinci sute de ani? Stejarul şi bradul – ni se răspunde – au fost tăiaţi din pădurile Galiciei şi Pirineilor, iar bradul folosit pentru catarge şi verge provine din Balsain. Până şi cuiele sunt realizate după un model de la începutul secolului al XVI-lea. Călăfătuirea s-a făcut cu câlţi de cânepă, urmându-se întru totul recomandările din *Itinerariul navigaţiei,* scris de Escalante de Mendoza şi publicat în anul 1575. Tot din cânepă este şi cordajul, şi ar fi trebuit să fie şi velatura, dar negăsindu-se pînză de cânepă „groasă şi deasă", s-a folosit pânza de in, fibra vegetală cea mai asemănătoare cu cânepa.

Ancorele sunt din oţel turnat, cu traversă din stejar, după modelul folosit în mod curent la sfârşitul secolului XV. Nava *Santa María* este echipată cu o ancoră mare de 644 kg, două de pornire de câte 460 kg şi două mici de 46 kg. Caravelele *Pinta* şi *Niña* au cîte o ancoră mare de 460 kg, două de pornire de 322 kg şi două mici de 46 kg.

Cele trei corăbii au la bord câte o barcă, a căror structură este realizată din lemn de stejar, iar restul din lemn de brad.

Pe puntea de la prova a fiecărei nave e instalată vatra, făcută din fier şi acoperită cu nisip, pentru a evita ca focul să ardă scândurile punţii.

Iluminarea ambarcaţiunilor se face cu felinarul de la habitaclu, pentru pilot, şi cu diverse felinare de punte. Nava *Santa María* are în plus un felinar la pupa.

Fiecare navă are câte un cabestan.

Corăbiile lui Columb aveau puţin mobilier. Cele două caravele abia dacă aveau o masă rustică din brad şi câteva banchete, o masă mică şi un scaun pliant folosit de navigatori pentru a aprecia poziţia pe mare în funcţie de înălţimea soarelui. Doar nava *Santa María* dispunea de o cabină pentru Amiral, mobilată cu un pat, o masă şi două sau trei fotolii, unul din ele tapiţat, probabil, cu catifea roşie. Restul echipajului se vedea obligat să se odihnească sub cerul liber, în general pe puntea principală, la adăpostul unei pânze de cort şi a teugei provei.

Pentru păstrarea efectelor personale existau nişte lăzi, fiecare om de la bord având dreptul, după ierarhie, la un număr de lăzi. În expediţia lui Magellan, de exemplu, căpitanul general avea dreptul la patru, căpitanul la trei şi aşa mai departe.

Nu se cunoaşte exact ce armament aveau corăbiile descoperitoare. Se presupune însă că *Santa María* era prevăzută cu o bombardă şi două tunuri falconet, iar caravelele doar cu câte două tunuri falconet. Mai existau la bord spade şi sulițe, similare armelor de infanterie, purtate de marinari când ieşeau pe mare.

Ca şi predecesoarele lor, cele trei nave destinate să repete, după cinci sute de ani, prima călătorie de descoperire, au pentru buna cârmuire o busolă, un balansier cu patru ciocane, un astrolab, un cadran solar, o clepsidră cu nisip şi un compas, toate acestea cópii fidele după originalele folosite în secolul al XVI-lea.

Nava *Santa María* avea o lungime de 25 de metri şi o greutate de 160 de tone; caravela *Pinta*, o lungime de 15 metri şi o greutate de 60 de tone; iar *Niña*, o lungime de 15 metri şi o greutate de 45 de tone, coordonate pe care le respectă întocmai şi replicile lor prezente.

S-a înserat de-a binelea şi enorme reflectoare luminează cele trei corăbii.

Ziua următoare, de 1 august, a fost declarată Ziua Navigatorului, ca omagiu adus marinarilor celor trei corăbii descoperitoare şi tuturor marinarilor din acea epocă.

Nu departe de Huelva se află Mănăstirea Rábida, care a jucat un rol decisiv în prima călătorie de descoperire, căci acolo a găsit Columb nu numai adăpost, ci şi sprijin din partea călugărilor şi mai ales din partea stareţului Juan Pérez, care i-a înlesnit audienţele la regina *doña* Isabel.

Căldura toridă a începutului de august, insuportabilă în faţa mănăstirii pe unde se plimba uneori Columb, se topeşte pe măsură ce pătrunzi dincolo de zidurile groase. Curtea interioară, cu arcade atât la parter, cât şi la etaj, este împodobită cu muşcate. Nimic nu te face să retrăieşti în acest spaţiu deschis, dar înconjurat de ziduri, ambianţa de acum mai bine de cinci sute de ani. Alta este însă situaţia când pătrunzi în fosta chilie a stareţului Juan Pérez – cea cu tavanul în formă de corabie răsturnată – unde Columb a bătut palma în semn de înţelegere cu Martín Alonso, cel mai mare dintre fraţii Pinzón. „Pe această masă – ne spune între altele un călugăr, arătând spre masa din mijlocul chiliei – Columb şi-a desfăşurat hărţile lui de navigaţie şi a demonstrat că oul poate sta în picioare. Să ştiţi că oul acela era fiert." Preţioasele fresce realizate de Vázquez Díaz şi machetele celor trei corăbii contribuie, de asemenea, la crearea unei atmosfere evocatoare care te înfioară.

Cu o zi înainte de ridicarea ancorelor era hramul mănăstirii şi Cristofor Columb împreună cu tot echipajul său s-au rugat în faţa altarului Fecioarei Miracolelor, patroana Rábidei.

Aici, în mănăstire, a murit şi a fost înmormântat asociatul lui Columb, Martín Alonso Pinzón.

Ca ultim omagiu adus temerarilor navigatori a fost amenajată în incintă o chilie unde sunt expuse drapelele teritoriilor supuse de coroana spaniolă, precum şi lădiţele cu mostre din pământul descoperit.

În dimineaţa zilei de 3 august 1990, la ora 7 dimineaţa, cele trei corăbii încep să se deplaseze de la cheiurile Levante la Punta del Cebo, o extremitate a insulei Saltes, pe care se înalţă o gigantică statuie a lui Columb, devenită simbolul oraşului Huelva. În jurul prânzului, la picioarele acestui monument se aduc ofrande florale lui Columb şi în minutele următoare navele se îndreaptă spre ieşirea din estuar.

Lumea adunată pe maluri și ambarcațiunile sportive policrome ce smălțuiesc apele estuarului petrec corăbiile făcând, parcă, repetiție pentru anul 1992. O navă și două caravele: simbolul unei epoci, al unei credințe și al unei lumi pe care, în ciuda vechimii ei, am numit-o Lumea Nouă doar pentru că – deși bogată în aur – nu a avut o navă și două caravele ca să ne descopere pe noi.

1990

MIRELA PETCU

CRISTOFOR COLUMB „ÎN CĂUTAREA MARELUI HAN"

Pasionat călător, Vicente Blasco Ibáñez propune în ultimul său roman *În căutarea Marelui Han,* apărut în 1929, la un an după moartea sa, o dezlegare a misterului numit Cristobal Colón (Cristofor Columb), care începe să existe pentru Istorie abia în 1486 cînd acest personaj apare la Curtea Spaniei.

Puţine personaje din Istorie se pot compara cu Colón prin misterul care le învăluie pînă la vîrsta maturităţii şi care se restabileşte apoi după moartea lor. Nici în secolul XX nu se ştie cu certitudine unde s-a născut temerarul navigator şi, ceea ce este şi mai ciudat, unde îi este adevăratul mormînt.

Colón a fost un aventurier, un om fără altă patrie decît cea a propriilor convingeri şi interese.

Spania şi Portugalia erau în secolul al XV-lea singurele popoare din Europa unde Colón putea să găsească ajutor. A sosit la „ora exactă" pentru a profita de descoperirile celor două popoare şi de conjunctura politică din Spania. Secolul al XV-lea a fost marcat în Europa, ale cărei mari puteri îşi măcinau avuţiile în războaie, de setea de aur, de pietre preţioase, de mirodenii, de dorinţa Bisericii de a răspîndi, dincolo de propriile hotare, doctrina creştinismului şi de a realiza o unitate religioasă. Suficiente motive pentru Fernando şi Isabel de Castilla să încurajeze şi să finanţeze, într-o oarecare măsură, în 1492, călătoria lui Colón prin

Occident spre Extremul Orient, în căutarea bogăţiilor Marelui Han al Catay-ului (China). Proiectul lui Colón a constat pur şi simplu în găsirea unui drum spre Asia prin apus şi acest lucru i se părea uşor pentru că-şi imagina, ca şi alţii din epoca sa, bazându-se pe anumiţi profeţi biblici că „din şapte părţi câte numără pământul, şase erau de uscat şi una singură era acoperită de mare". Niciodată n-a bănuit că ar putea exista o lume nouă, nemenţionată în cărţile sfinte.

Colón, aşa cum îl zugrăveşte Vicente Blasco Ibáñez, nu a fost nici un învăţat, nici un sfânt. A fost pur şi simplu un om extraordinar, dotat cu o bogată imaginaţie şi o voinţă de fier, cu suflet de poet şi meschinării de negustor, curajos uneori şi alteori excesiv de prudent, până într-atât încât să-şi abandoneze explorările, genial în unele întreprinderi, iar alteori îngrozitor de obtuz şi îndărătnic. Romanul *În căutarea Marelui Han* este portretul unui om cu enorme calităţi şi mari defecte, favorizat de soartă în prima călătorie şi abandonat de aceasta în celelalte, care a întâlnit o lume nouă fără s-o ştie – aceasta fiind cea mai faimoasă greşeală din istoria omenirii. Portretul omului care, la cinci secole de la prima călătorie, continuă să rămână învăluit în misterul a paisprezece leagăne şi două morminte.

M.P.

TABEL CRONOLOGIC

1867 La 29 ianuarie se naşte, la Valencia, Vincente Blasco Ibáñez, fiul lui Gaspar Blasco Teruel, comerciant de origine aragoneză, şi al Ramonei Ibáñez Martínez.

Copilul primeşte o educaţie strict religioasă într-un colegiu de preoţi şi dovedeşte, de mic, pasiune pentru lectură, citind mult şi variat.

1879 Începe să scrie romane.

1881 Adolescentul Blasco Ibáñez, deja autor al unui roman de capă şi spadă, fuge de acasă la Madrid, unde trăieşte în mizerie până în momentul întâlnirii cu bătrânul romancier Manuel Fernandez y Gonzales, care îl angajează ca secretar. Este căutat de poliţie şi dus acasă.

1882–1884 Reîntors la Valencia, participă la viaţa politică republicană, continuându-şi studiile. Este arestat şi condamnat la 6 luni de închisoare, acuzat de crimă de „lezmajestate", deoarece scrisese un sonet împotriva regalităţii. Datorită vârstei, este absolvit de pedeapsă.

1885–1889 Urmează cursurile Facultății de drept din Valencia, fără prea multă tragere de inimă și continuă activitatea politică.

1887 Apare primul său volum *Fantezii, legende, tradiții (Fantasías, leyendas, tradiciones).*

1889–1891 Urmărit pentru activitatea sa politică, fuge la Paris, unde locuiește în Cartierul Latin. Îl studiază pe Balzac și pe Zola. Pentru a-și câștiga existența face traduceri și scrie *Istoria revoluției spaniole în secolul al XIX-lea (La historia de la revolución española en el siglo XIX).* Scrie, de asemenea, romanul popular *Păianjenul negru (Araña negra),* cu care nu se va mândri mai târziu, cu toate că acesta a fost foarte mult tradus și reeditat, chiar și după moartea sa.

1891 Profită de o amnistie și se întoarce în Spania, unde se căsătorește cu Maria Blasco del Chaco. Cu Maria va avea patru copii. Înființează ziarul *El Pueblo (Poporul),* care va fi deseori suspendat. Activitatea sa politică, la care nu a renunțat, este bogată și periculoasă, plină de conspirații, călătorii, arestări, procese, mitinguri.

1893 Este arestat pentru că organizase o acțiune de protest împotriva unei manifestări religioase, și pus în libertate cu prilejul alegerilor.

Apare volumul *Povestiri valenciene (Cuentos valencianos).*

1894 În paralel cu activitatea la ziar, scoate *Orez și tartană (Arroz y tartana)* și romanul *Floare de mai (Flor de Mayo).* Blasco Ibáñez se află în fruntea organizatorilor unei manifestații antiguvernamentale, soldate cu morți și răniți, motiv pentru care este obligat să se ascundă. În condiții de claustrare scrie *Răzbunare maură (Venganza mora),* povestire ce va deveni, mai târziu, romanul *Casa blestemată (La barraca).*

1896 Scrierile de călătorie *În ţara artei, Trei luni în Italia (En el país del arte, Tres meses en Italia)* şi volumele *Condamnata (La condenada)* şi *Alte povestiri (Otros cuentos)* îl fac cunoscut în afara Valenciei.

Fuge în Italia şi la înapoiere este arestat şi acuzat pe nedrept că organizase un atentat împotriva *Guardiei Civil.* În faţa Consiliului de război, procurorul cere să fie pedepsit cu 14 ani de închisoare, dar e condamnat doar la 4 ani, din care execută 14 luni.

1897 Pus în libertate, este supravegheat de poliţie.

1899 Publică în foileton, în ziarul său, romanul *Casa blestemată.* Romanul apare şi în volum, dar se vinde greu. Numai după traducerea sa în franceză, cartea va avea un succes editorial enorm.

Blasco Ibáñez este ales deputat al republicanilor în *Las Cortes* (corpurile legiuitoare). Discursul său antimonarhic este fulminant.

1900 Apare romanul *Printre portocali (Entre naranjos).*

1901 Publică romanul *Curtezana Sónnica (Sónnica la cortesana)* şi studiază viaţa locuitorilor de pe malul lacului Albufera, în vederea realizării romanului *Stuf şi noroi (Cañas y barro).*

1902 Apare romanul *Stuf şi noroi.* Scriitorul călătoreşte în insulele Mallorca şi Ibiza, unde studiază obiceiurile şi tradiţiile marinarilor şi pescarilor, precum şi lupta lor milenară cu piraţii din Mediterana.

1903 Publică romanul *Catedrala (La Catedral).*

În cadrul partidului republican îşi creează propria sa grupare, purtându-i numele – „Blasco".

1904 Îi apare romanul *Intrusul (El Intruso).* Este ales, în continuare, deputat.

1905 Văd lumina tiparului romanele *Crama (La Bodega)* şi *Hoarda (La Horda).*

1906 Inspirat de tabloul *Maja desnuda* al lui Goya, scrie romanul psihologic *Femeia goală (La Maja desnuda).* Călătoreşte în Europa răsăriteană şi în Orientul Apropiat.

1906–1909 Locuieşte cu intermitenţe la Paris.

1907 Vede lumina tiparului volumul de călătorii *Orient (Oriente).*

1908 Dă publicităţii *Sânge şi nisip (Sangre y arena),* roman ce va fi mai târziu ecranizat.

1909 Încredinţează tiparului romanul psihologic *Morţii poruncesc (Los muertos mandan),* apoi volumele *Luna Benamor, Povestiri (Cuentos), Schiţe şi însemnări (Bosquejos y apuntes)* – culegeri de povestiri istorice.
Primeşte invitaţia de a prezenta, la Buenos Aires, un ciclu de conferinţe despre literatura spaniolă. Călătoreşte, de asemenea, în Paraguay şi Uruguay.

1909–1914 Cu sprijinul guvernului din Argentina înfiinţează pe Río Negro din Patagonia colonia „Cervantes". Mai târziu, în provincia Corrientes, înfiinţează o nouă colonie, „Nueva Valencia". Amândouă coloniile vor eşua.

1914 Îi apare romanul *Argonauţii (Los argonautas)* în două volume, care abordează tema emigraţiei.
Izbucneşte primul război mondial.
Aflat la Paris, Blasco Ibáñez scrie *Cei patru călăreţi ai Apocalipsului (Los cuatro jinetes del apocalipsis).* Traduce şi scrie *Istoria războiului (La historia de la guerra),* apoi *Mare Nostrum.*

1916 Publică *Cei patru călăreţi ai Apocalipsului,* care va fi mai târziu ecranizat.

1919 Îi apare romanul *Duşmanii femeii (Los enemigos de la mujer).*

1920 Călătoreşte în Mexic şi S.U.A. Impresiile de călătorie vor fi publicate în volumul *Militarismul mexican (El militarismo mejicano).*
Universitatea „George Washington" îi acordă titlul de *Doctor Honoris Causa.* Vicente Blasco Ibáñez este deja bogat şi solicitat de edituri, gazete, studiouri cinematografice. Călătoreşte foarte mult.

1921 Dă la tipar volumul *Împrumutul răposatei (El préstamo de la difunta)* şi alte povestiri.

1922 Pe baza unui scenariu conceput pentru o casă de filme americană, scrie romanul *Paradisul femeilor (El paraíso de las mujeres).*

1923 Îi apare romanul de aventuri *Regina Calafia (La reina Calafia).*

1925 I se publică volumul *Călătoria unui romancier în jurul lumii (La vuelta al mundo de un novelista)* şi romanul de exaltare istorică spaniolă *Papa al mării (El papa del mar).*

1926 Scrie un alt roman de exaltare istorică *La picioarele lui Venus (A los pies de Venus).*

1927 Publică *Nuvele de pe Coasta de Azur (Novelas de la Costa Azul).*

1928 La 6 ianuarie Vicente Blasco Ibáñez moare în Franţa, la Menton, în plină putere de creaţie, lăsând multe proiecte neterminate.

*

Apar postum *Nuvele de dragoste şi de moarte (Novelas de amor y de muerte)* şi romanul de inspiraţie istorică *În căutarea Marelui Han (En busca del Gran Kan).*

1929 I se publică postum romanul *Cavalerul Fecioarei (El caballero de la Virgen).*

1930 I se tipăreşte, de asemenea postum, ciclul de romane de aventuri *Năluca cu aripi de aur (El fantasma de alas de oro).*

M.P.

PARTEA ÎNTÂI

OMUL CU PELERINA TOCITĂ

I

Ce se întâmpla acum 436 de ani, pe drumul dintre Granada şi Córdoba.

Cel mai tânăr dintre cei doi scăpă toiagul în care se sprijinea, genunchii i se muiară şi, alunecând în braţele tovarăşului său, care se grăbi să-l susţină, rămase întins pe jos, lângă un tufiş.

– Nu mai pot, Fernando. Domnul să mă apere!

Chipul său delicat, aproape feminin, păli atât de mult încât deveni alb-străveziu. Ochii negri, migdalaţi, se închiseră după ce mai clipiră o dată, a teamă.

Fernando, îngenuncheat lângă el, îl îmbrăţişă, vorbindu-i totodată pentru a-l îmbărbăta.

– Lucero! Comoara mea! Sus!... Nu te lăsa!

Ar fi putut să se odihnească un pic şi apoi să-şi continue drumul, ca să doarmă în noaptea aceea la Córdoba. Dar tovarăşul său nu părea să-l audă. Instinctiv îşi sprijinise capul de umărul lui Fernando, adormind, fără vreun alt semn de viaţă decât o slabă şi anevoioasă răsuflare.

Cel ce se numea Fernando, cum stătea în genunchi, îşi roti privirea jur-împrejur, fără să vadă ţipenie de om, nici pe drum şi nici în zare.

Aceasta se întâmpla în 1492, la cinci luni după ce se terminase vestitul război al Granadei[1]. Era în luna mai, iar regii, care apoi fuseseră numiţi Catolici[2], se instalaseră la 2 ianuarie ca

---

[1] *Cucerirea Granadei*, aflată sub dominaţia musulmană, marchează încheierea Reconquistei, triumful creştinismului în Spania Evului Mediu.

(Toate notele de subsol aparţin traducătoarei).

[2] *Fernando de Aragón*, (1469–1516) şi *Isabel de Castilia* (1469–1504), denumiţi „regii catolici", a căror domnie a consolidat unitatea Spaniei în secolul al XV-lea.

învingători în fortăreaţa Alhambra, văzând supusă, la picioarele lor, capitala ultimilor monarhi musulmani din Spania.

În aceste prime ore ale amiezii pământul părea să respire vigoarea şi miresmele renaşterii sale primăvăratice. Nu se vedea pe nicăieri truda omului. Cei doi tineri erau singuri printre imaşuri acoperite de bălării presărate cu flori sălbatice, roşii, albe, galbene. Drumul era mai degrabă un făgaş natural, croit de pasul drumeţilor de-a lungul anilor. Carele lăsaseră urme adânci în pământ. Acesta era prăfuit mai tot anul, transformându-se uneori în rovină în timpul ploilor iernii. Umbletul măgarilor şi al cailor, precum şi mersul drumeţilor tot ştergeau aceste urme adânci şi fărâmiţau pământul care, la prima vijelie, se transforma în mocirlă.

Dincolo de bălăriile care mărgineau drumul, pe întinse câmpuri acoperite cu ierburi mărunte, câţiva tauri, aproape sălbatici, îşi rumegau hrana, sau mergeau alene să se adape în bălţile dintr-o vâlcea apropiată. Acele dobitoace erau singurele vieţuitoare în toată singurătatea. Păstorii trebuie să se fi aflat foarte departe, iar strigătele lui Fernando, speriat de leşinul tovarăşului său, se dovediră zadarnice.

Când chemările sale se pierdură fără nici un ecou în nesfârşita întindere, îl lăsă pe cel căzut pentru a-şi lua de pe umăr, unde o ţinea agăţată, trăistuţa din pânză de cort. Conţinea ceva haine, judecând după moliciunea ei, căci o puse drept pernă sub capul lui Lucero. Apoi luă un burduf de vin, foarte moale, care îi atârna la brâu şi repetând îndemnurile cu care gândea să-l readucă în simţiri pe tovarăşul său, încercă să-i deschidă gura, vârându-i între buze gâtul burdufului aproape gol.

Ultimele picături de vin îl înviorară, o clipă, pe Lucero. Întredeschise ochii pentru a-l privi recunoscător pe însoţitorul său; apoi îi închise din nou, zicând cu glas stins:

– Mi-e foame.

Aceste vorbe îl descurajară pe Fernando. Ştia că în traista de pânză nu mai era nici o bucăţică de pâine. Ultimul codru de pâine îl mâncaseră în acea dimineaţă... şi nimeni căruia să-i ceară ajutor!

Amândoi erau îmbrăcaţi sărăcăcios, dar hainele lor, deşi roase, arătau a fi de calitate în comparaţie cu veşmintele aspre ale oamenilor de la ţară sau din cartierele oraşelor. Purtau surtuce scurte, cioareci de pănură până la genunchi şi berete peste pletele tăiate până la lobul urechii. Cioarecii erau peticiţi, mai aveau şi găuri; surtucele erau roase până la urzeală; praful le îmbâcsise şi mai mult, dar se ghicea că fuseseră în culori strălucitoare şi costaseră ceva bani la cumpărare.

Lucero, bine dispus pe dinlăuntrul său de picăturile de vin, părea acum că dormitează. Tovarăşul său nu îndrăzni să-l îndemne să-şi continue drumul. Cel căzut prefera să rămână cu ochii închişi lângă tufişul zumzăitor din cauza puzderiei de insecte care zburau pe deasupra frunzişului aspru în căutarea sucului dulceag al florilor.

Fernando îşi dădu seama că în acea zi nu vor ajunge la Córdoba, gândind cu nelinişte la posibilitatea de a mai petrece încă o noapte sub cerul liber, precum celelalte două de pînă atunci; acum însă fără vin, fără pâine, fără vreun tovarăş de drum care să-i poată ajuta. Era oare cu putinţă să rămână astfel abandonaţi într-o ţară creştină, precum navigatorii care naufragiau pe insule pustii când mergeau în căutarea aurului pe coastele Guineii? Să fi mers singur, nu l-ar fi deranjat; dar îl avea cu el pe Lucero, cu forţe slăbite şi ale cărui picioare sângerau încă din ziua trecută în bocancii scorţoşi pe care i-i dăduse chiar el.

Retrăia în răstimpuri scurte toată viaţa de până atunci, cu acel fior dureros pe care numai în clipe de groază îl cunoaştem. Amândoi se născuseră în Andújar; el avea şaptesprezece ani, iar Lucero cincisprezece. Tatăl său, Pero Cuevas, luptase în războaiele împotriva maurilor Granadei – ca scutier al unuia dintre nobilii

care îl însoţeau pe regele *don* Fernando încă de la prima sa campanie – până când, în lupta pentru cucerirea unei aşezări, l-au răpus două săgeţi mahomedane, făcându-l să cadă mort de pe ultimele trepte ale unei scări de asalt.

Tânărul o cunoscuse de fapt doar pe mama sa, căci în acele vremuri de războaie nesfârşite scutierul apărea numai din când în când pe acasă. Fiu de văduvă, vânjos la trup şi amator de pericole şi violenţe, Fernando se educase după gustul său, abandonând când avea numai zece ani „studiul", sărmana şcoală unde învăţase să citească anevoios şi să scrie prost, adăugând celor două menţionate arte doctrina creştină, învăţată pe dinafară prin recitarea cu voce tare.

Prefera să iasă în împrejurimile satului, în cioareci şi tunică, împreună cu ceilalţi băieţi de seama lui, „să bată mingea" tare din piele, trimiţându-şi-o unul altuia, cu o neobosită agilitate. Alteori se antrenau în mânuirea arcului şi a lancei, ori se băteau între ei cu lungi spade din lemn, imitând luptele dintre mauri şi creştini, distracţii belicoase care începeau cu râsete pentru a sfârşi cu ciomăgeli şi capete sparte.

În afară de aceste distracţii, mai avea şi altele, mai tihnite şi mai plăcute sufletului. Locuia cu mama sa într-o căsuţă, proprietatea nobilului pe care-l slujise răposatul scutier. Această locuinţă gratuită, pomenile pe care i le dădea din când în când văduvei numitul om de vază, precum şi o pensie de câteva sute de maravedí[1], pe care un călugăr, neam cu ei, o obţinuse de la regina Isabel pentru serviciile răposatului Pero Cuevas, ajungeau pentru întreţinerea celor doi.

Pe aceeaşi uliţă îşi atârnase firma un *alfajeme* sau bărbier – bună meserie în acele vremuri când în mod curent se purta faţa rasă, de la rege până la ultimul dintre săteni – care tundea şi

[1] Monedă veche spaniolă.

bărbierea în uşa casei, nehotărându-se să lucreze în chichineaţa lui decât atunci când ploua.

Toţi cei fără ocupaţie din cartier dădeau fuga spre acest loc de ştiri şi amuzament. Aşezaţi pe băncile de piatră ale porţilor vecine sau pe scăunele rustice, conversau între ei. Alteori stăteau de vorbă cu bărbierul sau cu vecinul care ocupa marele „jeţ de lemn", cel care putea vorbi doar printre clăbucii albi ai feţei săpunite. Întotdeauna se găsea câte unul care, mângâind strunele chitarei, acompania cu un tremur armonios murmurul conversaţiilor.

Vorbeau despre cucerirea Granadei, marea ispravă a acelei epoci, despre răzvrătirea anumitor nobili din Galicia, ultimii susţinători ai nesupunerii feudale; despre înţelegerile lui *don* Fernando de Aragón cu monarhul Franţei, lăudând dibăcia propriului lor rege, atât de „ştiutor" în ale vicleniilor diplomatice, cât şi în ale războ-iului. La vremea amurgului cineva cânta ultimele „trovete" şi „versete" la modă; alţii ascultau povestirea recentelor miracole ale sfinţilor sau jalnicele istorii ale captivilor luaţi de mauri, care preferau să moară decât să-şi renege credinţa în Hristos. Nu trecea lună să nu se afle, cu indignare şi groază, despre ultima crimă nelegiuită comisă de evrei, întotdeauna foarte departe, la celălalt capăt al Spaniei: răpiri de copii creştini pentru a-i crucifica pe ascuns, imitând prin acest supliciu moartea Mântuitorului nostru.

Paracliserul unei biserici din apropiere, om cu oarecare cultură, care ştia să citească cu aceeaşi intonaţie maiestoasă ca un preot în timpul slujbei, făcea uneori plăcerea adunării citind o poveste în manuscris despre *Aventurile nobilului Amadis de Gaula* şi ale altor cavaleri care cuceream insule, eliberau prinţese vrăjite şi se luptau cu uriaşi, balauri şi alte fiinţe infernale, înzestrate cu o putere drăcească. Loviturile de spadă şi de lance se repetau pe fiecare pagină, culcând la pământ escadroane întregi, iar fiul lui Pero Cuevas asculta asemenea minunăţii cu ochii holbaţi şi cu nările fremătând de emoţie.

La fel ar fi făcut şi el dacă Dumnezeu şi bunul său noroc i-ar fi dat forţa necesară. Păcat că războiul cu maurii era pe sfârşite, dar pe mări s-or mai căuta oameni care să lupte, iar dincolo de Ocean se aflau ţinuturi misterioase, cel al preotului Juan din Indii şi ale altor monarhi păgâni, cu oraşe mari, cu palate poleite cu aur şi animale uriaşe numite „fildeşi" sau elefanţi, cu trompă mişcătoare, dinţi lungi şi curbaţi, cu labe rotunde şi cu un turn pe spinare, plin cu arcaşi. Dacă Dumnezeu s-ar fi îndurat să-l ducă şi pe el pe acele pământuri, unde un bun creştin putea face avere luptând ca şi tatăl lui, bietul scutier omorât de maurii Granadei, ar fi ştiut el să facă restul!

A doua plăcere a adolescenţei lui era să stea la taclale cu Lucero, fiica lui *don* Isaac Cohen.

Aproape de casa lui se afla cartierul locuit de evrei. După cum auzise Fernando povestindu-se – cu mult înainte de naşterea sa, când poate bunicii săi erau tineri – aceşti oameni fuseseră călcaţi şi jefuiţi în repetate rânduri de creştini, la fel cum se întâmpla la Córdoba şi în alte oraşe mai îndepărtate. Cea mai mare parte a familiilor evreieşti, ca să trăiască în siguranţă, sfârşiseră prin a accepta botezul, primind astfel numele de „creştini noi" sau „convertiţi". Alţii, cei mai puţini, rămâneau fideli credinţei lor, cu tenacitate de martiri.

Don Isaac era unul dintre ei. Se arăta umil şi împăciuitor cu duşmanii cei mai înverşunaţi, primea injuriile zâmbind, vorbele lui erau întotdeauna mieroase; dar această modestie ascundea o voinţă de neînfrânt în ce priveşte credinţa. Simţea nevoia să creadă în ceea ce crezuseră părinţii săi, bunicii săi, numeroasele generaţii de evrei care, după tradiţia păstrată în *Aljamas*[1], locuiau pe pământul spaniol de două mii de ani, cu mult înainte de a fi existat creştinismul. Fiind cel mai bogat dintre ai săi în Andújar, venea în

[1] Cartiere evreieşti, sinagogi; cartiere maure, geamii.

ajutorul evreilor săraci cu proprii lui bani, precum şi al tuturor celor de o lege cu el şi cu vorbe de îmbărbătare în momentele de persecuţie.

Pentru creştinii vechi era un om providenţial când se vedeau la ananghie cu banii, deoarece întotdeauna se arăta gata să dea un împrumut dacă îi ofereau pentru acesta garanţii suficiente. Pe urmă, era cămătarul urât, omul care venea pe neaşteptate să-şi ceară arginţii şi căruia toţi îi doreau cât mai repede moartea, pentru a se stinge astfel datoria.

Fernando Cuevas se dusese şi el în copilărie, ca atâţia alţii dintre puştii mahalalei, să strige insulte în faţa caselor evreieşti. Chiar îşi amintea că aruncase şi cu pietre, de departe, în *don* Isaac Cohen şi în principalele personalităţi din Aljamas, toţi oameni avuţi şi cu influenţă tainică asupra vieţii comerciale a aşezării. Asta nu era o piedică pentru a se amesteca apoi în jocurile lor cu copiii din cartierul evreiesc şi cu alţii care locuiau în Morería[1], porecliţi „mudejari"[2]. În toate oraşele de pe vremea aceea existau spanioli de religie iudaică şi spanioli mahomedani, care din cauza înaintării cuceririi creştine rămăseseră sub puterea regilor de Castilia şi Aragón, fideli vechilor lor credinţe religioase şi obiceiurilor tradiţionale.

Un nou popor venise de curând să sporească această amestecătură naţională, cel al ţiganilor sau al „egiptenilor", intraţi în Spania cu câţiva ani în urmă. Oameni nomazi, flecari şi hoţi, afirmau că provin din Egipt, văzându-se condamnaţi să hoinărească prin lume, precum Jidovul Rătăcitor, fiindcă refuzaseră s-o ajute pe Fecioară când fugise cu micuţul Iisus pe malul Nilului. În realitate erau urmaşii unui popor din nordul Indiei care fusese împins de pustiitoarele invazii ale lui Timur Lenk ca o piatră din

[1] Cartier maur.

[2] *Mudejar*, maur rămas vasal al regilor creştini.

lăcaşul ei, văzându-se împrăştiaţi prin toată Europa, până ce s-au oprit pe coastele Spaniei, neputând merge mai departe.

Puştimea oraşului vizita şatrele din împrejurimi, admirând meşteşugurile lor de nomazi făurari, nunţile lor cunoscute prin tradiţionala spargere a urciorului, reginele lor oacheşe, cu priviri focoase îmbrăcate în paiete, cu o coroană mare pe cap, din carton poleit.

Altă distracţie a băieţilor era să vadă dansând urşii pe care îi aduceau aşa-zişii „nemţi", unguri în realitate, cei care mergeau către bogata Sevilla sau o luau pe drumul regal spre Santa Fé, pentru delectarea mulţimii de oşteni care apărau oraşul Granada.

Treceau adesea nobili călare, din tabăra regilor, urmaţi de scutieri înarmaţi şi multe slugi, purtând haine galben brune, cu dungi orizontale roşii. Toţi sătenii, plugari sau meşteşugari, purtau ca uniformă un anteriu verde până la genunchi, guler mare la cămaşă şi răsfrânt pe umeri, părul scurt cu zulufi pe tâmple, cioareci negri şi curea de piele.

Nici un evreu nu era sclav. În schimb, nu exista nobil care să nu-şi fi cumpărat pentru serviciul său vreun maur, vreo maură sau vreun pui de maur.

În jocurile lor, băieţii creştinilor îi băteau mereu pe băieţii evreilor sau ai maurilor. Cei din familii de „convertiţi" sau de „creştini noi", pentru a face uitată originea lor, ascultau întru totul de cei care dominau, exagerând violenţele asupra celor căzuţi.

Fernando nu dorea să-şi amintească de câte ori o trăsese el de cozi pe fiica cea mică a lui *don* Isaac, punând-o pe fugă, înspăimântată, până la poarta casei. Apoi, timiditatea lui Lucero, spaima de animal plăpând, pe care o arăta când îl vedea, sfârşiseră prin a transforma sentimentele băiatului, când acesta ajunsese la paisprezece ani.

Dintr-odată deveni protectorul fiicei lui Cohen, bătându-i pe toţi tovarăşii lui care încercau s-a supere. Dădea târcoale casei israelitului, aşteptând ca Lucero să-şi arate chipul palid, cu ochi

mari, la vreuna din rarele ferestruici cu gratii, unicele răsuflători exterioare ale acelei case a cărei poartă era asemănătoare cu a unui castel prin grosimea şi ferecăturile sale. Fiica lui *don* Isaac a început să se intereseze, la rându-i, de fiul scutierului şi părea chiar că de acum înainte unica raţiune a existenţei sale era să scornească pretexte ca să iasă din casă pentru a vorbi cu el.

O voinţă asemănătoare cu cea a tatălui său se forma dincolo de înfăţişarea sfioasă şi supusă, moştenită de la nenumăratele generaţii ponegrite şi persecutate. Fernando era sigur că într-o zi – fără să ştie însă cum ar fi putut să o facă – Lucero avea să-i fie soţie, plecând împreună în lume pentru a cuceri onoare şi avere. Şi lăsă să treacă vremea fără să facă nimic, ţinut în sărăcie de mama lui, supravegheat de departe de *don* Isaac, om viclean, care a început să-şi dea seama de insistenţele acestui tânăr creştin pe lângă fiica sa mai mică. Uneori, întâlnindu-se cu el pe stradă, îl privea pe furiş cu nişte ochi ce căpătau sclipiri de aur, în timp ce barba aproape căruntă îi tremura.

În timpul asediului Granadei, evreul din Andújar i-a ajutat pe regi, ca mulţi alţii de aceeaşi religie cu el, cu donaţii benevole, contribuind, pe deasupra, şi la aprovizionarea cu alimente a armatei creştine. *Don* Abraham, cel mai bogat dintre israeliţii spanioli, a cărui avere se calcula în zeci şi zeci de „cuentos" sau milioane, şi care oferise monarhilor încasarea contribuţiilor din Castilia, le recomanda tuturor de aceeaşi religie cu el să facă un efort, cu împrumuturi şi servicii, pentru a fi pe placul monarhilor. Dar după intrarea acestora în Granada, duşmănia care mocnea ascunsă de atâtea secole, manifestându-se din când în când prin măcelărirea în masă a evreilor, izbucni dintr-odată.

Cu două luni înainte se petrecuse lucrul de care mulţi bărbaţi prudenţi din Aljamas se temuseră. Viitori Regi Catolici, după ce i-au învins pe mauri, doreau să se descotorosească la fel şi de evrei. Toţi spaniolii trebuiau să aibă de acum înainte aceeaşi religie.

Evreii care n-ar fi vrut să se creştineze, trebuiau să părăsească regatul în termen de trei luni. Numeroşi predicatori mergeau din oraş în oraş propovăduind ca locuitorii din cartierele evreieşti să ceară botezul şi să se lepede de „turma lor eretică", singura cale pentru a evita expulzarea. Mulţi îşi renegau credinţele tradiţionale ca să se bucure mai departe de casele şi de moşiile lor. Alţii rămâneau credincioşi vechii legi.

Toţi bogaţii, câţi erau în Aljamas, îi ajutau cu bani pe cei săraci. Rabinii dădeau dovadă de o exaltare profetică, asemănă-toare cu cea a căpeteniilor ce conduseseră poporul lui Israel în exodul său. Toţi păreau sătui de persecuţiile suferite pe acest pământ timp de zece secole. Mulţi iubeau pământul, dar era de preferat să plece de pe el pentru totdeauna. Îşi aminteau de faraoni şi de sclavia pe care o impuseseră poporului ales de Dumnezeu. Spania creştină era anticul Egipt şi ei trebuiau s-o părăsească, fiind convinşi că Iehova o să apere caravana lor prin lumea întreagă, aşa cum îmbărbătase şi călăuzise mulţimile conduse de Moise.

Creştinii vechi şi mulţi dintre cei noi care se amestecaseră prin căsătorie cu familiile de cea mai pură origine spaniolă primeau cu bucurie această măsură a regilor, imaginându-şi că viaţa o să fie mai uşoară, bani din abundenţă, munca mai productivă, când „rasa blestemată" o să dispară pentru totdeauna de pe pământul Spaniei.

Un cântec popular se răspândea cu iuţeală prin regatele Castilia şi Aragón. Începuseră să-l fredoneze scamatorii şi orbii chitarişti, iar acum îl cântau în pieţe, pe drumuri şi în hanuri, femeile, căruţaşii, copiii, în cor:

Hai, evrei, împachetaţi,
că regii vă trimit
marea s-o traversaţi.

Expulzaţii nu puteau lua cu ei nici o monedă de aur sau de argint, nici bijuterii, nici altceva, decât hainele de pe ei. Proprietăţile trebuiau să şi le vândă în termen de trei luni; şi o rasă, urâtă pentru priceperea ei în afaceri, trebuia să dea, cum a zis un cronicar al vremii, „o casă pentru un asin şi o vie pentru câţiva coţi de postav sau pânză".

Comunităţile evreieşti îşi luară măsuri de precauţie pentru fuga generală, poruncind ca orice fată peste doisprezece ani să se mărite imediat, pentru că astfel ar pleca „la adăpostul şi în tovărăşia soţului", care s-o ajute şi s-o apere, iar părinţii ar rămâne mai despovăraţi pentru călătorie.

O asemenea dispoziţie îi alarmă pe cei doi tineri din Andújar, mai mult decât edictul dat de regi. Expulzarea era ceva de viitor, rămânea încă până la împlinirea sa un răstimp de câteva săptămâni sau poate că monarhii aveau să se răzgândească în ultimul moment. Căsătoria poruncită în Aljamas era urgentă. *Don* Isaac adusese în casă mai mulţi tineri israeliţi, lăudându-i pe aceşti pretendenţi faţă de Lucero şi faţă de cele două surori ale ei, fete din căsătorii anterioare, pentru a face imediat nunţile.

Se prezentase la *don* Isaac pînă şi un cavaler creştin, vechi slujbaş al regilor, propunându-i să se însoare cu Lucero, cale sigură pentru a evita plecarea tinerei din Spania. Cohen nu dorise să audă o astfel de propunere, fiindcă fiica sa, pentru a se căsători, ar fi trebuit să ceară înainte botezul. Şi ce era mai ciudat pentru evreu fu că Débora, soţia lui, găsise acceptabilă o astfel de căsătorie.

Cuevas, care nu cunoscuse până atunci alte aventuri decât cele citite sau recitate, se scutură de inerţia vieţii sale lipsită de întâmplări şi fără alt orizont decât cel al oraşului său. Fiica lui Cohen simţi născându-se în sufletul ei o cutezanţă asemănătoare celei pe care o dovediseră de multe ori femeile rasei sale în momente decisive. Femeia trebuie să-şi urmeze bărbatul orbeşte, iar ea nu putea fi soţia altui bărbat decât Fernando.

Suferi gândindu-se la tatăl său care îi arătase totdeauna mai multă dragoste şi duioşie bătrânească, ea fiind fata cea mai mică. Şi mai mare zbucium îi pricinuia părăsirea mamei, frumoasa şi indolenta Débora, încă tânără, a treia soţie a lui *don* Isaac, care nu avusese altă fată decât pe Lucero.

Această mamă care o iubea atât de mult deveni dintr-o dată pentru tânără un adevărat pericol. Débora o sfătuia să se lase răpită de cavalerul care se prezentase la *don* Isaac, cerându-i să se însoare cu ea. Mama accepta că omul ăsta, mai cunoscut după porecla de „Chelarul regal" decât după numele său adevărat, nu era plăcut la înfăţişare, dar adăuga că era bine să-l urmeze, fiindcă vroia numai s-o scape de decretul expulzării.

Lucero se văzu ameninţată de un dublu pericol. Dacă ar rămâne în casa părintească, *don* Isaac ar mărita-o cu oricare din tinerii evrei care se prezentaseră ca pretendenţi. Dacă avea încredere în mama ei Débora, aceasta l-ar ajuta pe numitul „Chelar regal" s-o răpească.

Era mai bine să urmeze sfaturile lui Fernando. Acesta considera dificilă şi situaţia lui în Andújar. „Chelarul regal" era cu ochii pe el, considerându-l o piedică pentru planurile lui: Cuevas se gândi chiar că avea să se folosească de influenţa pe lângă autorităţile oraşului ca să-l bage la închisoare sub orice pretext.

În afară de asta, într-o zi, acest cavaler neruşinat, întâlnindu-l în preajma casei lui *don* Isaac, încercă să-l sperie, ameninţându-l cu bătaia. Dar asemenea ameninţări se dovedeau periculoase cu un flăcău bătăuş cum era Cuevas. Şi, dându-se câţiva paşi înapoi, luă o piatră de jos, azvârlind-o în capul antipaticului cavaler şi rupând-o la fugă imediat, înainte ca lumea să vină în grabă la strigătele „Chelarului regal", năucit de neaşteptata agresiune.

După asta, Lucero şi Fernando se hotărâră să fugă şi de două zile o întinseseră din Andújar.

Cuevas îi dădu singurul său costum de schimb ca să se deghizeze în băiat. Lucero era aproape la fel de înaltă ca şi el. În graţia ei de adolescentă bine dată în pârg, abia dacă ajungeau să se distingă semnele frumuseţii feminine, ceea ce-i permitea să se dea drept flăcău. Îmbrăcaţi astfel le era mai uşor să călătorească. În plus, trebuiau să tăinuiască originea ei, temându-se de ostilitatea creştinilor vechi şi de pedepsele consemnate în edictul de expulzare. Fernando a hotărât în primul moment s-o ia pe drumul cel mai scurt ca să ajungă la Córdoba, urmând cursul Guadalquivirului. Apoi alese anumite cărări străbătute doar de crescătorii de animale din Mesta, evitând astfel întâlnirea cu drumeţi prea curioşi.

Dormiră prima noapte la o stână, dându-se drept fraţi rămaşi orfani, care se duceau să ceară protecţia unor unchi ce locuiau la Córdoba. Ziua următoare o petrecură mergând, fără să vadă decât doar câţiva călători care-i neliniştiră prin înfăţişare, ceea ce-i făcură să se ferească de tovărăşia lor.

Regii *don* Fernando şi *doña* Isabel creaseră cu ani în urmă Sfânta Frăţie, corporaţie militară care păzea drumurile şi care înăbuşea, prin represiuni crude, banditismul. Oamenii aveau, în sfârşit, curajul să călătorească singuri, dar rămâneau încă destui *golfines*[1], nume dat anumitor bandiţi care timp de secole profitaseră de războaiele interminabile dintre mauri şi creştini şi de pustiitoarele discordii civile din ţară.

Cei doi tineri începuseră dintr-odată o viaţă foarte diferită de cea pe care-o duseseră în oraşul lor liniştit. Trecură pe lângă un cadavru legat de un stejar cu pieptul străpuns de săgeţi, ca icoana Sfântului Sebastian, pe care o văzuseră ei în biserici. Era un bandit executat de oamenii Sfintei Frăţii. Aceştia puteau să omoare cu săgeata orice criminal, în momentul prinderii lui. În starea de anarhie în care amintiţii regi găsiseră ţara era necesară o asemenea justiţie rapidă.

---

[1] Haimanalc.

La fel de mult se temeau cei doi fugari să nu întâlnească Sfânta Frăţie sau bandiţi şi de două ori se ascunseră în bălării văzând de foarte departe cioarecii roşii, surtucele albe şi toca violetă a câte unei perechi de jandarmi, cu arbaleta la umăr şi spada scurtă la brâu.

Se rătăciră la mai multe răspântii, trebuind să facă de câteva ori calea întoarsă. Astfel îi apucă noaptea şi dormiră sub cerul liber.

Lucero suferea, făcând eforturi să-şi stăpânească lacrimile. Până atunci cunoscuse numai viaţa blândă, aproape mânăstirească, a evreicelor şi maurelor. Ieşea puţin din casă şi nu cunoscuse violenţele. Picioarele ei delicate o dureau cumplit după acest marş extraordinar.

Dormiră îmbrăţişaţi, cufundaţi într-un somn ce părea de plumb, atât de greu era. Copleşiţi de oboseală şi flămânzi, nici o dorinţă voluptoasă nu tulbură această apropiere frăţească. Rămăsese foarte puţină mâncare din cea pe care Fernando o luase de-acasă.

Când se crăpă de ziuă, îşi reluară marşul trudnic. Lucero făcea eforturi de voinţă ca să înainteze. Cuevas se silea s-o distreze imitând cântecul păsărilor cuibărite în tufişuri. Apoi arunca pietre în corbi şi-i fluiera pe tauri, care îşi ridicau întărâtaţi frunţile de parcă ar fi fost gata de atac şi, nevăzând pe nimeni, fiindcă cei doi se ascundeau, îşi întorceau boturile spre pământ ca să pască mai departe.

Fernando rupsese o ramură groasă pentru el şi o nuia mai subţire ce slujea de toiag pentru Lucero. Tăinui răspunsul la o întrebare pe care i-o pusese unui peregrin, întâlnit la câteva ore după aceea, ca să nu-şi descurajeze tovarăşa. Se rătăciseră încă din ziua trecută, ajungând pe drumul urmat de cei care mergeau de la Granada la Córdoba.

Înainte de amiază mâncară ultima bucată de pâine. De fapt, o mâncă Lucero, fiindcă tânărul, încă din ziua precedentă, doar se

prefăcea, sub diverse pretexte, că mănâncă, încercând să lase totul pentru ea... Şi două ore mai târziu fiica lui *don* Isaac se prăbuşea, nemaiputând să continue marşul.

Fernando se aşează până la urmă pe pământ, ridicând capul celei leşinate pentru a i-l sprijini de genunchi. Privi cu nelinişte într-o parte şi alta a drumului. La un capăt acesta se înalţa trecând peste un dâmb şi se afunda la cel opus într-o vâlcea... Nimeni!

Singurătatea îi deşteptă credinţa religioasă, rugându-se în gând Fecioarei din Guadalupe, care era pe atunci sfânta miracolelor din Spania.

– Preasfânto! Fă ca cineva să vină în ajutorul nostru.

Câteva momente mai târziu îşi dădu seama că nu mai erau singuri.

Simţi apropierea altor călători, înainte de a-i vedea. În vale se arătă capul unui bărbat, care urca şi iar urca până se văzu şi restul trupului, călare pe un măgar. Şi când se zărea pe jumătate, apăru, tot aşa, în spatele lui, alt om călare pe un animal cu înfăţişare jalnică.

Era, fără îndoială, un cavaler urmat de servitorul său. Călărea un măgar, ca toţi oamenii cu stare din acea vreme, când plecau la drum. Era mai comod decât calul, folosindu-se de acesta numai la război şi în interiorul oraşelor.

După haine Fernando îl socoti om de vază. Purta beret pluşat, cu vipuşcă din mătase roşie. Avea pelerină din postav verde (haină cu glugă pe spate, o modă pe care maurii din Granada o lansaseră printre creştini) şi de sub poale i se vedeau picioarele în cioareci albaştri, băgaţi în cizme roşii din piele de Córdoba. Îi atârna de cingătoare o spadă lată şi ceva mai scurtă decât cea a războinicilor din oştile regale. Asemenea spade, auzise Fernando de la adevăraţii cunoscători în ale armelor, erau folosite de căpitanii mării.

Omul care îl însoţea părea, după port şi gesturi, un ţăran, poate vreun cărăuş tocmit să-i care bagajele, punându-le în spinarea unui catâr ciolănos şi slab, pe care îl şi călărea.

Măgarul nobilului se smuci când ajunse lângă cei doi tineri, iar călăreţul îl opri, trăgând de hăţuri până ce animalul rămase locului. Apoi, cu voce domoală şi gesturi elegante, îl întrebă pe Fernando dacă tovarăşul său, care stătea neînsufleţit, era bolnav sau mort.

În ciuda îngrijorării sale, tânărul se uită cu atenţie la chipul celui de curând sosit, ca şi cum ar fi presimţit că această întâlnire avea să-i influenţeze pe viitor viaţa.

Părea, călare pe animal, mai degrabă înalt decât mijlociu la stat, cu braţe vânjoase, ochi vioi şi foarte inocenţi, albastru-verzui, faţa roşcovană şi pistruiată, nasul acvilin, obrajii bărbieriţi şi părul foarte roşcat. Dar în cea mai mare parte pletele sale albiseră, această culoare a bătrâneţii contrastând cu expresia de încredere în propriile forţe ce părea să emane din toată fiinţa sa.

În timp ce examina trăsăturile acestui om, a cărui apariţie o considera providenţială, îi explică bâlbâindu-se cum leşinase tovarăşul său de oboseală şi de foame. Nu mai aveau pâine; nu mai aveau vin.

– Pe Sfântul Fernando!, îl întrerupse călăreţul cu aer boieresc. N-o să las să moară de foame un flăcău atât de drăguţ, acum când Dumnezeu începe să-şi aducă aminte de mine.

Şi la porunca sa, rusticul slujbaş descălecă pentru a lua din tarniţa catârului un burduf cu vin plin ochi. Apoi scoase dintr-un săculeţ, pus în spate, o jumătate de pâine de casă, o bucată de brânză, uscată şi grasă, pe care le tăie în felii, precum şi un crâmpei de cârnat.

A mâncat cu poftă Fernando, căci vederea unor asemenea alimente îi aţâţă foamea de care suferea din ziua precedentă. Pentru aceasta, se ridică în picioare, aşezând capul însoţitorului său pe desaga moale. Asta o făcu pe Lucero să deschidă ochii şi păru să-şi vină în fire în prezenţa celor doi bărbaţi necunoscuţi.

Cu glas liniştit şi în acelaşi timp energic, glas făcut să comande, nobilul o invită să mănânce şi să bea, iar ea ascultă, ca şi

cum i-ar fi fost imposibil să reziste la asemenea porunci, făcând eforturi să-şi stăpânească ameţeala.

În timp ce tinerii se hrăneau, călăreţul cu pelerină verde continuă să-i pună întrebări lui Fernando, fiind singurul care putea răspunde.

– E cumva frăţiorul tău?...

Fiul scutierului dădu din cap afirmativ în timp ce-i răspundea evaziv.

– E ceea ce iubesc mai mult pe lume. Pe tata l-au ucis maurii, iar acum ne ducem la Córdoba ca să intrăm servitori unde-om putea.

– Eşti creştin vechi? îl întrebă din nou.

Şi cum se referea numai la el, băiatul răspunse energic:

– Creştin vechi, gata să-l servesc pe Dumnezeu. Numele meu este Fernando Cuevas.

– Şi frăţiorul tău?

Şovăi o clipă, nu mai mult, şi amintindu-şi numele unui prieten de-al său din Andújar, zise:

– Îl cheamă Pero Salcedo... Dar acasă toţi îi spunem Lucero.

Această nepotrivire de nume între fraţi nu-i provocă uimire călăreţului. Era obişnuit în acele vremuri ca fiecare să-şi aleagă dintre numele strămoşilor săi pe acela care avantaja mai mult prin sonoritatea sau valoarea sa nobiliară. Primul dintre războinicii epocii, Gonzalo Fernández, care câţiva ani mai târziu avea să fie poreclit în Italia „Marele Căpitan", îşi alesese respectivele nume în timp ce fratele său mai mare se numea don Alonso de Aguilar. Abia după un secol se reglementă în Conciliul de la Trento folosirea numelor.

Nobilul rămase tăcut câteva momente, sprijinindu-şi bărbia în piept. Apoi adăugă cu hotărâre:

– Dumnezeu mi-e martor, îţi zic, băiete, că dacă stăpân căutaţi, eu voi fi acela... Aţi văzut vreodată marea?

Fernando dădu negativ din cap, adăugând cu oarecare entuziasm că nu avea în viaţa lui dorinţă mai mare. El şi cu fratele său Lucero doreau să vadă pământuri noi şi nici un stăpân nu putea să le placă mai mult decât unul care să cutreiere lumea.

Cavalerul porunci rusticului său slujitor să-i ajute lui Cuevas ca să-l ridice de jos pe cel căzut, urcându-l pe catârul care-i ducea bagajul. Însoţitorul era un cărăuş din Córdoba, pe care îl întâlnise la Granada, luându-l în slujba sa. El trebuia să-l sprijine pe Lucero, luându-l călare în partea din faţă a samarului său. Fernando urma să urce pe măgarul stăpânului, ţinându-l de mijloc pe călăreţ ca să meargă mai bine.

– Pari flăcău dezgheţat şi îndemânatic. Aşa-mi place.

Astfel se aşternură la drum, iar cavalerul continuă, ca şi cum ar fi repetat, fără să-şi dea seama, cu voce tare ceea ce gândea:

– Vom târgui la Córdoba un dobitoc ca să vă ducă pe voi doi şi astfel vom merge până la mare. Acolo vom schimba caii. Caii noştri vor fi din lemn.

Urmă o lungă tăcere. O întrerupea numai zgomotul celor opt copite afundându-se în praful roşcat sau alunecând pe vreo piatră răzleaţă.

Fernando Cuevas, dornic să-şi afirme relaţiile cu acest binefăcător necunoscut, de spatele căruia se ţinea, îl întrebă cu glas respectuos:

– Domnul şi stăpânul meu, cum trebuie să mă adresez domniei voastre?

Călăreţul îşi întoarse faţa, ca să-l privească, zâmbind, cu o expresie glorioasă şi triumfătoare în ochi. Era atât de mulţumit în sinea lui, încât simţi nevoia să-şi arate vanitatea în faţa acestui vagabond întâlnit pe drum.

– La Córdoba, unde mergem, mă cunosc sub diferite nume. Pentru unii am fost „căpitan", pentru alţii simplu „şef de echipaj". Mulţi mă numeau „omul cu pelerina tocită". Acum regii au poruncit ca toţi să mi se adreseze cu *„don"*.

– Spune-mi don Cristofor[1]. Când o să ajungem pe mare îmi vei spune altfel.

---

[1] Descoperitorul Americii a fost cunoscut în Spania sub numele de Cristobal Colón.

II

Vraciul Gabriel de Acosta

Mulţi vraci sau medici existau în Córdoba; unii, recunoscând cinstit că sunt evrei, cei mai mulţi „creştini noi", ca şi cum secretele ştiinţei de a tămădui ar fi fost un monopol al rasei lor.

Dintre toţi, nici unul atât de celebru precum Gabriel de Acosta, pe care oamenii îl numeau simplu „Doctorul", de parcă n-ar mai fi fost necesar să-i adauge şi numele. Gabriel de Acosta era „Doctorul", prin antonomază. Ceilalţi medici păreau aştri întunecaţi, învârtindu-se în jurul soarelui înţelepciunii sale.

Părea încă tânăr, deşi trecuse de patruzeci de ani. Era brunet, plinuţ, cu ochi negri şi cu părul negru, în care începeau să se arate primele fire albe. Avea o înfăţişare elegantă şi maiestuoasă, la aceasta contribuind şi hainele lungi, elegante şi mereu în culori închise, care păreau să-i sporească autoritatea doctorală. Faptul că monarhii îl chemau ori de câte ori locuiau la Córdoba, în ciuda faptului că aveau doctori foarte renumiţi la Curtea lor, mărise enorm prestigiul şi venitul înţeleptului „convertit". Nobili şi negustori bogaţi îi solicitau de la depărtare asistenţa în cazul unor boli grave, punându-l pe drumuri fără a se uita la cheltuială. Era deja bogat şi, sigur că veniturile nu aveau să-i scadă, risipea cea mai mare parte a câştigurilor sale.

Avea în Córdoba o casă mare şi confortabilă, aproape un palat, despre al cărei lux cleveteau vecinii. Una dintre camerele cele mai

mari era plină de cărţi, în jur de două mii, printre care manuscrise şi volume cu planşe, cantitate enormă pentru acea vreme. În călătoriile sale ajunsese până la Roma, vizitându-l pe *don* Rodrigo Borgia, acel cardinal de Valencia care într-o bună zi avea să fie ales Papă, ca şi răposatul său unchi Calixt al III-lea. Doctorul Acosta îl cunoscuse cu mulţi ani în urmă, fiind încă tânăr, când cardinalul Borgia veni în Spania ca legat pontifical pentru a acorda cu întârziere dispensa de căsătorie regilor Fernando şi Isabel, care se cununaseră deja, şi pălăria roşie de cardinal celebrului *don* Pedro de Mendoza, favoritul şi sfătuitorul monarhilor.

Numeroase suveniruri din călătoria sa în Italia, ţesături, emailuri şi tablouri împodobeau celelalte încăperi ale casei. În plus, ca mărturie a recunoştinţei diverşilor navigatori pe care-i ajutase, fără să primească bani, păstra amintiri exotice aduse de ei de pe coastele Guineei: evantaie din pene de struţ, o blană de leu, idoli groteşti ciopliţi în lemn negru şi lăcuit, doi mari colţi de elefant.

Felul său de a trăi egala, prin opulenţă şi largheţe, podoabele casei sale. Masa şi patul doctorului făceau obiectul admiraţiei multor oameni care se considerau prin rang social mai presus decât el. Soţia lui Acosta primea doamne din Córdoba în diferite saloane, al căror mobilier era ticsit de perne maure ce serveau drept fotolii. Patul doctorului era monumental, cu plăpumi groase din mătase, saltele umplute cu puf.

Această opulenţă, în mod vădit afişată, nu-i pricinuise duşmănii. Aceeaşi lume simplă, care îi ura de moarte pe evrei pentru bogăţiile lor şi pe negustorii genovezi, flamanzi şi nemţi pentru enormele profituri realizate în ţară, privea cu simpatie viaţa îndestulată a doctorului, de parcă s-ar fi bucurat de o parte din comodităţile sale. Era oricând gata să dăruiască, acorda consultaţii gratuite săracilor, se povestea despre el că făcuse vindecări miraculoase, toate astea aducându-i un respect plin de admiraţie, asemănător celui cu care sânt înconjuraţi taumaturgii.

Droaia de copii ai străzii, care pângăreau cu vorbe de ocară faţadele locuinţelor celor „convertiţi", nu scriseseră niciodată cuvântul *maran* pe pereţii albi ai casei doctorului. Şi totuşi, Gabriel de Acosta merita ca şi ceilalţi această poreclă cu care erau desemnaţi evreii convertiţi la creştinism. Era un *maran*, ai cărui bunici se botezaseră cu mai puţin de o sută de ani în urmă, la sfârşitul secolului al XIV-lea, în vremea marelui masacru al evreilor, ca să-şi scape astfel vieţile şi proprietăţile. Îşi luaseră numele de Acosta, ca şi alţii, de aceeaşi religie, rezidenţi în Spania şi Portugalia, iar după această schimbare religioasă continuaseră să-şi exercite profesia.

Totdeauna existase în familie un medic faimos. Strămoşii cu nume rabinice trăiseră la curţile Castiliei, Portugaliei şi Aragonului, dedicaţi artei de a tămădui. Acum, în secolul al XV-lea, trei generaţii de doctori Acosta continuaseră, ca medici, tradiţia bunicilor lor din anturajul monarhilor.

În ciuda antecedentelor sale de familie, Gabriel de Acosta nu inspira bănuieli şi nici îngrijorări noului tribunal al Inchiziţiei. Îşi îndeplinea cu punctualitate obligaţiile de creştin; se ducea cu ostentaţie în toate duminicile să asculte slujba; spunea rugăciunea în familie când se înopta; nu se împotrivea câtuşi de puţin evlaviei soţiei sale, frumoasa şi onesta *doña* Mencía, urmaşa multor generaţii de creştini vechi, oameni veniţi cu secole în urmă din nordul Castiliei, pentru a cuceri Andaluzia la porunca regelui San Fernando.

Doña Mencía era înaltă, robustă, cu faţa albă şi puţin palidă a odaliscelor şi a călugăriţelor, pe care o are orice femeie cu viaţă sedentară, obişnuită să stea în casă. Îl admira pe doctorul ei şi ca bărbat, şi ca învăţat.

Îl privea cu un respect aproape superstiţios petrecând ore în şir în sala cărţilor, aşezat în faţa unui ceaslov, cu fruntea sprijinită în mână. În schimb, onesta doamnă citea cu greutate şi îi tremurau degetele de câte ori trebuia să înfrunte chinul de a trasa cu

încetinească mâzgălitura semnăturii sale. Dumnezeu nu dorise să-i dea copii şi îşi ocupa timpul liber inventând noi feluri de mâncare pentru doctor; luând parte la supravegherea şi bunul mers al bucătăriei, cămării şi garderobei; brodând după-amiezele, aşezată pe nişte perne de brocart, în compania a două mici sclave maure, foarte îndemânatice la lucrul de mână, participând la toate ceremoniile catedralei (vechea Mare Moschee) şi la alte biserici din oraş, care fuseseră şi ele, la origine, temple ale maurilor şi evreilor.

Gurile rele îi aduseseră la cunoştinţă trădări conjugale de-ale doctorului, în special anumite întâlniri amoroase cu o frumoasă evreică din Andújar; dar creştina doamnă sfârşi prin a accepta cu seninătate aceste mici nefericiri, deşi la început o idignaseră mult. Aşa erau bărbaţii şi ea era sigură că Acosta o aprecia mai mult decât pe celelalte. Şi actualul rege *don* Fernando o iubea şi o respecta mai presus de toate femeile pe regina *doña* Isabel, dar de fiecare dată când războiul îl făcea să călătorească singur, lăsa câte un copil din flori prin locurile unde poposea câtva timp. Cum soldaţii şi medicii trăiesc aproape mereu în afara casei, este inutil ca femeile lor să fie îngrijorate în legătură cu ce fac când sânt absenţi... Iar cât despre a fi în amor cu evreicele, puţini erau monarhii care să nu fi făcut precum doctorul. *Doña* Mencía ştia că un principe, fratele natural al lui *don* Fernando, era fiul răposatului *don* Juan, regele Aragonului şi al unei evreice cu care trăise în concubinaj cea mai mare parte a vieţii sale.

Inchizitorii nu păreau foarte siguri de credinţa creştină a celebrului vraci, dar se abţineau să-l deranjeze, fiind convinşi că niciodată n-ar propovădui credinţele sale intime.

Ştiau că nu mai dăinuia în mintea lui nici cea mai uşoară înclinaţie spre ideile religioase ale bunicilor săi. Nu exista temerea că Acosta ar fi în taină iudaizant. Evreii îl priveau cu mai multă înverşunare decât creştinii, nu fiindcă ar fi fost „convertit", căci în

situaţia lui se aflau mii şi mii de spanioli. Dacă îl detestau era pentru lipsa de credinţă, socotindu-i fanatismul mai prejos decât al creştinilor. Oamenii Inchiziţiei îl considerau un nebun genial care avea prudenţa de a-şi tăinui paradoxurile şi numai din când în când le lăsa să se întrevadă în involuntare sclipiri de duh. Cum asta nu era periculos, sfârşiseră prin a-l tolera. Pe cine putea seduce cu ideile sale, când orice om era dispus să omoare sau să moară pentru religia lui şi nu exista nimeni care să nu fi avut o credinţă?

Acosta era un sceptic ciudat care urmărea cu interes curgerea vieţii, dar totodată cu neîncredere şi toleranţă. Vorbea despre zei mai mult decât despre Dumnezeu, imaginându-şi omenirea mai fericită pe vremea păgânismului decât în prezent. Îi studia pe învăţaţii şi poeţii acelor secole îndepărtate, crezând că după ei lumea trăise numai în întuneric şi barbarie. Era ceea ce italienii numeau un „umanist". Călătoria sa la Roma îi dăduse ocazia să-şi afirme aceste credinţe, dobândite până atunci din cărţi. Şi cum numiţii „umanişti" dominau Curtea Papilor şi Curţile multor regi, fiind chemaţi ca profesori ai principilor moştenitori, câţi călugări şi preoţi din Córdoba, care pretindeau că au ceva cultură, nu se declarau prieteni ai vraciului Acosta, recunoscându-i o mare superioritate intelectuală, dar tratându-l, în acelaşi timp, ca pe un copil simpatic, curajos şi neastâmpărat, care îşi permitea îndrăzneţe jocuri cu lucrurile cele mai demne de respect!

Pentru ei, important era să nu fi rămas evreu în taină, adică să-şi schimbe năravul sâmbăta şi să mănânce carne de porc în public, cum trebuia să facă un bun creştin. După aceea, tot ce zicea doctorul despre zeii păgâni şi despre Grecia antică le părea de mică importanţă.

Acosta încerca, de asemenea, să arate în discuţiile sale un optimism care răspândea în jur linişte şi bucurie calmă. În orice clipă aducea elogii celor doi regi, a căror istorie se desfăşurase paralel cu propria lui viaţă.

Îşi amintea cum, în cea mai fragedă tinereţe, începuse viaţa conjugală a lui *don* Fernando şi a *doñei* Isabel, pe când erau doar principi moştenitori. Viaţa lor era ca în romane.

Castilia trăia în totală dezordine. Nobilimea, obişnuită cu revolta şi războiul civil, cale sigură de a obţine câştiguri, se ridicase împotriva lui Enrique al IV-lea. Acest monarh artist, poreclit de duşmanii săi „Impotentul" – în ciuda faptului că avusese multe amante – suferea influenţele vremurilor sale, care au fost de tranziţie, trecând de la asprimea secolelor de luptători ai *reconquistei*[1] împotriva maurilor la plăcutele trândăveli şi petreceri spirituale ale aşa-numitei Renaşteri, care începea în Italia. Era mare iubitor al muzicii, al dansurilor, al femeilor, al învoielilor cu musulmanii, ale căror obiceiuri îi păreau preferabile celor ale creştinilor. Uneori avea legături amoroase cu înalte doamne de la Curte; alteori se simţea atras de natură fără nici o gâteală, cu toată frumuseţea ei crudă şi viguroasă şi, însoţit de un alai de lăutari, bufoni, cântăreţi mauri şi „salariate" – căci aşa se numeau femeile cu leafă sau ţiitoarele – se ducea la vânătoare în munţi pe vreuna din proprietăţile regale, aceste călătorii reprezentând pretextul de a intra în legătură cu femeile de la munte, ţărănci robuste cu obrajii roşii şi miros iute, a căror frumuseţe masivă o proslăvea un poet al vremii, veselul preot Juan Ruíz, protoiereu de Hita.

Căsătorit cu prinţesa *doña* Juana, născută în Portugalia şi una dintre cele mai elegante şi mai culte doamne din vremea lui, avea nevoie, fără îndoială, prin atracţia contrastelor, să facă dragoste cu alte femei, cu mâini aspre, obişnuite să mulgă vacile, să îmblânzească mânjii şi să mâne, aruncând cu pietre, turmele.

Veniseră din Portugalia împreună cu soţia sa câteva frumoase doamne de aceeaşi naţionalitate, care etalau toate rafinamentele

---

[1] Termen istoric ce desemnează recucerirea de către creştinii din Spania, în secolul al XV-lea, a teritoriilor spaniole aflate sub dominaţie maură (musulmană).

feminine ale vremii lor, revoluționând Curtea Castiliei. De la ele deprinseră doamnele din Castilia folosirea noilor farduri și parfumuri. Atât de departe ajunsese rafinamentul lor, încât își pictau picioarele cu alb, de unde se terminau ciorapii negri până la părțile cele mai ascunse ale corpului. Pe atunci era la modă ca doamnele să fie duse de cavaleri pe crupa cailor, ajutându-le să coboare sau să urce, iar cum pe sub fustele lor bogate, brodate cu embleme heraldice nu purtau altă lenjerie de corp în afară de cămașă, se vedea ușor o parte din secretele lor intime când încălecau sau descălecau.

Enrique al IV-lea era în relații cu *doña* Guiomar, una dintre aceste doamne pe care soția sa o adusese din Portugalia. Într-o zi arhiepiscopul din Sevilla „făcu salā" în onoarea regilor, „a face salā" însemnând că îi invita la o cină în palatul său episcopal. Iar regele și-a îngăduit la masă asemenea dovezi de afecțiune față de *doña* Guiomar, încât soția sa, *doña* Juana de Portugalia, se ridică pentru a-i da o palmă amantei, până la urmă cele două nobile doamne păruindu-se, spre marea satisfacție a lui *don* Enrique.

Regina avu, până la urmă, o fiică și mare parte din nobilime, care îi era ostilă și îl disprețuia pe rege, o declară pe noua născută ca fiind copil din flori, poreclind-o „Beltranoaia", fiindcă presupuneau că era fiica lui *don* Beltrán de la Cueva, cavaler sărac care trăia în intimitatea regilor.

Noi dispute civile. Unii susținuseră dreptul la coroană al numitei „Beltranoaia", alții o sprijineau ca moștenitoare a regatului, la moartea poreclitului „Impotent", pe sora lui, *doña* Isabel, tânără talentată și cu o energie potolită dar fermă, formându-se în jurul său un partid alcătuit din toți episcopii, abații și marii nobili nemulțumiți de rege și de favoriții săi.

Moștenitorul coroanei Aragonului era pe atunci *don* Fernando, intitulat rege al Siciliei. Tatăl său, *don* Juan al II-lea, era aproape orb și în ciuda orbirii și a bătrâneții sale, dovedea o

energie de nestăpânit, luptând cu francezii la Rousillon şi înfruntând o mare parte din Catalonia răzvrătită. A doua lui soţie îi făcuse tot felul de răutăţi principelui de Viana, fiul din prima căsătorie a soţului său şi moştenitorul coroanei. Instinctul matern o duse până în pragul crimei. Dorea ca fiul său Fernando să ocupe locul fiului vitreg şi nu se dădu înapoi de la intrigi şi violenţe până când principele de Viana nu părăsi această lume. Acest melancolic personaj, romantic prin nenorocirile şi înclinaţiile lui, dulce poet înconjurat de o Curte de trubaduri, traversă Istoria ca o nălucă.

Fernando fusese soldat din copilărie. Întârziase să deprindă scrisul fiindcă războaiele purtate de tatăl său nu-i lăsase timp ca să-i asculte pe profesori. La opt ani călărea, trăind printre războinici; la treisprezece ani comanda efectiv armata. A luptat contra catalanilor, duşmanii dinastiei sale. La început i-a sprijinit pe ţăranii care se răzvrătiseră împotriva nobililor feudali şi a burghezilor din Barcelona, provocând o revoluţie asemănătoare cu „jacqueria" din Franţa. Apoi îi atacă pe aceştia când, mândri de triumful momentan, vrură să instaureze un regim democratic.

Era curajos, calculat, viclean, războinic neobosit şi totodată subtil diplomat: tipul cel mai desăvârşit de rege absolut, aşa cum începea să apară în acea vreme în toată Europa, sprijinindu-se pe popor ca să anihileze nobilimea şi supunând în continuare acelaşi popor despotismului regal, ca recompensă pentru eforturile sale dezinteresate.

Castilienii partizani ai Isabelei văzură în Fernando bărbatul cel mai potrivit pentru viitoarea lor regină. Căsătorindu-se aceşti doi moştenitori de coroane s-ar fi unit Castilia şi Aragonul, realizându-se, pentru prima oară, unitatea Spaniei. În plus, acest principe, soldat încă din leagăn, cu voinţă puternică şi abil totdeauna în calculele sale, era omul de care avea nevoie Isabel pentru a-şi învinge numeroşii săi duşmani. Un scriitor, evreu

„convertit", cronicarul Alonso de Palencia, servea de intermediar între cei doi.

Îi incomoda această căsătorie pe prietenii lui Enrique al IV-lea, care îi supravegheau pe cei doi tineri ca să le împiedice întâlnirea. Nici Isabel nu putea trece în Aragón şi nici lui Fernando nu-i era uşor să treacă frontiera Castiliei fără a fi arestat imediat. Până la urmă s-au căsătorit ca două personaje din roman, graţie trucurilor etern răzvrătitului *don* Pedro Carrillo, arhiepiscop de Toledo, care era partizanul cel mai important al Isabelei.

Îmbrăcat în grăjdar, Fernando intră în Castilia pe drumuri întortocheate, servind în aparenţă patru cavaleri care, la rândul lor, se deghizaseră în negustori. Într-o casă din Valladolid a avut loc prima întâlnire între falsul grăjdar şi sora regelui Castiliei, care trăia separat, surghiunită de la Curte, în relaţii ascunse cu partizanii săi.

Cum cei doi principi erau rude, Fernando fiind descendent al familiei regale a Castiliei, era nevoie de dispensă papală pentru a-i căsători, iar Papa Paul al II-lea refuza să o acorde spre a fi pe placul Curţii lui Enrique al IV-lea şi al regelui Portugaliei, care susţinea drepturile nepoatei sale „Beltranoaia". Dar neastâmpăratul arhiepiscop de Toledo nu era omul care să se sperie de un asemenea impediment. Ca prinţ al Bisericii trata cu excesivă familiaritate afacerile ecleziastice şi falsifică o licenţă papală pentru a-i căsători pe cei doi principi.

Poate că cei care mai târziu fură numiţi Regi Catolici ştiau de această falsificare. La fel de bine poate că numai arhiepiscopul Carrillo să fi avut ştire despre amintita contrafacere. Sigur e că *doña* Isabel îşi petrecu prima perioadă din căsătoria sa chinuită de scrupulele sale evlavioase, considerându-se în concubinaj atâta vreme cât căsătoria sa nu era consfinţită conform prescripţiilor Bisericii şi se linişti numai după ani de zile, când sosi în Spania ca legat al Papei cardinalul Rodrigo Borgia – viitorul Alexandru

al VI-lea – pentru a aduce dispensa papală care să legitimeze aminti'a căsătorie, când regina avea deja o fiică. De asemenea, aduse pălăria roşie pentru *don* Pedro de Mendoza, pe vremea aceea episcop de Sigüenza[1], numit apoi Mare Cardinal al Spaniei, acesta ajungând să se bucure de o asemenea autoritate ca sfătuitor al monarhilor, încât mulţi îi spuseră „Al treilea rege".

Arhiepiscopul Carrillo, supărăcios şi dominator din fire, îi abandonase pe cei doi principi la puţină vreme după ce i-a căsătorit. Îi trata de parcă ar fi fost copiii săi. Erau atât de săraci în momentul căsătoriei, încât prelatul plătea toate cheltuielile şi îi întreţinea la Alcalá de Henares[2] într-unul din palatele sale. Dar în schimbul unei asemenea protecţii, care nu-l costa mare lucru, fiind unul dintre oamenii cei mai bogaţi din Spania, le cerea celor doi principi o supunere absolută, făcând totul în numele lor, fără o prealabilă consultare, acţionând ca şi cum el ar fi fost în realitate pretendentul la coroana Castiliei. Cei doi soţi nu erau dispuşi să îndure multă vreme o atât de obositoare protecţie; nici arhiepiscopul nu putea suporta obiecţii la sfaturile sale şi nu peste mult timp se produse inevitabila ruptură. Carrillo se credea invincibil. Acea căsătorie, fiind opera sa, putea s-o desfacă oricând ar fi dorit. Atât de mare i-a fost mândria, că n-a vrut să admită explicaţiile *doñei* Isabel pentru împăcare.

– Eu am scos-o pe Isabelica, zise, de la tors cu furca alături de mama ei şi o voi duce înapoi acolo ca să continue să toarcă.

Dar Isabelica crescuse mult; nu mai era codana timidă, care trăia în umbră, alături de o mamă pe jumătate dementă, într-un

---

[1] Oraş de origine celtiberică, străvechi centru eclezlastic şi universitar din nordul Castiliei. Catedrala sa este, prin bogăţia ei, una dintre cele mai importante din Spania.

[2] Oraş situat în împrejurimile Madridului, renumit prin universitatea întemeiată în 1498 de Cardinalul Cisneros şi prin faptul că a fost locul de naştere al lui Cervantes.

sătuc din Castilia, din care o scoseseră duşmanii fratelui său regele. În plus, se bizuia acum pe Fernando, obişnuit de mic să nu se teamă de nimeni şi să se bage în cele mai riscante aventuri. Cum cei doi principi aveau nevoie de un sfătuitor ecleziast, prinţ al Bisericii, fiindcă cei din această tagmă posedau şi bani şi influenţă în acea vreme, îl înlocuiră pe vechiul lor protector cu episcopul de Sigüenza, care apoi a devenit cardinalul Mendoza. Acest om de vază, posesor al unor mari bogăţii, trăia destrăbălat, ca laicii, ca şi prietenul său Rodrigo Borgia, viitor Papă, şi avea, ca şi acesta, mai mulţi copii recunoscuţi, care erau desemnaţi public cu porecla de „frumoasele păcate ale cardinalului".

Doctorul Acosta admira căile întortocheate şi obscure pe care se ajunge de multe ori în încăperile luminoase ale celebrităţii. În 1492 putea cuprinde cu mintea tot ce făcuseră mai bun aceşti regi. Restabiliseră ordinea, creând în acelaşi timp unitatea naţională; puseseră capăt îndelungatei Reconquiste prin învingerea regilor mauri la Granada; şi totuşi, originea lor nu putea fi mai obscură şi mai ilegitimă. Nici unul dintre cei doi nu se născuse pentru a fi rege, Fernando îşi avea trecutul marcat de moartea principelui de Viana, aproape un asasinat, care îi adusese coroana aparţinând fratelui său vitreg. Asta era opera mamei sale; el era încă mic când se întâmplaseră asemenea fapte, dar asta nu putea să facă pe de-a-ntregul curată originea puterii sale.

Ilegalitatea coroanei *doñei* Isabel era încă şi mai vizibilă pentru mulţi. Sprijinită de o facţiune importantă a nobilimii, uzurpase tronul care, prin moştenire directă, aparţinea nepoatei sale. Un secret de alcov era pretextul ruşinos care justifica regalitatea sa. Fratele său, atât de înclinat către relaţiile amoroase, avusese o fată, iar că aceasta fusese nelegitimă trecea drept fapt indiscutabil numai printre apărătorii Isabelei. O altă parte a nobilimii, după moartea lui Enrique al IV-lea, apăra pe câmpul de luptă drepturile numitei „Beltranoaia". Regele Alfonso al V-lea al Portugaliei, în

interesul familiei şi în acelaşi timp cu speranţa de a obţine coroana Castiliei, susţinea legitimitatea „Beltranoaiei", căsătorindu-se cu această nepoată în ciuda înrudirii de sânge şi a unei enorme diferenţe de vârstă existentă între cei doi.

E foarte posibil ca Isabel să nu fi triumfat în pretenţiile sale dacă nu l-ar fi avut alături pe Fernando; dar acest bărbat neobosit în intrigi şi la război, a făcut faţă la toate. Vechiul soldat din Catalonia şi de la Rousillon s-a dus în întâmpinarea monarhului portughez şi a partizanilor castilieni ai „Beltranoaiei" cu forţe mult inferioare, dar a ştiut să se adapteze, aşteptând momentul oportun, iar în bătălia de la Toro[1] a înaintat primul cu spada scoasă, strigând partizanilor soţiei sale: „Urmaţi-l până la moarte pe regele vostru!" Astfel îşi împrăştie duşmanii, stabilind pentru totdeauna drepturile Isabelei, consfinţite prin victorie.

Abandonă afacerile Aragonului pentru a se ocupa cu precădere de cele ale Castiliei. Amână pentru mai târziu războiul cu regele Franţei, ce refuza să-i dea înapoi Perpignan şi alte oraşe din Roussillon primite drept gaj de la tatăl său în timpul luptei cu catalanii şi se dărui măreţei opere de a lua în stăpânire regatul Granadei, sat după sat, treabă tenace şi de durată, pe care el o definea zicând: „Vom mânca rodia, bob cu bob"[2].

El şi soţia lui se arătau mereu la ceremoniile publice îmbrăcaţi în ţesături din aur. Isabel era una dintre femeile cele mai elegante din vremea sa. Îi plăceau bijuteriile, rochiile lungi din brocart când mergea călare pe poneiul său alb, parfumurile fabricate de mauri,

---

[1] Oraş istoric de pe cursul superior al râului Duero, renumit pentru colegiul „Santa Maria la Mayor", întemeiat în 1160 de Alfonso al VII-lea. În afara mănăstirilor, a templelor, a palatelor şi a caselor nobiliare, oraşul conservă ruinele zidurilor sale medievale, străvechiul pod de piatră, zveltul Turn al Ceasului şi bătrâna Primărie.

[2] „*Nos comeremos la Granada, grano á grano*, joc de cuvinte, în limba spaniolă, pornind de la sensul cuvântului *granada*=rodie.

toate artele unei înfrumuseţări discrete, cochetă pe cât îi permitea rolul ei de soţie. Dorea să menţină trează dragostea lui *don* Fernando, războinicul care, în momentul căsătoriei, avea mulţi fii naturali şi continua să sporească numărul lor.

Şi regelui îi plăcea să poarte haine din brocart peste armură, cu dungile roşii şi aurii ale Aragonului şi o coroană din pietre preţioase peste coif, cu un liliac în vârf, animal simbolic al dinastiei aragoneze. La petrecerile de la Curte, când regii „făceau sală", purtau, de asemenea, veşminte din aur şi argint, având ca podoabe animale heraldice şi litere înlănţuite. Dar pe urmă, în viaţa intimă, nevoile costisitoare ale politicii lor îi obligau la cele mai mari economii.

Erau săraci şi aveau neîncetat nevoie de bani pentru războaiele lor. Trebuiau să ceară împrumuturi arhiepiscopilor, episcopilor şi abaţilor de la mănăstiri, posesorii unei mari părţi din avuţia naţională. De asemenea, solicitau subvenţii de la perceptorii pe care Castilia şi Aragonul îi trimiteau la Curtea lor şi care de multe ori se arătau avari în concesii. Luau, de asemenea, bani cu camătă de la evreii bogaţi şi de la aşezările ale căror primării aveau sipetele pline.

Regele arăta curtenilor săi eleganţi o tunică din stofă extraordinar de rezistentă, declarând cu mândrie că îi schimbase deja de trei ori mânecile. Pe fratele mamei sale, amiral de Castilia, îl invita să mănânce cu el şi cu regina, spunându-i cu veselie:

– Rămâi, unchiule, că azi avem pui.

Când nu erau bani pentru a plăti oştile, *doña* Isabel îşi amaneta bijuteriile, unele moştenite, altele date ei sau lui *don* Fernando, fiindcă acesta, în momentele când avea bani, se îngrijea să-i facă cadouri scumpe.

Dintre aceste giuvaere, cele mai celebre erau un colier lung din perle foarte mari alternând cu balaşe – rubine de culoare violet; alt colier din paisprezece şiraguri; bijuteria mică numită „a

salamandrei", cu două capete, unul din rubine şi celălalt din briliante; numeroase bijuterii în formă de săgeţi, diademe şi animale heraldice, precum şi multe brăţări şi inele.

Ultima oară când amanetase asemenea bogăţii a fost ca să facă faţă nevoilor asediului de la Loja, dându-le ca amanet unor cămătari din Valencia, iar doctorul Acosta ştia că erau încă păstrate în cufărul cu bogăţii al catedralei din acel oraş.

După ce se văzură bine instalaţi pe tronul Castiliei, regina şi soţul ei, pentru a-şi întări puterea, încercară să-i domine pe nobilii feudali, atât clerici, cât şi laici, obişnuiţi timp de un secol să se impună în faţa regilor. Pentru asta creaseră Sfânta Frăţie şi Garda Veche a Castiliei, trupe permanente cu care îi puteau bate în orice moment pe rebeli. După realizarea unităţii naţionale şi a ordinii interne, se îngrijiseră să stabilească unitatea religioasă, creând o nouă Inchiziţie, mai de temut şi mai operativă decât Inchiziţia veche, existentă de multe secole.

Evreii dominau Spania, fiind mai inteligenţi şi mai harnici decât creştinii vechi. În plus, întreţineau relaţii permanente cu cei de aceeaşi religie din alte ţări, ceea ce le aducea puternice mijloace pentru operaţiile comerciale. Monopolul banului le oferise intrarea în familiile cele mai nobile din ţară. Foarte puţini erau înalţii nobili care nu aveau o mamă de origine evreiască sau care nu se căsătoreau cu o „convertită" ca să-şi refacă averea. Toate posturile mai de vază, ca şi artele şi profesiile care necesitau studii prealabile, erau în mâinile „creştinilor" noi. La marile târguri din ţară, ei dominau afacerile. Erau, de asemenea, extraordinari argintari, fabricanţi de mătăsuri, tăbăcari de piele fină şi, mai ales, traficanţi de bani şi de cele mai valoroase mărfuri.

La sfârşitul secolului al XIV-lea îi decimase în cumplite măceluri o gloată fanatică, ca să-i oblige pe supravieţuitori să se boteze. Papa spaniol *don* Pedro de Luna, la rândul său, interzicea printr-o bulă, ca evreii să exercite profesiile cele mai respectate nu

se creştinau înainte. Dar după persecuţia generală, evrei şi „convertiţi", sub impulsul propriei forţe financiare, luau din nou în stăpânire viaţa economică a ţării. Poporul îi ura, dînd crezare poveştilor mincinoase pe care le scorneau împotriva lor, dar religia mozaică, în loc să slăbească, se răspândea în ţară. Entuziaştii care nu doriseră niciodată să se lepede de credinţa lor, opuneau o rezistenţă pasivă la toate decretele date contra naţiei lor. „Convertiţii" erau acuzaţi că se întorceau în taină la cultul părinţilor lor, odată trecut pericolul care-i făcuse să ceară botezul.

Existau pe deasupra anumiţi evrei care acceptaseră de bună voie creştinismul şi, cu violenţa proprie rasei lor în privinţa religiei, erau cei mai implacabili duşmani ai vechilor lor coreligionari. Printre episcopii cei mai fanatici şi primii directori ai Inchiziţiei au fost mulţi de origine evreiască.

Înfiinţarea noii Inchiziţii în Castilia fu primită cu entuziasm popular. Au fost aprinse ruguri în Sevilla, Córdoba şi în alte oraşe, arzând uneori marionete din paie care îi înfăţişau pe ereticii evrei, dar la acele execuţii religioase piereau în flăcări sute de fiinţe omeneşti, bărbaţi şi femei.

Preoţi de o teribilă sinceritate şi cu o credinţă fanatică dirijau exterminarea ereticilor. Torquemada, unul dintre primii inchizitori, credea de bună seamă că face un mare serviciu celor vinovaţi de „eretică micime mozaică" trimiţându-i la rug. Trăiau orbi în greşeală şi arzându-li-se trupurile, se deschidea calea pentru izbăvirea sufletelor.

În regatul Aragonului n-a fost prea uşoară înfiinţarea Sfântului Tribunal. „Creştinii noi" din Zaragoza, pe care Inchiziţia îi suspecta de iudaism, erau înrudiţi cu cele mai nobile familii. Mulţi nobili de neam vechi erau copii de „marani". Se împotriveau cu toţii stabilirii temutei instituţii, dar regele Fernando stăruia s-o impună. Era un instrument politic în mâinile sale pentru a înăbuşi orice încercare de revoltă. În plus, ereticii condamnaţi de Inchiziţie

îşi pierdeau bunurile, acestea rămânând inchizitorilor şi în cea mai mare parte regelui.

Un fanatic cu o înflăcărare de temut, Pedro de Arbués, asemănător lui Torquemada, îşi luă sarcina să instituie Sfântul Tribunal în Zaragoza, înfruntând pentru asta martiriul dacă ar fi fost nevoie. Marele inchizitor din Castilia apărea în public numai cu o escortă de peste o sută de călăreţi şi un număr şi mai mare de slujbaşi. Se temea de răzbunarea familiilor victimelor sale. Arbués se apăra şi pe cont propriu, purtând sub sutană o cămaşă de zale, iar sub gluga sa ecleziastică o chivără sau o apărătoare din oţel.

La miezul nopţii se duse la catedrala din Zaragoza să se roage de utrenie purtând armura sa interioară, un felinar într-o mână şi o măciucă în cealaltă, ca să se apere şi, când stătea îngenuncheat lângă o coloană a templului, se apropiară de el mai mulţi aragonezi „convertiţi". Asta se petrecu în noaptea de 15 septembrie 1485. Conjuraţii, cunoscători ai îmbrăcăminţii sale de apărare, ştiau unde era potrivit să-şi îndrepte loviturile. Juan de Esperaindeo îi tăie dintr-o lovitură braţul stâng, iar Vidal de Uranso îi dădu cu spada o lovitură atât de puternică în ceafă, încât făcu să-i sară o parte din vergelele de fier ale apărătorii, provocându-i o rană mortală.

„Convertiţii" aşteptau ca poporul să se fi unit cu ei, sărbătorind acest atentat ca pe o eliberare, dar mulţimea văzu în inchizitorul mort un viitor sfânt şi vru să-i facă bucăţi pe asasinii săi, iar arhiepiscopul de Zaragoza, *don* Alfonso, fiu natural al regelui *don* Fernando, care trăia în mod scandalos înconjurat de metrese, ca mulţi prelaţi de atunci, a trebuit să restabilească ordinea ameninţând cu o teribilă represiune. Înaltele funcţii ale Bisericii erau un post tradiţional pentru bastarzii regelui.

Acest atentat provocă o recrudescenţă a Inchiziţiei şi o serie de oribile pedepse căzu asupra celor mai respectabile familii aragoneze pentru neamurile lor sau pentru funcţiile pe care le îndeplineau. Printre cei persecutaţi figura un cavaler, Luis

Santángel, rudă apropiată a altui Luis Santángel, secretar al regelui *don* Fernando, şi cu care se împrietenise doctorul Acosta în vizitele sale la Curte.

Inchiziţia puse stăpânire pe întreaga Spanie. Nimeni nu cuteza să discute deciziile sale după cele petrecute la Zaragoza, conside-rând inutilă orice încercare de rezistenţă. Şi, ca o consecinţă logică a triumfului inchizitorial, mulţimea, fanatizată, cerea expulzarea evreilor.

La început, inchizitorii au avut putere numai asupra celor numiţi „creştini noi", pedepsindu-i dacă mai continuau în taină cultul vechii lor credinţe după ce acceptaseră botezul. Celor care se menţineau făţiş în religia mozaică, înfruntând mânia populară, le era garantată exercitarea cultului lor prin cuvântul regilor. Aşa le promiseseră vechii regi, iar cei de acum, luând în stăpânire regatul Granadei, acordaseră comunităţilor evreieşti din diferite aşezări cucerite acelaşi respect religios ca şi maurilor. Dar intoleranţa catolică, instaurată la început de *don* Fernando şi *doña* Isabel ca toţi spaniolii să plece într-un fel de cruciadă împotriva musulmanilor Granadei, depăşea acum dorinţele lor. Spania creştină, călăuzită de preoţi, cerea ca toţi evreii să solicite botezul ori să părăsească ţara.

Presimţind pericolul, bogaţii din Aljamas exagerau în actele lor de supunere faţă de regi, ca şi în privinţa cadourilor lor. Când călătoreau monarhii, erau primiţi în Zaragoza, în Barcelona şi în alte oraşe de delegaţii de rabini şi negustori, bărbaţi blânzi şi îndatoritori, care le ofereau vase de argint pline cu monezi de aur şi alte daruri nu mai puţin valoroase, în semn de bun venit.

Don Fernando se arăta surd la cererile creştinilor. Cunoştea valoarea rasei ebraice şi ce însemna ea pentru avuţia naţională. Evreii erau cei care îi dăduseră împrumuturi în momentele de cea mai mare strâmtorare. În plus, toţi arendaşii birurilor sale şi cei ce se arătau dibaci în administrarea moşiilor regale erau tot evrei. *Don*

Abraham, rabinul cel mare al Spaniei, ginerele său Rabí Main şi alţii, arendau încasarea impozitelor în Castilia şi fuseseră chemaţi de multe ori de monarh pentru a-l sfătui.

Circula zvonul că amândoi regii, din motive financiare şi dintr-un anume sentimentalism naţional, aveau să renunţe în ultimul ceas la expulzarea evreilor. La asta se adăuga faptul că cei din Aljamas ar fi cerut de la oamenii lor o contribuţie, ca să facă regilor un dar de multe mii de ducaţi de aur în schimbul toleranţei. Dar, după cum se povesti câteva săptămâni mai târziu, Marele inchizitor *frav*[1] Tomás Torquemada intrase cu violenţă în camera regală cu un crucifix în mână, zicându-le monarhilor:

– Pe Dumnezeu l-au vândut pentru treizeci de arginţi. Luaţi-l Alteţele Voastre ca să-l vindeţi încă o dată.

Şi lăsa în mâinile lor crucifixul.

Doctorul Acosta se îndoia de zvonuri. Nu era *don* Fernando omul care să fi tolerat asemenea insolenţă, când se afla încă în floarea vârstei. Dar sigur era că până la urmă regii dăduseră decretul de expulzare şi cei din Aljamas, pierdută fiind orice speranţă, îşi pregăteau călătoria.

Evreii cei mai instruiţi insuflau entuziasm celorlalţi din neamul lor, când le vorbeau despre această dezrădăcinare generală. Iubeau o ţară care fusese a lor timp de douăzeci de secole şi al cărei pământ păstra rămăşiţele atâtor strămoşi, dar credeau totodată în apropierea unui mare eveniment istoric pentru ei, plecarea spre un nou tărâm al Făgăduinţei, la fel cum strămoşii lor fugiseră din Egipt urmând toiagul lui Moise şi maiestoasa înaintare a Arcei sfinte.

Rabinii promiteau minuni credincioşilor în clipa abandonării ingratului pământ al Spaniei. Marea avea să-şi umfle apele ca nişte enorme coline albastre, pentru ca ei să poată merge pe fundul ei pe

[1] Frate, călugăr.

jos, împreună; din nou avea să cadă din nori mana cerească pentru a-i hrăni în timpul exodului. Şi doctorul Acosta, cunoscător al speranţelor acestei mulţimi credule şi fanatice din rândul căreia proveniseră bunicii săi, presimţea tristeţea apropiatelor nenorociri.

Sceptic în sinea lui, considera inutil să-şi primejduiască liniştea sau viaţa pentru vreo idee religioasă. Deplângea faptul că evreii spanioli o să-şi abandoneze casele, lăsându-se în voia aventurilor incerte, fiindcă nu s-au botezat, cum o făcuseră proprii săi strămoşi şi atâţia alţi israeliţi, patriarhi a numeroase familii de „convertiţi". Contemplând spectacolul uman de la înălţimea la care îl ridicaseră studiile şi meditaţiile sale, nu considera demne de un atât de amar sacrificiu diferenţele între credinţa persecutată şi credinţa învingătoare.

Simţea numai un anumit respect pentru rasa lui, care aducea a dragoste, când se închidea în sala cărţilor. Păstra aici manuscrisele a mai bine de o sută de autori evrei, aproape toţi spanioli şi câţiva provensali, bărbaţi înţelepţi care timp de şapte sau opt secole slujiseră ştiinţa omenească, transmiţând cunoştinţele Antichităţii. Erau astrologi, medici, alchimişti, matematicieni, oameni care ştiau araba, latina şi limbile romanice şi traduseseră cu răbdare în cărţile lor înţelepciunea proprie musulmanilor, pe care aceştia o aduseseră până în Spania, preluând-o de la uitaţii autori greci.

Oamenii studioşi din centrul Europei veniţi la Toledo şi la Córdoba pentru a învăţa ştiinţa arabilor aveau să recurgă la numiţii scriitori evrei, care le serveau drept interpreţi. Călugării învăţaţi din toată creştinătatea apelau, de asemenea, la ajutorul rabinilor spanioli pentru a cunoaşte prin intermediul lor scrierile şi descoperirile autorilor musulmani.

Timp de două sau trei secole din epoca pe care o cunoaştem astăzi sub numele de Evul Mediu a existat o fraternitate ştiinţifică între înţelepţii musulmani din şcolile anexate moscheelor şi înţelepţii creştini din mănăstiri, autorii evrei fiind cei care mijloceau aceste relaţii. Acum, în vremea doctorului Acosta, ştiinţa începea

să fie luată drept eretică, diferenţele religioase se măreau, suprapunându-se peste dorinţa de a şti, iar adevărul nu avea să mai fie admis ca adevăr mult timp dacă nu-l spunea un creştin.

Vraciul din Córdoba se gândea în tăcere la toate astea, fără ca faţa lui să trădeze activitatea intelectuală.

Se afla în încăperea casei sale unde se lua masa. Terminase cina. *Doña* Mencía, cu un *paternoster* din coral şi argint în mâini, se ruga, în timp ce doctorul, tolănit într-un fotoliu, împreună cu toţi servitorii casei, subrete, grăjdari şi argaţi, răspundeau automat la rugăciunile sale. Cele două slujnicuţe maure, recent botezate prin osârdia *doñei* Mencía, răspundeau rugăciunilor aşezate jos şi legănându-şi corpul ca şi cum ar fi repetat o lecţie.

Când termină cu mătăniile, respectabila doamnă îi dădu o veste soţului său. Pe înnoptate sosise la Córdoba acel străin ce vindea cărţi şi care mâncase de multe ori în casa lor: unul căruia i se zicea Maestrul Cristofor.

Aducea, după cum spuneau persoanele care-i dăduseră vestea, un mandat pentru cel mai bun serviciu în slujba regilor, cu zapis de găzduire în vederea instalării într-o casă de om bogat. Dar preferase să se ducă să locuiască, la fel ca odinioară, la hanul lui Anton Buenosvinos, ocupând cea mai bună dintre încăperi, fiind acum o persoană importantă.

III

În care se demonstrează că „unde există negri, există şi aur", începe să se vorbească despre Preotul Juan al Indiilor şi despre Marele Han, şi apare enigmaticul Maestru Cristofor.

A fi vraci în acea vreme nu însemna numai să fi studiat arta de a tămădui. Toţi vracii cu oarecare renume erau eruditi în ştiinţele naturii, astrologie şi geografie. Aceasta din urmă reprezenta studiul preferat al lui Gabriel de Acosta, poate dintr-o înclinaţie a rasei, fiind evrei sau „convertiţi" mare parte dintre învăţaţii cosmografi şi geografi care trăiau pe atunci în Portugalia.

Toată strădania din secolul al XV-lea a acestei naţii de a lărgi limitele pământului cunoscut de creştini o ştia vraciul din Córdoba. Copil fiind, îl auzise pe tatăl său vorbind despre *don* Enrique, infantele portughez, poreclit „Navigatorul".

În realitate, nu navigase niciodată, dar merita un astfel de nume fiindcă îşi dedicase întreaga sa existenţă pregătirii descoperirilor maritime. Al cincilea fiu al regelui *don* Juan I al Portugaliei, întemeietor al dinastiei de Avis, dotat cu un spirit eroic şi predispus la aventuri ca un cavaler rătăcitor, reuşi să întrupeze în persoana lui toate aspiraţiile şi capriciile epocii, fiind personajul cel mai reprezentativ al veacului său.

Fiii monarhului portughez treceau gura strâmtă a Mediteranei ca să cucerească oraşul Ceuta, iar în faţa zidurilor *don* Enrique şi-a câştigat pintenii de cavaler. De pe crenelurile oraşului supus contempla Oceanul necunoscut şi lanţul muntos al Atlasului, nu mai

puţin misterios, în spatele căruia existau popoare niciodată cunoscute de creştini. La întoarcerea în Portugalia, tatăl său îl numi Mare Maestru al Ordinului lui Hristos, creat pentru a lupta împotriva mahomedanilor, şi putea astfel aloca veniturile amintitei instituţii vastelor sale proiecte. Dorea să cucerească Africa şi să ia în stăpânire Oceanul până când marinarii săi ar fi ajuns în îndepărtatele Indii.

Curajos şi tenace, dorea înainte de toate să ia în stăpânire partea de vest a Africii, cunoscută atunci sub numele de Guanaja şi care pe urmă se numi Guineea. Nici un european nu o vizitase. Se spune că aurul era foarte abundent în Guanaja şi asta i-a însufleţit pe marinarii lui *don* Enrique în primele lor călătorii.

Prin caracterul şi acţiunile sale, infantele reflecta spiritul contradictoriu al vremii. Dorea să descopere noi pământuri pentru a slăbi puterea musulmanilor în Africa şi a extinde credinţa în Hristos. Visa la posibila cucerire a Locurilor Sfinte, când descoperirile l-ar fi făcut extraordinar de bogat. Şi dorea aur, mult aur, cu o aviditate egală cu cea a negustorilor evrei.

Secolul al XV-lea începuse cu această sete neostoită de aur. Cuptoarele alchimiştilor nu se stingeau niciodată, încingând retorte şi alambice, în care fierbeau substanţe secrete din al căror amalgam ar fi trebuit să iasă aur artificial. Pe de altă parte, exista credinţa secretă că aurul scos din măruntaiele pământului nu era decât lumina soarelui pietrificată, secol după secol, dar un soare aprins, intens, diferit de cel al ţărilor din zona temperată, şi asta îi făcea pe visători să-l creadă depozitat din abundenţă în ţinuturile din zona toridă.

„Unde există negri, există şi aur", afirmau înţelepţii şi navigatorii, făcând o legătură directă între soarele arzător care înnegrea pielea oamenilor până la a-i da culoarea abanosului şi a calcina, în acelaşi timp, blocurile de piatră din măruntaiele solului, transformându-le în metal aurifer.

Don Enrique, guvernator pe viaţă în Algarbe, din sudul regatului portughez, se stabili pentru totdeauna în faţa Oceanului, pe promontoriul Sagres, aproape de capul San Vicente. Pe Sagres, stâncă plană de şaptezeci de metri înălţime, care intră mai mult de un kilometru şi se lărgeşte la capăt ca o măciucă, şi-a înălţat *don* Enrique locuinţa, adăugându-i un observator astronomic şi o şcoală de cosmografie. La chemările sale sau printr-o spontană atracţie, veniră în grabă la Sagres oamenii cei mai învăţaţi în ale mării, fără deosebire de naţionalitate ori de religie. Alături de navigatorii portughezi veniră maeştri catalani şi din Mallorca, pe atunci cosmografii cei mai experţi din toată creştinătatea, cei care ştiau să deseneze cel mai bine hărţile geografice, precum şi evrei din Spania şi Portugalia, mari astrologi şi matematicieni, şi chiar învăţaţi mauri sosiţi din oraşele Marocului. Dintre ei, cel mai valoros prin cunoştinţele exacte asupra tuturor ţărilor cunoscute până atunci, era maestrul Jaime din Mallorca, un „convertit" numit astfel fiindcă era născut pe amintita insulă.

Aceşti oameni studioşi trăiau cu spatele la Europa, fără să-i fi interesat războaiele şi evenimentele politice care se desfăşurau pe uscat. Îşi concentrau atenţia doar asupra vastului Ocean, descâlcind ştirile pe care li le comunicau neciopliţii navigatori ce se încumetaseră să înainteze de-a lungul coastelor Africii.

Erau catalani, în cea mai mare parte, cei care au făcut primele descoperiri pe coasta occidentală a Africii şi pe insulele apropiate. Maestrul Jaime Ferrer din Barcelona ajunsese, cu un secol înainte, comandând o ambarcaţiune uşoară, până la acel Râu de Aur, descoperind totodată câteva insule din arhipelagul Canarelor. Acum, portughezii reprezentau, cu ceva ajutoare spaniole şi italiene – marina internaţională şi „ştiinţifică" a infantelui, călăuzită de cei mai învăţaţi cosmografi ai epocii, care aveau să realizeze, printr-o înaintare metodică, descoperirea coastelor africane.

Corăbiile lor stăteau ancorate, aşteptând ordine, în apropiatul port Lagos. Între promontoriul de la Sagres şi uscat se formă o aşezare care îşi luă numele de Villa del Infante. Şcoala din Sagres obţinea veşti de la caravanele care traversau deşertul Saharei, mai frecventat pe atunci decât în secolele următoare şi întreţineau un comerţ activ între Maroc, Senegal şi Tombuctú. Între anii 1416 şi 1460, data morţii infantelui, căpitanii marinei lui *don* Enrique, au descoperit primele insule din grupul Azorelor, au ocolit Capul Bojador şi Capul Alb, au întemeiat în golful Argun prima colonie portugheză, înfiinţând o manufactură pe o insulă pentru a face comerţ cu băştinaşii. Portughezii aduceau basmale colorate, pleduri din lână, coral roşu şi vase de ceramică pentru a le schimba cu sclavi negri din Guineea, aur din Tombuctú, cămile, piei de leu şi de bivoli, jderi, zibeline, ouă de struţ şi gumă arabică.

Sclavia exista încă în Europa. Milostivele afirmaţii ale Bisericii nu erau decât vorbe goale. Călugării şi preoţii aveau în slujba lor sclavi, la fel ca şi mirenii. Lisabona era prima piaţă europeană de sclavi negri. După aceea venea piaţa din Sevilla, unde îşi vindeau încărcăturile de negri navigatorii spanioli, care se duseseră să facă negoţ de sclavi pe coastele Guineei, înfruntând ostilitatea portughezilor. Spaniolii se considerau mai îndreptăţiţi decât aceştia în amintitul negoţ, fiind primii descoperitori ai acelui ţinut.

Fiinţe care nu erau de rasă neagră se vedeau supuse, de asemenea, brutalităţii robiei. Locuitorii din Canare, oameni duri, îndârjiţi şi cu faţa albă, se apărau cu săgeţi şi lănci în interiorul insulelor lor împotriva cuceririi creştine. Primii ocupanţi ai ţării fuseseră nişte cavaleri francezi, vasali ai regelui Castiliei. Aceşti cuceritori aduceau prizonieri din Canare ca să-i vândă în Spania. Pe urmă, regii *don* Fernando şi *doña* Isabel, rămânând definitiv în posesia acelor insule, îngăduiau să se continue negoţul cu sclavi.

În aproape toate oraşele Spaniei existau grupuri de sclavi din Canare, folosiţi la lucrările publice. Doctorul Acosta îi vedea de

multe ori pe acești bărbați, robuști și tăcuți, cu trupurile brăzdate de cicatrici, care pe înserate erau închiși într-o carceră, dormind în lanțuri ca să nu poată fugi.

În cele din urmă, navigatorii portughezi ajunseră în înaintarea lor până la gurile fluviului Senegal. Un cutezător marinar, Dionisio Díaz, strămoș al lui Bartolomé Díaz, care la douăzeci și șase de ani după moartea infantelui ocolea Capul Bunei Speranțe, era cel care descoperise gura acestui mare fluviu, ajungând până la Capul Verde.

Se aflau deja la Ecuator și ajunseseră pe adevăratul pământ al negrilor, demonstrând prin asta falsitatea teoriilor lui Aristotel și Ptolemeu, care declarau nelocuită zona toridă.

Școala de la Sagres vedea orizonturi în întregime noi, putând să se încreadă mai mult în observația directă și în curajul marinarilor care nu cunoșteau tot ce afirmaseră cu autoritate filozofii antici.

Corăbierii proslăveau, la întoarcerea din descoperirile lor, pădurile în întregime verzi ale numitului Cap Verde, ierburile plutitoare de pe râurile sale care păreau că mătură pădurile misterioase din adânc, luptele lor contra triburilor apropiate de Gambia, care foloseau săgeți otrăvite, omorând pe mulți din membrii echipajelor lor.

Când a murit *don* Enrique la Sagres, în 1460, avea șaizeci și șase de ani și își dedicase întreaga lui viață navigației și descoperirilor. Murea sărac și lipsit de popularitate. Cei mai mulți dintre portughezi îl socoteau nebun pe acest infante închis pe un promontoriu din Ocean, fără nevastă, fără familie, înconjurat doar de oameni studioși, mulți dintre ei eretici sau necredincioși. Pe deasupra risipise cu descoperirile sale toți banii lui și pe cei care i-i dăduse țara. Și asemenea descoperiri nu avuseseră nici un rezultat imediat, costând viața multor oameni.

Atât de mari erau cheltuielile sale, încât la moarte datora fraților lui și altor persoane din familie peste douăzeci de mii de

coroane de aur, sumă enormă la acea vreme. Toţi aceşti bani îi folosise ca să facă din Portugalia prima putere maritimă de atunci, dar plebea nu-şi dădu seama de asta decât peste câţiva ani.

Negustorii sunt cei care consolidează şi evaluează descoperirile geografice. Un ţinut nou care nu produce şi nici nu aduce foloase se pierde din nou în obscuritate la puţini ani după ce a fost descoperit. În acea vreme erau apreciate numai ţinuturile producătoare de aur, de pietre preţioase şi de mirodenii.

Luxul secolului al XV-lea acorda mirodeniilor o valoare egală cu cea a metalelor preţioase sau a pietrelor rare. Orice ospăţ trebuia să fie asezonat cu piper din Asia, cuişoare, nucşoară, scorţişoară, ghimbir. Până şi în vin erau puse mirodenii. Se atribuiau acestor substanţe picante sau înţepătoare, şi cu parfum puternic, minunate calităţi curative. Aduse din India sau chiar de mai departe, de pe insula Taprobana sau Peninsula Aurie, achiziţionarea lor costa sume fabuloase, ceea ce le făcea mai căutate de către potentaţii laici sau ecleziaşti. Negustorii arabi le aduceau în corăbii pe Marea Roşie, descărcându-le în Suez. Sultanii din Egipt aveau în mâinile lor traficul cu asemenea preţioase substanţe. Veneţia şi Genova îşi disputau pe piaţa din Alexandria achiziţionarea mirodeniilor, al căror monopol era principala sursă a prosperităţii lor. Marina amintitelor republici, precum şi flota comercială a Cataloniei distribuiau mirodeniile navigând pe Ocean până în Anglia şi în porturile hanseatice ale Balticei. A lua în stăpânire ţările producătoare de mirodenii avea tot atâta valoare ca descoperirea minelor de aur care l-au îmbogăţit pe regele Solomon.

Moartea infantelui diminua interesul pentru descoperiri; dar, oricum, graţie lui, Portugalia era ţara unde se găseau navigatorii cei mai pricepuţi, constructorii de corăbii cei mai inteligenţi, planisferele şi hărţile maritime de cea mai mare exactitate, iar spre amintitul centru de studii geografice alergau navigatorii şi cosmografii cei mai eruditi.

Se publicase *Almagesto,* cartea lui Claudiu Ptolemeu, geograf şi astronom egiptean din Alexandria, care a scris cu un secol şi jumătate înainte de Cristos, precum şi *Imago Mundi,* opera cardinalului Pierre de Ailly, care populariza aceleaşi doctrine geografice. Noii regi ai Portugaliei, Alfonso al V-lea şi Juan al II-lea, continuau activităţile geografice ale lui *don* Enrique de câte ori le permiteau războaiele şi negocierile politice din regatul lor. Printre cosmografii care veniseră deseori în Portugalia figura un cavaler din Boemia, Martin Behaim, faimos fiindcă a construit în 1492 un glob pământesc, care conţinea toate descoperirile portughezilor în înaintarea lor spre Indii. Din străinătate scriau, de asemenea, la Curtea Lisabonei toţi înţelepţii Europei, amatori să studieze problemele geografice. Un german, Regio Montanus, şi un florentin, Paolo Toscanelli, de profesie vraci, întreţineau corespondenţă ştiinţifică cu apropiaţii lui *don* Juan al II-lea.

Diego de Cao, cu două corăbii, proprietatea lui şi avându-l ca pasager pe Martin Behaim ca să facă studii cosmografice, descoperea Congo, fluviul cel mai mare din Africa, în 1485, iar doi ani mai târziu, Bartolomé Díaz, cu trei nave, înainta mai departe, descoperind extremitatea sudică a Africii, numitul Cap al Furtunilor, pe care regele *don* Juan îl reboteză, numindu-l al Bunei Speranţe.

Díaz se îndepărtase mult de coastele Africii ca să profite mai bine de vânturi şi ocoli mult doritul cap, fără să-şi dea seama de existenţa lui. Fu aproape providenţial că membrii echipajelor sale se răzvrătiseră, amenințându-l cu moartea dacă nu schimba direcţia, aşa că se întoarse. Două zile mai târziu, la întoarcere, vedea impunătorul promontoriu care reprezenta punctul austral al Africii, apariţie urmată de o cumplită furtună, care aproape că înghiţi cele trei nave.

Sub Juan al II-lea descoperirile deveniseră populare şi începeau să aducă foloase portughezilor. Negrii din Guineea

ofereau din abundenţă pulbere de aur în schimbul mărfurilor creştin lor. Portughezii construiseră o fortăreaţă la loc sigur, pe coastă, numită Mina, din cauza abundenţei amintitului metal. În toate călătoriile lor, navele portugheze încărcau aur în faţa noului castel San Jorge de la Mina. Alte vase, spaniole sau genoveze, se duceau acolo pe ascuns ca să facă acelaşi fel de comerţ cu triburile negre din împrejurimi, afacerea fiind foarte riscantă, deoarece regele Portugaliei dăduse ordin căpitanilor săi să scufunde toate navele străine pe care le-ar fi întâlnit acolo, înecându-i pe membrii echipajelor, fără să ierte pe nici unul, ca să nu destăinuie secretele lor navale.

Abundenţei aurului i se adăugă descoperirea *malaguetei,* piper african asemănător celui din Asia, care transformă Lisabona într-o piaţă rivală cu republicile italiene.

Veneţia începea să fie neliniştită de prosperitatea maritimă a portughezilor, dar şiretul *don* Juan al II-lea încercă să-i adoarmă pe veneţieni cu abilitatea lui diplomatică.

În toate expediţiile lor, portughezii luau în stăpânire oamenii ţinutului, în special femeile, pe care le învăţau la Lisabona limba, readucându-le înapoi pe coastele Africii pentru a le lăsa în libertate şi a pătrunde în interiorul ţării. Le obligau să dea de veste triburilor din interior despre marea putere a poporului portughez şi despre faptul că toate expediţiile urmăreau să găsească regatul Preotului Juan. Credeau că în felul acesta, ştirile despre înaintările lor ar fi ajuns, din ţară în ţară, la urechile acelui rege-preot şi ar fi trimis soli să-i întâmpine.

Acosta cunoştea istoria Preotului Juan, personaj fabulos în epocă, judecând după uşurinţa cu care regatul său îşi schimba locul.

Fără îndoială că existase faimosul Preot Juan al Indiilor. Poate era un monarh, sau o întreagă dinastie de regi din interiorul Asiei, care rămăseseră creştini, rezistând înaintării triumfale a califilor, moştenitori ai lui Mahomed, până la graniţele Chinei. Dar

erau creştini eretici, din secta lui Nestor, deoarece creştinismul nestorienilor se întinsese mult în Asia şi ar fi ajuns să fie aproape religia întregului continent dacă n-ar fi apărut înrobitorul mahomedanism. Negustorul veneţian Marco Polo şi învăţatul cavaler englez John de Mandeville vorbeau despre Preotul Juan în timpul călătoriilor lor prin Asia, ca şi cum l-ar fi văzut.

Mulţi ani mai târziu, *don* Enrique „Navigatorul", ajunsese să cunoască mai bine şi ţara şi figura Preotului Juan. Trăind de tânăr la Ceuta, auzise de la negustorii mauri şi evrei vorbindu-se despre acest rege-preot, posesor al unor imense bogăţii, ca despre un monarh cunoscut de ei toţi din cauza îndelungatelor relaţii comerciale cu supuşii săi. În acea vreme, aşa numitele Indii, care erau mai multe, începeau de la hotarul Egiptului. Marea Roşie fiind drumul spre Indii, negustorii arabi o semnalau cu acest nume. Când marinarii lui *don* Enrique înaintaseră pe coastele Africii îi auziseră vorbind pe negustorii caravanelor venite din Tombuctú despre un mare rege-preot în cealaltă parte a Africii, de unde răsare soarele. Şi în Portugalia începură să se convingă că atât de căutatul Preot Juan era „regele regilor", numitul „Leu de Judá", sau poate împăratul Abisiniei.

Gabriel de Acosta, care era în legătură cu persoane învăţate din Lisabona, ştia că *don* Juan al II-lea trimisese cu câtva timp în urmă mai mulţi călători să meargă pe uscat şi să exploreze regatul Abisiniei, studiind comerţul şi căile de comunicaţie ale negustorilor arabi cu Oceanul Indian prin Marea Roşie. Doi călugări plecară pentru a se întoarce la scurtă vreme fără nici un succes. Doi negustori, Alfonso de Paiva şi Pérez de Covilhan, porniră spre Alexandria şi Cairo cu misiunea de a naviga pe Marea Roşie până la Aden. Ultima oară trimisese doi rabini, Abraham de Beja şi José de Lamego, ca să-l viziteze şi în numele său pe Preotul Juan şi au trecut doi sau trei ani până să primească vreo veste despre ei.

Rezultatul acelor explorări amânase pentru moment, în 1492, descoperirile portughezilor. Calea maritimă spre Asia era deschisă

prin descoperirea Capului Bunei Speranţe, dar naţiunea părea să se odihnească, respirând pentru a face un nou salt spre India, de la jumătatea drumului:

Cu opt ani în urmă, doctorul Acosta reluase studiile geografice din prima sa tinereţe, încercând să le completeze cu altele noi ca să răspundă consultaţiilor ce i se cereau şi, în plus, pentru satisfacerea curiozităţii sale, stârnită de noua ambianţă în care păreau să trăiască erudiţii vremii.

Spaniolii începeau să se intereseze de descoperirea unor noi ţinuturi, văzând avansul vecinei lor Portugalia. Această ţară, aproape totdeauna duşmană – în ciuda alianţelor matrimoniale dintre cele două monarhii – simţindu-se izolată de viaţa europeană, din cauza Castiliei aşezată în coasta sa, căuta o expansiune către Ocean. Spania, de curând unificată, avea şi ea coaste oceanice şi dorea să îndrepte spre ele iniţiativele marinarilor, care până atunci se desfăşuraseră în special în Mediterana.

Un străin apăru la Córdoba, unde se afla frecvent Curtea din cauza apropierii oraşului de regatul Granadei, teatrul războiului naţional. Acosta fu printre primii care îl cunoscură, la începutul anului 1486.

Doctorul nu credea în omogenitatea caracterelor omeneşti. Zâmbea cu îngăduinţă aflând despre faptele reprobabile ale unor oameni de obicei oneşti şi, tot astfel, nu-l uimeau faptele lăudabile comise de criminali înrăiţi. Sufletul omenesc este contradictoriu, e plin de contorsiuni şi taine; dar în ciuda faptului că doctorul se obişnuise cu asemenea complexităţi, încă nu-şi putuse forma o părere exactă despre acest străin, oscilând adesea în aprecierile sale, ajungând chiar la acel du-te-vino între respect şi zeflemea.

Zicea că se numeşte Cristobal Colón şi că e de naţionalitate genovez. Asta nu era ceva extraordinar. Majoritatea străinilor rezidenţi în Spania se compunea din genovezi. Poate că erau superiori ca număr tuturor celorlalţi rezidenţi din ţară. Regele San Fernando,

cuceritorul Seviliei, îi favorizase pe genovezi cu privilegii speciale, drept mulţumire pentru ajutorul pe care i-l dăduseră navele lor ca să ia Granada de la mauri. Aproape toţi negustorii străini din Spania erau genovezi sau ziceau că sânt. Posedau cele mai bogate monopoluri, stăpâneau porturile, erau proprietarii multor nave ancorate la cheiurile lor. Prosperitatea lor în Castilia îi împinsese spre Portugalia, începând să ia în stăpânire în portul Lisabonei toate încărcăturile cu mirodenii aduse din Guineea. Aceşti negustori, stabiliţi în amândouă regatele, se sprijineau şi se protejau cu o reciprocitate de trib. A fi genovez însemna pentru acest Cristobal Colón siguranţa de a-şi vedea ascultate propunerile, de a găsi totdeauna pe cineva care să-i înlesnească accesul acolo unde dorea să intre.

Declaraţia asupra naţionalităţii era singurul lucru concret pe care-l putuse afla Acosta. Restul vieţii era incert, misterios, unele afirmaţii contrazicându-se cu altele până într-atât încât uneori doctorul, în acel du-te-vino al aprecierilor sale, ajungea să-l ia drept un incorigibil visător şi chiar vrednic să fie numit mincinos.

Când veni pentru prima oară la Córdoba, regii erau absenţi. Cu un an în urmă fusese ciumă mare, Acosta trebuind să acorde asistenţă la mii de bolnavi, ale căror rude trăgeau de poalele pelerinei lui negre, disputându-şi-l ca să se ducă mai întâi la ei acasă. Monarhii iernaseră la Alcalá de Henares. Ploile persistente, viiturile râurilor şi naşterea infantei *doña* Catalina (cea care a fost după aceea soţia lui Henric al VIII-lea al Angliei) întârziau întoarcerea la Córdoba.

Din prima zi când vorbi cu acel personaj putu să-i observe contradicţiile. Zicea că e de fel din Liguria şi vorbea prost limba italiană, ca şi dialectul special din Genova. Graiul său era, în realitate, cel al Mediteranei, un amestec de catalană, castiliană, italiană şi arabă, vorbire specifică tuturor navigatorilor din porturile maritime. Accentul străin era cel al unui marinar obişnuit să

vorbească diferite limbi, fără să cunoască la perfecţie nici una dintre ele.

Portugheza şi spaniola erau, fără îndoială, cele pe care le cunoştea cel mai bine. Se făli în convorbirile sale cu Acosta că ştie latina, putând citi unele cărţi şi manuscrise din biblioteca sa; dar era o latină imperfectă, lipsită de eleganţă, diferită de cea pe care o reînviaseră umaniştii din Italia, învăţată, judecând după întorsăturile sale de frază, în Portugalia sau în Spania.

Aceleaşi contradicţii le observă doctorul când vorbea străinul despre vârsta lui. Uneori declara că are peste patruzeci de ani, alteori zicea că împlinise treizeci, nu mai mult, atribuind multelor necazuri şi pericole prin care trecuse pe mare faptul că părul îi era aproape alb. În realitate, acest bărbat cu faţa prelungă, cu tenul pistruiat şi roşcovan, în unele zile părea bătrân, iar în altele se arăta de o prospeţime tinerească, nepotrivită cu pletele sale cărunte.

În momentele de îndoială, doctorul se simţea înclinat să-i dea crezare. Îl interesau oamenii mării. Lua parte la admiraţia aproape superstiţioasă, pe care o inspirau pe atunci oamenilor de pe uscat, navigatorii, aventurieri oarecum misterioşi, care înţeleg glasul brizelor şi uraganelor şi descifrează zborul păsărilor, vrăjitori şi magi care, la aceeaşi suflare a vântului, reuşeau să se deplaseze în diverse direcţii, fie urmând sensul vântului, fie navigând contra lui. Acosta îşi amintea ce zicea regele Alfonso Înţeleptul în *Harurile navigatorilor* despre oamenii care dirijează cu mintea lor mersul navelor pe Ocean.

Acest necunoscut sfârşea totdeauna prin a-i stârni interesul când îl lăsa să vorbească ore în şir în sala cărţilor, expunându-şi visurile sale geografice, planurile despre călătoriile viitoare. Din cuvintele lui ghicea o enormă voinţă. Avea pe frunte o cută verticală, semnul tenacităţii. Era omul unei singure idei, căreia îi dedica toată existenţa. Uneori, ascultându-l, îşi imagina că vede în strălucirea broboanelor de sudoare de pe fruntea lui zvâcnirea

inimii anticilor profeţi pe care mulţimile, conduse de ei, au interpretat-o ca două coarne de lumină. Aspiraţiile sale erau vehemente şi supra-omeneşti, ca şi cele ale visătorilor poporului evreu, adăugându-se la acestea o dorinţă lacomă de aur, de cuceriri materiale, de autoritate şi onoruri.

Nu o dată îi trecu prin minte doctorului bănuiala că acest „genovez", puţin dispus să vorbească despre obârşia lui şi care, cunoscând atâtea limbi, nu avea nici una proprie, putea foarte bine să fie un „convertit" ca şi el, care-şi ascundea cu prudenţă adevărata origine într-o ţară în care Inchiziţia începuse, înainte de venirea lui, să vâneze pe toţi aceia de un neam cu el.

Aşteptând întoarcerea regilor la Córdoba, acest aspirant rău îmbrăcat şi prost hrănit, fără alt venit decât cel trimis din când în când de pomană de ducele de Medinaceli şi de alţi câţiva nobili, începu să-l cultive pe doctorul Acosta. Sosea totdeauna la ora prânzului, iar celebrul doctor îl poftea la masă. Uneori, drept ajutor pentru existenţa lui mizeră, îi cumpăra cărţi, volume groase imprimate în Italia sau la Barcelona şi Valencia pe care urma el să le vândă pe la mănăstiri sau persoanelor instruite. Pe lângă faptul că-i cumpăra cărţi ca să aibă ceva folos, Acosta îi împrumuta unele de-ale lui, manuscrise în special, ca să-şi îndrepte multe din erorile, proprii unei instruiri recente şi în pripă.

Doctorul îl considera om puţin cultivat, dar cu talent natural, şi cum văzuse multe în călătoriile lui pe mare, îi plăcea să-l facă să-şi plătească prin cuvinte mâncarea, formulând întrebări abile, care-l obligau să-şi povestească trecutul. Acel trecut începea numai cu viaţa lui în Portugalia. Până atunci totul era mister şi întuneric în timpul şederii în Mediterana.

Doar o dată a declarat că fusese căpitan, comandând un vas al lui René de Anjou, suveran în Provenţa; dar această comandă venea în contradicţie cu vârsta, când zicea că are vreo treizeci de ani. Totdeauna navigase pe corăbiile altora ca şef de echipaj sau ca pilot şi de aceea cei mai mulţi îl numeau Maestrul Cristofor.

În toată Andaluzia exista obiceiul de a pune în urcioarele cu apă o gumă numită mastic, care îndulcea lichidul, dându-i, după opinia populară, uimitoare calităţi pentru menţinerea sănătăţii. Această gumă o aduceau din Chios, din arhipelagul grecesc, iar Maestrul Cristofor declara că navigase până acolo pentru a aduce acel articol de mare consum... Şi nu mai pomenea nimic altceva despre viaţa lui mediteraneeană.

Pe urmă deschidea în existenţa lui o parantează de mister. Doctorul reuşise, în timpul orelor plăcute ale amiezii, ore de bucurie tihnită şi epicureană, după o mâncare gustoasă, având pe masa din sala cărţilor sticle cu vin de Montilla şi Jerez, să-l facă pe acest om, totdeauna prudent când vorbea despre trecutul său, să mai scape câte ceva din secretele acelei perioade. Uneori vorbea despre anumite bătălii navale aproape de Capul San Vicente între o flotă de piraţi şi patru nave genoveze care se duceau în Anglia, iar pe una dintre ele se afla şi el ca membru al echipajului. Aceste nave pirat erau din flota Columbilor, amirali în serviciul Franţei, pe care lumea îi credea după nume genovezi. Totul era pe atunci genovez pe mare. În realitate, cei doi amirali piraţi, Columb cel Bătrân şi Columb cel Tânăr, fuseseră francezi, navigatori din Gasconia şi se numeau Couyon sau Coullon, nume dificil de pronunţat, din care spaniolii făcuseră Colón, iar italienii Colombo.

Nava pe care mergea Maestrul Cristofor, ca paşnic marinar comercial, luă foc, ca şi vasul pirat prins cu cângile de ea; cele două se scufundaseră în flăcări, iar genovezul, urcat pe o scândură, îşi salvă viaţa graţie valurilor care-l împingeau spre coasta portugheză, punând piciorul în acea ţară, ca în romane.

Altă dată, îi scăpaseră cuvinte care-l făceau pe doctor să bănuiască o poziţie distinctă pentru Maestrul Cristofor. Vorbea cu bunăvoinţă despre amiralul Columb cel Tânăr şi chiar se făIea oarecum cu asemănarea numelor lor. Poate că într-adevăr se aflase chiar pe una din navele pirat şi sărise de pe ea pe scândura groasă

în momentul incendiului, văzându-se despărţit de tovarăşii lui de fărădelegi pe întinsul mării. Asta nu era ceva extraordinar în acele timpuri. Aşa cum luptătorii de pe uscat aveau ceva de bandiţi în isprăvile lor, cei de pe mare rareori se vedeau eliberaţi de păcatul pirateriei. Numai navigatorii slabi de înger, care se resemnau să fie pururea victime, puteau face paradă de cinstea lor marinărească.

După aceea, Maestrul Cristofor făcu o călătorie pe mările nordice ale Europei, dincolo de Insulele Britanice. Afirma că ajunsese la Tule, insula despre care vorbeau Seneca şi alţi autori antici ca despre cea mai veche de pe pământ, căreia scandinavii îi dădură apoi numele de Islanda. Ascultându-l, doctorului Acosta i se păreau spusele îndoielnice. Poate nici nu trecuse de unele insule din nordul Angliei, unde se duceau corăbiile portugheze să încarce cositor. Maestrul Cristofor, plăcut la vorbă, avea cusurul de a prezenta ca văzute de el ţări pe care le cunoştea numai din mărturiile altora. La fel făcuse Marco Polo, Mandeville, Conti şi alţi exploratori ai Asiei. Jumătate din ţări le văzuseră cu adevărat, descriindu-le pe celelalte în conformitate cu ce auziseră de la alţii, prin porturi.

Observa la acest bărbat sărac, obscur, ce avea nevoie de protecţie, o egolatrie atât de mare, încât ajungea să fie cea mai preţioasă calitate a lui, dându-i o tenacitate extraordinară în momentele dificile, făcându-l să ignore tristeţea sau ostilitatea împrejurărilor nefavorabile. Oameni şi evenimente roiau mereu în jurul lui. Persoana lui era buricul pământului, oriunde s-ar fi aflat. Avea pretenţia să domine totul, asemenea copacilor care se înalţă deasupra pădurii, distrugând tot ce-i înconjoară, sugând toată seva din sol, mărind pustiul din jurul trunchiului lor.

Se întorcea în Portugalia, iar primii ani în acea ţară se arătau a fi la fel de misterioşi până la căsătoria lui. Obişnuia să asculte slujba la o mănăstire din Lisabona, care era în acelaşi timp şi colegiul unde primeau educaţie orfanele fără avere ale celor care

serviseră Portugalia pe mare sau pe uscat. Acolo o cunoscu pe tânăra Felipa Muñiz de Pellestrello. Tatăl ei fusese marinar în slujba infantelui *don* Enrique, numărându-se printre descoperitorii lui Puerto Santo, mică insulă vecină cu Madera. *Don* Enrique îi dăduse lui Pellestrello acea insulă ca fiind cea mai pustie şi uşor de cultivat, crezând că-i asigura în felul ăsta o mare bogăţie. Tovarăşii săi, mai puţin norocoşi, primeau ca feudă insula Madera, mult mai mare, numită aşa din cauza întinselor păduri care o acopereau în întregime până la malul mării. Posesorii ei, neştiind cum să exploateze acea pădure, i-au dat foc, incendiul durând şapte ani. Apoi plantară pe pământul acoperit de cenuşă, trestie de zahăr şi butuci de viţă din Portugalia, creând astfel faimosul vin de Madera, ceea ce îi îmbogăţi până la urmă pe colonizatori. Pellestrello, locuind pe insula Puerto Santo, a comis imprudenţa de a duce pe ea o pereche de iepuri, iar aceştia se înmulţiră în asemenea măsură, încât în câţiva ani devorară recoltele, colonizatorul murind sărac.

Un fiu de-al acestuia era, în continuare, cârmuitor la Puerto Santo. Tânăra Felipa, după obiceiul acelei epoci, pusese numele Muñiz, al mamei, în faţa celui de Pellestrello, fiindcă era portughez şi de obârşie nobilă.

Însurându-se cu ea, Maestrul Cristofor preluase toate documentele socrului său, hărţi de navigaţie, informaţii culese de la alţi marinari, ipoteze ale învăţaţilor şcolii de la Sagres, ecouri deja uitate ale micii Curţi ştiinţifice a răposatului *don* Enrique. Poate din cauza sărăciei se dusese să trăiască la Puerto Santo, lângă cumnatul său, guvernatorul insulei. Această existenţă trezea în el năzuinţa descoperirilor geografice, simţită de portughezii din acea vreme şi cu care păreau să-i molipsească pe toţi cei care veneau pe pământul lor. În plus, viaţa pe o insulă în Ocean nu-ţi permitea să te gândeşti la altceva. Desprinzându-se de coaste, oamenii o luaseră spre arhipelagurile vulcanice, care-şi înălţau culmile deasupra deşertului albastru numit multă vreme Marea Tenebroasă. Luaseră deja în

posesiune Azorele, Madera, Canarele şi Capul Verde. Erau avangarda invaziei umane spre cealaltă parte a planetei, ce se pregătea în taină în extremitatea vestică a Europei. Dincolo de acel orizont, unde se îngrămădeau uneori norii, născocind insule imaginare, existau neîndoielnic alte ţinuturi, mister geografic care-i atrăgea pe oameni cu corăbiile lor, precum muntele magnet despre care vorbeau navigatorii arabi din Oceanul Indian.

Doctorul Acosta observa o nouă pată de mister în destăinuirile Maestrului Cristofor. Într-o zi – fără ca el să spună cum izbutise o asemenea întâlnire – fusese primit de *don* Juan al II-lea, continuatorul operei maritime a lui *don* Enrique. Acest monarh, ca şi răposatul infante, avea Curtea sa de învăţaţi. În afară de asta era în legătură cu alţii, care trăiau în Spania, în special cu evreul Abraham Zacuto, profesor de matematici la Salamanca, autorul unor remarcabile lucrări de astronomie despre întrebuinţarea astrolabului pe mare şi alte subiecte privitoare la ştiinţa navigaţiei.

Maestrul Cristofor oferi regelui o nouă cale de a ajunge în Indii. Planul său era să le caute prin Occident, şi nu urmând coastele Africii, pentru a urca apoi, trecând de Capul Bunei Speranţe şi ajungând, în final, după un drum atât de lung, pe ţărmul Indiilor. Se dovedea mai scurt să o pornească pe Ocean, până vor ajunge la hotarele de răsărit ale Asiei, adică în Cipango şi Catay (Japonia şi China), vizitate de Marco Polo. Era o călătorie de şapte sute de leghe, ce se putea face în câteva săptămâni, ajungând în centrul lumii pline de bogăţii.

Auzind planurile acestui om inventiv, Acosta arătase interes pentru necazurile lui şi le scrise prietenilor săi din Lisabona ca să afle exact cele petrecute. Curtea ştiinţifică a Portugaliei, alcătuită din cosmografii, matematicienii şi navigatorii cei mai renumiţi din acea epocă, primise cu uimire propunerile lui Columb, considerându-le bazate pe o enormă eroare ştiinţifică. Pe deasupra, acestea nici măcar nu ofereau atracţia unei noutăţi. Cu ani în urmă, un

vraci din Florenţa, Paolo Toscanelli, trimisese în scris un plan asemănător unui canonic portughez, prieten cu regele. Medicul Toscanelli nu navigase niciodată şi, deşi era un om cu studii vaste, niciodată nu se dedicase ştiinţei geografice. Dar familia sa, îmbogăţită la Florenţa prin negoţul cu mirodenii, se ruinase, ca urmare a luării Constantinopolului de către turci, iar el, în pragul bătrâneţii, simţea aceeaşi febră a aurului din veacul său, dedicându-se căutării de mine şi găsirii unui drum care să-i permită să aducă prin Occident mirodeniile asiatice.

Consiliul de la Lisabona văzu în propunerea acestui străin o reluare a deja uitatului plan al lui Toscanelli. Poate că-şi însuşise o hartă de navigaţie pe care vraciul Paolo o schiţase în izolarea lui de la Florenţa, departe de Ocean, călăuzit de dorinţa arzătoare pentru bogăţii, care îl făcea să prefere soluţiile cele mai optimiste şi mai rapide, fără alt ajutor decât hărţile publicate de cartografii catalani, mallorchini şi veneţieni, care populau după capul lor pustietăţile mării cu insule fantastice şi presărate la întâmplare.

Planul lui Columb, ca şi cel original al lui Toscanelli, avea la bază o formidabilă eroare de calcul. Doar un om cu studii recente şi făcute în pripă, cu vanitatea unui absolvent de şcoală primară care-şi închipuie că e singurul care a citit puţinele cărţi picate în mână, putea să conceapă o asemenea monstruozitate geografică.

Toţi cunoşteau rotunjimea pământului, baza teoriilor lui Columb. Nu exista pe atunci nici un om cu carte, care să se îndoiască de sfericitatea planetei noastre. În primele secole ale creştinismului se umbrise această noţiune, acceptată de înţelepţii Antichităţii. Călătorul Cosmas Indicopleustes şi alţi geografi bisericeşti ai întunecatei perioade pe care acum o numim „Evul Mediu timpuriu" răspândiseră neroziile despre un pământ asemănător unui disc plan în jurul căruia se învârtea soarele, ascunzându-se după un munte în timpul nopţii; toate acestea sub o cupolă solidă care era cerul, pe a cărei faţă interioară alunecau

planetele. Dar din secolul al XIII-lea începea „Evul Mediu mijlociu", precursor al Renaşterii. Geografii arabi reînviaseră operele Antichităţii, restabilind încă o dată principiul sfericităţii pământului. Sfântul Augustin şi alţi înţelepţi din primele secole de existenţă ale Bisericii se îndoiseră de asta şi de existenţa antipozilor, dar în secolul al XV-lea trecuseră deja sute de ani de când mahomedanii în academiile lor, evreii în Aljamas şi călugării studioşi în mănăstirilor lor, ştiau perfect că pământul era rotund. Marele profesor arab Alfragan verificase, încă din secolul al IX-lea, această rotunjime, cu demonstraţii de necontestat.

Dar savanţii din Lisabona vedeau scandalizaţi cum în acest plan al lui Columb se micşora cu o uşurinţă copilărească volumul pământului. Cu toţii împărţeau planeta în o sută optzeci de grade, precum Ptolemeu şi Euclid, înţelepţii alexandrini ai ştiinţei greco-egiptene, iar profesorii arabi făcuseră la fel. Ptolemeu conferea gradului o mărime mai mică decât Euclid, ceea ce făcea lumea mai mică, dar fără să ajungă nici pe departe la micimea pe care o presupunea Columb. Euclid şi, împreună cu el, majoritatea învăţaţilor de atunci, dădeau gradului o dimensiune mai mare, ajungând aproximativ la volumul terestru recunoscut de ştiinţa modernă.

Columb se sprijinea pe calculele lui Alfragan, dar acesta făcuse măsurătorile în mile arabe, mai extinse decât milele italiene, şi cum Columb le crezu mile italiene, sau chiar mult mai reduse, susţinea cu vanitoasă siguranţă falsele concluzii ale unei enorme erori geografice. Pe deasupra, credea că planeta era compusă în cea mai mare parte din masive continentale şi doar a şaptea parte din ea o ocupa marea.

Asia, mărită de imaginaţia sa, acoperea cea mai mare parte a Pământului, iar extremitatea ei orientală se afla nu mai departe decât la vreo şapte sute de leghe de Portugalia şi Spania, înspre Occident. Nu trebuia decât să navighezi mereu spre vest ca să descoperi Indiile în câteva săptămâni.

Regele Portugaliei îl gonea pe născocitor, mai mult din cauza ambiţiilor sale mercantile decât pentru erorile ştiinţifice. Era obişnuit cu faptul ca marinarii portughezi să-şi primejduiască viaţa pentru gloria de a realiza descoperiri geografice şi mai puţin în vederea câştigului. Toţi exploratorii Africii procedaseră cu dezinteres.

Pentru acest străin nu exista interesul ştiinţific. Făcea totul ca să obţină aur, putere şi onoruri, interesându-l mai puţin să servească o naţiune sau să se supună ordinelor alteia. Monarhul îl luă drept nebun, ascultând ce voia în schimbul serviciilor lui: să fie numit Amiral al Oceanului, vicerege şi guvernator pe viaţă al ţinuturilor pe care le-ar descoperi, putând să le lase ca moştenire fiilor săi, la fel ca şi monarhii. Asta reprezenta întemeierea unei dinastii regale, cea a Columbilor, de cealaltă parte a Oceanului (aceleaşi nesăbuite condiţii pe care, opt ani mai târziu, le acceptară regii Spaniei).

După cum îi scriseseră vraciului Acosta prietenii săi din Lisabona, acest vagabond era „un om înfumurat", adică foarte îngâmfat, crezând că ştie mai mult decât toţi şi acceptând cu greu orice obiecţie faţă de ideile sale. Văzând respins proiectul său de către savanţii sfătuitori ai regelui, îi declarase pe toţi ignoranţi şi invidioşi din cauza superiorităţii lui. Cum întârziaseră în a-şi da o părere definitivă asupra proiectului său, căci în acele timpuri era obişnuit să se purceadă cu încetineală la examinarea problemelor, aventurierul plin de imaginaţie socoti că regele şi ai săi îl tărăgănaseră în mod interesat, în timp ce profitau de informaţiile lui, trimiţând în taină o caravelă peste Ocean ca să se convingă dacă planul lui era sigur. Şi când nava s-a întors derutată de furtuni, fără să fi văzut pământ, ei, neputându-i fura invenţia, o declarară falsă.

Doctorul din Córdoba zâmbise citind această braşoavă în scrisorile prietenilor săi din Portugalia. *Don* Juan al II-lea, care întotdeauna protejase iniţiativele navigatorilor, nu era capabil de

asemenea trădare. În plus, amintita stratagemă se dovedea inutilă, fiindcă, dacă aventurierul ar fi destăinuit vreun secret important, nu era nevoie să-l fi dus cu vorba în timp ce trimiteau o caravelă exploratoare. Puşi pe fapte rele, puteau s-o trimită în mod public, profitând de istorisirile sale.

Acosta ştia de multă vreme că regele Portugaliei autorizase pe mulţi din navigatorii săi să exploreze în folosul lui Oceanul în căutarea Insulei Celor Şapte Oraşe, numită Antile de cartografii epocii, care o situau pe unde le venea lor, precum şi alte insule nu mai puţin fantastice, ultimele rămăşiţe ale dispărutei Atlantide. Cu toţii se întorseseră fără să descopere nimic. Norocul nu le era prielnic niciodată. Uneori furtunile îi făceau să se întoarcă, alteori se vedeau înconjuraţi de mulţime de ierburi ce-i alarmau pe marinari, făcându-i să creadă că aceste păduri acvatice vor împiedica până la urmă navigaţia şi cereau căpitanilor lor întoarcerea în Portugalia. Una dintre aceste expediţii îi servise neîndoielnic genovezului pentru a-şi născoci istoria.

Erudiţii Curţii portugheze considerau mai uşor drumul spre Indii ocolind sau înconjurând Africa. Mai buni cunoscători ai volu-mului pământului decât Columb, ştiau că era necesar să navighezi vreo trei mii de leghe ca să mergi prin Occident spre extrema orientală a Asiei, traversând o mare imensă, căci Atlanticul şi Pacificul de azi formau un singur Ocean. Câţiva navigatori portughezi încercaseră această acţiune aventuroasă pe propriile lor riscuri, fără nici o protecţie regală, renunţând s-o mai continue după mai multe tentative eşuate.

Din acest punct, maestrul Cristofor avea să-şi povestească viaţa cu mai multă claritate. Totuşi, vorbea puţin despre soţia lui. Doctorul o crezu la început moartă. Pe urmă, judecând după anumite vorbe care-i scăpară lui Columb, crezu că se mai afla încă la Lisabona cu un fiu de câţiva ani, numit Diego.

Nu mai aştepta nimic din partea Portugaliei. De acolo avea doar frecvente motive de supărare. Doctorul Acosta ajunse să-l

suspecteze că venise în Spania fugind de datorii. De mulţi ani nu avea nici un venit, întreţinut de familia soţiei sale, dedicându-şi tot timpul ca să obţină informaţii folositoare planurilor sale ori pentru a căuta protectori care să-l recomande regelui.

Un frate de-al său, Bartolomé, părăsise şi el Lisabona, îndreptându-se spre Londra ca să expună monarhului englez planul descoperirii Indiilor prin Occident, alcătuit de cei doi. După cum îi scriau doctorului prietenii săi din Lisabona, Bartolomé era mai bun cartograf decât fratele lui, mai liniştit şi mai ferm în judecată, dar mai puţin visător, fără elocvenţa şi forţa de convingere a lui Cristofor, care dovedea uneori în discursurile sale o exaltare de profet.

Cei doi scriseseră propunând descoperirea Indiilor de către ei şi republicilor Veneţia şi Genova, fără să primească nici cel mai neînsemnat răspuns. Genovezii din Italia nu dădură atenţie cuvintelor acestui om care spunea că este compatriotul lor. Ignorau existenţa lui.

Viaţa lui Columb în Spania începuse cu doi ani înainte de a-l cunoaşte doctorul. Graţie, poate, sprijinului genovezilor din Sevilla, a fost primit de ducele de Medinasidonia, bogat nobil care dispunea de numeroase vase, fiind posesorul dreptului de a pescui ton aproape de Strâmtoarea Gibraltar. Dar convins că acest magnat nu l-ar ajuta în planurile lui, se prezentă altui duce, cel de Medinaceli, nu mai puţin bogat şi puternic, care pe domeniul său din Puerto de Santa María se bizuia pe o flotă proprie de caravele, nave şi tunuri de apărare, destinată în mod normal comerţului şi pusă, uneori, în serviciul regilor împotriva maurilor din Granada.

Sedus de limbariţa cu care străinul îşi expunea planurile, de bogăţiile imense pe care se aştepta să le găsească navigând spre vest, ducele se arătă în primele luni dispus să-i dea două din vasele sale pentru a se lansa pe Ocean. Apoi renunţă, considerând acest proiect mai potrivit pentru regi decât pentru un nobil feudal. În

plus, evenimentele din propria sa țară îl reclamau cu mai multă urgență decât acea călătorie spre Indii și trebui să se ducă la Córdoba cu armata pentru a se alătura regelui *don* Fernando, care începuse războiului împotriva maurilor din Granada. L-a lăsat pe Columb câtva timp în locuința sa seniorială, ca parazit nevoit să trăiască la umbra unui om cu vază și asistă la cucerirea orașelor Coin și Ronda. Odată terminată această campanie împotriva maurilor în iunie 1485, monarhii victorioși se întoarseră în Castilla, promițând să revină la Córdoba iarna, pentru a reîncepe operațiile de război. Și Medinaceli îl sfătui pe protejatul său să se mute în acel oraș, promițând să-i obțină o audiență la regi.

Curtea mergea dintr-o parte în alta după trebuințele politicii sale, dar în această existență rătăcitoare Córdoba era locul unde rămânea mai mult timp din cauza apropierii de regatul Granadei. Și atunci îl cunoscu doctorul Acosta pe Columb, invitându-l la masă în zilele care erau nefaste pentru inventiv, când se prezenta cu puțin înainte de ora douăsprezece, după înfățișare lihnit de foame.

Până la urmă studiosul vraci își dădu seama de lecturile pe care acest visător le păstra în memorie. Era în realitate „omul unei singure cărți", despre care vorbește Sfântul Toma, considerându-l redutabil pentru credința lui oarbă și lipsa de îndoieli care incită la noi studii. Unica lui carte era *Imago Mundi* a cardinalului Pierre d'Ailly – vechiul protejat al Papei Luna – al cărui nume fusese schimbat de spanioli, numindu-l Pedro de Aliaco.

Acest rezumat enciclopedic al întregii geografii a epocii îi era suficient lui Columb. Din el cunoscuse opiniile autorilor Antichității și pe cele ale altor scriitori contemporani cu Aliaco, ceea ce-i permitea, cu o erudiție de mâna a doua, să-l citeze pe Seneca sau pe Papa Enea Silvius, fără a-i fi citit personal. Afară de amintita enciclopedie științifică, obișnuia să-și bazeze afirmațiile pe două cărți care aveau deja, una mai mult de două veacuri, iar cealaltă mai mult de un veac și pe care arta tiparului, încă din copilăria sa,

începea să le răspândească: două relatări scrise de exploratorii misterioasei Asii şi care, mai degrabă, erau romane de călătorie.

Columb auzise, pe când trăia în Portugalia, relatările şi mai prodigioase ale cărţii lui Marco Polo. Pe urmă doctorul Acosta îi oferea în biblioteca sa aceeaşi lucrare tradusă în latină. Acest călător veneţian din secolul al XIII-lea îl cunoscuse în China pe Marele Han, fiind apoi slujbaş la ordinele „regelui regilor" şi guvernase în numele său o bogată provincie.

Acosta, vorbind cu vânzătorul de cărţi tipărite despre bogăţiile Imperiului Catay-ului şi ale altor regate ale Marelui Han, îşi expunea îndoielile cu privire la faptul că dinastia acestor puternici împăraţi ar continua să existe. Erau suverani tătari, descendenţi ai faimosului Gingis-Han, care ajunsese în expansiunea lui cuceritoare chiar să-i răstoarne pe împăraţii Chinei, stabilindu-se la Cambalú, oraşul care pe urmă avea să fie Beijing. Dar toate astea se petrecuseră pe vremea lui Marco Polo, iar doctorul, după relatările unor călugări creştini care se duseseră mult mai târziu pe asemenea îndepărtate meleaguri, avea bănuiala că dinastia tătară dispăruse, la rândul ei, izgonită de o nouă dinastie chineză restauratoare a independenţei naţionale şi că de multă vreme nu mai exista Marele Han. Dar Columb continua să fie fidel amintitei cărţi şi marilor splendori ale „regelui regilor" văzute de călătorul veneţian.

Istoria lui Marco Polo la întoarcerea în patrie era la fel de minunată ca şi călătoriile sale. Se întorcea la Veneţia după douăzeci şi patru de ani de absenţă, cu tatăl său Niccolo şi unchiul Maffeo, şi toate neamurile lor refuzau să-i recunoască pe aceşti trei călători cu chipuri şi veşminte de mandarini chinezi. Atunci cei trei Polo dădură un banchet pentru familia lor şi-şi rupseră în final căptuşeala veşmintelor făcând să curgă pe masă o cascadă de diamante, perle, smaralde, rubine şi safire. Iar Veneţia, uluită şi în acelaşi timp batjocoritoare faţă de relatările lui Marco Polo, îl porecleа „Micer Millones".

Cealaltă lucrare era numită *Cartea minunilor,* scrisă de un cavaler englez, John de Mandeville. Doctorul Acosta, din cauza numeroaselor lecturi, îşi permitea să se îndoiască oarecum de realitatea acelor călătorii chiar în părţile lor cele mai verosimile şi chiar şi de existenţa englezului Mandeville. Aproape tot ce spunea acesta era luat de la Plinius şi, mai ales, de la Solinus, alt autor al Antichităţii, care rezumase în cartea lui toate lucrurile minunate din epocă. Relatarea lui Mandeville îi părea pur şi simplu un roman de călătorie şi nu se înşela în apreciere.

Timp de mai mult de un secol se bucură de onorurile unei opere faimoase, fiind cartea cu cele mai multe ediţii, când s-a generalizat tiparul. Columb o citi în repetate rânduri ca lucrare de căpătâi până la cea mai înaintată vârstă, extrăgând din ea multe din ideile lui. În realitate, după cercetările moderne, a fost un roman scris de un medic astrolog din Lieja, numit de unii Juan de la Barba, iar de alţii Juan de Borgoña. Din relatările lui Marco Polo, pe care nu-l citează, din călătoriile călugărilor Oderico şi Carpin în Marea Tartarie în secolele al XIII-lea şi al XIV-lea, din cele spuse de autorii latini şi din *Epistola* presupusă a Preotului Juan al Indiilor, care circulase prin Europa în secolul al XIII-lea, scrise amintita carte, care începu să fie cunoscută din 1356.

Cartea minunilor a fost primită cu entuziasm de lumea de atunci, dornică de mistere. În plus, învăţaţii puteau găsi adunate într-o lucrare toate ştirile care circulau împrăştiate în volume din diferite ţări şi a căror căutare cerea multă răbdare şi multe dificultăţi.

Presupusul cavaler englez Mandeville călătorea pe Pământul Sfânt în prima parte a lucrării, povestind numai minunile creştine. În partea a doua, care trata doar lumea naturală, apărea fenomenalul. Mandeville ajungea foarte aproape de Paradisul Pământesc, descriind cele patru râuri care izvorăsc şi curg din această grădină eternă, situată la foarte mare înălţime. Apoi se ducea în India, în arhipelagul Malayo şi, în cele din urmă, în Imperiul chinez. Ce nu

văzuse falsul cavaler englez în călătoriile sale? Copaci care produceau fă nă, vin şi mi re; alţii care dădeau lână; peşti care, o dată pe an, veneau în ordine la mal pentru a face reverenţe monarhului ţării şi apoi se retrăgeau; zgripţuroi strîngători de tezaure; regatul Preotului Juan cu marile ceremonii de la Curtea sa, amestec de splendoare orientală şi de liturghie creştină; mine de aur în ţări unde bărbaţii şi femeile umblau goi, bătându-şi joc de străinii care se prezentau îmbrăcaţi; munţi în ale căror roci creşteau enorme diamante cu o suavă culoare albastră.

Descrierea bogăţiilor Catay-ului, pământul Marelui Han, făcută de Mandeville, o citise Columb de multe ori, găsind în ea o reînnoire a credinţei pe care o dovedea în proiectele sale.

Acosta îşi explica popularitatea acestei cărţi, care a sporit mulţi ani după aceea. Cititorii creduli şi dornici de minuni, cum erau aproape toţi pe atunci, aflau că existau în Indii oameni cu faţa de câine, numiţi „canefalles", alţii care primeau numele de „ciclopi", fiindcă aveau numai un ochi, diferenţiindu-se prin asta de un sat din apropiere ai cărui locuitori aveau patru ochi, văzând cu toţi patru. Aşezări de pigmei se băteau într-un război perpetuu cu armate de cocori. Existau oameni fără cap, care aveau ochii şi gura pe piept. Alţii în loc de gură arătau doar un mic orificiu, trebuind să sugă alimente lichide folosindu-se de un pai. Aproape de izvoarele Gangelui lumea era lipsită de stomac şi trăiau cu parfumuri vegetale, în special mirosind mere. Anumiţi locuitori ai Indiei, cu organe normale, aveau totuşi nişte urechi atât de uriaşe, încât îşi înfăşurau cu ele tot corpul, asemeni unei pelerine; alţii aveau un singur picior, dar atât de mare, că trebuiau doar să se aşeze pe pământ şi să-l ridice deasupra capului pentru a se feri de soare sau de ploaie, ca şi cum ar fi fost sub un cort.

În afara atâtor descrieri fabuloase, care nu aparţineau în realitate credulului Ev Mediu, fiind copiate de la Solinus şi de la alţi autori antici, acest roman de călătorii, în puzderia de relatări

neverosimile respecta câteva adevăruri geografice de mare valoare, aşa cum un talmeş-balmeş de alge ascunde scoici perlifere pe fundul mărilor. Medicul romancier din Lieja îl punea să vorbească pe Mandeville al său despre rotunjimea pământului ca despre un adevăr indiscutabil, îndeajuns de cunoscut de toţi cu mai bine de un secol înainte de a fi discutat la Córdoba de către Columb şi doctorul Acosta. Acest necunoscut Juan de la Barba era, de aseme-nea, primul care menţiona posibilitatea unei călătorii împrejurul planetei noastre, conferind prin asta absurdei sale cărţi o valoare indiscutabilă în istoria descoperirilor. Relata Mandeville în 1356, ca lucru cert, că un european fusese în Indii, vizitând apoi peste cinci mii de insule şi atâta înconjura în călătoria lui lumea timp de ani şi ani, încât la sfârşit se afla într-un ţinut unde auzea vorbindu-se propria sa limbă şi plugarii îşi îndemnau boii cu aceleaşi cuvinte ca în ţara lui. Se întorsese, fără să ştie, la punctul său de plecare.

Asemenea călătorie părea uşoară, dată fiind geografia acelor timpuri. Marea era redusă şi uscatul ocupa cea mai mare parte a planetei. Europa, Asia şi Africa, tot ce se cunoştea atunci, formau un continent unic, un masiv terestru înconjurat de arhipelaguri şi scăldat de un singur Ocean. Mările Indiei erau asemănătoare Mediteranei. Cel care ar fi traversat acest Ocean unic, de o lăţime fără importanţă în comparaţie cu enorma întindere a uscatului, putea merge cu uşurinţă prin vestul Europei spre extremul orient al Asiei.

Columb accepta cu entuziasm învăţăturile acestei cărţi; dar dacă doctorul Acosta îl ţinea în biblioteca sa era pentru călătoria presupusă în jurul pământului, deşi se îndoia că masa continentală ar fi atât de uriaşă cum zicea Mandeville şi atât de îngust unicul Ocean. Restul acelor călătorii îl considera asemănător unor romane cavalereşti care începeau să fie popularizate pe atunci prin tipărire.

Într-o după-amiază a iernii lui 1486, aflându-se Columb în sala cărţilor celebrului vraci, îndrăzni să-i ceară acestuia părerea

despre proiectele lui. Regii trebuiau să sosească la Córdoba, iar el aştepta, cu recomandările lui Medinaceli şi ale altor demnitari pe care îi cunoscuse la Sevilla, să poată ajunge să fie ascultat de Alteţele Lor. În acea vreme regii Spaniei primeau doar titlul de „Alteţă". Nepotul lor, împăratul Carol al V-lea, a fost cel care a impus adresarea cu „Maiestatea Voastră".

Era neîndoielnic pentru visător că atunci când îşi va expune în faţa regilor propunerile, atât de rău primite la Curtea Portugaliei, aceştia vor chema pentru consultare pe învăţaţii cei mai abili în ştiinţa geografică de la Curtea lor, unul dintre ei fiind doctorul Acosta. Acesta îl ascultase totdeauna cu atenţie, zâmbind uneori cu o anumită bunătate, dar fără să spună nimic concret.

Nici Maestrul Cristofor nu se preocupase să-i ceară părerea.. Considera ideile sale ca indiscutabile; numai ignoranţa sau invidia puteau să li se opună. Şi solicitând pentru prima oară aprobarea celebrului vraci se arătă surprins şi aproape uluit văzând că acesta dădea din cap negativ.

Gabriel de Acosta nu credea că vreun om cu studii adevărate să fi acceptat ideile geografice ale acestui vagabond enigmatic. Într-o călătorie de şapte sute de leghe nu era cu putinţă să se ajungă din Spania până la ţinuturile Marelui Han navigând spre vest, peste Oceanul unic. El avea o noţiune diferită despre adevărata dimensiune a planetei, despre împărţirea uscatului şi a apei, sau despre „sfere", cum spuneau atunci.

Lumea era mai mare decât o presupunea Columb, care calcula greşit, iar mările mai întinse şi mai numeroase decât şi le imagina el.

IV

Despre cum îşi croi dragostea drum prin geografia delirantă.

Întorcându-se regii la Córdoba, Maestrul Columb vizită mai rar casa doctorului. Tot timpul şi-l petrecea căutând să se întâlnească cu demnitari de la Curtea mişcătoare, folosindu-se de recomandările pe care le primea şi de interesul pe care ştia să-l stârnească unora, ca să fie prezentat altora.

Grefierii regilor, înregistrându-l pentru prima oară în documentele lor, îl numeau Colomo, apoi Colom şi, în cele din urmă, Cólon. Această greşeală nu era ceva deosebit. Colomo şi Colom erau nume spaniole, răspândite în Aragón şi Castilla. Nu mai puţin frecvent era numele de Colón, purtându-l uneori evreii „convertiţi".

Bărbat tenace, neobosit când era vorba de atingerea scopurilor lui îi fură suficiente numai câteva săptămâni pentru a-i cunoaşte pe toţi demnitarii de la Curte, mai influenţi pe lângă monarhi. Reuşi să fie primit de cardinalul Mendoza, „al treilea rege al Spaniei", iar acest prelat, abil în afacerile politicii şi ale Bisericii, ascultă ca un neofit lucrurile minunate pe care i le spunea acel necunoscut, bazându-se pe Cosmografie şi alte ştiinţe, complet ignorate de magnatul ecleziastic. Un succes identic obţinu în casa Contabilului cel Mare, Alfonso de Quintanilla, a cărui funcţie era asemănătoare cu cea a unui ministru modern al Finanţelor, şi pe lângă Cabrero, cameristul regelui *don* Fernando.

Fray Diego de Deza, cleric de mare bunătate şi dascăl al principelui *don* Juan, moştenitor al coroanei, se arăta pasionat de planurile minunate ale acestui navigator, prezentându-l marchizei de Moya şi altor doamne, prietene cu regina *doña* Isabel. Se bizuia, pe deasupra, pe prietenia, din ce în ce mai intimă, a lui Luis de Santángel, evreu „convertit" din Valencia, neam cu acel Santángel de Zaragoza, persecutat pentru asasinarea inchizitorului Pedro de Arbués. Cavalerul Santángel era „grefier de taín" al regelui *don* Fernando, funcţie echivalentă cu cea a secretarului de stat. El şi un alt funcţionar al regelui, numit Rafael Sánchez, tot evreu la origine, se arătau interesaţi de partea comercială a acelui proiect. Aurul asiatic din Extremul Orient şi, chiar mai mult, mirodeniile, atât de căutate pe pieţele Europei, erau ţelul acestei riscante călătorii. Dintre cele două feţe pe care le oferea spiritul lui Columb, ei o vedeau numai pe cea a negoţului şi a câştigului, dorind pentru regii lor înfăptuirea unui proiect atât de rodnic.

Celelalte personaje, ecleziaşti şi laici, nu apreciau mai puţin decât ei cucerirea unei părţi din bogăţiile îngrămădite de Marele Han, dar, cu o dualitate proprie epocii lor, adăugau la aceasta interesul religios, creştinarea acelor popoare care, după tradiţiile europene, doreau de veacuri să primească doctrina lui Iisus, dar nu reuşiseră încă să intre în legătură directă cu Sfântul Părinte, din cauza dificultăţilor pe care le impuneau uriaşele distanţe şi pericolele unei călătorii pe uscat.

Columb le vorbea tuturor, repetând ceea ce citise în cărţile despre Marco Polo şi Mandeville sau ceea ce cunoştea din auzite, din relatările mai scurte ale călătorilor de mai târziu. Descria insula Cipango, palatele regelui ei, toate acoperite cu o crustă de aur de grosimea unei monezi de doi reali. Perlele erau pescuite pe coaste în asemenea cantitate, încât le cărau în coşuri. Uriaşe pietre preţioase împodobeau hainele oamenilor din acea ţară, aşa cum perlele mici împodobeau veşmintele doamnelor spaniole. Pe uscat se afla regatul Catay-ului, guvernat de marele Han, care, mai pe

şleau, însemna „regele regilor". Acolo era oraşul Cambalú, un pătrat riguros trasat, cu laturi măsurând multe leghe, milioane de locuitori şi palate de o opulenţă nemaivăzută. Sute de caravane soseau acolo zilnic, aducând cele mai bogate mărfuri din tot Orientul. Dar încă şi mai mare era Quinsay, un fel de Veneţie chineză, cu douăsprezece mii de poduri de marmoră, atât de înalte, încât pe sub arcurile lor puteau trece cele mai mari nave, şi patru mii de băi publice, pe lângă numeroasele bazare, imense cât satele, pline cu toate câte există pe lume, pentru confortul şi mândria oamenilor.

De multe secole Marele Han, mişcat fără îndoială de milostivirea lui Dumnezeu, dorea să se creştineze. Pe vremea lui, Marco Polo şi rudele sale fuseseră ambasadorii Papei pe lângă „regele regilor" pentru a stabili relaţii între cele două Curţi. Alţi trimişi pontificali, umili călugări, cu mai puţin curaj decât negustorul veneţian, au rămas pe drum fără să-şi poată îndeplini misiunea.

În ultima vreme, Marele Han, sătul să tot aştepte, trimisese o ambasadă la Roma. Umanistul Poggio, secretarul Papei Eugen al IV-lea, vorbi cu aceşti soli asiatici, deşi cu mare dificultate, nefiind interpreţii buni. Vraciul florentin Paolo Toscanelli scrisese ceva despre această ambasadă a îndepărtatului Orient. Câtă glorie pentru Regii Catolici dacă stabileau o legătură, pe drumul Occidentului între cel mai înalt reprezentant al creştinătăţii şi „regele regilor", care trăia în Catay, aducând astfel creştinismului aproape jumătate dintre fiinţele ce trăiau pe pământ! Era o lovitură decisivă pentru a termina cu infama sectă a lui Mahomed, cel mai teribil pericol pentru europeni în acel moment. Mahomedanismul n-ar mai putea trăi nici măcar o zi dacă îl avea în spate pe preaputernicul Mare Han al Tartariei, Domnul Chinei, iar în faţă popoarele creştine cârmuite de regii Spaniei. Aceştia, îmbogăţiţi prin descoperirea noului drum asiatic, ar putea crea cea mai mare dintre armate, nimicind toate popoarele mahomedane şi reuşind chiar recucerirea Sfintelor Locuri ale Ierusalimului.

Toate astea le prezentă obscurul navigator în ziua când cardinalul Mendoza îi înlesni o întrevedere cu regii în locuinţa lor din Córdoba. *Don* Fernando şi *doña* Isabel îl ascultară tăcuţi, interesaţi în mod vădit de noutatea propunerii. Ea se arătă mişcată de aspectul religios al amintitului proiect. Ce imensă recoltă de suflete pentru Dumnezeu! Gustul său de femeie elegantă se simţi, de asemenea, orbit de descrierile acestui aventurier cu glas şi gesturi de profet, care descria bogăţiile orientale ale lui Marco Polo şi Mandeville, ca şi cum le-ar fi văzut: perle, diamante, pereţi de aur, porturi nesfârşite, cheiuri din marmoră, şiruri de nave cu provele în formă de animale himerice şi cu vele multicolore.

Soţul său, regele Aragónului, asculta în tăcere, cu faţa rezemată în mâna dreaptă, acest şuvoi de cuvinte ca o apă curgătoare. Se gândea la Portugalia, la expediţiile marinarilor săi pe coasta Africii, care fuseseră teribil de costisitoare şi fără rezultat pe vremea infantelui *don* Enrique, iar acum se dovedeau o afacere prosperă, graţie aurului de la San Jorge de la Mina, în Guineea, şi *malaguetei,* care valora cât piperul asiatic. În plus, după ce fusese descoperit Capul Furtunilor, cosmografii din Lisabona anunţau, ajungerea în India ca pe un eveniment apropiat. Greul fusese deja trecut, iar restul era chestiune de timp. Dacă spaniolii ar putea ajunge în acele ţinuturi cu imense bogăţii urmând drumul opus pe care îl oferea acest marinar vagabond cu o limbariţă de predicator exaltat!

Dar inteligenţei pozitive a acestui monarh, admirator al lui Machiavelli, nu-i plăcea să se depărteze prea mult de realitate şi imediat revenea cu exactitate spre ceea ce-l înconjura. Ţara era sărăcită de vechile răzvrătiri şi de războiul actual; toată forţa maură se concentrase în regatul Granadei; trebuiau să se lupte cu armate numeroase, cum poate nu strânseseră niciodată regii mahomedani ai Peninsulei; finanţele regale erau epuizate; trebuiau să apeleze la permanente împrumuturi ca să strângă bani. Cum

aveau să se angajeze la un proiect atât de aventuros şi de nesigur, când imediata sau poate îndepărtata însuşire a rodiei „bob cu bob" era încă de desăvârşit?... Când steagurile sale aveau să fluture pe turnurile Alhambrei şi avea să-i învingă pentru totdeauna pe mauri, abia atunci sosea ceasul să se ocupe, cu oarecare atenţie, de propunerile acestui om.

Totuşi, prudentul rege, căruia nu-i plăcea să abandoneze chestiunile când le considera demne de luat în seamă, deşi pentru moment nu erau oportune, căzu de acord cu soţia lui să supună planul navigatorului unui consiliu de erudiţi prezidat de călugărul Hernando de Talavera, stareţ la Santa María del Prado.

Acest om al Bisericii, care avea să fie foarte curând primul arhiepiscop al Granadei, părea să se intereseze doar de cucerirea amintitului oraş şi de înfrângerea definitivă a maurilor. Planul de a merge spre India pe un drum nou îl lăsa indiferent, necrezând că ar merita atenţie, dar nici refuz. Considera nepotrivit ca regii să se sustragă, în acele momente, de la marea lor acţiune naţională pentru această chestiune, care-i putea interesa doar pe negustori şi pe şefii de echipaj ai caravelelor. Urgentă era cucerirea Granadei, punând capăt invaziei mahomedanilor, duşmanii adevăratului Dumnezeu, invazie ce dura deja de mai bine de şapte secole şi pentru o asemenea sfântă întreprindere nu existau niciodată destui bani, destui oameni şi nici destule corăbii care, navigând la intrarea în Mediterana, să lupte cu flotele pe care le trimeteau regii mauri din Africa coreligionarilor lor din Granada.

Erudiţii care, sub preşedinţia lui, trebuiau să examineze propunerea străinului, nu se arătau mai puţin indiferenţi. Erau oameni de litere pasionaţi de studiile generale şi oameni de profesie ştiinţifică, experţi în cosmografie şi cunoscători ai tuturor călătoriilor importante care se realizaseră până atunci. *Almagesto* al lui Ptolemeu, opiniile lui Euclid despre volumul pământului şi studiile autorilor arabi erau cunoscute în mare parte de ei. Existau, de asemenea, în amintitul consiliu şi dintre aceia care-şi datorau

numirea demnităţilor lor oficiale şi nu studiilor lor, cum se întâmplă la orice reuniune organizată de un guvern.

Doctorul Acosta fusese numit în acel consiliu. După obiceiul vremii, consiliul zăbovi să se întrunească timp de câteva săptămâni de la convocare. Mulţi dintre cei desemnaţi lipseau din Córdoba, alţii trebuiau să vină de la Sevilla.

Doctorul vorbi despre această reuniune cu un vecin de-al său, canonic la catedrală şi om instruit care trebuia, şi el, să fie prezent. Nu era pasionat, precum celebrul vraci, de studiile de astrologie şi alchimie, nici nu-l interesau extraordinar de mult treburile mării. Era teolog şi îl convocaseră fiindcă în acele timpuri teologia era prima dintre ştiinţe şi ar fi fost lipsită de importanţă orice reuniune doctă la care aceasta nu era reprezentată. Cunoştea aproape tot ceea ce scriseseră marii bărbaţi ai veacurilor apuse despre cele divine şi cele lumeşti. Pretenţiile Maestrului Cristofor îl făcuseră să examineze numeroasele volume ale unui autor spaniol, mallorcanul Raimundo Lulio, pe care mulţi îl numeau „doctorul iluminat", fiindcă prevăzuse şi întrevăzuse viitorul cu o intuiţie ce părea magică.

Acosta asculta explicaţiile, vechi de două secole ale lui Raimundo Lulio despre maree. Cum Pământul era rotund, îşi imagina curba Oceanului ca şi cum ar fi fost un uriaş pod acvatic. Acest pod se sprijinea pe doi stâlpi sau masive de uscat. Unul era Europa. Obligatoriu trebuia să existe în partea opusă a Oceanului alt pământ, altă lume, explicându-se mareele prin dublul obstacol pe care îl prezentau cele două continente: unul cunoscut, altul necunoscut.

Afirmaţiile „doctorului iluminat" îl puneau pe gânduri pe canonic, îndemnându-l să asculte cu atenţie ceea ce va spune acel navigator vagabond care, în felul lui, era un alt iluminat.

După ce reflectă, Acosta dădu din cap negativ. Poate că o fi adevărat ce spunea Lulio şi-o fi existând acel pământ misterios care servea drept sprijin invizibil arcului mării în mişcarea

mareelor sale; dar în acest caz ar fi un pământ nou, o lume pe care nimeni nu o cunoscuse până atunci, dar nu Asia; asta era imposibil. Ţinuturile Marelui Han erau mai departe prin Occident decât presupunea acel vizionar, tenace în propunerile sale, dar cu studii puţine şi pripite.

Maestrul Cristofor locuia aproape de casa lui Gabriel de Acosta, într-un han numit al celor Trei Regi Magi, după cum suna firma pusă mai în stradă, pe care se vedeau pictaţi cei trei monarhi din legenda evanghelică. Dar cei din Córdoba îl desemnau, mai pe scurt, folosind numele propietarului său: Hanul lui Vinuri Bune[1]. Se intra printr-o uşă ogivală din patră cioplită, amintire din primele timpuri ale recuceririi ţării de către regii creştini. Capitelurile şi cele două mănunchiuri de colonade care le susţineau, arcul ascuţit şi blazoanele nobiliare ale primului proprietar al hardughiei, transformată acum în locuinţă publică, erau mânjite cu un strat gros de var, ca şi restul zidurilor şi pervazelor ferestrelor, căci Antón Buenosvinos se îngrijea în toţi anii să reînnoiască albeaţa exterioară a localului său. Era singura curăţenie vizibilă. Dincolo de uşă, începeai să calci pe un strat gros de paie şi balegă de cal; era grajdul, care ocupa tot parterul edificiului şi care se întindea prin curtea din centru şi vestibul chiar până în stradă.

Această curte era pentru cărăuşi, rândaşi, curieri sau călători săraci, pentru toţi cei ce veneau călare sau mânând animale de povară. Oaspeţii nu aveau decât să suie câteva trepte în stânga uşii ca să intre într-un mare salon de han, care servea în acelaşi timp şi ca sufragerie.

Pe vatră erau întotdeauna lemne aprinse şi oale fierbând. Fumul încerca să alunge muştele, stăpâne pe casă, permanent înmulţite prin germinaţie vitală, zgomotoasă şi întunecată, din bălegarul din curte şi din grajduri; dar ele se întorceau imediat, atrase de mirosurile mâncărurilor, servite pe o masă mare din

[1] În original, *Buenosvinos*.

centrul salonului, de suculenţa unsuroasă a multor şiruri de cârnaţi, a câtorva şunci şi a numeroaselor „canale"de porc – hălci de slănină asemănătoare unor jiletci albe –, atârnând toate de tavan sau de bolta vetrei pentru a se usca lent.

Maestrul Cristofor ocupa o chichineaţă la ultimul etaj, fără altă lumină decât cea a unei ferestre deasupra ţiglelor şi cea care pătrundea prin uşa care se deschidea la al doilea balcon al curţii, mărginit de o balustradă din lemn cioplit cu toporul şi vopsit în gri.

Antón Buenosvinos, poreclit astfel de pe vremea tatălui său, fiindcă hanul era renumit din cauza cramei şi a multor vii pe care le dobândise în împrejurimile Córdobei, îl striga „căpitan" pe cel pe care alţii îl numeau simplu Maestrul Cristofor, fiindcă asta părea să ridice prestigiul localului său.

Îl privise cu indiferenţă în primele zile ale găzduirii sale şi asta deoarece un negustor genovez din oraş îl recomandă hangiului, ceea ce echivala cu a fi garantul lui. Ştiindu-l apoi servitorul ducelui de Medinacelli (în acea vreme erau servitori ai magnaţilor toţi cei ce trăiau pe spezele lor) şi în relaţii prieteneşti cu celebrul vraci Acosta, crescu în ochii hangiului, care nu mai avu nici o îndoială asupra plăţii pentru găzduire. Văzându-l până la urmă primit de Marele Cardinal şi de regi, îl consideră o persoană năpăstuită de soartă, dar demnă de respect. Fără să facă altceva pentru a-i îmbunătăţi găzduirea decât să-i ofere din când în când vreun pahar din vinurile sale preferate, încerca să-l perie cu linguşiri viclene:

– Căpitane, când regii or să dea domniei voastre toate acele corăbii pe care le cereţi, mă voi îmbarca şi eu ca să-l văd pe domnul Mare Han al Tartariei şi o să-mi aduc multe burdufuri de vin pline cu aur.

Dar aşa se gândea el să plece în acea călătorie, cum se gândea să se facă mahomedan.

Pe străzile Córdobei, unde se întruneau tinerii cavaleri, care însoţeau Curtea regală în călătoriile ei, cu soldaţii pregătiţi să plece

în noua expediție împotriva maurilor, începea să fie foarte cunoscut Maestrul Cristofor, din cauza înfățișării sale. Cei mai mulți dintre acești oameni umblau îmbrăcați în stofe scumpe, purtând coliere din metal sau din mărgele multicolore pe piept, spadă și pinteni auriți, panașe la tocă, broderii cu perle mici pe cămașă sau pe centură, și râdeau de sărăcia acestui solicitant, de hainele lui curate, dar vechi și uzate, poreclindu-l „omul cu pelerina tocită".

Cei mai tineri, cu aroganta îngâmfare a fragedei lor vârste, îl luau drept un visător dement din cauza proiectelor sale de navigație pe Oceanul misterios, despre care aveau doar o vagă idee.

Contabilul Quintanilla și alți protectori îl invitau frecvent la masă; dar pentru satisfacerea celorlalte trebuințe continua să muncească în orele pe care i le lăsa libere propaganda planului său. Nu vindea numai cărți tipărite demnitarilor de la Curte și călugărilor care veneau să-i vadă pe regi; se dedica, de asemenea, desenării hărților de navigație.

Această ultimă îndeletnicire îi inspira un anumit orgoliu artistic, vorbind despre ea ca despre ceva care îl separa de ceilalți muritori, un lucru pe care foarte puțini bărbați îl stăpâniseră până atunci, ignorând, fără îndoială, ceea ce cartografii mallorcani și catalani făceau de două secole. După câțiva ani, încă aprecia această îndeletnicire ca pe un dar extraordinar al lui Dumnezeu și-i scria reginei Isabel: „Dumnezeu m-a hărăzit marinăriei; din astrologie mi-a dat cât trebuia și tot așa din geometrie și aritmetică; și talent în suflet și la mâini ca să desenez sfera, iar pe ea orașe, râuri, și munți, insule și porturi, toate la locul lor". Uneori, în odăița lui, când era mare afluența călătorilor, iar alteori în salonul de jos al hanului, când în lunile de iarnă era mai puțină lume, Maestrul Cristofor se dedica lucrărilor lui de cartograf, care îl ajutau să trăiască. Făcea hărți marinărești, cuprinzând numai Mediterana și coastele sale, pentru a le vinde căpitanilor spanioli care, la ordinele lui Melchor Maldonado, se duceau la Neapole, navigând prin fața

rivierei occidentale a Italiei. Când nu avea comezi urgente, desena pe o mare pânză o hartă a lumii, pe care o făcea de plăcere sperând să o vândă unui potentat şi în care reproducea tot ceea ce văzuse pe alte hărţi existente în Portugalia, copiate la rândul lor după cele pe care le făcuseră cartografi de diferite neamuri, chemaţi de infantele *don* Enrique.

Această muncă înceată şi migăloasă o admirau de departe femeile hanului ca pe ceva misterios, asemănător cu hieroglifele astrologilor şi alchimiştilor. Una dintre ele, care frecventa stabilimentul lui Antón Buenosvinos ca prietenă de familie şi servea oaspeţii în zile de mare afluenţă, era singura care cuteza să se apropie de domnul Cristofor sub impulsul curiozităţii tinereşti.

Avea douăzeci de ani şi se numea Beatriz. Hangiul îl cunoscuse pe tatăl ei, om de bine, cam nefericit în negoţul său şi mereu sărac, care lăsase la moartea lui un fiu şi o fiică. Îl strigau Pedro Torquemada, dar Beatriz, profitând de dezordinea apelativă tolerată pe atunci, prefera numele mamei sale, Enríquez de Arana.

Arana erau fără îndoială oameni din nord, basci, care coborâseră să facă războiul cu maurii, urmându-l pe regele *don* Fernando cel Sfânt. Stabiliţi la Córdoba, când familia s-a împărţit în mai multe ramuri, acestea suferiseră o soartă diferită. Au existat Arana nobili şi bogaţi; alţii au decăzut în decursul a două secole, ajungând să fie săraci, precum mama lui Beatriz, cununată cu un Torquemada de obârşie obscură. Pedro de Arana, fratele acestei fete, se făcuse mus şi umbla acum pe galere şi corăbii prin Mediterana, uneori în călătorii comerciale, alteori în slujba regilor în războiul contra maurilor Granadei.

Beatriz locuia cu mama ei într-o cumplită sărăcie. Toată averea pe care Pedro Torquemada le-o lăsase la moartea lui consta din două vii mici situate aproape de Córdoba, care le dădeau o rentă derizorie în maravedí. Antón Buenosvinos, ostenindu-se mereu să dobândească vii noi, era sigur că va putea cumpăra

aceste terenuri într-o zi, protejând, în felul său, pe văduvă şi pe fiica ei. Erau prietene cu familia lui şi le chema ca ajutoare, să servească la han în zilele extraordinare de târg, de mari sărbători religioase şi la venirea regilor.

Tânăra părea să-i înveselească prin prezenţa ei pe oaspeţi. Chiar clericii şi gravii reprezentanţi ai justiţiei, veniţi din satele apropiate, zâmbeau când discutau cu fata, care era totodată foarte colţoasă la vorbă şi în mişcări şi de o virtute agresivă de îndată ce bănuia la interlocutorii săi vreun atentat împotriva castităţii sale.

Ea putea să dea atenţie doar bărbaţilor „cu frica lui Dumnezeu", sau când ei s-ar fi apropiat cu gând bun de căsătorie şi vreunul iar fi fost pe plac. Până atunci, cum încă era fecioară, era dreptul ei să vorbească şi să râdă; dar fără pipăieli şi fără prea mare îndrăzneală la vorbe. Avea mersul graţios, iar la supărare dovedea o aroganţă bărbătească. Foarte curată la trup şi la haine în ciuda sărăciei sale şi mare iubitoare de flori, găsea mereu câteva cu care să-şi împodobească pieptul şi părul. Cea mai mare dintre dorinţele ei era să-şi poată procura, precum doamnele din Córdoba, parfumurile pe care le fabricau alchimiştii din cartierul Morería.

Atrăgea atenţia, printre andaluzele cu păr negru, ochi negri şi ten închis, prin părul său blond, de un auriu palid şi prin ochii săi albaştri, moştenire, fără îndoială, de la strămoaşele ei basce, care avuseseră aceeaşi frumuseţe blondă, proprie rasei lor.

Beatriz se simţea atrasă de înfăţişarea gravă şi sărăcia demnă a domnului Cristofor. Nu-i inspira nelinişte ca ceilalţi, totdeauna înclinaţi să-i spună vorbe dulci şi să profite de încrederea ei pentru a-i zice vreo obrăznicie, pe care ea trebuia să o respingă amenin ţând cu mâna. Era plăcut şi aşezat la vorbă. Zâmbetul său liniştit îi amintea de cel al unor sfinţi pe care îi văzuse în biserici. Nu îi era teamă, în privinţa lui, de cutezanţele bărbăteşti care o indignau atâta.

Vedea la el o superioritate asemănătoare celei pe care o au părinţii asupra copiilor. Era la curent cu faptul că, în ciuda sărăciei lui, se vorbea despre el la Curte, iar Marele Cardinal îi acorda audienţe pentru a-l asculta. În afară de asta, o interesa să vadă cum mâinile lui dădeau viaţă, prin linii, culori, imagini sfinte şi figuri de oameni şi animale, acelor uriaşe pătrate din hârtie sau din pânză, care aveau să servească apoi pentru a conduce cu sfaturile lor misterioase pe navigatorii pierduţi în deşertul mişcător al valurilor.

Harta uriaşă pe care domnul Cristofor începea să o deseneze pentru propria lui plăcere reprezenta pentru Beatriz o mare desfătare spirituală. Ca multe fete de rangul ei, ştia doar să citească cu încetineală şi scria cu încă şi mai mare greutate, stâlcind în mod extravagant cuvintele; dar o lume nouă începea să se deschidă în imaginaţia sa în timp ce urmărea cu ochii mâinile cartografului, vânjoase şi cu degete fine.

Poezia ţărilor exotice şi îndepărtate, maiestatea Oceanului, bogăţia multicoloră a uriaşelor oraşe din Orient, totul părea să cânte, în capul ei tânăr, o muzică în întregime nouă, în timp ce, cu un genunchi sprijinit pe un scăunel, cu coatele pe masă şi bărbia rezemată în mîini, contempla cu atenţie truda desenatorului, aplecat alături de ea asupra operei sale.

În mijlocul Oceanului era o stea cu numeroase colţuri, indicatoare ale diverselor vânturi, iar într-un cerc, în mijloc, Fecioara Maria cu pruncul în braţe: o frumoasă doamnă al cărei chip rămânea încă vag, artistul lăsând la urmă desăvârşirea trăsăturilor feţei.

În stânga Oceanului era o puzderie de insule, câteva foarte apropiate între ele, altele răzleţe ca nişte fragmente pe care forţa valurilor le-ar fi smuls din uscatul marcat dincolo de ele. Această linie de coastă era cu siguranţă trasată de cartograf fără nici o regulă fixă, fără ca el să se conducă după observaţii exterioare, aşa cum o vedea în propria-i imaginaţie, supusă unor permanente retuşări.

Fata recunoscu latura din dreapta lucrării de la primele explicaţii ale desenatorului. Era Spania. Principalele sale oraşe erau reprezentate prin mici castele, având deasupra turnurilor steaguri ţepene şi împodobite cu animale heraldice. Acolo era Córdoba; mai sus Toledo şi Madrid; într-o parte, aproape de mare, alt castel era Granada, iar domnul Cristofor, anticipând evenimentele, aşezase deasupra micuţei fortăreţe roşcate steagul cu cruce, ca şi cum ar fi aparţinut deja Regilor Catolici. În Italia îl vedea pe Sfântul Părinte, aşezat pe un tron care era Roma, cu tiara lui cu vârfuri ascuţite formată din trei diademe. În centrul Europei apăreau ici şi colo, în locul tradiţionalelor castele, diverşi monarhi încoronaţi şi bărboşi; dar pe ea, ceea ce o interesa mai mult era Orientul, care umplea toată partea dreaptă a hărţii şi a cărui extremitate apărea din nou prin partea stângă, adică uriaşa Asie până la ultimele ei hotare din Catay şi Cipango.

Privea Constantinopolul, care aparţinea acum Marelui Turc printr-o voinţă inexplicabilă a lui Dumnezeu, iar mai încolo începea imensul mister poetic al Asiei. Cele trei mărunte personaje călare, cu lungi veşminte şi urmate de paji pedeştri erau Regii Magi, cu odoarele lor de aur, tămâie şi smirnă. Din ţările acelea plecaseră pentru a duce daruri fiului lui Dumnezeu. Un şir de patru cămile reprezentau caravanele, flotele terestre ce traversează mările nisipoase ale deşerturilor. Golfurile Indiilor erau brăzdate de corăbii cu pânze asemănătoare celor creştine, dar purtând flamuri pictate cu animale himerice.

Pe uscat, tânăra admira extaziată toate splendorile acelor regate la care se gândea să ajungă într-o zi domnul Cristofor. Un castel mai mare decât cele din Europa era oraşul Cambalú, reşedinţa Marelui Han; altul mai depărtat, Quinsay, cel cu douăsprezece mii de poduri din marmură. Bogata provincie Mangui, cea mai bogată din tot Catay-ul, nu avea loc în partea dreaptă a hărţii şi se continua spre stânga, având în continuarea hotarului său uriaşa insulă Cipango, care era ca o cloşcă în

puzderia de pui reprezentaţi de cele cinci mii de insule mari şi mici. Cartograful nu se străduia să le marcheze una câte una, dar consecvent cunoştinţelor lui geografice, răspândea multe dintre ele prin Ocean, aşezându-le pe cele mai avansate la distanţă foarte mică de Azore, Madera şi Canare. Erau primele pământuri pe care avea să le întâlnească dacă îi dădeau mijloacele pentru a face călătoria.

În întinsul Catay şi în prima Indie, tăiată de Indus şi de Gange, desenase cu negru o mulţime de animale şi de oameni, ale căror forme ciudate o uimeau pe Beatriz; monştri care aşteptau atingerea penelului pentru a prinde viaţă în culori vii. Cartograful explica particularităţile acestor animale. Acest amestec de pasăre şi leu era zgripţoroiul, care se aşază întotdeauna acolo unde există comori ascunse, ca să apere aurul cu ghearele. În Asia abundă păsările de felul ăsta fiindcă sunt nenumărate mine aurifere. Un elefant cu turnuri în spinare indica măreţia bogaţilor monarhi hinduşi.

Deasupra mărilor indiene zbura o pasăre neagră, în mod sigur uriaşă, judecând după dimensiunile navelor, mai mici decât ea, aşezate la mică distanţă. Era pasărea Roch, despre care vorbeau în relatările lor marinarii arabi şi despre existenţa căreia depunea mărturie cavalerul Mandeville; pasăre teribilă care, apucând cu ghearele un elefant sau o navă, se ridica în aer şi le dădea drumul de la mare înălţime ca să le facă praf.

Insula Taprobana „mişuna de elefanţi", atât de mulţi erau în păduri. Palatele sale aveau în vârful cupolelor nişte smaralde atât de mari, încât noaptea străluceau ca farurile.

Lângă gurile Indusului existau două insule: Cryse, toată din aur, şi Argire, toată din argint. Altă insulă minunată era Ofir, unde se duceau odinioară flotele regelui Solomon ca să încarce aur. Nişte animale cu mai multe picioare, desenate de cartograf, erau furnici feroce, mai mari decât dulăii, în stare să mănânce un om în câteva minute şi care fabricau din nisipul de pe mal uriaşi bulgări

de aur. Membrii echipajelor solomonice aşteptau pe navele lor ca temutele insecte să se retragă pentru a mânca sau dormi şi profitau de această absenţă, sărind pe uscat ca să ia în grabă câţiva din bulgării preţioşi.

Maestrul Cristofor îi explica apoi lui Beatriz cine erau cei câţiva omuleţi monstruoşi pe care ea îi socotea, după figură, neterminaţi: „ciclopii" cu singurul lor ochi în frunte, *canafalles* cu chip de câine şi cclelalte stârpituri ale geografiei delirante, văzute de eruditul cavaler Mandeville şi alţi autori mai vechi.

Artistul părea să fi uitat pentru moment de aceşti oameni ciudaţi şi de animalele păzitoare de comori, ca să-şi concentreze toată atenţia asupra unui personaj, pe care îl considera cel mai important. Era „regele regilor", pictat între două castele uriaşe care reprezentau cele două oraşe principale ale Catay-ului şi căruia nu-i lipseau nici culorile, nici detaliile, fiindcă se grăbise să-l termine cu mult înainte de a completa celelalte indicatoare simbolice ale Imperiului său.

Tânăra îşi înclina capul ca să-l vadă mai de-aproape. Ăsta era Marele Han, despre care auzise vorbindu-se de-atâtea ori!... Înfăţişarea lui corespundea măreţiei cu care ea şi cei din vremea ei puteau să-şi imagineze un monarh atât de puternic.

Columb îl reprezentase ca şi alţi cartografi de mai înainte, considerând această imitaţie o garanţie a asemănării. Era un împărat asemănător lui Carol cel Mare, cu plete dalbe, încinse de o coroană făcută din rozete, barba despicată, maiestoase veşminte din brocart până în pământ şi sceptru lung în mâna dreaptă. Singurul detaliu care indica obârşia sa asiatică era faţa mai mult îngustă decât lată, cu ochii oblici şi zâmbet blajin şi totodată straniu pentru oamenii din rasa albă. Ca simbol al imensei sale puteri se aflau în faţa lui mulţi oameni, slujitori sau negustori, îngenun-cheaţi şi cu capul atingând pământul.

Beatriz urmări cu un interes crescând crearea acestei lucrări, rezumat al lumii. Simţea nevoia să vadă zilnic înaintarea lentă a

desenelor şi picturi'or. Umila tânără din Córdoba se familiarizase în hai ul lui Buenosvinos cu atlanţii şi troglodiţii din Asia, cunoscând, graţie Maestrului Cristofor, măreţia acelei Indii despre care vorbeau atâta învăţaţii: peste o treime din lume, cu cinci mii de oraşe şi nouă mii de sate mari, după explicaţiile cosmografului.

Când acesta nu se întorcea la han, fiindcă era invitat la masă de demnitarii de la Curte sau fiindcă umbla încercând să vândă unele din acele volume tipărite, pe care le păstra în odăiţa lui, tânăra rămânea tăcută şi bosumflată în sufrageria de jos, aşteptând ore în şir întoarcerea străinului.

În timpul iernii domnul Cristofor lucrase în încăperea mare, comună. Cum masa oaspeţilor rămânea liberă de la primele ore ale amiezii până la cină, cartograful putea să deseneze acolo profitând de căldura vetrei. Acum, pe vreme bună, erau mai mulţi călători, era mereu lume în sufragerie şi se vedea nevoit să lucreze la ultimul etaj al hanului.

Beatriz venea să-l caute în odăiţa lui cu îndrăzneala unei fete obişnuită să respingă obrăzniciile bărbăteşti şi care nu se îndoia de mijloacele ei de apărare. În plus, „căpitanul" avea o vorbă plăcută, tihnită, aproape părintească, justificată de considerabila diferenţă de vârstă dintre cei doi.

Şi marinarul simţea nevoia s-o aibă în preajmă pe această admiratoare tăcută. Ea reprezenta pentru mizera lui singurătate de vizionar înviorarea pe care orice femeie o aduce cu ea.

Dincolo de poarta hanului oamenii îi vorbeau pe un ton de neîncredere sau de oboseală. Mulţi nu dădeau ocazia să-l asculte. Era nepoftitul care vine târziu pentru a trăncăni despre lucruri lipsite de interes. Numai în acea ospătărie găsea atenţie, credulitate, tăcere admirativă. În afară de asta, tinereţea exuberantă a bietei fete părea să i se transmită şi lui, om trecut prin ciur şi prin dârmon, îmbătrânit înainte de vreme de loviturile aspre ale unei existenţe aventuroase.

Beatriz îşi ridica uneori ochii de pe hartă ca să-l privească pe cartograf, în timp ce el continua să lucreze ca şi cum nu şi-ar fi dat seama de acea contemplaţie, sau ca şi cum, văzând-o pe ea cu coada ochiului, s-ar fi temut să nu se tulbure privind-o. Fata făcea, fără îndoială, îndelungate comparaţii între părul aproape alb şi culoarea rumenă a chipului său, ridat în jurul pleoapelor, dar proaspăt şi cu sângele în obraji. Îl vedea poate mai tânăr în aceste momente decât în restul zilei. O lumină nouă părea că-i străluceşte în ochii albaştri ca şi ai ei.

Dintr-odată domnul Cristofor arăta o veselie neaşteptată. În timp ce continua să deseneze, fredona cu jumătate de glas dulci cântece portugheze sau numitele „salomas", versuri incoerente, în vălmăşagul lingvistic folosit de marinarii din Mediterana, melopei inventate de navigatori în timp ce trăgeau de frânghii sau lucrau urcaţi pe catarge.

Uitând de Marele Han şi de toţi oamenii extraordinari şi monstruoşi din Asia, se apucase, printr-o toană neaşteptată, de terminarea capului Fecioarei Maria, care ocupa cercul rozei vânturilor. Beatriz o văzu deodată blondă şi cu ochi albaştri, semănând oarecum cu ea. Era umilă asemănarea pe care o putea obţine un desenator de hărţi, priceput doar să traseze figuri stilizate pentru a simboliza ţări, dar pentru fată acea Fecioară a fost cea mai interesantă din toate imaginile sfinte pe care le văzuse.

Părea că întinereşte Maestrul Cristofor, având mai multă încredere în ocupaţiile ale viitoare. Începea să se adune, în sfârşit, consiliul care trebuia să-l asculte la Córdoba din ordinul regilor. Totul i se părea uşor şi posibil. Nobilii din consiliu ştiau că monarhii se interesau de proiectul său. În afară de asta, se bizuia pe sprijinul „celui de-al treilea rege al Spaniei" şi al celor mai apropiaţi funcţionari ai lui *don* Fernando şi ai *doñei* Isabel.

În ajunul primei reuniuni, biata fată simţi mai multă nelinişte decât el, clipind mereu din ochi, întrebându-l cu tenacitate despre

condiţia şi firea tuturor acelor nobili care aveau să-l asculte. Nu-i cunoştea ea ca să le vorbească despre căpitan!... Să fi fost ea oare o ignorantă, incapabilă să înţeleagă cele mai multe din cuvintele folosite în explicaţiile lui?

Columb arăta, în schimb, un optimism arogant. Considera ca şi acceptat planul său; se şi vedea punând condiţii regilor. Nu va întreprinde noul drum spre Asia dacă nu-l vor face mai întâi Amiral al mării explorate de el, dacă nu-l vor numi vicerege al ţinuturilor pe care le va descoperi, nestăpânite încă de Marele Han, dacă nu îi vor da a treia parte din tot aurul, perlele şi mirodeniile ce s-ar aduce din acele ţări.

Înflăcărat de propria lui imaginaţie, păru să uite de fată care, cu mâinile încrucişate în jurul genunchilor, încovoiată de spate şi cu privirea în sus, îl asculta cum vorbea cu glas triumfător în timp ce se plimba în cerc prin odăiţă. Vizionarul simţea deodată o generoasă nevoie de a o împodobi pe ea cu un crâmpei din preaplinul de bogăţii care-l aştepta de cealaltă parte a Oceanului.

Când va fi el rege în acele ţări de vis îşi va aminti de ea, ridicând-o cu mult deasupra condiţiei ei de azi. Va fi o doamnă mai bogată decât cele care o însoţeau pe regina *doña* Isabel; se va numi *doña* Beatriz; poate că viitorii săi ponei vor fi elefanţi ducând în spinare temple mici din aur; poate că se va acoperi cu perle din cap până în picioare, omuleţi cu chip arămiu îi vor ţine trena, iar alţii vor merge înaintea ei cu evantaie din pene...

Apoi întrerupea limbuţia lui imaginativă şi rămânea tăcut câteva clipe pentru a zice cu melancolie:

– Nu, Beatriz; dumneata vei rămâne aici ca să te măriţi cu un flăcău din partea locului. Fiecăruia ce i se cuvine. Eşti tinerică şi ne-am cunoscut prea târziu.

În ziua următoare nu a venit la han până pe înserate. Consiliul prezidat de Hernando de Talavera, stareţul de la Prado, îl ascultase cu uşile închise, iar membrii săi se abţinuseră, la ieşire, să facă publice cele petrecute.

Doctorul Acosta îl auzi din nou persistând în groaznicele lui erori geografice asupra dimensiunii pământului, pe care îl considera mai mic cu o treime decât adevăratul său volum şi asupra uşurinţei de a ajunge prin vest, după o călătorie de câteva săptămâni, pe coastele Extremului Orient asiatic.

Pe deasupra, cuprins de o subită teamă, bănuind că auditorii săi ar putea să-i fure proiectul – ca în Portugalia – dacă dădea mai multe detalii, explica foarte superficial raţionamentele care îi serveau drept sprijin. Doctorul îl auzise expunând, la el acasă, cu mai multă generozitate şi francheţe.

Membrii consiliului mai puţin versaţi în studii geografice au fost cei care l-au ascultat cu mai mult interes. Fervoarea lui de vizionar, misterul în care îşi învăluia afirmaţiile lipsite de dovezi, sfârşiră prin a-i impresiona. Acosta îi recunoştea o mare putere de sugestie asupra tuturor oamenilor învăţaţi care nu studiaseră în mod special geografia şi erau incapabili să conteste argumentaţia improvizată de mintea lui ageră. Totul avea în gura lui un accent autoritar, de adevăr indiscutabil, până la cel mai neânsemnat şi firav amănunt.

– Eu voi întâlni pământ la şapte sute de leghe depărtare de Canare şi poate chiar mai înainte. Sunt primele insule ale ţinutului Marelui Han. O ştiu sigur şi nu mai spun altceva. Ştie şi Dumnezeu, care mă aude, că adevăr grăiesc.

Şi nu dorea să argumenteze afirmaţia lui cu nici o probă palpabilă; dar atât de categoric era tonul, încât Acosta ajunse să-l suspecteze că poseda vreo dovadă ascunsă a existenţei acestor insule înaintate. Putea să o fi găsit printre hârtiile socrului său, fost navigator al Infantelui *don* Enrique. Poate primise informaţii directe, trăind la Puerto Santo, de la vreun pilot rătăcit pe Ocean, care la întoarcere îi povestise despre descoperirea ţinuturilor misterioase. Doctorul îi auzise vorbind pe marinarii andaluzi despre un pilot spaniol care, mergând din Canare în Azore cu o încărcătură de alimente, şi-a văzut nava dusă spre vest de o furtună

şi, după multe suferinţe, atingea insule necunoscute. Graţie încărcăturii putea face calea întoarsă, dar toţi membrii echipajului său începeau să piară şi, până la urmă, când debarca pe una din insulele portugheze, murea şi el şi puţinii care mai rămăseseră din echipaj.

Unii îl bănuiau pe acel pilot născut la Huelva, alţii îl credeau basc sau galician; dar toţi afirmau că un navigator spaniol – din mulţii care se pierduseră în Ocean fără urmă – se întorsese pe pământuri creştine ca să moară, nu înainte de a povesti despre descoperirea lui întâmplătoare.

Să-l fi cunoscut Columb personal la Puerto Santo sau în Azore pe acest pilot, pe care unii îl numeau Alonso Sánchez din Huelva? Cunoştea vreun intermediar secretul acelui muribund?...

Existau în consiliul de la Córdoba, ca în orice reuniune oficială, oameni cu idei absurde, care arătau o anumită înrudire imaginativă cu inventivul străin, folosind aceeaşi similitudine mentală pentru a-l combate. Unul afirma că dacă ar naviga Columb mereu spre vest, n-ar ajunge în Asia nici în trei ani. Distanţa era prea mare; dar, în orice caz, cel care vorbea astfel presimţea, fără nici un fel de date, existenţa Oceanului Pacific, ignorat de toţi. Altul, bizuindu-se pe rotunjimea pământului, susţinu că, dacă străinul realiza călătoria lui la dus, vasele ar naviga uşor la vale, dar încercând întoarcerea, asta ar fi imposibil, trebuind să străbată Oceanul la deal.

Această nerozie, care îl făcu să zâmbească pe doctorul Acosta, nu era extraordinară pe atunci. Însuşi Columb, mai târziu, într-una din călătoriile sale, afirmă că navele sale trebuiseră să urce mult pe Ocean, aceasta servindu-i ca să descopere că pământul nu e rotund, ci în formă de pară sau de sân de femeie, cu un sfârc la capăt, care este muntele Paradisului.

Mulţi dintre cei care îl contraziceau pe Columb, trăiau cum trăise şi el până la moarte, într-o geografie delirantă, cea a vremii sale, de care foarte puţini reuşiseră să se elibereze.

Cei din consiliu se despărțiră de inventiv după ce îi făcură cunoscut că îl vor chema și altădată ca să continue discutarea subiectului. Apoi, rămânând singuri, căzură de acord să le spună regilor că cele propuse de Columb „nu aveau un temei atât de solid încât să se poată risca bunul nume al Spaniei și viețile celor care l-ar însoți", dar fără să adauge la asta nici un calificativ despre lipsa de experiență și studiile solicitantului.

Beatriz nu se gândi în timpul zilei la altceva decât la acest consiliu, atât de temut pentru ea. Întârzie să se ducă la Hanul celor Trei Regi Magi, fiindu-i teamă să afle vestea celor întâmplate și simțind, în același timp, nevoia s-o cunoască pentru a se elibera de apăsarea surdă care o deranja de la primele ceasuri ale amiezii.

Intră în han pe înserate și, aflând că domnul Cristofor era în camera lui, urcă scara, la început cu discretă încetineală, apoi în grabă, când nu puteau s-o mai vadă celelalte femei care se aflau jos.

Rămase nemișcată în balconul de lemn care dădea spre curtea interioară, lângă ușa sărăcăcioasei încăperi.

În spatele ei începea să cadă lumina asfințitului, ca o ploaie de suavi trandafiri, din ce în ce mai palidă. Pe acest fundal de splendoare sfâșietoare tânăra părea mai înaltă și mai maiestoasă, ca și cum ar fi purtat cu sine toată bucuria vieții.

Văzu înaintea ochilor, prin ușa deschisă, flăcăruia unei lumânări de seu pusă într-un sfeșnic de alamă așezat pe masă, iar la un capăt al acesteia era înfășurată harta atât de admirată de ea. La capătul opus, un cot de bărbat cu mâneca minteanului cam destrămată; un pumn strâns servind de reazem unui obraz.

Ochii s-au ridicat spre fată dându-și seama de prezența ei, extraordinar de măriți, cu o privire de umilință și descurajare. Pupilele albastre și aurii aveau o strălucire cristalină... Lacrimi!

Deodată Beatriz simți și ea dorința de a plânge. Omul Marelui Han, orgolios și triumfător cu o zi înainte, se prăbușise de la uriașa înălțime a imaginației sale, devenind omul cu pelerina tocită.

Femeia înaintă hotărâtă, punându-i pe umeri braţele ei cu carne tare şi primăvăratecă. Îl cuprinse cu ele milos, cu o violenţă protectoare. Simţea nevoia să-l consoleze.

– Căpitane ... sărăcuţul de tine!

Şi-l sărută pe gură.

V

În care Maestrul Cristofor şi Beatriz încep să trăiască „în păcat mortal" şi este abandonată de două ori călătoria spre ţinuturile „Regelui regilor", rezolvându-se totul până la urmă datorită unui evreu care demonstrează că este imoral să împrumuţi bani fără camătă.

La începutul verii Curtea plecă din Córdoba.

Câţiva nobili din Galicia se ridicaseră împotriva regilor, iar aceştia trebuiră să se mute în statele din nord ca să înăbuşe mişcarea.

Columb se văzu lipsit de sprijinul curtenilor care-l protejau, dar în pofida acestui fapt se simţi mai puţin singur decât în lunile anterioare. Dragostea îi umplea acum existenţa.

În personalitatea lui complexă, alcătuită din mai multe faţete, marinarul inventiv, visătorul drumurilor pe Ocean, părea să fi devenit sfios şi chiar ascuns. Era acum senzualul, subjugat de toate farmecele naturii, cel care-i guverna existenţa, înfrumuseţindu-i-o în ciuda sărăciei sale, cu dulci idealisme.

Acest om al mării, care fusese pirat după deducţiile lui Acosta şi ale altora, şi a cărui înfăţişare afabilă şi tihnită nu putea ascunde în anumite momente adevărata lui fire aspră şi mânioasă, avea, ca şi femeile, aceleaşi gusturi pentru flori, parfumuri şi bijuterii. Cu mediocra lui avere nu şi le putea procura pe acestea din urmă, dar le admira, ca un expert, la regină şi la doamnele de la Curte, dovedind un etuziam poetic când vorbea despre aur şi pietre preţioase. Această înflăcărare pentru aur, cel mai puternic reazem al voinţei sale, îl împingea ca un resort spre regatele minunate ale Marelui Han.

Parfumuri şi flori îi era mai uşor să-şi procure în ţara unde trăia acum. Totuşi, fiind atât de neîndestulătoare câştigurile lui şi atât de uzate hainele, se stropea de multe ori cu aromă de trandafiri, de salcâm ori de flori de portocal, esenţe procurate din prăvălioarele parfumierilor ce locuiau în cartierul Morería. Uneori, vorbind cu Beatriz despre viitoarea lui prosperitate, descria splendoarea hârtiilor pe care ar fi scris decretele şi misivele, dacă ar fi ajuns rege în minunata Asie, toate impregnate cu esenţe foarte rare şi cu litere din aur curat la început de rând.

Se arăta mereu frugal şi sobru la mâncare. Când îl invitau cei mari, proceda cu aceeaşi parcimonie ca şi la austerele mese pe care trebuia el singur să şi le plătească la han sau în cârciumile ordinare din Córdoba. Singurul lucru pe care-l admira erau bogatele podoabe de pe mese, în special cele care aveau flori.

Beatriz, cunoscându-i gusturile, venea mereu la Hanul celor Trei Regi Magi cu trandafiri şi garoafe în păr şi pe piept, debarasându-se de aceste podoabe florale ca să le lase, cu prefăcută nebăgare de seamă, într-un mic urcior de cermaică, singurul ornament din odăiţa marinarului.

Acesta se închipuia, uneori, dând încă târcoale mănăstirii din Lisabona, unde o cunoscuse pe Felipa Muñiz. Tinereţea şi iubirea îi ieşeau din nou în cale, când el socotea apuse pentru totdeauna asemenea întâlniri. Tinereţea începea pentru el a doua oară, acum când avea părul alb şi simţea nevoia de căldură şi de sprijinul unei voinţe fidele când se retrăgea zilnic din lupta cu soarta.

Orele când n-o vedea pe orfana cea blondă i se păreau pustii, fără nici un sens pentru existenţă. Începea să simtă nevoia de ceva mai mult decât aceste drăgălăşenii, pasionate şi incente. Relaţiile lor erau de simplă logodnă, asemănătoare cu cea a flăcăilor şi fetelor din oraş: lungi conversaţii, sărutări pe furate, îndrăzneli pasionale din partea lui, excitat de apropieri întâmplătoare; fuga ei şi supărări trecătoare, arătându-se mereu temătoare şi apărându-se chiar şi în clipele lor de uitare de sine.

Navigatorul se considera fericit într-o situaţie atât de nelămurită, temându-se să n-o piardă şi, în acelaşi timp, îşi amintea de tinereţea lui în porturile cu plăceri comune şi gălăgioase, de aventurile pe mare, cu abordaje promiţătoare de surprize, care-l făceau să aprecieze casta lui logodnă ca nepotrivită cu vârsta actuală şi cu existenţa anterioară. Dar în zadar se plângea încercând să avanseze în intimităţile cu ea.

Eu sunt o fetişcană – răspundea Beatriz – şi deşi m-ai cunoscut singură, am familie foarte onorabilă: mătuşa mea Mayor, care m-a crescut după ce mi-a murit mama; fratele meu, Pedro, care este pe mare şi vrea să fie căpitan de navă ca şi tine. În plus, vărul meu Diego, care tocmai s-a însurat şi este cel mai bogat dintre noi toţi. Umblă prin lumea justiţiei şi într-o zi o să ajungă aprodul cel mare al Córdobei... Nu, ceea ce vrei tu va fi când o să ne căsătorim. Atunci... oh, atunci!

Şi îl săruta pe gură, cu pasiune de femeie focoasă şi domoală totodată, scăpând din braţele navigatorului de îndată ce acesta încerca să le strângă în jurul ei, tremurând de febra dorinţei.

Această dragoste creştea alternând entuziasmul cu descurajarea şi certurile cu împăcările.

– Vă cunosc, domnule Cristofor, zicea ea cu prefăcută severitate şi cu arătătorul ridicat, agitându-l ca şi cum i-ar fi ţinut predici iubitului ei. Multă seninătate pe chip, ochi frumoşi, vorbe cuminţi ca ale unui preot, iar sub toate astea o fire de diavol... Să nu te superi. Că mie îmi placi mai mult aşa! Îmi plac bărbaţii puternici şi care inspiră respect. Pe deasupra, tu vei fi o autoritate. Să ştie regatele pe care le vei cârmui când o să ajungi în acele ţinuturi! Poate că Marele Han, despre care atâta vorbeşti, va porunci să te aşezi de-a dreapta lui şi să fii precum Marele Cardinal la Curtea regilor noştri... Dar sper că nu mă vei uita când o să ajungi acolo. Aşa cred că va fi, fiindcă înainte de călătoria ta ne vom căsători. Să-ţi aminteşti că e un lucru stabilit între noi.

Influențată de iluziile vizionarului, blonda andaluză se lansa, la rândul ei, în fanteziі asupra viitorului.

– Știu că pentru a fi mare doamnă îmi lipsește mult. La Curte, regina *doña* Isabel vorbește în latină și mi-au zis că unele dintre doamnele ei vorbesc chiar mai bine decât ea cu prelații și străinii foarte învățați. Eu n-am decât o limbă și gata! Dar acolo, printre mauri sau păgâni, în ținuturile Marelui Han, când o să am elefanții mei, hainele mele din perle, din creștet până la tălpi, suita mea de mauri ca să mă servească și tot restul despre care povestești tu, voi ști să fiu atât de prințesă, încât toți vor crede că niciodată în viața mea nu am fost altceva. Ah, dragul meu *don* Cristofor! Dragul meu *don* vicerege!... Cât doresc să fiu femeia ta, cum poruncește Dumnezeu și să mă duci în regatele prietenului tău!

Biata fată se arăta și ea schimbată din cauza iubirii. Navigatorul o auzea în unele dimineți cântând la parterul hanului, veselă ca o ciocârlie. Dorind să ia parte la dibăciile desenului, îi ceruse s-o învețe să traseze cu pana o floricică, adăugând-o ca pe un fel de ornament heraldic în mâzgălitura semnăturii lui.

– Floarea asta ești tu – spunea cu accent andaluz, când încerca această nouă dibăcie, pe o hârtie.

El o săruta, încercând cu intenții rele s-o rețină mai mult în brațe; dar ea fugea și continuau conversația, mai de la distanță, puțin mai târziu repetându-se aceeași scenă.

Uneori, fata vorbea cu mândrie ironică și grațioasă despre averea ei proprie, formată din pământuri și clădiri. Părinții săi îi lăsaseră, la moarte, în afara Córdobei, în satul Santa María de Trasierra, o mică grădină de zarzavat, o casă cu teasc și butoaie de vin, o vie de patru ari, proprietăți pe care le arendase la prețul de o mie trei sute de *maravedí*, suficient ca să mănânce câteva săptămâni pe an și nimic mai mult.

Dintre toți proprietarii din Córdoba, ea era fără îndoială cea mai săracă, ultima. În afară de asta, prin înscris public, arendașul

trebuia să-i dea în toţi anii, în ziua de Sfântul Ioan, „un coş cu mere, numai bune de gâlceavă, fiindcă totul era scăzut din dijmă".

Această rentă, ridicol de neînsemnată îi servise mătuşii sale, numită Mayor Enríquez, s-o ia lângă ea când rămăsese orfană. În plus Antón Buenosvinos, fiind neam cu plugarul din Trasierra, care luase în arendă micile ei terenuri, o considera ca făcând parte din familia lui.

– Într-o zi veţi veni cu mine acolo, *don* Cristofor! – spunea ceremonios – ca să vă puteţi da seama cum arată statele pe care soţia voastră vi le aduce ca zestre în căsnicie. Nu sânt, nici pe departe, ca ale voastre din Catay sau din Cipango, dar oricum, mai bine aşa decât să mă luaţi de nevastă fără altă avere decât haina de pe mine... Ah! Dă-te încolo, marinarul naibii! Nu mă atinge. Ce îndrăzneală! Ar trebui să-ţi tai mâinile alea de episcop cu care desenezi atâtea lucruri minunate.

Şi aşa continuau să-şi vorbească în toate zilele, până când sosi de la Salamanca o scrisoare, care le produse amândurora descurajare şi, totodată, bucurie.

Trebuiau să se despartă imediat. Demnitarii de la Curte, prieteni de-ai lui Columb, nu uitaseră proiectele acestuia şi începeau din nou să-l protejeze. Scrisoarea era de la *fray* Diego de Deza, dascălul principelui *don* Juan. După ce puseseră ordine în treburile Galiciei, regii erau acum la Salamanca, iar Deza, ca perceptor al principelui moştenitor, urmase Curtea.

Acest călugăr, care ţinea la Columb pentru înflăcărarea lui religioasă şi numeroasele citate din scriptură şi din Sfinţii Părinţi, pe care îşi sprijinea planurile lui cosmografice, se gândi că trebuia să profite de şederea lui la Salamanca pentru a-l pune din nou pe protejatul său în legătură cu regii. În afară de asta, Salamanca era celebră pentru Universitatea ei şi şcolile auxiliare existente în mănăstiri. Ceea ce va spune Columb acolo, deşi va fi în cadrul

unor reuniuni particulare îi va aduce ceva din prestigiul erudit care însoţeşte numele oraşului.

Deza îi trimise bani pentru călătorie, iar Beatriz rămase la Córdoba aşteptând întoarcerea iubitului ei visător. Această absenţă putea dura mai multe luni. Se va întoarce fără îndoială la Córdoba împreună cu toată Curtea şi, cum mijloacele de comunicaţie erau pe atunci rare şi anevoioase, poate că în acest răstimp aveau să-şi trimită foarte puţine scrisori. Ea rămânea într-o relativă linişte, eliberată de geloziile sale de femeie focoasă, ştiindu-l alături de influentul părinte Deza şi înconjurat de călugări eruditi la mănăstirea San Esteban, unde avea să fie găzduit.

Dominicanii de la San Esteban din Salamanca erau foarte înclinaţi spre studii şi întreţineau în mănăstire o şcoală, anexă a Universităţii. Părintele Deza, viitor episcop de Palencia, bărbat cu nobile intenţii şi cu mare respect faţă de cei care ştiau mai multe decât el, avea consideraţie pentru acei călugări, oameni foarte eruditi şi căută să-l sprijine pe protejatul său după ce îl ascultase.

Columb petrecu câteva luni în acea mănăstire, ducând o viaţă îmbelşugată şi de pace meditativă, stând de vorbă cu călugării cei mai instruiţi ai casei şi cu câţiva profesori de la Universitate, pe care i-a atras prezenţa unui străin, atât de interesant în conversaţii. În vacanţe, această reuniune privată se mută la ferma din Valcuevo, frumoasă proprietate a mănăstirii, situată la câteva leghe de Salamanca. Niciodată nu avură acele conversaţii vreun caracter oficial şi nici nu s-a amestecat în ele, în mod făţiş, Universitatea. Au fost discuţii prieteneşti pe marginea ideilor pe care le expunea Columb drept fundament al călătoriei sale.

Cei foarte cunoscători în ale matematicii şi cosmografiei aveau obiecţii, juste sau greşite, în acord cu ştiinţa de atunci. Îndoielile doctorului Acosta reapăreau la câţiva dintre ei. Nimeni nu contesta că pământul era rotund: asta era o idee veche, admisă cu secole în urmă de toţi oamenii culţi din Spania şi Portugalia.

Ceea ce nu puteau accepta ei era micimea pe care o presupunea Columb, grație căreia spera să întâlnească insulele cele mai avansate ale Asiei navigând câteva sute de leghe spre vest.

Cei mai mulți care îl ascultau, învățați în teologie sau litere clasice, se simțeau interesați de relatările navigatorului, ca și cum ar fi ascultat lectura unui roman extraordinar. Aceștia erau cei care dovedeau cea mai mare încredere în afirmațiile sale. Trecând peste partea științifică a proiectului, acceptau restul, bazat pe Sfintele Scripturi și pe interpretările voinței divine, considerându-le în acest caz juste.

Columb apela la sprijinul lui Dumnezeu. Domnul nu putea să fi creat lumea ca să lase cea mai mare parte a ei acoperită de mări. A crede asta era o impietate. Pe globul pământesc era cu mult mai mare partea solidă decât cea lichidă. Doar a șaptea parte era, după el, ocupată de Ocean și, diminuând într-o manieră atât de exagerată întinderea maritimă, apăreau în mod logic foarte apropiate coastele peninsulei iberice și cele ale provinciei chineze Mangui, ultimul capăt al Asiei, situat în față. Pentru o călătorie cu vânt bun și într-o perioadă propice erau suficiente, ca să meargă de la un mal la altul, câteva săptămâni, oprindu-se în fața insulelor Marelui Han, mult mai apropiate.

Vorbea cu credința unui inspirat, măgulind sentimetul național al ascultătorilor săi spanioli.

– Trebuie să se împlinească, afirma el, tot ce a zis Dumnezeu, cel care atât de clar a vorbit despre acele pământuri prin gura profetului Isaia, în atâtea locuri din Scriptură, afirmând că din Spania se va răspândi acolo sfântul său nume.

Și pentru a întări demonstrațiile sale făcea aluzie la marea preocupare simțită pe atunci de toată creștinătatea: recucerirea Sfintelor Locuri.

– Ierusalimul și muntele Sion trebuie să fie reclădite de mâini de creștini. Cine vor fi ei? Dumnezeu, prin gura lui Isaia, o spune în al

paisprezecelea psalm. Din rândul spaniolilor va ieşi cel care va reclădi Ierusalimul. Şi abatele Giaccomo, calabrezul, a zis că din Spania va porni cel care o să ridice din nou casa muntelui Sion.

Ascultătorii cunoşteau numele lui Giaccomo di Fiora, misticul italian; dar cei care, din curiozitate căutau menţionatul psalm al lui Isaia nu-l găseau, aşa cum susţinuse acest profet vagabond. Prea puţin conta asemenea eroare. Credinţa cu care făcea afirmaţii alunga orice critică. El se credea ales de Isaia şi de abatele Giaccomo; el era omul ieşit din Spania, prin voinţa lui Dumnezeu, ca să-i poarte cuvântul în atâtea ţări îndepărtate şi bogate, care îi ignorau numele. De ce să nu-l sprijine?

Influenţa personală a dominicanilor din Salamaca şi prestigiul lor erudit, cu abilitate mânuit de părintele Deza, făcură ca regina Isabel să se gândească din nou la Columb, deşi lăsând călătoria lui pentru mai târziu, când s-ar fi terminat războiul din Granada şi cheltuielile ar fi fost mai mici. Şi, ca o dovadă de preţuire, începu să-l includă în rândul curtenilor, ca pe unul care putea presta viitoare servicii, trezorierii regilor eliberând în favoarea lui cinci chitanţe pentru cheltuieli de călătorie şi de întreţinere.

Urmând Curtea, reveni la Córdoba, dar acum nu-l mai puteau numi „omul cu pelerina tocită". Situaţia lui continua să fie încă nesigură. Când vor putea regii să pună capăt războiului din Granada şi să se ocupe şi de planurile lui?... Oricum, ajutorul primit din tezaurul regal îl ridica în ochii gloatei, dându-i o oarecare superioritate asupra paraziţilor şi cerşetorilor, care se ţineau după această Curte militară în continua ei preumblare prin Spania.

Beatriz şi familia ei se arătară sensibile la această onoare obţinută de străin. Diego de Arana, vărul ei, cavaler cordobez, elegant şi în gesturi şi la vorbă, pasionat de mânuirea spadei şi dorind să exercite autoritate, stabili relaţii amicale cu curtezanul lui Beatriz, văzându-l intrat la Curte şi cu mari prieteni acolo, căci

putea să-i fie protector în viitor. Fratele, Pedro d' Arana, îl cunoscu şi el pe viitorul său cumnat, venind pentru câteva zile la Córdoba.

În acest an, 1487, campania a fost mai curând maritimă decât terestră. Regii asediaseră Málaga, folosind aproape toate navele şi caravelele regatului pentru transportul de alimente şi de trupe sau pentru paza acelei părţi din Mediterana, vecină cu Strâmtoarea, ca să lupte contra flotelor africane care încercau să-i ajute pe asediaţi. Pedro de Arana, care avea numai cu doi ani mai mult decât Beatriz, se credea ajuns la cea mai mare glorie a profesiei sale. Maurii muriseră într-un abordaj al corabiei pe care naviga şi el şi acea ambarcaţiune avea să rămână sub comanda sa.

Beatriz părea altă femeie. Această despărţire de patru săptămâni spărsese rigiditatea virtuoasă, care exista mereu în spatele celor mai dezinvolte dovezi de iubire. Se temuse de eventualitatea de a nu-l mai vedea pe iubitul ei, de faptul că acesta s-ar fi simţit atras, în timpul călătoriei, de altă femeie, şi asemenea temeri sfârşiră prin a-i înmuia rezistenţa. El observă o renunţare extraordinară în cuvintele şi faptele ei. Adormea în braţele lui cu drăgăstoasă pasivitate; înlocuise prin proteste slabe vechile ei gesturi de apărare, prompte şi puternice. Şi, într-o zi, ca şi cum cei doi ar fi alunecat fără împotrivire pe o pantă lină, lăsându-se purtaţi de propria lor gravitaţie, acceptară ca păcatul carnal să se înfrupte din ei pe săturate, iar bărbatul profeţiilor şi al descoperirilor cunoscu satisfacţia masculină deplină, mulţumindu-se, pentru viitor, cu o simplă repetiţie a fericirii prezente.

La câteva săptămâni Beatriz simţi, ca toate îndrăgostitele, dorinţa de a avea o casă separată, un refugiu propriu, oricât de sărac, pentru dulcile lor intimităţi. Nu putea suporta zâmbetele de complicitate, felicitările ironice şi comentariile pe la spate ale femeii lui Buenosvinos şi ale altor fete angajate permanent sau temporar la Hanul celor Trei Regi Magi.

Se duse să locuiască cu bărbatul ei într-unul din cele mai populare cartiere sau parohii din Córdoba; într-o casă, proprietate a mătuşii sale Mayor Enríquez, care avea şi altele în apropiere, toate fără etaj, făcute din chirpici, cu streaşina joasă, până în stradă, dar spoite cu var de o albeaţă strălucitoare şi podeaua din pământ bătătorit, totdeauna măturată şi bine stropită.

Tânăra, mobilă cele două încăperi – graţie unor împrumuturi obţinute de la familia ei şi de la prietene – cu saltele cam ponosite, lâna de umplutură fiind foarte veche, cu două somiere din câlţi şi un covor maur foarte uzat, pus la picioarele unei mese vechi şi roase de cari, pe care domnul Cristofor aşează jumătate de duzină de cărţi, diverse hârtii şi hărţile lui de navigaţie. Un cufăr vopsit şi o ladă albă conţineau hainele celor doi. Ca obiecte de gospodărie aveau un grătar din fier, o covată pentru pâine, diverse căzănele şi cratiţe, un butoiaş pentru apă, altul, mai mic, pentru ulei şi două candele.

În această casă care-i aparţinea lui Beatriz îşi petrecu inventivul cea mai mare parte din ultimii săi patru ani de sărăcie. Fata avea să fie mamă şi cum trăia deja cu amantul în văzul tuturor, nu simţi nevoia să se ferească, ascunzându-şi împlinirea trupului.

Acele vremuri erau de o exagerată toleranţă în relaţiile sexuale, cât timp acestea nu ieşeau din normal. Mulţi le credeau chiar mai pline de virtute decât cu jumătate de secol în urmă, când guverna în Castilla abstinentul *don* Alvaro de Luna, iar imitarea gusturilor răspândite de umanişti în Italia încuraja, printre nobilii din Castilla, relaţiile contra naturii, care făcuseră în chip groaznic faimos numele unuia dintre oraşele distruse de focul lui Dumnezeu.

Nu era ciudat la Córdoba şi în alte aşezări din Andaluzia, frecventate permanent de soldaţi cu ocazia războiului din Granada, ca bărbaţii să fi avut o concubină, chiar dacă ei erau, cel mai adesea, în slujba Bisericii. Al „treilea rege al Spaniei", cardinalul Mendoza adică, întreţinuse relaţii amoroase cu frumoase dame de

la Curte şi mergea în văzul lumii înconjurat de copii săi. Monarhii trebuiau să emită severe decrete în Aragon şi Castilia pentru a opri scandalurile din mănăstirile de maici şi a limita luxul pe care îl etalau ostentativ ţiitoarele clericilor. Nimănui nu putea să-i atragă atenţia că fetişcana lui Enríquez Arana se duse să trăiască cu acel străin care, din când în când, câştiga din trezoreria regilor, ca ajutor de întreţinere sau de călătorii, câteva mii de *maravedí*.

Asta n-o împiedică pe Mayor Enríquez, care începea să îmbătrânească şi simţea subite temeri pentru salvarea sufletului său, să protesteze împotriva situaţiei anormale a nepoatei sale.

– Gândeşte-te că trăiţi în păcat mortal. Trebuie ca preotul să vă dea binecuvântarea. Ce zice omul ăla?

Omul îi promitea lui Beatriz o căsătorie imediată, pentru care ceruse hârtiile necesare. Niciodată nu putu afla cordobeza cu certitudine de unde trebuiau să vină acele hârtii, care nu veniră în veci.

Şi fratele lui, Bartolomé, trăise în aceeaşi situaţie, în concubinaj, cu o femeie pe care o iubea şi de la care avusese un fiu. Niciodată n-a ajuns să se însoare cu ea. Fără îndoială îi lipseau şi lui hârtiile necesare. În Portugalia îi fusese mai uşor domnului Cristofor să se însoare cu câţiva ani în urmă, când era adormită ura religioasă, iar clericii şi grefierii nu scormoneau prin actele fiecărui individ, ca să cunoască exact originea lui.

În orice caz, Beatriz aprecie, în primii doi ani, această viaţă fals conjugală, ca fiind perioada cea mai fericită din obscura ei existenţă. A avut un fiu, care a primit numele de Hernando sau Fernando, impus de tatăl lui. Arăta mare devotament faţă de sfântul rege castilian, care îi alungă pe mauri din Sevilla şi când trebuia să afirme ceva, în chip de jurământ suprem, zicea mereu: „Pe Sfântul Fernando!".

Deja nu mai stăteau cei doi unul lângă altul, vibrând de dorinţă, când corăbierul desena hărţile lui de navigaţie. Exista între

ei dulcea placiditate a afecţiunii, mai tihnită şi mai trainică decât febra violentă a amorului. El vorbea îndelung în orele de odihnă, dintr-o nevoie de descărcare a imaginaţiei sale exuberante. Beatriz, aşezată pe un scăunel, cu rotunjimea umflată a unuia dintre sânii dezveliţi, pe care îl apucase micuţul Hernandico, îl asculta cu o expresie de extaz, ca şi cum vorbele lui ar fi fost cea mai frumoasă dintre muzici. Văzuse atâtea în călătoriile prin lume!

Îi povestea episoade din călătoria spre nordul cel mai îndepărtat cunoscut pe atunci, unde se sfârşeşte lumea printre zăpezi şi uragane geroase, care aduc moartea cu ele; pământ pe care poeţii antici îl numeau Tule. Iarna, zilele durau puţine ore. Cei de pe nava lui merseseră vara ca să încarce minereu, iar soarele rămânea mereu pe cer. Pe câmpiile acoperite cu iarbă de un verde intens, care dura cât viaţa unei flori, treceau mici atelaje trase de câini. Apoi, făcând un salt spre celălalt capăt al lumii cunoscute în acea epocă, descria călătoriile pe coasta Guineei, explicând cum arătau regii negri, cu o lance în mâna dreaptă, cu părul strâns ca un ghem şi o scoică acoperind partea de jos a pântecelui, care veneau la corabie să-şi vândă sclavii şi pulberea lor de aur. Râurile erau late ca mările, neputându-se vedea malul opus; dar murdare, urât mirositoare, vâscoase, cărând enorme bancuri de iarbă, bucăţi de lemn putrezit, printre care crocodilii îşi arătau blindatele lor spinări de fierăstrău.

În mările Africii văzuse peşti uimitori prin culorile şi reflexele lor metalice. Uneori se întâlniseră cu sirene şi, în dorinţa lui de a observa totul, le putu privi câteva minute urcat pe prova navei. Nu erau atât de frumoase cum susţineau anticii; faţa lor părea mai degrabă asemănătoare cu a câinilor; dar foarte agile la corp, cu carnaţie desăvârşită şi strălucitoare, înotând cu graţioasă uşurinţă.

Se străduí să-i explice lui Beatriz mirosul florilor din crângurile zonei toride, acolo unde filosofii antici nu credeau că ar fi

fost posibilă viaţa, din cauză că solul era pârjolit de soare. Descria abundenţa animalelor în aceste păduri tropicale încâlcite, tăcute în timpul zilei, dar pline de urlete, de tânguiri de animale, de alergături fricoase sau prigoniri şi gemete sfâşiate de spaimă la venirea nopţii.

Purta cu sine imaginea unor şerpi uriaşi, de grosimea unui om, cu pielea în diverse culori, încolăciţi printre copaci ca nişte liane vii. Aşa trebuie să fi fost şi Cel Viclean, când îi ademeni pe părinţii noştri în Rai. Îşi amintea ţipătul fâlfâitor al stolurilor de păsări policrome şi agilitatea cu care mergeau pe deasupra pădurii, sărind din ramură în ramură, nişte maimuţoi asemănători omului prin gesturi şi prin uşurinţa cu care imitau mişcările acestuia. Maimuţele uriaşe şi feroce erau numite de marinari „pisici grăitoare", iar celelalte, mai agere şi mai vesele, „pisici maimuţele".

Pe urmă, amintirile călătoriilor lui îl făceau să treacă la aprecierea oamenilor. Păstra o urâtă amintire despre cei mai mulţi dintre ei. Toţi fuseseră ingraţi cu el sau invidioşi.

Beatriz, care îi cunoştea foarte bine caracterul, fără să uite nici virtuţile, nici defectele, îl considera mereu predispus spre bănuială, spre mania persecuţiei, crezând, totodată, din cauza unei exagerate vanităţi, că niciodată nu primise recompense şi onoruri pe potriva meritelor sale. În viaţa lui de până atunci, toţi se purtaseră cu el în mod infam. Chiar şi un rege voise să-l înşele şi navigatorul repeta călătoria clandestină a caravelei portugheze trimisă spre vest, în timp ce îl duceau cu vorba, sub diverse pretexte, la Curtea Lisabonei.

Ca şi cum ar fi văzut, deodată, o mică lumină în beznа trecutului său, nutrea uneori dorinţa de a fi bogat ca să-i răsplătească pe puţinii care fuseseră buni cu el. Nu le spunea numele, iar Beatriz nu insista să le cunoască. Ştia că era inutil să încerce să străbată misterul care învăluia originile lui. Doar într-o anumită ocazie vorbi despre un evreu bătrân, care cu ani în urmă cerea încă

de pomană, lângă poarta cartierului evreiesc din Lisabona. Când va ajunge în ţinuturile Marelui Han, gândea să-i trimită acelui cerşetor, dacă mai trăia încă, un sac plin cu aur.

Aceste ore de intimitate şi taifas liniştit între cei doi erau întrerupte de multe ori prin izbucnirile furioase ale navigatorului, văzând că timpul trecea fără să izbutească împlinirea proiectului său. Oare niciodată n-avea să se termine războiul cu maurii?...

Când regii luară Málaga, eliberând sute de creştini care trăiau sclavi acolo, Columb se mută în orăşelul acela, asistând la ultimele operaţiuni ale asediului. Monarhii îi acordară audienţă în tabăra unde trăiau. Nu era prudent să se instaleze în Málaga. În timpul asediului, un fanatic musulman pătrunsese până la unul din corturile regale, înjunghiind o doamnă şi un curtezan, convins, după veşmintele lor luxoase, că erau *don* Fernando şi *doña* Isabel. Maurii înfrânţi continuau să locuiască în oraş, după ce învingătorii îşi înfipseseră steagurile lor pe ziduri.

Granada continua să se afle încă în puterea regilor mauri, dar nerăbdătorul Columb credea că sosise deja momentul de a se vedea ascultat. S-ar fi mulţumit dacă i se dădeau câteva din corăbiile flotei reunite pentru asedierea oraşului Málaga şi care aveau să rămână curând fără ocupaţie. Dar el avea nevoie şi de bani în afară de ambarcaţiuni, iar regii spanioli duceau lipsă de ei mai mult ca oricând. În timpul asedierii oraşului Málaga trebuiseră să solicite împrumuturi de la toţi marii nobili ai statelor lor. În plus, în tabăra de la Málaga se afla *fray* Hernando de Talavera, fostul stareţ de la Prado, acum episcop de Ávila, care prezidase consiliul de la Córdoba. Acest personaj, recent sosit ca să prăznuiască luarea oraşului, când regii îi cerură sfatul în legătură cu noile solicitări ale lui Columb, răspunse la fel ca mai înainte. A pleca să cauţi prin Occident aurul şi mirodeniile pe care portughezii le căutau prin Orient, urmând coasta Africii, îi părea lui Hernando de Talavera o acţiune de importanţă secundară. Însemna să reducă din forţele

marelui proiect național pentru înfrângerea definitivă a mahomedanilor. Trebuia să-i preocupe Boabdil, regele maurilor granadini și nu Marele Han. Cucerirea pe care trebuiau să o termine era cea a Granadei, lăsând pentru după aceea dacă să se ducă sau nu în căutarea Quinsay-ului și a altor orașe îndoielnice, văzute doar de anumiți călători, înclinați spre exagerări și minciuni, precum inventatorii de romane cavalerești și de basme. Născocitorul se întoarse la Córdoba și atât de mare îi fu descurajarea, încât îi scrise regelui Portugaliei *don* Juan al II-lea, același pe care, de atâtea ori, îl acuzase în discuțiile lui ca fiind înșelător și mincinos. Acest monarh, un diplomat atât de abil încât reușise să-l înșele uneori, în tratatele lor, pe regele Fernando, cel care trecea drept primul în epocă, îi răspunse cu mare amabilitate naviga-torului, fugar de la Curtea sa. Chiar îi dădu și asigurări că putea să se întoarcă, fără teamă de urmărirea justiției din țara lui, prin asta făcând aluzie, fără îndoială, la datoriile pe care Columb le avea la Lisabona.

Don Juan al II-lea avea un interes grabnic să-l atragă pe acest om, care se formase în Portugalia, asimilând cunoștințele și secretele navigatorilor și cosmografilor săi, ca să nu le ofere, pe urmă, regilor spanioli, eternii lui rivali.

Columb, care dorise atât de mult acest răspuns, rămase uluit avându-l în mâini. Îi fu teamă să plece din nou la Lisabona, de unde i-ar fi fost mai greu decât prima oară să fugă. Pe urmă, să înceapă noi negocieri!... să abandoneze dintr-odată toate avantajele pe care le obținuse timp de câțiva ani în Spania! *Don* Fernando și *doña* Isabel nu-i refuzaseră niciodată ajutorul lor; discutau doar asupra oportunității de a i-l da. Așteptau împrejurări mai prielnice; să se vadă eliberați de războaie; să strângă bani.

Cerceta cu gândul puterea și bogăția primelor națiuni ale creștinătății. Spania era în acele momente cea mai bogată și mai puternică. Nici Franța, nici Anglia, unde trăia fratele său

Bartolomé, încercând zadarnic să facă rost de un ajutor pentru planurile lor, nu se puteau compara, în bogăţii şi putere maritimă, cu această Spanie a Regilor Catolici, care începea să pregătească, fără să o ştie, viitoare măreţie a stăpânitorului Carol al V-lea.

Când ciuda îi dădea ghes să plece de pe acest pământ, i se muia sufletul văzând-o pe Beatriz şi pe micuţul lui. Îl lua pe Hernandico în braţe şi asta îl făcea să uite intenţiile de a fugi din Spania în căutarea altor Curţi, mai puţin ocupate cu războaiele. Simţea crescându-i dragostea pentru femeia asta care, tânără fiind şi foarte căutată de cei de seama ei, îl preferase pe omul cu pelerina tocită, cu părul alb, socotit de mulţi nebun şi lipsit de protecţia pe care Curtea avea să i-o acorde după aceea.

În zilele de pesimism, arunca asupra vieţii de familie supărarea pe care i-o produceau eşecurile şi deziluziile sale. În acele zile, Beatriz îşi dădea perfect seama despre dimensiunile firii lui urâte, pe care o ghicise de când începuse dragostea lor.

Diferenţa de vârstă dintre cei doi îl împingea pe domnul Cristofor la bănuială şi gelozie. O credea îndrăgostită de toţi tinerii cordobezi, bine făcuţi şi cu spada la brâu, care se duceau la război sau se întorceau de acolo şi, văzind-o pe Beatriz, prietena lor din copilărie, îi spuneau vorbe dulci, cu graţia şi uşurinţa graiului andaluz. Se sfârşeau aceste gelozii prin certuri zgomotoase, puţin păsându-i ei de asemenea bănuieli jignitoare pentru onoarea sa. Aproape mereu, printr-o uimitoare nepotrivire, mătuşa lui Beatriz făcea să se amestece scrupulele ei în asemenea momente de supărare reciprocă.

– Când vă căsătoriţi? Deja mergeţi pe trei ani de când trăiţi în păcat de moarte. Îmi e ruşine că nepoata mea trăieşte ca o ţiitoare a unui bărbat despre care nimeni nu ştie cine este.

Lăsându-se furată de o neaşteptată duşmănie, Beatriz îl întreba pe bărbatul ei despre acele hârtii necesare căsătoriei, de care uitase până atunci. Când aveau să vină? Din ce ţară era el cu adevărat?...

Şi în mânia ei se îndoia chiar că ar fi posibilă căsătoria în Indii, şi de bogăţiile Marelui Han şi chiar de existenţa acelui monarh. Numai minciuni, tăinuiri, mistere... ca şi viaţa lui.

Se împăcau în cele din urmă, atraşi de graţia copilăroasă a lui Hernandico, care începea să gângurească şi de amintirea primelor lor intimităţi, când el picta castele, elefanţi şi cămile în îndepărtate ţări de legendă, sau o învăţa să deseneze o floricică, ornament al semnăturii lui. Dar după fiecare astfel de armistiţiu, cei doi aveau senzaţia de a mai fi coborât o treaptă pe o scară dublă, care începea să-şi separe treptat braţele. Trăiseră apropiaţi şi îmbrăţişaţi la capătul ei; acum, cu fiecare ceartă, se vedeau mai jos, mai îndepărtaţi.

Deodată, omul care se temea să se ducă în Portugalia de frica regelui ei, plecă acolo de bună voie, profitând de asigurările pe care acesta i le dăduse în scris. Beatriz nu-şi putu explica asemenea călătorie. O considera la început un pretext pentru a fugi, abandonând-o pe ea şi pe fiul ei. După câteva săptămâni, când deja nu-l mai aştepta, îl văzu întorcându-se la căsuţa ei din Córdoba.

Tânăra a bănuit că se dusese la Lisabona din cauza morţii soţiei lui. Totdeauna a avut presentimentul că Felipa Muñiz trăia încă în Portugalia, despărţită de soţul ei şi păstrându-l pe Diego, unicul fiu al unei căsnicii de scurtă durată. La puţină vreme de la întoarcerea lui, Columb îi mărturisi că îl adusese pe Diego, lăsându-l la Sevilla în casa unor prieteni. Mai încolo, dacă Alteţele lor aveau să-i acorde sprijin, şi-ar aduce fiul la Córdoba.

Călătoria în Portugalia îl făcu să se întristeze şi să se acrească încă şi mai mult. La Curtea din Lisabona refuzaseră să-l asculte, din cauza nemaiauzitelor recompense pe care le cerea. Simţi, totodată, muşcătura invidiei, când văzu onorurile acordate lui Bartolomé Díaz, după ce ocolise Capul Bunei Speranţe.

Începu să scrie des taberei regale de la Santa Fé, unde se aflau monarhii spanioli asediind Granada, reuşind până la urmă ca

prietenii lui, care locuiau acolo, să-i determine pe regi să-l cheme, trimiţându-i un înscris de plată pentru cheltuielile de drum.

Ultima capitală a maurilor spanioli avea să se predea. Regele acesteia, Boabdil, care fusese prizonier al Regilor Catolici cu ani în urmă, pe când duceau război contra tatălui şi unchiului său, întreţinea relaţii ascunse cu cei care-l prinseseră atunci. Din partea lui, ar fi terminat războiul cu mult înainte, supunându-se monarhilor creştini, dar se temea de fanatismul religios şi de entuziasmul naţionalist al poporului său, mai numeros ca niciodată.

Toţi musulmanii fugiţi din aşezările pe care treptat le cucerise *don* Fernando erau stabiliţi în Granada. Niciodată nu avu-sese oraşul o populaţie atât de numeroasă. Căpeteniile mahomedanismului şi alţi exaltaţi religioşi erau şi ei mulţi, întărâtând fanatismul mulţimii granadiene, din ce în ce mai flămândă din cauza lipsurilor impuse de asediu.

Creştinii devastaseră lunca Granadei cu ani în urmă, excesiva creştere a populaţiei consumând toate rezervele de alimente puse la păstrare. Toate satele din Spania creştină trimiteau trupe în acest război, care era un fel de cruciadă finală.

Regina Isabel îşi instalase Curtea sa la Santa Fé, în faţa Granadei, ca să demonstreze că încercuirea oraşului ar trebui menţinută până la obţinerea triumfului.

Din centrul Europei soseau cavaleri ca să lupte sub ordinele regelui catolic. Deoarece musulmanii puseseră stăpânire pe Constantinopol cu treizeci şi şase de ani în urmă, trebuiau să-i alunge pentru totdeauna din celălalt capăt al Europei. Chiar şi din Anglia veneau nobili paladini, uimind luxoasa curte spaniolă cu bogăţia armurilor lor şi a veşmintelor puse peste acestea, cu blazoane heraldice brodate, care se repetau întocmai şi pe valtrapurile cailor de luptă.

Sultanul Egiptului trimise o ambasadă ameninţătoare Regilor Catolici, însărcinând cu asemenea misiune pe câţiva călugări care continuau să trăiască în Sfintele Locuri. Dacă spaniolii nu ridicau

asediul asupra Granadei, lăsându-i în pace pe locuitorii săi, el avea să se răzbune, trecându-i prin sabie pe toţi creştinii locuitori în Palestina. Dar *don* Fernando şi *doña* Isabel dispreţuiau asemenea ameninţări, limitându-se la a-i plăti pe călugării purtători ai mesajului amenințător.

Uitatul Columb, care se plictisea în tabăra din faţa Granadei, pierdut în mulţimea războinică, stătu de vorbă cu aceşti călugări veniţi din Orient. Mizeria în care trăiau îi exaltă credinţa, dându-i noi argumente pentru a susţine oportunitatea şi urgenţa proiectului său. Cu aurul pe care l-ar aduce el cu siguranţă din prima vizită la Marele Han putea să echipeze o armată mai mare decât cea care asedia Granada şi unde mai pui că aceasta se compunea din douăzeci de mii de cai şi cincizeci de mii de infanterişti, mulţime militară nemaivăzută, a cărei hrănire era dificilă într-o ţară sărăcită, dar regii reuşeau să o facă, printr-un mare efort, datorită ajutorului negustorilor evrei din Spania. Cu aurul din Catay şi din Cipango, vizionarul ar plăti o armată de peste o sută de mii de oameni, izgonindu-i pe necredincioşi pentru totdeauna din Ierusalim şi din Locurile Sfinte din apropiere. Dar nimeni nu-l asculta, nici chiar prietenii săi cei mai hotărâţi.

Era o nerozie chiar să menţionezi planul lui în acel moment decisiv. Naţiunea făcea cele mai mari sacrificii. Pînă în cele mai îndepărtate sate ale Spaniei se făceau strigări publice, pentru ca locuitorii să susţină cu donaţii războiul împotriva necredincişilor. „La fiecare douăzeci de zile lumea plătea dări", zice un cronicar al vremii, vorbind despre permanentele contribuţii. Chiar şi aşa, lipseau banii în unele momente, iar regii nu ştiau de unde să-i scoată.

Prin intermediul unuia dintre secretarii săi, care pătrundea cu îndrăzneală în interiorul Granadei deghizat în musulman, *don* Fernando menţinea legătura cu Boabdil şi cu consilierii săi. Aceştia ar fi fost de acord să se predea, dar nu ştiau cum să o facă, temându-se de fanatismul religios al propriilor lor oameni.

Până la urmă, într-o noapte, trupele creştine intrară pe ascuns în Alhambra cu consimţământul lui Boabdil, iar locuitorii Granadei văzură în zori, pe turnurile celebrei fortăreţe flamurile Regilor Catolici, un steag cu chipul lui Hristos şi crucea de argint a cardinalului Mendoza.

Se instalară monarhii la Alhambra, încercând să nu coboare în oraşul cucerit, după actul oficial al predării lui şi după supunerea lui Boabdil. Era prudent să nu se expună unei lupte de stradă în Granada, forfotind ca un muşuroi din cauza excesivei sale populaţii. Trebuiau să lase în seama timpului lenta supunere a acestui popor duşman, pe care victoria tocmai îl adăuga statelor lor.

După câteva zile preferau să se întoarcă la casele lor de la Santa Fé, sau în luxoasele corturi ale taberei. Era altul felul de a trăi al învingătorilor, decât cel al regilor musulmani, care construiseră acel palat. Creştinii se simţeau dezorientaţi în saloanele de alabastru cu lambriuri de faianţă, cu inscripţii de aur întru gloria lui Allah. ÎI apăsa lipsa de confort a unor obiceiuri, care nu fuseseră niciodată ale lor. Aşezându-se în stranele şi jilţurile aduse la Alhambra, ferestrele rămâneau mai jos decât raza vederii lor. Arhitecţii arabi le făcuseră la înălţimea regilor musulmani aşezaţi pe pernă şi a curtenilor căzuţi în genunchi în faţa lor.

Columb, care aşteptase până atunci cu neliniştită răbdare, începu să fie la fel de agitat ca în primele timpuri ale sosirii lui la Córdoba. Era momentul ca regii să-şi împlinească promisiunea.

Santángel, Cabrero şi alţi apropiaţi ai regelui aragonez, reuşiră să-l facă pe acesta să uite pentru moment de grijile pe care le pricinuia recenta lor cucerire, asistând la discuţia navigatorului cu regina Isabel. Venise vremea de a-l asculta pe acel solicitant, care de şapte ani îi propunea căutarea bogăţiilor asiatice pe drumul occidentului. Ce favoruri dorea în schimbul trudei lui?

Regele *don* Fernando, care era obişnuit să ascundă emoţiile, ca oştean şi ca diplomat, nu putu să-şi disimuleze uimirea aflând de

pretenţiile acestui necunoscut. Fostul „om cu pelerina tocită" cerea titlul de Amiral al Oceanului, creat pentru el, cu aceleaşi privilegii acordate până atunci Amiralilor de Castilla. Asta în semna să ajungă, dintr-un salt, al doilea demnitar al Spaniei, situându-se aproape deasupra întregii nobilimi militare inferioare. Nesatisfăcut cu asta, cerea să fie viceregе şi guvernator pe viaţă al tuturor pământurilor pe care le-ar fi descoperit călătorind spre Occident, sau pe care le-ar putea cuceri, transmiţând acel rang de guvernator fiilor săi, până la cei mai îndepărtaţi descendenţi. Peste asemenea onoruri trebuiau să-i acorde a treia, a cincea şi a opta parte din toate bogăţiile pe care el sau spaniolii, aflaţi la ordinele lui, le-ar obţine de pe urma aurului sau a negustorilor în ţinuturile descoperite.

Don Fernando socoti că era inutil să mai dea atenţie unor pretenţii pe care le considera nesăbuite şi aproape insolente. Omul ăsta, incapabil să contribuie cu un singur *maravedí* la acţiunea sa, ar sfârşi prin a fi adevăratul rege al ţărilor pe care le-ar fi descoperit şi, în plus, el şi familia lui ar primi ca rentă cincizeci şi trei la sută din cât ar produce acele pământuri. Monarhul aragonez, care calculase toate astea în gând, îl consideră pe Columb mai nebun decât atunci când uimise lumea din Córdoba, făcând primele propuneri ale planului său.

Doña Isabel, în ciuda bunătăţii cu care îl tratase mereu pe acest vizionar, zâmbind mulţumită faţă de evlavioasele lui planuri de a creştina toată Asia şi de a se duce să cucerească Sfintele Locuri, îl lăsă, tăcută şi distantă, să plece la fel ca şi soţul ei. A fost o despărţire asemănătoare celei din Portugalia, cu ani în urmă. Era zadarnic să stai mai mult de vorbă cu acest om.

El, la rândul său, cu iuţeala sentimentelor, proprie marinarilor visători, simţea ură faţă de tot ce aparţinea acestei naţiuni, de la care sperase atâta. Îi trecură prin minte toate motivele de ceartă şi de nemulţumire, ivite în timpul vieţii sale domestice din Córdoba.

Nu vru să se gândească la Beatriz şi nici la micul Hernando. O să-i vadă mai încolo, dacă hazardul vieţii îi va permite să se întoarcă în Spania.

A evitat să treacă prin Córdoba în timpul acestei călătorii, care era de fapt o fugă. Se gândi imediat la Franţa, al cărei rege era singurul la care nu apelase până atunci. S-ar duce să-l caute, cu îndoielnică speranţă că ar accepta acele condiţii, care-i scandalizaseră atâta pe monarhii Portugaliei şi Spaniei.

Înainte de a pleca spre Franţa trecu prin Sevillla ca să-l ia pe fiul său Diego şi să-l lase la Huelva, sub protecţia unei surori de-a soţiei sale, care locuia în acel oraş, măritată cu un anume Muliarte, portughez de origine obscură. Această călătorie o făcu pe jos, fără bani, cu hainele vechi şi rupte.

Niciodată nu a explicat Columb din ce cauză, în loc să se ducă direct la Huelva, a schimbat drumul spre Moguer, rămânând pe malul stâng al râului Tinto, mergând în satul Palos şi, în cele din urmă, la mănăstirea Rábida, situată într-un loc pustiu, aproape de mare, în dreptul confluenţei râului amintit cu Odiel. Poate că a procedat astfel atras de găzduirea gratuită pe care putea să i-o ofere acea mănăstire.

În acea vreme, mănăstirile nu erau încă supuse reformei dure pe care a impus-o ulterior, ca guvernant, cardinalul Cisneros. Disciplina monahală era mai blândă. Regii şi curtenii aveau obiceiul să se instaleze în câte o mănăstire din aşezările unde nu aveau palat propriu. Alţi oameni, petrecând o bucată de vreme la ţară, trăgeau la mănăstiri, totdeauna amplasate într-un cadru natural plăcut.

Mănăstirile erau, pe atunci, întrucâtva asemănătoare cu hotelurile şi hanurile din zilele noastre. Prin tradiţie, dădeau de pomană în tindă o ciorbă populară cerşetorilor şi îi primeau gratuit în refector pe călătorii cu ceva instrucţie, pictori vagabonzi, cântăreţi, studenţi săraci care cutreierau-pământul pentru a învăţa,

comunitatea ascultând veştile aduse de ei cu interesul propriu oamenilor sedentari şi curioşi, trăind mereu ţintuiţi în acelaşi loc.

Prin relatările lui, Columb trezi interesul părintelui Juan Pérez, starețul mănăstirii. Mereu simțise el preedilecție pentru ordinul franciscan. La Córdoba şi la Sevilla îl protejase un franciscan, părintele Marchena, înclinat spre studiile astrologice.

Vraciul din Palos, Garci Hernández, medic tânăr, înclinat, de asemenea, spre studiul astrelor şi al lucrurilor mării, era chemat de călugări ca să stea de vorbă cu străinul. Plănuita călătorie spre Indii prin vest îi uimea pe aceşti oameni care trăiau lângă Ocean, în legătură permanentă cu marinarii. Ziua conversau cu străinul, plimbându-se prin mica galerie, galbenă de la soare şi cu dungi negre de la umbra circulară a arcadelor. Când se însera, continuau aceleaşi discuţii în chilia starețului. Credulitatea şi admiraţia ascultătorilor păreau să reînvie în descurajatul călător vechea lui credinţă.

Părintele Juan Pérez fusese timp de câteva luni confesorul reginei *doña* Isabel, când aceasta locuia la Sevilla şi se oferi să intervină ca să afle de ce interesantul călător pleca din Spania pentru a oferi planurile lui altor monarhi, arătându-se indignat împotriva Curţii spaniole, fiindcă toţi de acolo îşi bătuseră joc de el şi îl „luaseră peste picior".

Îl rugă părintele stareţ să rămână la mănăstire cu fiul lui, în timp ce el scria reginei. Sebastian Rodriguez, navigator din satul Lepe, care se ducea spre tabăra de la Santa Fé, se oferi să ducă scrisoarea călugărului către regină şi paisprezece zile mai târziu sosea răspunsul. *Doña* Isabel, mişcată de judecăţile acestui cleric, atât de venerat de ea, îi cerea să se ducă să o vadă pentru a discuta mai pe îndelete subiectul.

La puţine ore după aceea, la miezul nopţii, pleca părintele Pérez de la Rábida, călare pe un măgar împrumutat de la un plugar înstărit din Palos, Sánchez Cabezudo, om neinstruit şi entuziast, căruia îi plăcea să asculte planurile lui Columb.

Nu întârzie mult până se făcu simţită prezenţa călugărului la Curte. Un locuitor din Palos, pe nume Diego Prieto, care fusese de multe ori primarul satului, aduse o scrisoare scurtă din partea reginei, poruncindu-i lui Columb să se prezinte imediat la Curte. Misiva venea însoţită de două mii de *maravedí* în florini de aur „ca să se îmbrace cuviincios şi să-şi cumpere un dobitoc", să evite să mai facă drumul pe jos.

Se întoarse încă o dată Columb la Granada, reluând relaţiile lui cu regii, dar acum îl avea alături pe călugăr, starețul de la Rábida, modest, plăcut la vorbă, dar la fel de neobosit şi de tenace ca şi el.

Se bizuia, de asemenea, şi pe alte ajutoare, la fel de puternice şi care, până la urmă, i-au decis reuşita: evreii „convertiţi" de la curtea Aragonului, Luis de Santángel, Rafael Sánchez şi alţi sfătuitori de taină ai lui *don* Fernando, care nu-l abandonaseră niciodată pe domnul Cristofor, ca şi cum l-ar fi socotit unul de-al lor.

Monarhul continua să considere ca nesăbuite excesivele pretenţii ale lui Columb. Nici o Curte din Europa nu le putea accepta. Însemnau – în cazul în care ar fi fost îndeplinite – crearea unui regat de cealaltă parte a Oceanului, mai mare decât toate cele europene, guvernat de un vagabond care n-avea nici un *maravedí*. Putea admite un om de stat asemenea absurdităţi? Doar femeile, călugării şi alţi oameni înclinaţi spre sentimentalism şi necunoscători ai afacerilor de Stat, erau în stare să sprijine această absurditate.

Evreii de la Curtea sa, în ciuda faptului că erau oameni de afaceri, împărtăşeau aceeaşi eroare. Dădeau la o parte pretenţiile personale ale lui Columb, ca să nu vadă decât profitul comercial al călătoriei lui. Pe toţi îi orbea speranţa de a obţine aur cu grămada. Domnul Cristofor nu vorbea despre altceva. Aviditatea lui era egală cu cea a evreilor, dedaţi la cămătă şi cu cea a vechilor lombarzi, care monopolizaseră comerţul Europei.

Santángel zâmbise de multe ori în faţa entuziasmului de poet cu care acest om vorbea despre aur şi care îl făcea să spună enorme necuviinţe, cu toată înflăcărarea lui religioasă.

– Aurul este cel dintâi în lume – afirmase într-o zi Columb vorbindu-i reginei *doña* Isabel – aurul este atotstăpânitor şi atât de mare îi este puterea, încât ajunge chiar să scoată sufletele din Iad şi să le ducă în Rai.

Noua Inchiziţie încarcerase în ultimii ani multă lume, chiar pentru afirmaţii mai puţin vinovate.

Santángel nu dispreţuia aurul, dar credea mai mult în mirodenii. Ceilalţi vedeau flote de caravele întorcându-se din ţinuturile Marelui Han ca să descarce în Spania grămezi de lingouri de aur. El îşi imagina ţara lui transformată în depozit european de scorţişoară, piper, cuişoare, ghimbir, nucşoară, articole care acum nu ne inspiră interes, căci le găsim din belşug, dar care în acea epocă simbolizau luxul meselor, li se atribuiau misterioase efecte curative, iar din cauza lipsei lor valorau cât aurul.

Don Fernando, sfătuit de secretarul său Santángel, acceptă până la urmă pretenţiile plănuitorului tenace. Nu-l considera cu toate astea mai puţin nebun. Timpul va dovedi că, pe cât de mare ar fi fost succesul obţinut, pe atât de irealizabile i-ar fi fost pretenţiile. (Trebuie să vă imaginaţi, după criteriile noastre de oameni moderni, cunoscători ai existenţei Americii, spectacolul absurd al unei dinastii de Columbi guvernând ereditar, ca regi, de la jumătatea Statelor Unite până în Ţara de Foc – uriaş spaţiu unde trăiesc astăzi peste douăzeci de naţiuni – însuşindu-şi jumătate din produsele lor). *Don* Fernando vedea viitorul mai bine decât toţi apropiaţii lui.

Secretarul său reuşi să-l facă să accepte pretenţiile lui Columb, demonstrându-le inutilitatea. Cum putea deveni stăpân, dacă ajungea în ţinuturile Marelui Han, cu trei nave şi vreo sută de oameni?... „Regele regilor" ajunsese să comande, în anumite

războaie, peste un milion de combatanți, infanteriști arcași și călăreți tătari. Doar unul dintre mulții monarhi ai Indiei, vasal poate al Marelui Han, se bizuia, după cum îi spusese doctorul Acosta și alți pricepuți în istoriile de acolo, pe șase sute de mii de infanteriști, treizeci de mii de cavaleriști și opt mii de elefanți.

Domnul Cristofor s-ar limita să stabilească relații comerciale cu cel mai puternic dintre monarhi și, cel mult, ar fi guvernatorul unor insulițe din Asia, pe care celălalt nu ar fi dorit să le ia din cauza lipsei lor de importanță.

Regele rămase convins de aceste judecăți logice, dar încă o dată se iscă neînțelegerea între visător și monarhi când s-au referit la necesitatea imediată a expediției.

Nu se mai discutau onorurile. *Don* Fernando accepta ca viitorul descoperitor să fie amiral, vicerege și toate celelalte funcții solicitate de el. Acum cerea bani, lucru care îi preocupa cel mai mult pe acești regi cu sípetele goale și împovărați de datorii enorme, după o victorie ce nu dăduse încă roade.

Din nou, domnul Cristofor, încăpățânat în intransigența lui și incapabil de concesii și de recunoștință, când era vorba de câștigurile lui, părăsi Curtea, considerând ca încheiat subiectul; dar înainte de a se sui pe măgarul cumpărat la Rábida din banii reginei, avu ideea fericită de a se duce să-și ia la revedere de la Luis Santángel, înștiințându-l despre eșecul lui.

Cunoștea marele interes pe care i-l trezise bogatului „convertit" viitorul monopol al mirodeniilor asiatice. Era negoțul care adusese prosperitate Veneției timp de câteva secole, făcând dintr-un sărac sat lacustru din Adriatica prima putere maritimă a Europei.

Secretarul regelui Aragonului nu îndrăzni să-l mai deranjeze pe monarh. Răbdarea acestuia aproape că se sfârșise în întâlnirile anterioare, ca să-l facă să accepte onorurile și înaltele funcții solicitate de Columb. Consideră mai nimerit să alerge la regină, care îl primea totdeauna cu plăcere, consultându-l asupra

bijuteriilor şi a stofelor frumoase, fiindcă acest vechi negustor era foarte priceput în ale modei din acea vreme.

O ramură a familiei Santángel, după convertirea ei la creştinism, trecuse din Zaragoza în Calatayud, sfârşind prin a se stabili în Valencia, simţindu-se atrasă, ca mulţi aragonezi, de farmecul mării şi bogatele lunci de pe coasta mediteraneană. Nu o dată, în momentele de strâmtoare, *don* Fernando fusese acasă la Santángel, la Calatayud, ca să-i ceară un împrumut. Era o familie care ajunsese, prin intermediul comerţului, la rafinamentele luxului şi ale artei, precum cei din neamul Medici şi alte dinastii de negustori din republicile italiene.

Luis de Santángel, cavaler de Valencia şi secretar al regelui, se mândrea amintindu-şi că unul dintre bunicii săi fusese ambasador în Orient. Toţi din familia lui vorbeau diverse limbi. El era în strânsă relaţie cu primele Bănci din Europa, văzându-se susţinut de acestea când afacerile i-o cereau. *Doña* Isabel, în ciuda preocupărilor sale religioase, îl trata cu bunăvoinţă, din cauza culturii şi purtării sale amabile. Era pentru ea cel mai simpatic dintre evreii care se ocupau de domeniile regelui Aragonului.

Primul lucru pe care îl făcu *doña* Isabel, urmând indicaţiile lui Santángel, a fost să dea ordin ca un mesager regal să plece în graba mare în căutarea lui Columb, găsindu-l la două leghe de Granada, într-un loc numit Puente de los Pinos.

Această chemare nu l-a surprins. Era sigur că Santángel îl va face să se întoarcă.

Între timp, regina îi vorbi acestuia despre necesitatea de a găsi bani pentru călătorie.

Acest financiar aragonez cunoştea mai bine ca oricine situaţia strâmtorată a vistieriei şi chiar a *doñei* Isabel. În alte ocazii, aceasta se bizuise pe amanetarea „bijuteriilor din garderoba sa", cu condiţia să-i fie lăsate de către cămătari timp de câteva ore pentru sărbătorile publice. Acum era imposibil să recurgă la asemenea ajutor.

Bijuteriile reginei erau de mult amanetate şi însuşi Santángel era cel care îi servise de intermediar în afacerea cu nişte cămătari din Valencia. Aceştia îi oferiseră sume importante pentru continuarea războiului contra maurilor şi ţineau în custodie giuvaerurile sale în tezaurul catedralei din oraş. Cum să obţină milionul de *maravedí* necesar călătoriei ce avea drept scop căutarea bogăţiilor Marelui Han?

„Creştinul nou, care dovedi un interes asemănător cu cel al reginei, după ce trecu în revistă, în gând, toate afacerile sale particulare, o linişti cu un gest elegant de generozitate. Avea să dea el împrumutul, eliberând imediat un milion de *maravedí,* luat din monopolul pe care îl deţinea asupra anumitor impozite din oraşul Valencia. Dar cum în afacere avea asociaţi, îi era imposibil să facă împrumututl în mod gratuit.

Pe deasupra, pentru acest nepot de evrei, elegant şi fastuos în viaţa lui particulară, era imoral să dea bani fără dobândă. Trebuia să respecte regulile eterne ale comerţului. Între oameni de bine, afacerile trebuie să fie totdeauna afaceri.

Nu aducea banul în acele timpuri nici un fel de câştig legal. Se încasau în mod secret venituri printr-o camătă nemaiauzită.

Şi Santángel declară că, pentru o acţiune atât de importantă şi pentru a-i servi pe regi, va percepe doar o dobândă de unu şi jumătate la sută.

VI

În care Amiralul Oceanului fuge de dragoste şi primeşte cu neîncredere eretica şi nesăbuita ipoteză că ar putea descoperi o lume nouă înainte de a ajunge pe coastele Asiei.

Se crăpase bine de ziuă, când Beatriz văzu venind spre sărăcăcioasa ei locuinţă un băieţaş trimis de stăpânul hanului Buenosvinos. Bărbatul ei, tatăl lui Hernandico, sosise noaptea trecută cu doi flăcăi servitori.

Judecând după vorbele celui trimis, venea ca persoană de vază, iar asta nu făcu decât să-i confirme anumite zvonuri, auzite cu câteva săptămâni în urmă, despre marile onoruri şi ajutorul în bani, pe care regii i le acordaseră lui Columb. Neplăcut era că, sosind cu o zi înainte, pe la chindie, aşteptase dimineaţa următoare ca s-o cheme.

Avu grijă ca înainte de toate să-l spele şi să-l îmbrace cu haine de sărbătoare pe fiul ei, care stătea jos, jucându-se cu pisica şi cu un căţeluş din vecini. Fără să dea atenţie scâncetelor lui de împotrivire la spălatul grabnic, îi curăţă faţa, insistând în special sub nas ca să nu-i rămână nici o urmă de murdărie şi îi băgă la repezeală braţele drăgălaşe în mânecile unei tunicuţe de mătase pe care i-o cususe cu câteva zile înainte, folosind un şal vechi, cadou de la o doamnă din oraş.

Apoi începu să se gătească şi ea, punându-şi fusta de duminică, umflată de şoldurile artificiale, cum era la modă atunci. Îşi acoperi cu o tunică braţele şi pieptul, înroşite de spălatul în mare grabă, îşi făcu ochii şi buzele cu farduri pe care, în cochetăria ei femeiască le căutase, pentru zilele deosebite, în prăvălioarele

parfumierilor mauri şi, punându-şi peste părul blond o broboadă albastră cu fir de argint, îl luă de mână pe micuţ şi, ducându-l aproape pe sus, ieşi din casă, închizând uşa.

Era emoţionată de neaşteptata prezenţă a amantului ei. Era multă vreme de când nu mai primise de la el o veste directă.

Unii, din dorinţa caritabilă de a o tachina, iar alţii, dispuşi să-l înlocuiască pe cel absent, îi aduseseră la cunoştinţă fuga lui Columb, dispreţuit de regi, vorbind despre călătoria lui în Franţa ca despre un lucru sigur. Beatriz se resemnase să nu-l mai vadă. Pe urmă, oamenii vorbeau din nou despre el, spunând că se afla iar la Santa Fé, lângă Granada, şi acum îi dădeau de veste, deodată, din hanul unde se cunoscuseră, despre sosirea lui cu tot alaiul unui nobil bogat, care se întoarce de la Curte.

Se nelinişti gândindu-se cum o va primi. Se îndoi câteva momente de ea însăşi, imaginându-şi că navigatorul ar putea s-o găsească îmbătrânită, vulgară, neinteresantă, după această rapidă schimbare de noroc. Apoi zâmbi cu ochii şi cu colţurile gurii, în timp ce continua să meargă spre han. Bărbaţii îi dovedeau zilnic, prin vorbe şi ocheade, că nu venise încă momentul să se teamă. Motivul cel mai evident al frumuseţii ei era că nu împlinise încă douăzeci şi patru de ani, iar această tinereţe sclipitoare, graţios împlinită de maternitate, îi conferea atracţia, savoarea şi culoarea unui gustos fruct de vară.

Îi ieşi în întâmpinare Buenosvinos în uşa hanului şi, de la primele lui cuvinte, ea observă cât de mult crescuse în ochii acestui om, de când se văzuseră ultima oară. Fără îndoială că recunoştea, răsfrântă asupra lui, ceva din importanţa pe care Alteţele Lor tocmai o conferea personajului găzduit în cea mai bună încăpere a casei.

Se arăta recunoscător faţă de fostul „om cu pelerina tocită" că nu uitase hanul său, oferindu-şi vanitoasa plăcere de a ocupa marea sală de la primul etaj, admirată în vremurile lui de mizerie ca un loc inaccesibil, unde se puteau instala doar canonici străini.

negustori importanţi şi alţi demnitari, nu mai puţin bogaţi, în trecere prin Córdoba.

Regii îi dăduseră o scrisoare pentru ca toţi primarii să-l găzduiască în sate în mod gratuit, oferindu-i, pe deasupra, hrana la preţ obişnuit; dar el prefera să tragă cu cei doi paji şi să plătească la acelaşi han din vremurile lui de sărăcie. Buenosvinos îl striga *don* Cristofor şi crezu de cuviinţă s-o înştiinţeze pe Beatriz că nimeni nu trebuia să-l strige altfel, nici chiar aceia care îi fuseseră foarte apropiaţi. Alteţele Lor porunciseră că puteau să-l strige *don* şi era obligatoriu pentru toţi să se supună.

I se mai acordaseră şi alte ranguri; între ele suprema guvernare a acelor ţinuturi foarte îndepărtate, de unde avea să aducă nave pline cu aur. Dar Buenosvinos încerca să nu insiste în acest sens. Nu mai îndrăznea să discute pe ton glumeţ despre călătoria spre ţinuturile Marelui Han care, cu câţiva ani în urmă, era pentru el subiect de conversaţie veselă. Se temea ca nu cumva puternicul navigator să-şi amintească de mucalitele promisiuni de a-l însoţi şi să-l oblige, folosindu-se de hârtiile pe care i le dăduseră regii, să se supună.

Sus, în marea sală spoită cu var, cu două covoare cu model, un crucifix pe perete, mai multe jilţuri din piele cordobeză şi un pat cu draperii din muselină, îl întâlni pe amantul ei şi, în primul moment, rămase oarecum uimită.

Părea alt om: mai îmbătrânit, cu părul în întregime alb, dar mai înalt de stat, poate pentru că se ţinea mereu ţanţoş, neadus de spate, ca pe vremea când îşi petrecea ore în şir la masă citind sau desenând. Gesturile lui erau acum elegante, cam poruncitoare, ca şi cum, de acum înainte, n-ar putea vorbi decât pentru a se vedea ascultat de către cei care-l înconjurau.

Tânăra observă imediat strălucirea hainelor sale. Umbla îmbrăcat ca un curtean, cu pantofi din piele scumpă, cordobeză, ciorapi din lână foarte fină şi veston brodat. Purta acum la brâu spada până şi în han. Era un căpitan al regelui. Pe piept văzu un

colier, un şirag dublu de mărgele din chihlimbar. Mereu îl auzise ea că dorea această podoabă scumpă, din slăbiciunea lui pentru lucrurile scumpe, regretând că sărăcia îl privase de asemenea dar. Cum primise ceva bani de la Curte, ca avans la suma pe care Santángel avea să i-o pună la dispoziţie în casa lui Pinelo, asociatul său din Sevilla, se şi grăbise să-şi satisfacă acest capriciu al gătirii propriei sale persoane. Aşa nu avea decât să-şi aplece capul în ceasurile lui de navigaţie, când l-ar fi deranjat duhoarea îngrămădirii omeneşti pe o corabie prea mică, pentru a-şi simţi imediat mirosul mângâiat de parfumul inepuizabil al colierului.

După acest examen, care durase numai câteva clipe, Beatriz îl îmbrăţişă cu foc, sărutându-l pe obraji, neputând să-i găsească gura. El respinse cu calm asemenea mângâieri, stăpânindu-şi, după o scurtă ezitare, trezirea simţurilor.

Păru că uitase de Beatriz, ocupându-se doar de fiul său, care se agăţase de fusta mamei. Îl luă în braţe, admirându-l, ca şi cum în lunile care nu l-a văzut s-ar fi schimbat foarte mult.

Numai că acum îşi contempla fiul de pe o poziţie superioară. Nu mai era prichindelul de Hernandico, pe care îl văzuse mergând de-a buşilea, pe podeaua de pământ bătătorit, într-o căsuţă de la periferia Córdobei, locuită doar de oameni simpli. Dacă el s-ar întoarce triumfător din călătorie, Fernando s-ar numi *don,* ca şi tatăl său, şi nimeni nu era în stare să ştie până unde ar ajunge onorurile şi bogăţiile, pe care avea să le posede, înainte de-a deveni flăcău.

Părinţii se aşezară în două jilţuri din piele, iar *don* Cristofor îl ţinea pe genunchi pe Hernandico, privindu-l fix. Prichindelul impresionat de veşmintele bogate, de colierul parfumat şi de spada cu mâner strălucitor a acelui om, pe care îl văzuse în casa lor îmbrăcat în haine întunecate, modeste şi triste, îl privi cu timiditate, cu un respect tăcut. Şi mama păstra tăcerea, cam timo-rată de aerul de superioritate mândră a amantului ei. Era o atitudine ce părea să îngheţe în jurul lui orice iniţiativă drăgăstoasă.

Făcând un efort de voinţă, Beatriz îndrăzni să-şi întindă mâinile, căutându-le pe cele ale bărbatului.

Oh, Cristofor!

Totdeauna avusese încredere în destinul lui. Nu se îndoise niciodată că, într-o bună zi, oamenii îl vor admira, cum îl admirase şi ea când îl întâlnise, ignorat de toţi, fără speranţă şi plângând. Beatriz îi spusese asta cu sinceră tandreţe, dar vocea păru că i se frânge la gestul poruncitor al celui care o asculta.

Bărbatul vorbi, la rândul său, ca şi cum ar fi fost pentru ea un necunoscut. Nu o va uita niciodată, era mama fiului său, dar era zadarnică dorinţa ei de a reînvia trecutul. El era departe de tinereţe şi alte proiecte îl sfătuiau să uite pentru totdeauna plăcutele frivolităţi, pe care unii le numesc dragoste. Asta rămânea pentru cei tineri.

De altfel el trebuia să se păstreze într-o stare de puritate, într-o „stare de graţie", pentru marea acţiune pe care avea să o întreprindă.

– Dumnezeu m-a ales, continuă el, ca să-i duc cuvântul Lui atâtor şi atâtor popoare din Asia, care-l aşteaptă de veacuri, de cealaltă parte a Oceanului.

Trebuiau să uite dragostea trecătoare de mai înainte. Toată judecata şi toate forţele sale trebuiau să se concentreze asupra proiectului cu care, până la urmă, îl însărcinaseră. Va trebui să-l realizeze cu ajutorul oamenilor, mereu imperfecţi, supuşi greşelii şi era necesar să se gândească numai la asta. Şi, ca dovadă a acestei abstinenţe necesare, păru să uite o vreme de Beatriz, aţintindu-şi ochii asupra micuţului.

– Cine ştie ce vei ajunge să fii pe celălalt mal al mării zise cu glas încet şi surd, ca şi cum ar fi repetat inconştient gândurile sale cele mai secrete. Poate că într-o zi te vei încorona ca rege în ţinuturi mai mari decât Spania. Alţii au obţinut asta având mai puţine motive.

Apoi, ca şi cum i-ar fi părut rău de îngâmfarea lui, dându-şi seama de greutăţile care îi rămâneau de învins, îl dădu jos pe

prichindel de pe genunchii săi, lăsându-l să se ducă să se ascundă în fustele mamei.

Cei doi stătură de vorbă mai bine de o oră, potolit, ca şi cum Beatriz ar fi fost o doamnă puţin cunoscută, venită să-l viziteze. Cu forţa imaginaţiei lui, schimbătoare şi agilă în a înţelege noua faţă a lucrurilor, îi vorbi despre marile acţiuni pe care trebuia să le realizeze imediat.

Regii îl sprijineau cu bani şi cu decrete, dar asta nu era de ajuns; trebuia să caute corăbii, echipaje, piloţi îndemânatici ca să-l secondeze. Se oprise în Córdoba doar pentru ea şi pentru fiul lui şi pleca spre Sevilla în dimineaţa următoare. Această abatere din drum o făcuse ca să-l sărute pe Hernandico, cine ştie dacă nu pentru ultima oară, şi pentru a vorbi cu ea despre viitorul ei şi al băiatului.

Avea încredere în Dumnezeu că îl va aduce înapoi sănătos din temerara lui călătorie. Se bizuia pe deasupra şi pe alte garanţii, pe care niciodată nu dorise să le arate oamenilor. Păstra în taină hârtii şi dovezi ce-i dădeau certitudinea că nu va greşi direcţia, pierzându-se în singurătatea Oceanului. Dar cel care face un pas pe o navă, îl face pe celălalt în mormânt. Se prea poate ca acum să fie ultima oară când se vedeau.

– Oh, Cristofor! zise din nou Beatriz.

Şi se duse spre el să-l îmbrăţişeze, dar acum cu lacrimi în ochi, udând obrajii navigatorului; şi rămaseră aşa multă vreme, într-o îmbrăţişare castă şi tristă, în timp ce micuţul îi privea uimit.

După ce îndepărtă cu gingăşie acest trup ademenitor, ca să se aşeze din nou în jilţ, *don* Cristofor continuă să vorbească.

Se căia că va înfrunta un risc atât de mare, fără să fi legalizat mai întâi situaţia lor, cum porunceşte Dumnezeu. Dar era deja târziu. El nu se mai putea gândi decât la corăbii şi la oameni. La întoarcere... poate!

Oricum, chiar dacă nu se înfăptuise cununia, ea va fi bogată, foarte bogată, iar fiul ei un principe puternic. Comorile pe care

avea să le aducă din călătorie se puteau compara doar cu cele ale regelui Alexandru, unicul său predecesor, care ajunsese, ţinând-o spre Orient, în bogatele Indii, pe care el avea să le caute pe drumul Occidentului.

– De-ar voi Dumnezeu să mă apere, continuă, bogăţiile regelui Alexandru ar fi un fleac pe lângă ce-aş aduce eu Alteţelor Lor.

Nu mai vorbi decât despre splendorile viitoare ale vieţii lui după ce ar fi descoperit drumul oceanic al Asiei, uitând preocupările de până atunci.

A mâncat cu Beatriz şi cu fiul lui în aceeaşi încăpere, serviţi de oamenii casei. Dintre cei doi paji, pe care îi luase cu el pe drumul de la Granada la Córdoba, Lucero, cel mai debil, stătea culcat în pod, cu picioarele bandajate şi dureroase din cauza drumului lung, iar Fernando umbla prin oraş cu grăjdarul ca să cumpere un dobitoc, pe care aveau să meargă amândoi băieţii până la Sevilla şi coastele comitatului Niebla.

După masă, *don* Cristofor îşi lăsă familia la han. Nu dorea să plece din oraş fără să-i facă o vizită doctorului Gabriel de Acosta.

O anunţă pe Beatriz în timpul mesei despre intenţia de a-l trimite la Córdoba şi pe fiul lui mai mare, Diego, rămas la mănăstirea Rábida. Spera ca ea să-l trateze ca şi pe fiul ei. Cei doi erau fraţi. Trebuia să-i trimită la şcoală cât va fi el pe mare. Îi va însărcina pe prietenii lui din Córdoba să se intereseze de cei doi copii şi s-o ajute, doctorul Acosta fiind cel care putea cel mai bine să se îngrijească de asta. Avusese discuţii cu celebrul vraci şi continua să-l considere supus unor mari erori, din cauza prea multelor lecturi, dar asta nu-l împiedica să-l ia drept om de bine şi foarte folositor în situaţia de faţă.

De asemenea, inventă pentru el însuşi obligaţia de a-l vedea, acum când era pe calea norocului, pentru ca doctorul să nu-l creadă ingrat şi nici orgolios, dând uitării bunătatea cu care-l tratase când venise la Córdoba. Dar alta era, în realitate, dorinţa acelei firi

complexe, în care se amestecau virtuţi şi defecte, incapabilă să uite cu generozitate; o suspiciune şi o vanitate ce-l făceau să bănuiască trădări şi invidii la toţi cei care cutezau să-i discute afirmaţiile.

Acosta fusese cel care, folosindu-se de cele mai solide argumente ştiinţifice, îi combătuse proiectul în consiliul de la Córdoba. Era oportun să-i facă o vizită şi să-l vadă în noua lui postură, după ce semnase înţelegerea cu regii.

În mod sigur, celebrul vraci se gândea la el din seara trecută, de când soţia lui, *doña* Mencía, îl anunţase că fostul negustor de cărţi tipărite venise ca om de vază la Hanul celor Trei Regi Magi.

În cursul dimineţii vorbi cu câţiva cordobezi care auziseră ultimele veşti de la Curte. Toţi erau informaţi despre înţelegerea încheiată între monarhi şi „omul cu pelerina tocită", care acum se numea, prin poruncă regală, *don* Cristofor. El şi părintele Juan Pérez scriseseră înţelegerea, regii nefăcând altceva decât să o accepte, prin intermediul notarului lor, Juan Coloma, care, la capătul fiecărui paragraf, avea să adauge proprozitia: „Aşa voiesc Alteţele Lor".

Când Acosta află ce anume îi conferiseră acestui visător simţi o uimire asemănătoare cu a lui *don* Fernando, în ziua când Columb îi prezentase pentru prima dată pretenţiile lui.

Pe urmă zâmbi, gândindu-se că dacă, într-adevăr, reuşea să ajungă prin vest la ţinuturile faimoase ale Marelui Han, cea mai mare parte a drepturilor enorme pe care el şi le atribuia s-ar dovedi irealizabile. Cum avea să fie guvernator şi viceregе în Cipango şi Catay, ţinuturi aproape la fel de întinse ca şi Europa? „Regele regilor" conta pe uriaşe armate, trupe de elefanţi de luptă, flote de mii de nave cu vele, purtând dragoni de aur la provele lor şi alte ornamente în stilul aiurelilor heraldice. Ce puteau face două sau trei caravele conduse de câteva zeci de creştini, dacă într-adevăr reuşeau să ajungă pe îndepărtatele coaste ale Asiei, aproape fărâmate după o călătorie de trei ori mai lungă decât bănuia vizionarul?

Călătoria lui nu putea fi altceva decât cea a unui simplu ambasador ce s-ar întoarce de acolo – dacă chiar ar putea să se întoarcă – cu câteva daruri simbolice din bogăția orientală; dar nici vorbă de cuceriri în arhipelagurile avansate ale Orientului.

Când celebrul vraci auzi, după prânz, că *don* Cristofor era la poarta casei lui și cerea să-l vadă, îi ieși în întâmplare cu brațele deschise, conducându-l până în vasta încăpere a cărților.

Se bucura sincer de ascensiunea socială a navigatorului, pe care-l cunoscuse atât de sărac. Aprecie, cu o dulce ironie de om sedentar, pasionat de studii și dușman instinctiv al armelor, ținuta de căpitan, pe care și-o luase misteriosul negustor de cărți, pe care îl bănuise întotdeauna de teribile aventuri în tinerețe.

Ceea ce nu putea vraciul să admită era proiectul lui, considerându-l capricios și antiștiințific, lucrare făloasă a unui om cu studii făcute în grabă, care-și imagina că învățase aproape dintr-odată ceea ce pentru alții însemnase o viață întreagă de lecturi.

După ce vorbi despre cei doi fii ai săi, rugându-l pe doctor să se intereseze de ei în timpul călătoriei sale, cel de curând sosit continuă să se exprime cu o modestie falsă și oarecum agresivă, ceea ce-l făcu pe Acosta să bănuiască adevăratul motiv al vizitei. Venea, de fapt, ca să se răzbune, aducându-i în mod direct la cunoștință triumful său. Și dând la o parte lungile formule ce aveau să-i exprime mulțumirea pentru viitoarea grijă față de copiii lui, zise deodată:

– Veți fi știind domnia voastră, ca și Altețele Lor preacreștine, preaputernicii regele și regina Spaniei, informați de mine, despre pământurile Indiei și ale principelui numit Marele Han, ceea ce vrea să zică pe limba noastră, așa cum bine știe domnia voastră, „regele regilor", că acesta și predecesorii săi, de multe ori au trimis la Roma să ceară învățați în sfânta noastră credință, ca să-i îndrume, dar Sfântul Părinte niciodată n-a putut să le îndeplinească vrerea, pierzându-se atâtea popoare, care cred în idoli și secte de pierzanie. Altețele Lor, ca principi iubitori ai sfintei credințe

creştine, pe care o preamăresc, s-au gândit să mă trimită pe mine, Cristofor Columb, spre acele părţi ale Indiilor, ca să-i văd pe acei principi, cu popoarele şi pământurile şi orânduirea lor, şi să găsesc calea pentru convertirea la sfânta noastră credinţă.

Gabriel de Acosta ştia toate astea şi acceptă introducerea în tăcere, Columb continuă să vorbească:

– Şi urmând poruncile Alteţelor Lor, nu plec spre Orient pe uscat, pe unde este obiceiul de a merge; voi urma drumul Occidentului, pe unde până azi nu ştiu sigur să se fi dus cineva. Mă trimit Alteţele Lor cu flotă suficientă, ca să mă duc spre acele ţinuturi ale Indiilor şi îmi fac pentru asta mari favoruri şi m-au înnobilat, de acum înainte spunându-mi-se *don,* iar când o s-ajung acolo să fiu mare Amiral al Oceanului şi vicerege şi guvernator pe viaţă al tuturor insulelor şi uscatului pe care o să-l descopăr şi o să-l câştig, precum şi al tuturor celor pe care le vor descoperi şi câştiga pe Ocean cei care sunt la ordinele mele, iar în această funcţie mă va urma fiul meu cel mare şi aşa, din generaţie în generaţie, de-a pururea.

Doctorul îi răspunse cu cumpătare, dar cu o anume strălucire ironică în ochi, felicitându-l pentru asemenea onoruri, despre care deja primise de veste.

– Ar fi păcat să vă înşelaţi, *don* Cristofor, şi să tot navigaţi pe mare, fără să ajungeţi niciodată în ţinuturile Marelui Han, care se află mai depate decât vă imaginaţi şi decât spuneţi.

Viitorul amiral se burzului puţin ascultând încă o dată obiecţiile doctorului, cărora le atribuia insuccesul lui în faţa consiliului de la Córdoba.

Cei doi începură să discute, cum făceau cu ani în urmă, când *don* Cristofor era simplu negustor de cărţi. Acum îi părea insolenţă ca acest vraci să se încumete să insiste în teoriile lui, după ce înţelegerea de la Santa Fé cu regii făcuse din el un viitor stăpân al Oceanului.

Îl indignă văzând cum doctorul îşi privea dulapurile cu zăbrele, pline cu volume tipărite şi cu manuscrise, în timp ce făcea aluzie la studiile sale mediocre.

După părerea lui, *don* Cristofor cunoştea oarecum hărţile de navigaţie, dar prea puţin cărţile. În realitate, lecturile lui se limitau la enciclopedia cardinalului Pedro de Alico şi la călătoriile lui Marco Polo şi ale lui Mandeville. Se îndoia că citise pe Ptolemeu, pe Eratostene, pe poeţii latini şi geografii arabi, pe care îi menţiona de multe ori. Erau simple citate din numita carte a lui Aliaco.

Studiosul vraci zise asta cu un zâmbet plin de bunătate, dar în adâncul cugetului se simţea iritat de tonul acestui îngâmfat, care se considera deja triumfător.

Columb, la rândul său, se simţi indignat, până la punctul de a-şi pierde aerul de mister şi cumpătare verbală, pe care o dovedise întotdeauna când i se cereau mai multe explicaţii referitoare la planul său.

Acosta zise c-ar trebui să navigheze peste două mii cinci sute de leghe ca să ajungă pe coasta asiatică prin vest. Alteori, că se înşela cu câteva mii de mile în calcularea volumului sferei terestre, micşorând-o în mod absurd.

Navigatorul, care îşi pierduse complet vocea tihnită şi gesturile solemne, răspunse iritat:

– Voi întâlni pământ la şapte sute de leghe în direcţia vestului. Ştiu bine ce spun şi nu pot să zic mai mult. Alţii l-au văzut cu ochii lor... alţii care nu mai trăiesc...

Amuţi, ca şi cum îşi regăsise prudenţa lui obişnuită.

Urmă o lungă tăcere. Acosta îl privea pe musafir cu privirea distrată, parcă ar fi reflectat. Ultimele cuvinte deşteptaseră în el vechi amintiri.

Ce admira mai mult la acest bărbat era tenacitatea, credinţa lui de nezdruncinat. Avea forţa oricărui visător, care are doar un vis unic, mereu acelaşi, şi-şi dedică pentru realizarea lui viaţa întreagă, fără a o irosi cu alte lucruri. Era asemeni luminii unui far

fix, îndreptat mereu spre acelaşi punct, fără să se risipească în diferite şi mişcătoare direcţii.

Uneori, uitând de această energie fără dovezi, de afirmaţiile lui categorice, fără nici o demonstraţie, se gândea că poate în spatele lor exista un adevăr ţinut în taină, ceva ce nu considera potrivit să destăinuie.

Ultimele lui cuvinte, echivalente poate cu o imprudenţă pentru el, îi răspunseră lui Acosta cu simplitatea unui înţelept care acceptă posibilitatea tuturor surprizelor păstrate de necunoscut, dar subordonându-le ideilor ferme, deja demonstrate de experienţă.

– Dacă dumneavoastră sunteţi sigur că întâlniţi pământ – chiar de-ar fi la o mie de leghe sau o mie cinci sute – în mod sigur nu vor fi ţinuturile Marelui Han... Vor fi (şi să-mi ierte Dumnezeu presupunerea!) vreo lume nouă, pe care nu o cunoaştem, ceva care există din primele zile ale creaţiei divine şi pe care noi, bieţii păcătoşi, am ignorat-o mereu.

Doctorul zâmbi de propria sa ipoteză, atât de aventuroasă i se părea. Columb râse şi mai zgomotos de presupunerea scornită de interlocutorul său, numai ca să nu recunoască faptul că el avea să ajungă, după mai puţin de o mie de leghe, în Catay şi în Cipango.

Apoi priviră instinctiv în jurul lor, ca şi cum s-ar fi temut să nu fi fost auziţi. O lume în întregime nouă, ignorată de creştini şi despre care nu se spunea nici o vorbă în cărţile sfinte, revelate de Dumnezeu!...

Atât de eretic şi de nebun le părea amândurura acest paradox, încât râsul topi aciditatea disputei lor şi sfârşiră prin a vorbi prietenește despre pregătirile pe care Columb trebuia să le facă pentru călătorie.

PARTEA A DOUA

DOMNUL MARTIN ALONSO

I

În care se vorbeşte despre faimoasa insulă a celor Şapte Oraşe şi despre pericolul pe care l-a înfruntat viitorul Amiral de a rămâne pe uscat pentru totdeauna, neputând aduna alţi marinari decât patru evadaţi din satul Palos condamnaţi la moarte.

Pentru Fernando Cuevas era ca un fel de sărbătoare să meargă la Palos la mănăstirea Rábida.

Stăpânul locuia cu călugării, păstrând pe Lucero în serviciul său. El stătea în sat, instalat în casa săracă a unui bătrân paracliser la biserica parohială San Jorge. Părintele stareţ de la Rábida îi găsise acest adăpost.

Era restrâns spaţiul la mănăstire, fiindcă lucrau de multă vreme la biserică nişte pictori veniţi de la Sevilla, cei care ornamentau zidurile cu socluri imitând mozaicul multicolor şi câteva imagini religioase, dovedindu-se mai degrabă pasionaţi şi cu bunăvoinţă, decât abili în meşteşugul lor.

Pe băiatul din Andújar, fiind mai robust şi mai vioi decât celălalt paj, îl lăsase *don* Cristofor în sat, împreună cu jumătate de duzină din oamenii veniţi din Córdoba şi din alte părţi care, fără să fie oameni de mare, se arătau dispuşi să-l urmeze în aventura lui.

Paracliserul abia răspundea dimineaţa la respectuoasa întrebare a acestui paj, bine crescut, că nu avea nimic a-i porunci, că şi lua Cuevas drumul Rábidei, sub pretextul de a cere ordine adevăratului său stăpân.

Mergea grăbit pe un drum nisipos, printre pâlcuri de pini cu coroane bogate, ce ascundeau mănăstirea dinspre uscat, lăsând deschise doar perspectivele mării.

Cunoştea deja la perfecţie această regiune, a cărei existenţă o ignora cu câteva săptămâni înainte. Vedea la dreapta, prin şirul întunecat de pini, luciul strălucitor al râului Rinto. O limbă de nisip era malul opus, iar, dincolo de el, aluneca râul Odiel, împreunându-se cele două curente acolo unde se termina limba de nisip, ca să formeze un estuar, ieşind spre Ocean pe ambele laturi ale insulei Saltes, care închidea aparent zona.

Picioarele sprintene ale tânărului făceau zilnic cu repeziciune acest traseu, de jumătate de leghe. Santa María de la Rábida, cu zidurile sale văruite în alb şi cu copacii chirciţi de vânturile Oceanului, părea de departe mai curând o mare gospodărie, decât o mănăstire. În afară de asta, era mănăstirea cea mai mică pe care o văzuse tânărul: două galerii interioare, o biserică doar cu trei capele şi vreo douăsprezece chilii pentru călugării săi. Totuşi, lui îi părea, în această vreme primăvăratecă, locul cel mai plăcut de pe pământ, diferit de toate celelalte pe care le cunoscuse în călătoria spre Palos. Cupola bisericii, văruită proaspăt, servea drept călăuză marinarilor din regiune în navigaţiile lor de coastă. Situată pe un dâmb şi având ca fundal pădurea de pini, părea că se află în deşert, fără nici o apărare. Aproape de ea începea, la poalele dealului ce-i servea de piedestal, un zid gros de piatră, care îi permitea să trăiască la adăpost de incursiunile corsarilor din Africa şi ale prădătorilor portughezi, pe timp de război. În spatele acestui zid creşteau aloe luxuriante şi palmieri înalţi. Pe terasele susţinute de ziduri din piatră stearpă erau capere, viţă de vie, lămâi, peri şi smochini rămuroşi. Vara, răcorea această grădină mănăstirească o roată hidraulică, învârtită de animale, pompând cu scârţâituri apa râului Tinto.

Fernando trecea prin faţa unei cruci cu trepte din piatră, situată la mică distanţă de mănăstire. După cum îi povestiseră, acolo se oprise, cu luni în urmă, actualul său stăpân, ca un vagabond, ducând de mână pe fiul său Diego, încă un copilandru de nouă sau zece ani, amândoi obosiţi şi prăfuiţi.

Preocuparea lui Cuevas, odată ajuns la mănăstire, era să nu-l vadă fiul stăpânului său, fiindcă îi plăcea mult lui Dieguico să stea cu el şi cu Lucero, însoţindu-i în hoinărelile lor prin împrejurimi.

Fernando aştepta, ascuns lângă grădină, apariţia falsului paj. Alteori era ea cea care îl aştepta lungită sub pini.

De când intraseră, de pe drum, în slujba acestui domn, nu găsiseră ocazii mai potrivite să stea de vorbă între patru ochi decât în această mănăstire singuratică. Locuiau la Córdoba şi Sevilla, totdeauna sub acelaşi acoperiş, dar înconjuraţi de mulţimea specifică hanurilor, gălăgioasă, iscoditoare, pusă pe bănuială. Dormeau în încăperi comune sau în poduri, printre grăjdari şi servitori ai altor nobili, evitând orice intimitate cu ei, păstrându-şi înfăţişarea de flăcăi în slujba unui stăpân cu puţină avere, încercând ca nimeni să nu descopere diferenţa lor de sex, ascunzându-şi spaima pe care le-o inspira preocuparea populară din acel moment, concentrată asupra expulzării evreilor.

Teribilul cuplet poruncindu-le să împacheteze şi să plece cât mai curând îl auzeau cântat pe străzi şi drumuri. Orice călător vorbea despre creştinismul lui vechi ca să nu fie bănuit că este evreu, care făcea un drum ocolit pentru a-şi salva bogăţiile.

Aşa ajunseseră în satul Palos, mic port pe râul Tinto, cu pâlcuri de case albe la poalele unui castel maur. Pe urmă, în mănăstirea maritimă Rábida, cu terasele sale, în jurul unei cupole, de pe care santinelele păndeau marea în vremuri de război cu Portugalia, sau pentru a preveni pirateriile berbere, simţiră amândoi aceeaşi dulce tihnă ca şi cum s-ar fi eliberat de un mare pericol. Nimeni nu vorbea aici despre evrei. Locuitorii din Palos şi din Moguer, cele două sate situate lângă Tinto, ca şi cei din Huelva, lângă Odiel, pe cealaltă latură a limbii de nisip, ultimul hotar între cele două râuri, nu păreau să se preocupe de aceleaşi chestiuni ca restul naţiunii. Trăiau cu spatele la uscat, vorbind doar despre aventurile pe mare, despre câştigurile şi primejdiile călătoriilor lor.

despre neliniştitele case din lemn cu velatură zburătoare, în interiorul cărora îşi petreceau mai mulţi ani de existenţă decât pe uscatul unde se născuseră.

Această uitare a preocupărilor din interiorul ţării dădu anume dulceaţă idilică vieţii celor doi tineri.

În Palos şi Moguer, oamenii vorbeau despre străinul care trăia la Rábida şi despre înscrisurile pe care i le dăduseră regii. Era marele eveniment local, singurul care-i interesa, făcându-i să uite recenta cucerire a Granadei şi dramatica expulzare a evreilor. Nici Fernando şi Lucero nu-şi aminteau prea des de motivul care îi adusese în această regiune străină pentru ei. Se limitau să trăiască prezentul. Stăpânul lor îi adusese pe acest ţărm pentru a întreprinde o călătorie, despre care vorbeau toţi, dar acum asemenea navigaţie începea să li se pară ceva himeric, care n-avea să se realizeze niciodată.

Immediate pentru ei şi, fără îndoială, reale erau întâlnirile zilnice în împrejurimile micuţei mănăstiri.

Uneori, dădeau peste câte un mirean care aduna legume din grădină ca să le ducă la bucătărie, sau flori cu care împodobea altarul Fecioarei de los Remedios, miraculoasa patroană a Rábidei. Îl vedeau, de asemenea, pe *don* Cristofor în orele amiezii, plimbându-se prin piaţeta din faţa intrării în mănăstire. Stătea de vorbă cu părintele Pérez, stareţul care îl ajutase atâta la Santa Fé, cu Garci Fernández, medicul din Palos şi cu alţi vecini din sat şi din Moguer, câţiva dintre ei plugari ajunşi, cei mai mulţi marinari cu experienţă, piloţi care făcuseră lungi călătorii, iar acum se dedicau pescuitului de sardine, îndestulător pe acea coastă.

Pentru fiul lui *don* Cristofor reprezenta o plăcută noutate faptul că putea să umble pe câmp cu aceşti doi băieţi mai mari decât el, mai ales cu Fernando Cuevas, pe care îl admira pentru braţul lui puternic când arunca cu pietre, pentru vicleşugurile în vânarea păsărilor şi şopârlelor, pentru abilitatea degetelor la împletit fibre şi frunze şi pentru cuţitul bun pentru cioplit nuiele şi

trunchiuri. După gustul lui Diego, Fernando ar fi trebuit să rămână la mănăstire, iar Lucero să se ducă să locuiască în Palos. Îi plăcea mai mult grosolănia acestui servitor vânjos al tatălui său, decât dulceaţa şi supuşenia celuilalt.

Lucero se obişnuise deja cu noua ei existenţă, nepotrivită sexului său. După dureroasele oboseli suferite în primele zile ale fugii lor, odihna în acest colţ maritim părea să-i fi dat o nouă vigoare. Îşi amintea de adevărata ei identitate numai când se vedea între patru ochi cu Fernando. Restul zilei îl petrecea, ca un adevărat paj, pentru curăţenia şi dereticarea odăii pe care o ocupa *don* Cristofor şi ca să stea de vorbă cu Dieguito, care o plictisea cu întrebările şi capriciile lui copilăreşti.

Când se vedeau complet singuri, Fernando şi Lucero îndrăzneau să vorbească pe şoptite despre trecutul lor, stând la rădăcina vreunuia dintre uriaşii pini, având în faţa ochilor verdea câmpie lichidă a estuarului, insula Saltes cu foişorul ei de pază, fâşia de nisip cu acelaşi nume, a cărei existenţă era marcată de o dungă de spumă, iar în zare apele Oceanului, de-un albastru întunecat.

Vorbeau despre viitor, despre împlinirea dorinţelor lor, acestea părându-li-se la fel de îndepărtate ca şi ultima linie a orizontului, fără să ştie cum ar putea ajunge până la ele. Se vor căsători într-o zi, iar Fernando, mai priceput la vorbe, începea să adauge amănunte întru realizarea acestei speranţe a prietenei lui. Lucero va cere să se boteze. Era nevoie să-şi schimbe religia pentru a se putea cununa... Iar ea, ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un vis, simţea în primul moment o anume înclinaţie spre revoltă. Auzise vorbindu-se de atâtea ori despre botez, ca despre o concesie dezonorantă în familia ei, care poate că în acele ceasuri se afla în cea mai primejdioasă dintre călătorii decât să accepte asemenea josnicie!... Pe urmă se arăta îngăduitoare, temându-se ca Fernando să n-o părăsească. Se va boteza, dar mai încolo... Şi pentru moment, nu mai vorbeau despre căsătoria lor.

Când petreceau multă vreme singuri şi erau siguri că nimeni nu-i putea surprinde, îşi împreunau mâinile, în mod instinctiv, şi sfârşeau prin a se săruta cu entuziasm tineresc şi insistent, dar niciodată nu mergeau mai departe. Le era teamă; îşi dădeau seama de ambianţa ameninţătoare care-i înconjura din cauza deghizării ei. Se temeau să nu fie despărţiţi, dacă cineva verifica adevărata identitate a lui Lucero. Fără îndoială că ar fi expulzată, ca toţi ai săi, iar dacă cerea botezul, ar fi fost trimisă la o mănăstire pentru a fi îndoctrinată, văzându-se despărţiţi, poate, pentru totdeauna.

Permanentul risc al acestei situaţii îi obliga să fie timizi şi prudenţi. Într-un han din Sevilla, câţiva drumeţi şi grăjdari începuseră să se uite la ei cu brutală răutate. Poate că-i surprinseseră ţinându-se de mână, privindu-se cu pasiune, crezându-se singuri pentru o clipă, în vreun colţ izolat. Din fericire, plecaseră în ziua următoare din acel han.

Îşi aminteau, ca de-un coşmar, întâlnirea pe care o avuseseră pe drum, trecând prin Niebla. În afara satului se afla numitul „butuc", spânzurătoarea solidă, de care erau atârnaţi răufăcătorii. În acea vreme, toate aşezările, chiar şi cele mai modeste, aveau la marginea lor, ca ceva permanent, o spânzurătoare, făcută din piatră şi lemn, ca şi biserica. Nici un sat nu considera că posedă tot ce-i trebuie, dacă nu avea, la porţile lui, spânzurătoarea, ca şi când aceasta ar fi fost un serviciu de salubritate publică. Şi asta, nu numai în Spania: toată Europa era, pe atunci, o pădure de spânzurători.

Urmându-l pe stăpânul lor şi urcaţi amândoi pe un biet măgar cumpărat din Córdoba, văzură corpurile a cinci bărbaţi goi, atârnaţi de picioare. Toţi prezentau o mutilare ruşinoasă, iar organul extirpat atârna de gâtul lor ca o bucată de carne sângerândă. Morala acelor timpuri era alta decât cea din zilele noastre, iar femeile şi copiii, strânşi în jurul cadavrelor, vorbeau despre delictul lor.

Erau vagabonzi italieni, condamnaţi la moarte pentru ceea ce se numea atunci „păcat josnic", împotriva legilor naturale şi

divine. În Franţa îi pedepseau cu acelaşi supliciu, iar în Anglia într-o manieră şi mai crudă, fiindcă vinovaţii erau îngropaţi de vii. După câţiva ani, Regii Catolici acordau dreptul de a pedepsi numitul viciu tribunalului Inchiziţiei, cel care ardea oamenii pentru trei motive: erezie, lezmajestate sau atentat împotriva monarhilor şi „păcat josnic".

Chiar în liniştea sonoră a acelei solitare păduri de pini, lângă o mănăstire locuită de câţiva călugări liniştiţi, departe de răutăţile lumii, cei doi tineri se temeau să nu fie surprinşi şi evocau acea viziune, care o făcuseră pe Lucero să roşească. Din această cauză, sărutările lor durau numai o clipă. Era ea cea care se depărta mereu, respingându-l.

– Aici nu. Mi-e frică. Mai încolo, când o să ne aflăm în acele ţări, despre care vorbeşte atâta stăpânul nostru.

Fără îndoială, amândurura li se părea această călătorie din ce în ce mai îndepărtată. Ghiceau din discuţiile lui *don* Cristofor cu călugării şi vizitatorii lui nenumărate dificultăţi, de fiecare dată mai mari.

Într-o miercuri – Fernando credea că-şi aminteşte data: 23 mai – părintele Juan Pérez, *don* Cristofor, medicul Garcí Fernández şi alte personalităţi locale, se întrunirâ de dimineaţă în piaţa din Palos, în faţa bisericii San Jorge, templu sărac pe dinăuntru, fostă moschee, ce păstra încă o poartă din teracotă din arhitectura musulmană.

Erau prezenţi cei doi primari ai satului şi diverşi consilieri comunali. Starețul Rábidei era de drept preotul paroh al satului şi veni degrabă, ca să dea mai multă importanţă protejatului său la această ceremonie publică. Columb prezentă un zapis, pe care i-l dăduseră Alteţele Lor regale.

Locuitorii din Palos, oameni obişnuiţi să trăiască pe mare şi puţin dibaci în interpretarea legilor, comiseseră anumite nesupuneri în prejudiciul monarhilor, pentru care aceştia îi condamnară să-i servească, dându-le două caravele, pentru a fi trimise acolo

unde ar dori ei să le trimită, pentru o perioadă de şase luni. Şi în documentul pe care îl prezenta Columb, Alteţe Lor porunceau să-i presteze navigatorului acest serviciu, el fiind reprezentant al persoanelor regale.

După ce notarul citi acel document, primari şi consilieri, ridicându-se de pe pietroaiele şi scaunele pe care stăteau, se declarară dispuşi să îndeplinească porunca regală. Imediat, prin intermediul aceluiaşi notar, Columb procedă la confiscarea a două caravele care i se părură mai potrivite, din cele câteva care se aflau ancorate în port, dar după această operaţiune îi fu imposibil să mai facă altceva.

Caravelele nu puteau naviga fără echipaj şi nici un singur bărbat nu se oferi să meargă pe ele. Satul întreg, de la piloţii deja retraşi, care trăiau în huzur, până la cei mai săraci marinari şi pescari, primi cu o rezistenţă pasivă şi tăcută iniţiativele acelui străin, care vorbea cu grosolană autoritate, folosindu-se de numele regilor.

Aceste două nave cerute de Alteţe Lor aveau să fie armate ca flotă, sau poate ca nave de război, amiralul lor fiind acel vagabond, aproape cerşetor, pe care toţi îl văzuseră găzduit din milă de călugării de la Rábida. A fost o revoltă generală împotriva ordinului regilor. Columb, cu fire exaltată şi irascibilă în faţa greutăţilor, înrăutăţi situaţia prin măsuri violente. La cererea lui, reprezentantul regilor în comitatul Niebla aşează artileria în castelul din Palos, ca să-i intimideze pe locuitori. Dar asta nu-i aduse nici măcar un singur marinar pentru echipajul celor două caravele.

Văzând că trece timpul fără ca nimeni să se prezinte, Columb ceru alt zapis regal, promiţând tuturor celor care fuseseră judecaţi şi arestaţi suspendarea pedepselor, în schimbul înrolării în expediţie. Dar nci această măsură extraordinară nu-i aduse oamenii doriţi.

Marinarii simpli, muşii şi chiar pajii comentau scandalizaţi că regii şi curtenii, trăind departe de mare, dispuneau de ei după

bunul lor plac, crezând că rezolvă chestiunea cu câteva hârtii. Navigatorii din comitatul Niebla, când nu se dedicau pescuitului de sardine sau nu călătoreau pe Mediterana, se înrolau pe navele Oceanului, ducându-se în Anglia ori în porturile Balticii. Alteori, coborau spre Canare şi, uneori, până pe coastele portugheze ale Guineei, în expediţii de contrabandă. Dar asta o făceau după propria lor vrere, câştigând solde convenite în mod liber cu armatorul, şi chiar primind o mică parte din beneficiul încărcăturilor. Acum, acest străin pe care nimeni nu-l ştie ca marinar şi la care câţiva piloţi bătrâni surprinseseră o anumită nestatornicie făloasă în vorbe şi fapte, încerca să-i determine să se îmbarce cu de-a sila, ca marinari de război, primind ca retribuţie leafa calică pe care o dădeau regii când armau nave pentru serviciul lor.

Fernando Cuevas cunoştea părerea generală a grupurilor formate în port şi în piaţa satului. Ei navigau cu toată încrederea cu piloţi şi căpitani cunoscuţi şi având speranţa de a-şi vedea munca grea bine retribuită. De ce să plece cu acest navigator pe care îl văzuseră numai într-o mănăstire de călugări şi niciodată la teuga unei caravele?...

Dacă asemenea călătorie avea să fie un dezastru, chiar dacă s-ar fi întors teferi, necunoscutul ar fi ieşit din încurcătură, plecând în altă parte cu himerele lui. Şi dacă într-adevăr ajungeau în Indii, toate onorurile şi bogăţiile vor fi pentru acest *don* Cristofor, iar ei ar fi înfruntat aventurile şi incertitudinile călătoriei pentru a câştiga ceea ce Alteţele Lor dădeau marinarilor pe timp de război, sau poate că mult mai puţin decât puteau câştiga în orice expediţie obişnuită.

Prin sat circulase vestea despre marile onoruri şi bogăţii, pe care regii aveau să le acorde acestui om, din momentul când va ajunge în ţinuturile Marelui Han, totul datorită pretenţiilor lui şi tocmelilor tenace. Nu se apuca el de călătoria asta în mod dezinteresat, ca să-i servească pe regii Spaniei şi pentru răspândirea adevărurilor

creştinismului, cum obişnuia să zică în conversaţiile sale, şi era nedrept să-i oblige pe ei, fiindcă erau săraci, să servească un necunoscut fără glorie şi fără recompensă. Până şi proprietarii rurali ai ţinutului şi muncitorii ogoarelor se interesau de această întreprindere, găsind foarte drept protestul oamenilor de mare.

Aşa se scurgeau zilele. Cele două caravele sechestrate rămâneau singure în micul port, ca şi cum asupra lor s-ar fi abătut un blestem. *Don* Cristofor observa în jurul său o atmosferă tăcută de duşmănie, de câte ori cobora de la Rábida la Palos. Începu să se vadă izolat şi cu mai puţine speranţe decât în primele timpuri la Córdoba, când ducea o existenţă de inventiv vizionar.

La nimic nu-i foloseau toate zapisele şi hrisoavele, pe care i le dăduseră regii, la stăruinţele lui Santángel, Sánchez şi a altor protectori de la Curte. Avea să rămână pe malurile lui Tinto şi Odiel cu hârtiile astea sub braţ, fără să ajungă să se îmbarce vreodată.

În afară de asta, în contact cu realitatea, se convinse că nu putea conta nici pe banii necesari. Milionul de *maravedí* procurat de Santángel şi o altă sumă, de o sută patruzeci de mii, pe care o adăugă la câteva zile după aceea, nu ajungeau pentru cheltuielile expediţiei şi era inutil să ceară mai mult de la Curte. Ce să facă?...

În toate serile, după cină, se întruneau în casa bătrânului pilot Pedro Vázquez din Frontera diverse persoane din Palos, cei mai mulţi dintre ei prieteni cu Columb. Vázquez era venerat până şi de cei mai bogaţi ca patriarh al satului.

Îşi petrecu o mare parte din viaţă în serviciul regelui Portugaliei, navigând în scopul descoperirilor de-a lungul coastei Africii. Fusese, de asemenea, pe misteriosul Ocean, în direcţia vest, ca pilot pe o caravelă comandată de un căpitan portughez numit Infante, plângându-se, de câte ori îşi amintea de acea călătorie, de slăbiciunea acelui Infante, care dăduse ascultare

marinarilor săi şi se întorsese din drum. Dacă ar fi continuat spre vest, ar fi descoperit, la câteva zile de navigaţie, atât de căutata insulă Antile sau cea a celor Şapte Oraşe.

Uneori, înstăritul plugar din Moguer, Juan Rodríguez Cabezudo, entuziasmat de Columb, asista la acest taifas, întârziind să se întoarcă în sat. Cel care venea negreşit în toate serile era vraciul Garci Fernández, sărăcăcios îmbrăcat, fiindcă nu era profesie foarte bănoasă aceea de a fi medic într-un sat de marinari.

Umbla cu haină din postav ieftin numit ţol şi cu cioareci din etamină, iar faţa lui era uscăţivă şi pârlită de soare, ca a navigatorilor, încă tânăr, căci nu trecuse de treizeci şi unu de ani, dar cu înfăţişare prea matură pentru vârsta lui. Ca tuturor vracilor din vremea lui îi plăcea să studieze astronomia şi cosmografia, simţindu-se interesat, din această cauză, de planurile lui Columb, de când îl cunoscuse la Rábida, fugit de la Curte.

De comun acord cu părintele Juan Pérez se străduia să-i convingă pe piloţi şi pe marinari să se ofere să-l însoţească pe Columb în călătoria de descoperire. Dar era convins, în acelaşi timp, de zădărnicia unor asemenea eforturi şi îşi punea speranţa doar în posibila intervenţie a unui om care lipsea, zicând călugărului şi lui *don* Cristofor:

– Dacă ar veni domnul Martín Alonso!... E singurul care ar putea salva totul.

În unele momente, uitând de prefăcuta lui blândeţe, Columb se arăta arogant şi dur, aşa cum era de fapt. Avea să ceară regilor să trimită o trupă în sat, ca să-i prindă pe marinari, obligându-i să manevreze cele două caravele care aşteptau în port. Pe urmă, ar fi ştiut el să-şi impună voinţa asupra acestei gloate recrutate cu forţa. Dar vraciul, mai priceput la oameni, zâmbea cu tristeţe, răspunzând îngâmfărilor lui:

– Cu andaluzi recrutaţi astfel, la douăzeci şi patru de ore de la ridicarea ancorelor, veţi fi dumneavoastră mort şi pe fundul mării.

Cum începea vara, şezătoarea nocturnă de la Pero Vázquez se întrunea în faţa porţii casei, aşezându-se cei mai de vază pe scaune joase, în timp ce oamenii de rând îşi disputau băncile de piatră sau lespezile de la porţile vecine ori se ghemuiau pur şi simplu pe pământ, ca să asculte în tăcere, aproape de cei pe care-i considerau superiori, cum e obiceiul în satele mici.

Fernando Cuevas se afla printre aceşti ascultători, urmărind cu interes toate întâmplările referitoare la mare. Cei care-şi petrecuseră viaţa navigând nu se minunau de planurile străinului găzduit la mănăstire. Cu toţii aveau convingerea că în singurătatea Oceanului existau pământuri misterioase, ce se lăsaseră întrezărite în repetate rânduri. Marinarii portughezi ştiau multe despre asta, îmboldindu-i la asemenea descoperiri poziţia geografică a ţării lor, iar cei din comitatul Niebla, vecini cu Portugalia, erau de aceeaşi părere cu ei.

Era lucru ştiut că dincolo de Azore şi de Canare exista o insulă foarte bogată. Portughezii o numeau Insula celor Şapte Oraşe, iar spaniolii, Antile. Mulţi desenatori de hărţi, delimitând lumea cunoscută atunci, aşezau această insulă la vreo patru sute de leghe dincolo de Canare. În porturile din Portugalia şi Andaluzia oamenii mării povesteau istoria Insulei celor Şapte Oraşe.

Şapte episcopi portughezi şi spanioli se îmbarcaseră în secolul al VIII-lea cu credincioşii lor, fugind de maurii care tocmai invadau peninsula iberică şi fiecare dintre ei îşi stabili câte un oraş pe aceeaşi bogată insulă, descoperită după ce plutiseră fără direcţie pe Ocean. Aşa rămăsese insula, mai mult de şase secole, fără ca nimeni să-i fi cunoscut existenţa. Locuitorii din Antile doreau să trăiască mai departe în mister şi când sosea pe coasta lor vreo navă, îi luau prizonieri pe marinari, într-o suavă şi plăcută sclavie, pentru a nu se duce vestea în Europa.

Această presupunere explica faptul că atâția navigatori plecaseră peste Ocean ca să facă descoperiri, fără ca vreunul dintre ei să se fi întors.

O navă portugheză reuși să scape după ce rămăsese câteva ore pe misterioasa insulă. Doar mușii coborâră pe uscat ca să pregătească lutul cu care să repare vatra și își dădură seama, întorcându-se la Lisabona, că acest lut era alcătuit, în cea mai mare parte, din grăunțe de aur.

Unii, confundând această insulă cu o alta, despre care vorbeau mult bărbații dedicați studiului, o numeau, de asemenea, Cipango. Unul dintre marinarii cei mai faimoși din comitatul Niebla, pilotul Martín Alonso Pinzón, localnic din Palos, vorbea adesea despre Cipango, arătându-se hotărât să plece, într-o bună zi, să descopere această țară plină de bogății. Afacerile lui necontenite de armator și de căpitan de navă îl făcură să-și amâne dorința, lăsând în ultimii ani aventuroasa călătorie pentru anul viitor.

La șezătoarea de la moș Pero Vázquez, alții vorbeau despre ceea ce i se întâmplase cu cincisprezece ani în urmă unui pilot întors, localnic din apropiata Huelva, care făcea călătorii între Canare și Anglia. Și repetau, încă o dată, aventura lui Alonso Sánchez: furtuna care îl surprinsese într-una din traversările lui, împingându-l spre vest; cum ajunsese pe o mare insulă, de pe ale cărei țărmuri luă apă și lemne, întorcându-se din nou spre Europa; despre moartea echipajului; debarcarea pe insula Madera sau pe cea din apropiere, Puerto Santo; moartea lui, din cauza oboselii suferite, după ce comunicase, înainte, descoperirea lui familiei care-l adăpostise.

Câțiva dintre cei prezenți, care frecventau mănăstirea, stând de vorbă cu străinul, își aminteau că acesta locuise la Puerto Santo și pe alte insule portugheze. Poate că el era cel care păstrase destăinuirile pilotului muribund, sau cineva din familia Pallestrello. Asta le servea ca să-și explice tonul de profundă convingere cu care vorbea omul

acela despre existenţa unor insule apropiate de Canare, ca un fel de prelungire a continentului asiatic.

La această petrecere se vorbea şi despre locuitorii insulelor oceanice portugheze şi spaniole şi despre minunatele spectacole pe care ei le surprindeau frecvent la orizont. Locuitorii din Azore adunau, după mari furtuni, trestii uriaşe, în interiorul cărora, între noduri, încăpeau câteva *azumbre*[1] de vin. De asemenea, valurile aduceau trunchiuri de copaci ce nu erau din partea locului. Se afirma chiar că găsiseră într-o zi pe nisip cadavrele a doi bărbaţi, care după fizionomie păreau să aparţină unei rase diferite de cea a albilor şi de cea a negrilor.

În Canare, câţiva marinari vedeau mereu în acelaşi punct al orizontului un nor fix, probabil o insulă şi regretau că nu aveau o caravelă la dispoziţie ca să plece s-o descopere.

Când Pero Vázquez din Frontera vorbea la rândul lui, se făcea şi mai mare tăcerea ascultătorilor. Povestea din nou călătoria lui pe nava portugheză ca să descopere prin vest Oceanul. Numita Mare a Ierburilor – actuala Mare a Sargaselor – făcea dificilă navigaţia. Marinarii se arătau îngrijoraţi în faţa acestei uriaşe păşuni a Oceanului. Aceste ierburi plutitoare probabil că acopereau stânci care erau aproape de suprafaţa apei şi de care nava, izbindu-se, avea să se facă ţăndări. Şi căpitanul, alarmat din această cauză, se întorcea, temându-se să nu rămână prizonier al pădurii submarine.

Vázquez nu avea niciodată îndoieli în legătură cu existenţa pământurilor îndepărtate. Îi părea rău că nu fusese căpitan pe acea navă portugheză. El dorea să meargă înainte, neacordând importanţă obstacolului verde. Şi totdeauna sfârşea spunând:

– Cine s-o întoarce pe acolo, să atace fără teamă ierburile cu prova. Ele se vor da la o parte şi va continua călătoria fără primejdie.

---

[1] Măsură spaniolă de capacitate egală cu 2,016 litri.

Doi marinari din Palos, când navigau mai sus către Anglia, împinşi de o furtună, văzuseră în partea dinspre vest pământ şi cineva le zisese că erau coastele Tartariei, sau poate ale vastului Imperiu al Marelui Han, acelaşi pe care îl căuta acum străinul prieten al călugărilor.

În toate aceste conversaţii, sub licărul stelelor, se pomenea invariabil numele domnului Martín Alonso.

Era cel mai înstărit şi mai de vază dintre Pinzóni, familie numeroasă ca un trib, stabilită în Palos şi în Moguer. Acum se afla în călătorie. Dusese o încărcătură de vinuri andaluze în portul Ostia, ca s-o vândă la Roma. Mulţi îi aşteptau sosirea, discutând care ar fi părerea lui, aflând despre tulburările aduse în sat de acest străin cu zapisele Alteţelor Lor şi despre sechestrarea celor două corăbii.

Fernando Cuevas începea să se edifice asupra importanţei marinarului absent.

– Este cel mai mare bărbat şi cel mai curajos pe care l-a dat pământul nostru, îi zise unul dintre cei prezenţi. Nimeni nu are reputaţia lui ca să facă orice pe mare. În plus, totdeauna are o navă pregătită, iar alteori două sau trei închiriate şi multe neamuri de mare onoare şi tot atâţia prieteni.

Treceau zilele, iar *don* Cristofor, în ciuda zapiselor Alteţelor Lor şi al sprijinului pe care i-l dădeau împuterniciţii regali, nu se încumeta „să pună masa", în Palos.

„A pune masa" echivala cu strigarea publică a înrolării oamenilor pentru nave.

Era obiceiul să se aşeze o masă în piaţă, în faţa bisericii, punându-se pe ea o mare grămadă de bani, pentru plata imediată a celor care se înscriau în caietul sau pe lista de echipaj. Nu dorea să înfrunte ruşinea ca marinarii din Palos, Moguer şi Huelva să râdă, privind masa de departe, fără să se apropie de ea.

Pe toată coasta comitatului Niebla, regiune cu marinari renumiţi, găsise, până atunci, numai patru care s-ar fi oferit să-l urmeze

şi asta datorită zapisului regal, ce promitea graţierea celor care ar fi fost judecaţi sau condamnaţi, dacă se înrolau pentru acea călătorie.

Un marinar de fel din Palos, numit Bartolomé Torres, se certase cu trâmbiţaşul satului, Juan Martín, bărbat cu fire ursuză, omorându-l cu o lovitură de cuţit. Deşi lupta fusese cinstită, pe faţă, îl condamnară la moarte prin spânzurătoare, fiindcă decedatul era slujbaş al autorităţii comunale.

Mâniaţi de acea sentinţă şi nedorind să părăsească un camarad cu care înfruntaseră de atâtea ori ameninţările morţii în singurătăţile mărilor, alţi trei marinari – Alfonso Clavijo, Juan de Moguer şi Pero Izquierdo – suflete bune şi capete proaste, luară cu asalt carcera satului, punându-l în libertate pe Bartolomé Torres. Atacatorii fură condamnaţi, de asemenea, la moarte, şi cei patru fugiră din Palos ca să scape de spânzurătoare, ascunzându-se prin împrejurimi, sub protecţia tăinuită a vecinilor lor.

Aceşti patru oameni ai mării erau singurii care se oferiseră să plece cu Columb, încumetându-se să se întoarcă în portul Palos sub garanţia pe care le-o oferea zapisul regal de graţiere.

Fernando Cuevas se îndoia din ce în ce mai mult că stăpânul lui va ajunge să realizeze această faimoasă călătorie. Viitorul Amiral al Oceanului avea să rămână pe uscat cu cei doi paji ai săi.

II

În care don Cristofor reuşeşte până la urmă „să pună masa" graţie lui Pinzón cel Mare, primeşte de la acesta jumătate de milion de *maravedí* şi viitoarca călătorie, iniţiată de regi, se transformă în acţiune colectivă şi populară.

Columb îşi amintea că stătuse de vorbă uneori cu Martín Alonso în chilia stareţului de la Rábida.

În timp ce aştepta la mănăstire răspunsul reginei la scrisoarea pe care părintele Juan Pérez i-o trimisese la Santa Fé, acest marinar din Palos, chemat de călugăr, stătuse de vorbă cu el despre treburile mării şi despre tainele ei.

Născocitorul, care se considera mereu înconjurat de oameni inferiori, pe care îi putea conduce după propriul său chef, ghici de la primele cuvinte că se afla în faţa unui om din acelaşi aluat cu el, născut să poruncească şi gata oricînd de acţiuni periculoase, care cer mare curaj.

Era foarte curtenitor, înclinat spre amabilităţi cu inferiorii săi, sprinten la vorbe de duh şi putând să se exprime când era nevoie printr-o hiperbolă andaluză, graţios în felul de a vorbi din cauza accentului propriu regiunii sale şi se adresa cu „domnule" tuturor celor mai în vârstă, chiar dacă erau simpli marinari.

Acest bărbat era poate cel mai popular din tot comitatul Niebla pentru priceperea lui de marinar pe timp de pace şi pentru faptele vitejeşti de care dăduse dovadă armând nava pe vremea războiului cu Portugalia, punând-o în serviciul regilor Spaniei. Fusese corsar în timpul acelui război, atacând coastele portugheze din apropiere şi corăbiile refugiate în porturi.

Nu era doar un om de acţiune; pe lângă prestigiul experienţei sale maritime, se bucura şi de avere, pe care o strânsese ca armator al propriilor corăbii şi ale altora. Asemenea multor bărbaţi din vremea lui, la care începea să se dezvolte spiritul aşanumitei Renaşteri, simţea o dorinţă arzătoare de a cunoaşte secretele naturii. Sufleteşte, era foarte asemănător cu Columb; îl preocupau misterele geografice ce puteau exista dincolo de deşertul oceanic. Dar, mai înstărit social decât visătorul străin, trebuind să aibă grijă de afacerile lui şi de cele ale unei numeroase familii de marinari, care îl consultau în toate, niciodată nu avusese timpul necesar să se lase în voia acestor curiozităţi de navigator.

Avea pe atunci vreo cincizeci de ani şi era căsătorit cu *doña* Mariá Alvarez, de la care avea cinci fii. Era şeful familiei numită Pinzón[1], la început probabil doar o poreclă – numele unei păsări – transformându-se până la urmă în nume. Această familie era împărţită în două ramuri: a sa proprie, compusă din trei fraţi, el cu fiii lui, Francisco Martín Pinzón şi Vicente Yañez şi cealaltă ramură, condusă de vărul său Diego Martín Pinzón, poreclit „cel Bătrân", însurat şi el şi cu mulţi fii, toţi oameni ai mării. Pe deasupra, Martín Alonso se înrudea cu toate familiile de marinari de vază, stabiliţi în porturile de pe râurile Tinto şi Odiel. Făcea comerţ navigând în Guineea sau în insulele Canare şi cutreierând diverse porturi din Mediterana occidentală, până pe coastele Italiei şi ale Siciliei.

În ultima vreme, acest bărbat uscăţiv la trup, cu voce gravă, chip bronzat şi ochi veseli uneori, iar alteori cu o expresie meditativă, părea ca apucat de o idee fixă. Vorbea despre un prieten de-al lui de la Roma, pentru el o persoană de mare importanţă, fiind apropiat Papei Inocenţiu al VIII-lea şi însărcinat cu supravegherea bibliotecii acestuia.

---

[1] Piţigoi (span.).

Era unul dintre mulţii spanioli care se stabiliseră la Roma de la pontificatul lui Calixt al III-lea, faimosul Alfonso Borgia, primul Papă roman născut în Spania. După moartea acestuia, influenţa nepotului său, cardinalul Rodrigo Borgia, care avea să ajungă şi el Papă, cu numele de Alexandru al VI-lea, se menţinea la Vatican, împărţind cele mai bune funcţii spaniolilor, prelaţi de casă, camerieri pontificali, soldaţi în Garda papală, jurisconsulţi şi mediatori în afacerile de pe lângă Sfântul Scaun.

Pinzón coresponda frecvent cu acest prieten, pe care-l considera foarte puternic, consultându-l pentru a-şi satisface curiozităţile lui de marinar. Bărbat extrem de credincios, ca toţi din vremea lui, îl considera pe bibliotecarul Vaticanului drept un imens tezaur de ştiinţă. Cele mai mari secrete ale înţelepciunii umane erau păstrate, fără discuţie, în biblioteca Sfântului Părinte.

Plecând cu caravela pe drumul mediteraneean, cu destinaţia portul roman Ostia, le anunţă prietenilor săi marea noutate pe care gândea să o aducă din călătorie. Ilustrul său prieten din Roma îi promisese că-i va arăta o hartă, păstrată la Vatican, pe care era marcată – precum în multe altele de pe atunci – o mare insulă, mai încolo de Canare, pe care unii o numeau Antile sau a celor Şapte Oraşe şi care, în această hartă, în acord cu învăţăturile lui Marco Polo şi ale altora, avea numele de Cipango.

Martín Alonso, de mulţi ani preocupat de insulele misterioase din Atlantic, despre care vorbeau atâta vecinii portughezi, părea hotărât să realizeze imediat această călătorie. De îndată ce prietenul său, cosmograful din Roma, îi va arăta „multele şi amplele înscrisuri", aflate în grija lui, vorbind despre pământuri ce aşteptau să fie descoperite, el se va întoarce în sat, armând una sau mai multe nave, ca să plece să le descopere.

Columb cunoştea toate astea din discuţiile cu marinarii din regiune. Starețul de la Rábida ascultase şi el de multe ori planurile lui Martín Alonso. Toate astea îl incitau pe visător să dorească

întoarcerea grabnică a celebrului pilot din Palos, ca să se asocieze cu el, temându-se de rivalitatea acestuia.

O legendă născocită după moartea lui Columb ni l-a prezentat, timp de trei secole ca un geniu superior tuturor contemporanilor săi, comparabil numai cu un munte izolat în mijlocul unui deşert, iar această concepţie romantică şi falsă nu poate fi decât contrară realităţii. Au vrut să facă din el o fiinţă providenţială, posesorul unui secret numai de el ştiut, astfel încât de-ar fi murit el nici un alt om n-ar fi putut realiza opera lui.

Columb nu era un caz izolat în mijlocul ignoranţei şi prostiei generale; chiar dimpotrivă, fu nevoit să se agite şi să-şi arate permanent nerăbdarea, ca nu cumva alţii să i-o ia înainte în descoperirea unui secret, care nu era secret pentru nici un marinar de atunci, preocupat de curiozităţi generale. Îi era teamă să nu i-o ia înainte portughezii, care traversaseră deja o mare parte din Atlantic în expediţii clandestine. Se temea acum, ca de un pericol mai apropiat, că acest navigator andaluz, proprietar de corăbii şi urmat întotdeauna în acţiunile lui de cei mai buni marinari din comitatul Niebla, o să se lanseze singur în căutarea acelei insule Cipango, care-l preocupa atâta în ultimele luni.

Dacă Martín Alonso n-avea să se înţeleagă cu el , îl păştea primejdia de a rămâne pe malurile râului Tinto cu toate zapisele lui regale şi cu numirea lui ca amiral ipotetic, fără putinţa de a „pune masa" pentru echipajul celor două caravele sechestrate şi fără alt sprijin decât cel al stareţului unei biete mănăstiri, în timp ce Mrtín Alonso ar fi putut întreprinde călătoria fără el, la ceasul când voinţa lui ar fi prins un contur definitiv pentru o acţiune imediată.

Într-o dimineaţă, sosi vestea că tocmai ancorase caravela lui Pinzón în micul port din Palos; iar în ziua următoare, căpitanul ei, şef de echipaj şi proprietar, se prezentă la Rábida, chemat de părintele Juan Pérez.

Reîncepură discuţiile geografice în chilia stareţului. Pereţii văruiţi aveau ca podoabe diverse tablouri religioase, câteva pene de păsări africane, aduse de navigatorii din regiune, la întoarcerea din expediţiile lor în Guineea, precum şi diverse bucăţi de sidef, mari scoici roşu-violet, dobândite în Canare şi care serveau drept monezi pentru cumpărarea de aur sau în trocurile comerciale cu micii regi negri. Lucrul cel mai vrednic de luat în seamă din această încăpere modestă, de la ale cărei ferestre se vedea confluenţa lui Tinto cu Odiel şi insula Saltes, era tavanul ei, în întregime din lemn şi în formă de navă răsturnată, contribuind la această asemănare câteva bârne în partea de jos, care mergeau dintr-o parte în alta a zidului, ca şi cum ar fi fost băncile unei ambarcaţiuni aşezată invers.

Martín Alonso aminti despre conversaţiile lui cu apropiatul Papei, povestind scrierile pe hărţile curioase pe care acesta îi înlesnise să le vadă în biblioteca pontificală. Aducea o copie, făcută de el, după acea hartă unde era marcată poziţia exactă a insulei Cipango, la mai puţin de o mie de leghe de Canare, în direcţia vest.

Aceste informaţii coincideau cu cele la care făcuse misterios aluzie Columb, păstrând conţinutul lor ca pe o taină pe care puteau să i-o fure.

După ce ascultase vorbele prietenului său din Roma, Pinzón nu mai ezita. Ar pleca pe Ocean să caute Cipango, aşa cum şi căpitanii Portugaliei ieşiseră de atâtea ori în căutarea altor pământuri. O vanitate patriotică îl făcea să dispreţuiască insulele legendare Antile şi cele Şapte Oraşe, despre care tot vorbeau de aproape un secol marinarii portughezi. El voia să plece doar în căutarea lui Cipango. Aşa hotărâse în Biblioteca Vaticanului, după ce ascultase, oameni cunoscători.

Blândele măguliri ale stareţului serviră la stabilirea unui fel de acord moral între cei doi descoperitori. Columb, care avea mare stăpânire de sine, se arătă îngăduitor, modest, chiar umil, cu pilotul

andaluz. De ce să nu plece amândoi împreună?... În Cipango şi mai departe, în bogata provincie Mangui, cea mai îndestulată din tot Catay-ul existau din belşug bogăţii pentru amândoi. El putea oferi doar zapisele pe care i le dăduseră la Curte, înţelegerea lui cu monarhii, caracterul de flotă regală, pe care l-ar avea navele puse sub comanda lui. Martín Alonso, pe lângă marea lui experienţă de pilot, putea aduce prestigiul său, care îl făcea ascultat de toţi din regiune, averea lui şi corăbiile prietenilor lui.

Călugărul îi lăsă singuri ca să-şi discute afacerile cu mai multă încredere. Nimeni nu-i putea auzi. Cu siguranţă, firea complexă şi contradictorie a acestui străin îl făcu să se dea înapoi, cu retractilă precauţie, în acest ceas al negocierii. Nu mai era visătorul cu exaltaţii mistice. Vorbiră ca doi armatori care pregătesc o călătorie aventuroasă, dar cu imense câştiguri.

Columb făcea promisiuni generoase cu o amabilitate de negustor genovez, şi chiar dacă aceasta nu era originea sa, cu un zâmbet de evreu, invincibil în afaceri, folosind vorbe înflăcărate şi ferindu-se, în acelaşi timp, să le dea o formă definitivă în scris.

Celălalt, curat în sentimentalismele lui şi foarte încrezător, se lăsă târât de entuziasm, fără să prevadă că totul rămânea în aer între ei doi, vorbe goale, fără nici un document, în ciuda importanţei afacerii.

– Domnule Martín Alonso – zise *don* Cristofor, ca şi cum ar fi rezumat toată conversaţia anterioară şi strângându-i mâna – între bărbaţi ca noi e de-ajuns cuvântul de onoare. Să plecăm în această călătorie şi dacă ieşim cu bine din ea şi Dumnezeu ne va scoate în cale pământ, eu vă promit, pe coroana regală, să împart cu dumneavoastră, ca buni fraţi, jumătate din tot câştigul şi onoarea şi profitul care ar rezulta de aici.

În ziua următoare, prin porturile din Palos, Moguer şi Huelva, circulă zvonul despre această asociere. Grupuri de marinari, adunaţi lângă bărcile trase pe uscat, comentau vestea:

– Martín Alonso s-a înţeles cu străinul şi merg împreună să descopere noi pământuri.

Pinzón hotărî „să pună masa" pe răspunderea lui, în faţa bisericii din Palos, afirmând că nu vor duce lipsă de oameni. Unul dintre fraţii lui se afla în spatele mesei împreună cu notarul, care scria numele celor din echipaj.

Pe masa aceea, ca momeală ademenitoare şi, totodată, ca dovadă că expediţia nu era organizată de căpitani săraci, se vedeau două grămezi de monede. Cea mai mică, de aur, compusă din *doblas*[1] şi *excelente,* monedă valorând două *dobla* cu efigia regilor. Cealaltă grămadă, din divesre monede de argint, provenind din diferite regate, aflate încă în circulaţie.

Martín Alonso, plimbându-se prin piaţă, nu departe de masă, sta de vorbă cu cei grupaţi în faţa bisericii San Jorge. Pe urmă cobora în port, răspunzând la salutul celor săraci cu aceleaşi gesturi elegante şi totodată afabile care îi atrăgeau ascultarea şi simpatia oamenilor. Pe toţi îi trata ca şi cum ar fi fost cavaleri.

– Mergeţi cu Dumnezeu, domnule marinar, spunea oricăruia dintre acei bărbaţi prost îmbrăcaţi, cu barbă mare şi mirosind a catran sau a seu, cele două mirosuri grele ale ambarcaţiunilor din acea vreme.

Pe muşi şi pe paji îi tutuia cu o expresie părintească.

Când vedea mulţi bărbaţi strânşi în faţa mesei de înrolare, Martín Alonso, care-şi cunoştea oamenii, se apropia ca să le vorbească:

– Prieteni, veniţi încoace. Haideţi cu noi la drumul ăsta şi n-o s-o mai duceţi rău ca aici. Vă zic eu că în această călătorie o să descoperim, cu ajutorul lui Dumnezeu, pământul numit Cipango care, după zvonuri, are case cu acoperişul din aur şi toţi vă veţi întoarce bogaţi cum v-o fi norocul.

---

[1] Veche monedă spaniolă de aur.

Nu exista cineva care să nu fi auzit de bogăţiile acestei insule cu palate de aur, unde toţi copacii erau cu mirodenii, iar pe coaste şi în râuri se aflau perle mai mari decât cele din colierul Alteţei Sale regina.

Cine nu dorea să fie bogat?... A rămâne aici, însemna să nu scapi niciodată de sărăcie. „Spre Cipango, domnilor marinari şi muşi".

Şi entuziasmul andaluz al domnului Martín Alonso, din ce în ce mai plin de imaginaţie şi mai exagerat, se transmitea tuturor acelora care cu o săptămână în urmă îşi băteau joc de străin şi de zapisele lui regale. „De vreme ce domnul Alonso, care e bogat, pleacă în această călătorie cu fraţii lui şi restul neamurilor!..."

Toţi făceau aceeaşi consideraţie, fudulindu-se cei care se înscriseseră şi privind cu dispreţ la cei care nu îndrăzneau să meargă în călătorie.

După obiceiul vremii, nu era suficient să te duci la masă şi să te prezinţi ca voluntar, pentru a fi admis. Fiecare marinar sau mus trebuia să ofere un chezaş, un om al mării sau proprietar din regiune ce se făcea, răspunzător de suma de bani pe care i-o înmânau, ca avans, înaintea îmbarcării, ca şi pentru onorabilitatea şi competenţa lui.

Primul la înscriere pe lista echipajului fusese Diego de Arana, vărul lui Beatriz. Se afla în Palos de multe zile, privind cu nelinişte proasta întorsătură pe care o luase acţiunea acelui străin înrudit nelegitim cu familia lui. Când văzu masa pusă se grăbi să semneze.

Columb îi promisese să-l facă mare aprod al flotei sale, funcţie echivalentă cu cea de vătaf de justiţie şi păstrător al ordinii echipajelor. Acest cavaler, încă tânăr, cam îngâmfat şi cu spada la brâu toată ziua, de vreme ce nu dobândise în ţara lui o funcţie potrivită cu meritele pe care el şi le atribuia, aştepta să găsească de cealaltă parte a Oceanului, graţie tatălui nepotului său, întinse teritorii, asemenea regatelor, unde şi-ar fi putut face dreptate maiestuos şi înţelept, ca şi anticul rege Solomon. Lua cu el un

ideal de împlinit, ca şi fostul „om cu pelerina tocită", ca Pinzón şi tot neamul său de navigatori; dar ambiţia lui era mai curând de autoritate decât de aur şi renume.

Cei patru condamnaţi la moarte, singurii marinari care se oferiseră să plece cu Columb, figurau şi ei pe listă, deoarece Pinzón considera delictul lor uşor de iertat. O împunsătură de cuţit, într-o ceartă pe faţă, nu era delict groaznic pentru un marinar ca el, obişnuit să vină în contact cu gloatele necioplite şi rebele, care mişună pe lângă porturi.

Cei mai mulţi înscrişi pentru echipajele celor două caravele proveneau din aşezările de pe Tinto şi Odiel. Vicente Yañez Pinzón se punea chezaş pentru un marinar care nu era din regiune, singurul născut în Statele coroanei de Aragón, Juan Martínez de Azogue, de fel din Denia, regatul Valencia, care, în peregrinările sale maritime sfârşise prin a rămâne în Palos. Alţi marinari erau din Castilia şi Galicia, de asemenea stabiliţi de curând în porturile comitatului Niebla.

Martín Alonso conducea totul: recrutarea oamenilor şi pregătirea ambarcaţiunilor. Cele două caravele, pe care pusese sechestru Columb, nu i se păreau apte pentru călătorie şi se lipsi de ele, căutând altele pe cont propriu, mai rapide şi mai rezistente. Marea furtună pr care aveau să o suporte aceste două nave la întoarcerea din călătorie demonstră dibăcia cu care Pinzón a ştiut să le aleagă şi să le pregătească.

Naviga de mulţi ani, uneori pe vasul propriu, alteori împru-mutat de la armatorii din regiune. Nimeni nu se încumeta să-i refuze solicitările. Astfel, luă două caravele, cele mai bune şi mai potrivite, din câte erau ancorate pe Tinto şi pe Odiel: *Pinta* şi *Niña,* numite astfel după poreclele *Pinto*[1] şi *Niño*[2], ale proprietarilor lor.

---

[1] Bălţatul.
[2] Copilul.

Caravela era vasul cel mai rapid din acea vreme. Toate naţiunile adoptaseră această navă de origine portugheză. Navigaţiile spre Guineea îi dovediseră eficienţa. În unele călătorii ajungea să facă şase sute de mile în treizeci şi şase de ore. Pescajul mic permitea manevrarea ei cu uşurinţă pe coastele periculoase şi intrarea pe râuri. Dar asemenea avantaje presupuneau, totodată, şi mari riscuri. Căpitanii lor aveau nevoie de o mare pricepere şi permanentă atenţie pentru ca excesul de vele să nu le răstoarne. Aveau o singură punte, iar prova şi pupa foarte înalte, din care cauză acestea se numeau castel. Catargele erau trei, iar cele două mai înalte, trinchetul şi catargul mare, purtau în general vele pătrate, şi velă latină cel de lângă pupa, sau artimonul.

Martín Alonso îşi rezervă comanda caravelei *Pinta,* gândind să încredinţeze comanda caravelei *Niña,* cea mai mică, fratelui său Vicente Yáñez Pinzón.

Acesta îl privea pe fratele mai mare cu veneraţia pe care o inspiră un şef de trib, supunându-se întru totul sfaturilor lui, chiar dacă era la fel de priceput ca şi el în treburile mării. Martín Alonso era deja marcat de fatalitate. Avea să moară, fără glorie şi calomniat, câteva luni mai târziu. Era Vicente Yáñez, fratele mai mic, supus şi modest, cel care avea să facă faimos numele Pinzón-ilor, descoperind Brazilia şi alte pământuri, intrând primul pe Amazon, în tăcută rivalitate cu străinul ingrat, care căutase protecţia fratelui său mai mare.

Columb pusese ochii pe o navă din marea Cantabrică, ancorată în Palos, după ce lăsase pe uscat încărcătura. Numele ei era *Marigalante;* dar, ca toate navele de atunci, avea porecla ei, iar marinarii o numeau *Galiciana,* fiindcă fusese construită într-un port din Galicia.

Membrii echipajului acesteia erau basci şi cantabrici, oameni obişnuiţi cu periculoase navigaţii pe marea Biscaya. Proprietarul şi căpitanul ei, născut în Santoña, se numea Juan de la Cosa. Pe

atunci era numele unui simplu navigator comercial din cei care făceau călătorii din Cantabrica în Anglia, sau coborau pe mare, ajungând pe coastele Andaluziei şi în interiorul Mediteranei. Peste ani avea să devină cel mai priceput pilot al Lumii Noi, primul care a determinat contururile coastelor şi insulelor acesteia, pe o celebră hartă şi a fost dascălul multor navigatori, între care şi Amerigo Vespucci.

Era un zdrahon zâmbitor, zgârcit la vorbă şi care primea ordinele cu gesturi liniştite, împlinindu-le cât mai grabnic, pentru a se cufunda din nou într-o linişte gânditoare. Zâmbetul său părea oglinda unei vieţi interioare mereu treze şi atente. Privea în jurul său, interesat de taina lumii şi a lucrurilor, râvnind să le descopere. Avea faţa rotundă, fruntea proeminentă, ochii can adânciţi în orbitele osoase şi mandibula robustă a oamenilor din rasa lui. Ghiceai la acest om cu înfăţişare cumsecade putinţa unei izbucniri în stare să ajungă pe cele mai înalte culmi ale eroismului, dar în mod normal se arăta serviabil, modest, mlădiindu-se după voia semenilor săi.

Şi acest navigator împărtăşea, ca atâţia alţii din vremea lui, curiozitatea geografică de a cunoaşte tainele Oceanului, care îi tot întârâtau de jumătate de secol pe portughezi şi spanioli.

Martín Alonso era, în privinţa explorării, partizanul caravelei, din cauza iuţelii ei la mers şi uşurinţei manevrării velaturii. Pericolul excesivei uşurinţe, care o făcea instabilă, era un fleac pentru marinarii pricepuţi ca el. După părerea lui, dacă era nevoie de un alt vas, trebuiau să aleagă o a treia caravelă.

Din vanitate dorea Columb o navă mai mare. În calitate de căpitan general al flotei, dorea să comande o corabie mai mare decât a celorlalţi, şi-şi pusese ochii pe *Marigalante,* unica navă de peste o sută de tone ce se afla în port.

A fost uşor să se înţeleagă cu Juan de la Cosa. De cum îi vorbiseră cei doi descoperitori asociaţi despre Antile şi Cipango, el

acceptă să intre în expediţie, Puse la dispoziţie nava, dar fără să răspundă de echipaj, oameni cam zurbagii şi clevetitori, cărora le putuse pretinde disciplină numai în călătoriile de coastă. Odată cu vasul se oferi şi el. În ciuda faptului că era proprietarul şi căpitanul vasului, se învoi să meargă la acest drum interesant ca simplu şef de echipaj. Cât despre plata navei, ar putea aştepta s-o primească de la regi, la întoarcerea din călătorie. Asemenea zăbavă nu însemna pentru el mare lucru, căci marinarul din nord vedea, ca şi andaluzul Pinzón, oraşele din Cipango şi casele cu acoperişuri din aur.

Cea mai mare parte a echipajului se înscrise pentru călătorie. Nu doreau să-l părăsească pe căpitanul lor, dovada neîndoielnică a succesului călătoriei fiind faptul că Juan de la Cosa se transformase de bună voie în simplu şef de echipaj. În plus, erau legaţi prin obişnuinţă de puntea lui *Marigalante,* poreclită *Galiciana.*

Pinzón făcu totul în scurt timp: dar când păreau terminate pregătirile pentru o călătorie imediată, apăru altă piedică mai de temut pentru Columb decât revolta şi batjocura marinarilor.

Se terminaseră banii. Cei un milion o sută patruzeci de mii de *maravedí,* daţi de Santángel în numele regilor nu ajungeau pentru cheltuieli. Înghiţiseră aceşti bani avansurile date marinarilor şi cumpărarea merindelor, ca şi reparaţia ambarcaţiunilor. Mai era mult de plătit şi încă nu procuraseră toate proviziile pentru expediţie, al cărei consum se calcula pentru un an întreg.

Mai era nevoie de încă jumătate de milion. Fără aceşti cinci sute de mii de *maravedí* creditorii nu i-ar fi lăsat să iasă din port. Până şi starețul Rábidei socoti că era inutil să mai meargă încă o dată la Curte pentru a solicita sprijinul reginei. Acţiunea lui Columb era pe jumătate uitată din cauza altor chestiuni mai noi. Ar pierde multe luni mergând să ceară audienţă la Alteţele Lor şi să reînvioreze iniţiativele şi entuziasmul prietenilor pe care îi avea acolo.

Martín Alonso se arată preocupat pentru scurtă vreme, nu mai mult, de această piedică. Apoi, sufletist şi optimist, îşi recăpătă umorul. Se însărcina să găsească el jumătatea de milion care lipsea ca să plece spre Cipango cel cu acoperişuri de aur. Şi în câteva zile aduse banii.

Toţi ziceau că erau ai lui şi ai celor mai înstăriţi din familia sa.

Pinzónii care rămâneau pe uscat îi vorbiră lui Martín Alonso despre învoielile lui cu străinul, presupunând existenţa neîndoielnică a unui document care fixa bazele asocierii lor.

– Am cuvântul lui şi-mi ajunge , zise căpitanul andaluz. Între marinari care merg ca fraţii în această călătorie, sfidând moartea, nu e nevoie de mai mult. Pe mare, cuvântul omului atârnă mai mult decât pe uscat. Înscrisurile sânt bune pentru plugari şi mecanici.

Cu această jumătate de milion adus, nu mai exista nici o piedică în pregătirea flotei.

Toate echipajele erau complete.

Binevoitor şi hâtru, Martín Alonso îl puse pe notar să înscrie doi străini, un englez şi un irlandez, care umblau vagabonzi prin porturile din Palos şi Huelva. Poate îi lăsase pe uscat vreun vas din ţara lor, din cauza indisciplinei, sau fugiseră ei singuri pentru a scăpa de tratamentul prost de la bord. Fiecare provenea de pe alt vas şi ajunseră până la urmă în această ţară străină, alternând prieteşugul cu gâlceava.

Vinul auriu al Andaluziei nu-i lăsa să plece de pe aceste coaste. În cârciumile porturilor întâlneau mereu marinari andaluzi care să le dea de băut, distrându-se pe urmă pe seama vorbei lor puţin inteligibile, în care începeau să ghicească cuvinte spaniole ciudate şi stâlcite.

Englezul şi irlandezul rămâneau prieteni în ceasurile de foame şi sete. Sărăcia comună îi făcea fraţi. Pe urmă, la băutură, se simţeau duşmani, ajungând să-şi dea pumni, spre veselia invitaţilor

lor. Pe englez îl numeau Tallarte de Lages, spaniolizându-i numele, iar pe irlandez Guillermo Ires de Galvey.

De multe ori dormiseră în carcera din Palos, din pricina încăierărilor, dar totdeauna se prezenta un locuitor onorabil care să garanteze pentru ei, redându-li-se libertatea. Erau două personaje populare, care inspirau tuturor oamenilor mării o simpatie protectoare şi îngăduitoare.

Încântaţi de grămezile de aur şi argint ce străluceau pe masa de înrolare şi atraşi de riscul unei aventuri, ce oferea rangul de om curajos, cei doi se prezentară de mai multe ori ca marinari voluntari. Diego de Arana, făcând-o deja pe marele aprod, îi ameninţă şi vru să scoată spada, la insistenţele lor. I se părea ridicol ca aceşti doi vagabonzi din port să vrea să se amestece cu atâta lume bună.

Pinzón, om caritabil, predispus să-i protejeze pe cei umili, îi luă până la urmă sub oblăduirea sa, la propunerile lor stăruitoare. El trecea drept chezaşul englezului şi irlandezului. Notarul de la masă putea să le dea bani de avans. Erau la fel de buni marinari ca cei mai buni din Palos şi era sigur că nu aveau să dezerteze fugind cu banii, înainte ca flotila să fi ridicat ancora. Şi englezul şi irlandezul rămaseră înscrişi, primind fiecare câte patru mii de *maravedí,* ca avans.

Columb cobora acum, în multe seri, în satul Palos, ca să asiste cu Martín Alonso la şezătorile din casa lui Pero Vázquez. Bătrânul pilot povestea încă o dată călătoria lui de acum treizeci de ani pe Marea Ierburilor, recomandând noilor exploratori să străpungă ierburile cu provele, mergând, fără teamă, înainte.

Pinzón îşi amintea toate insulele pe care navigatorii şi cosmografii le bănuiseră în singurătatea Oceanului şi le marcaseră pe hărţile lor: Antile, cele Şapte Oraşe şi alta şi mai misterioasă, numită Mâna Satanei.

Don Cristofor, amintindu-şi ce auzise în con'ersaţiile cu doctorul Acosta, relata călătoriile exploratorilor mai de demult pe Marea Tenebroasă.

Opt mauri din Lisabona, numiţi fraţii Almagrurinos, cu mult înainte de 1147 – anul când musulmanii fură expulzaţi din oraş – au adunat proviziile necesare pentru o lungă călătorie, „nedorind să se întoarcă până nu pătrundeau în Marea Tenebroasă". Aşa descoperiseră insula „Berbecilor amari" şi insula „Oamenilor roşii", văzându-se obligaţi să se întoarcă la Lisabona din cauza lipsei de merinde, fiincă nu puteau mânca berbecii cu gust neplăcut din ţinuturile descoperite. Cât despre „oamenii roşii", erau mari de statură, cu piele roşcată şi „păr nu prea des, dar lung până la umeri"; trăsături care îi făcură pe mulţi să se gândească, secole mai târziu, dacă nu cumva fraţii Almagrurinos ajunseseră pe vreo insulă orientală a Americii.

În timp ce geografia arabă descoperea ţinuturi în Marea Tenebroasă, legenda creştină popula marea cu insule nu mai puţin minunate, una dintre ele fiind cea pe care toţi o cunoşteau sub numele de cele Şapte Oraşe. Dar cea care i-a preocupat mult pe oamenii mării, timp de mai multe secole era una, numită a lui San Brandán sau a lui San Borondón, insula fantomă pe care toţi o vedeau şi unde nimeni nu ajungea să pună piciorul. San Brandán, abate scoţian din secolul al VI-lea, ce ajunse să conducă trei mii de călugări, se îmbarcase împreună cu discipolul său, San Maclovio, ca să exploreze Oceanul în căutarea unor insule pline de desfătările Paradisului şi locuite de necredincioşi. În timpul călătoriei, într-o zi de Crăciun, sfântul se ruga lui Dumnezeu să-i îngăduie să descopere pământ unde să debarce pentru a ţine slujba cu cuvenitul fast: şi imediat răsări o insulă în faţa valurilor pe care le forma galera sa. Odată sfârşită slujba, când San Brandán se întorcea pe vas cu acoliţii săi, pământul se scufunda la loc în apă.

Era o balenă monstruoasă, cea care din porunca Domnului le făcuse acest serviciu.

După ce au rătăcit ei ani întregi pe Ocean, debarcară pe o insulă, găsind întins, într-un mormânt, cadavrul unui uriaş. Cei doi sfinţi călugări îl reînviară; avură cu el discuţii interesante, acesta dovedindu-se atât de raţional şi bine crescut, încât în cele din urmă îl convertiră la creştinism, botezându-l. Dar după cincisprezece zile, uriaşul se sătură de viaţă şi dori moartea, ca să se bucure de avantajele convertirii sale, înălţându-se la cer şi le ceru politicos voie să moară încă o dată, cerere înţeleaptă, cu care sfinţii fură de acord. Şi de atunci nici un muritor nu mai reuşi să pătrundă pe insula lui San Borondón. Unii marinari din Canare o vedeau foarte aproape în navigaţiile lor; o vedeau când ajungeau să-şi amareze bărcile de copacii de pe mal, printre resturi de nave acoperite de nisip, dar totdeauna venea o furtună sau un cutremur ca să-i azvârle departe de insulă, nemaigăsind pe urmă drumul să se întoarcă la ea.

Din dorinţa de a supraveghea de aproape pregătirile flotilei şi asistând mai des la întrunirea oamenilor mării, Columb dormea, uneori, în teuga de la pupa lui *Marigalante.*

Acest vechi nume al navei nu părea să fie pe gustul lui. Îl găsea prea vesel pentru o călătorie precum cea pe care avea să o întreprindă. Evoca figura uneia din acele Marii cu apucături uşoare, care îi aşteptau în porturi pe marinarii cu destui bani şi castitate de asceţi pierduţi în deşertul maritim.

Într-o zi, puse să se şteargă acest nume de la pupa şi nava *Marigalante* se converti în *Santa Maria.*

– E mai bine aşa, domnule Martín Alonso, zise Columb cu gravitate. Călătoria noastră e lucru serios şi trebuie să evităm tot ce ar părea să îndemne la păcat şi necuviinţă.

Pinzón continuă să plătească ultimele cheltuieli ale expediţiei, din banii aduşi de el şi, poate, şi de alţii.

Acea călătorie, ale cărei cheltuieli regii le suportaseră numai în parte, se dovedea, în ultimul moment, o acțiune populară. Părea un semn al viitoarelor călătorii de descoperire, care aveau să se înmulțească în anii următori, fiind totdeauna operă a colectivității, a poporului, a adevăratei națiuni spaniole, cărora regii le acordau doar autorizația lor și dreptul de a-și lua a cincea parte din câștiguri; călătorii spre iluzie, eroism și moarte, grație cărora se descoperi și se colonizā în scurtul răstimp de jumătate de secol toată Lumea Nouă, cea mai mare parte a așa-numitei Americi pe care, după aceea, aceiași regi o exploatară cu nerușinare și sfârșirā prin a o pierde.

III

„În numele lui Dumnezeu... înainte!"

Printre diverşii apropiaţi ai lui Columb, care începeau să se agite în jurul persoanei sale, arogându-şi o parte din importanţa cuvenită unui căpitan general al flotilei, era unul care atrăgea atenţia din cauza vanitoasei sale deşertăciuni, un individ care se tot umilea în faţa lui, numindu-l tot timpul „Amiralul, stăpânul meu".

Era un oarecare Pedro Terreros, care venise din Córdoba, recomandat lui *don* Cristofor ca să-i fie servitor în timpul călătoriei şi care îşi luase, cu de la sine putere, titlul de majordom.

Părea să-şi ia revanşa pentru tonul umil adoptat faţă de superiorii lui, exagerându-şi aroganţa, atunci când se adresa inferiorilor.

Fernando şi Lucero se pomeniră trataţi de Terreros cu o marcată duşmănie. Fiindcă îi luase Columb în slujba lui înainte de a-l lua pe el, îi considera duşmani, nepierzând nici o ocazie ca să-i vorbească de rău, exagerând cea mai mică din neglijenţele lor ca pe un defect de neiertat, pentru a-i discredita în ochii stăpânului.

Era un bărbat cu glas mieros, alunecos în vorbe şi gesturi; dar această bunăvoinţă ipocrită se risipea când rămânea singur cu cei care erau sub conducerea lui. Îşi spunea celibatar şi această stare părea să-i intensifice relele pasiuni, care aveau ceva din isteria muierească. Fiind încă tânăr, nimeni nu-i împărtăşise dragostele, el concentrându-şi sentimentele şi dorinţele spre a-i măguli pe cei

mai mari şi a-i face pe cei umili să simtă straşnic autoritatea lui, dacă nu-l adulau şi nu păreau să se teamă de el.

Din primele zile ale sosirii lui vorbi împotriva celor doi tineri. Fernando era, după el, un băiat cu maniere grosolane, bun să muncească pe navă ca „paj de măturā", dar în nici un caz ca să-i servească pe cei din roof-ul pupei. Numitul Lucero, din contră, bolnăvicios şi cu slabe puteri, nu te puteai bizui pe ajutorul lui, de îndată ce-ar fi pornit pe mare. Dar *don* Cristofor, ocupat cu pregătirile flotilei, îl asculta distrat pe majordom. O să aibă el grijă mai încolo, când vor fi pe mare, ca fiecare dintre cei doi flăcăi să se dovedească util. Pe Lucero dorea să-l păstreze ca paj de pupa. Se obişnuise cu serviciile lui.

Şi îşi arătă dorinţa ca Fernando Cuevas, care trăia leneş în casa paracliserului din Palos, să-l însoţească pe majordomul Terreros într-o călătorie pe care trebuia să o facă la Sevilla.

Înainte ca cele trei corăbii să ridice ancora, aştepta ca prietenii săi de acolo să-i trimită anumite lucruri pe care le ceruse. Cel mai important dintre prietenii sevilieni era negustorul genovez Juan Berardi, personaj faimos în toată Spania, fiindcă încheia contracte cu regii când aceştia aveau nevoie de nave noi. Lumea continua să-l numească Juanoto, ca pe vremea când sosise în Spania şi începuse să adune o avere uriaşă.

În marele birou comercial al lui Juanoto Berardi se afla un agent sau un şef de secţie, care avea în sarcină corăbiile casei şi încărcăturile lor, un „florentin" – cum îi numeau pe atunci spaniolii pe oamenii din Florenţa –, al cărui nume adevărat era Amerigo Vespucci, dar pe care sevilienii îl hispanizaseră, transformându-l în Vespucio. Columb îl trimise pe majordom ca să aducă personal comisioanele cerute lui Berardi. Prietenul său Vespucio îi promisese de câteva ori că i le va trimite, amânând pe urmă, din lipsă de purtători care să fi inspirat încredere.

Străbătu Terreros Drumul Sevillei, călărind pe măgarul amiralului. Cuevas îl însoţea, călărind pe acelaşi dobitoc pe care *don* Cristofor îl târguise la Córdoba pentru el şi Lucero. Amândouă animalele erau acum ale lui Cabezudo, moşier din Moguer, fiindcă i le vânduse Columb, dar noul stăpân le împrumuta, având în vedere urgenţa acelei călătorii.

Îl văzură la Sevilla pe „florentinul" Vespucio, căci Juanoto Berardi, mare bancher şi unul din primii armatori ai ţării, stătea de vorbă doar cu Alteţele Lor şi cu marii demnitari de la Curte, iar agentul le înmână câteva pachete, care răspândeau mirosuri puternice. Inutil să le recomande să aibă mare grijă, fiind vorba de produse de mare valoare. Majordomul, dibaci în treburi de bucătărie, le mirosea, unul câte unul, cu admiraţie. Erau mirodenii din acelea care veneau din Asia, costând pe atunci tot atât sau chiar mai mult chiar decât greutatea lor în aur: scorţişoară, nucşoară, piper, cuişoare, ghimbir. Bogatele magazine ale lui Berardi îi dădeau aceste mostre în cantitate considerabilă lui Columb pentru călătoria lui. Aşa ar fi putut compara aceste mirodenii de calitate supe-rioară, cu cele pe care le-ar găsi în ţinuturile asiatice ce urma să le descopere, apreciind astfel calitatea fără a fi expuşi erorilor.

Totodată, majordomul luă un costum pentru stăpânul său, pe care „florentinul" Vespucio îl comandase unuia dintre croitorii cei mai de lux din Sevilla. Toate hainele erau grena: pantalonii, vestonul şi chiar şi pelerina căptuşită cu blană.

Uniforma de amiral era de culoare roşu închis de pe timpurile lui Alfonso Înţeleptul. Acesta, în *Harurile navigatorilor,* sublinia că amiralul „bărbat ştiutor care guvernează cu mintea navele" şi este căpitan general al tuturor treburilor mării, trebuia să se îmbrace în culoarea respectivă, după depunerea jurământului faţă de rege, fiind dus în sunet de trompete până la corăbiile lui.

După ce Fernando aşează în coşurile de pe samar toate comisioanele pe care i le înmână Vespucio, făcură calea întoarsă spre Palos, după două zile de stat în Sevilla.

Un bărbat li se alătură, tratat cu mari dovezi de respect de către majordom. În ciuda ranchiunei pe care Terreros o avea faţă de Cuevas, simţi nevoia să-i comunice meritele acestui cavaler ce avea să-i însoţească la întoarcerea spre Palos.

– Este domnul Pero Gutiérrez, foarte bun prieten cu stăpânul nostru Amiralul şi care vine şi el în această călătorie. A trăit mulţi ani pe lângă Alteţele Lor.

Pe urmă află pajul că acest curtean era un fost chelar de salon al regilor, funcţie domestică ce consta în păstrarea obiectelor şi mobilelor din salonul regal, ca să fie gata pentru zilele de recepţie şi pregătind, de asemenea, băuturile şi dulciurile pentru invitaţi. Majordomul viitorului Amiral privea cu veneraţie spre vechiul servitor al monarhilor.

Pero Gutiérrez îl cunoscuse pe Columb în vizitele la Curte, iar Terreros bănuia că, dacă mergea în această primă călătorie spre ţinuturile Marelui Han, era ca să-şi păzească mai îndeaproape proprietatea. În ultima clipă *don* Cristofor contribuise cu a opta parte din cheltuielile călătoriei, asta dându-i dreptul să primească a opta parte din câştiguri, aşa cum regii percepeau o cincime. Fără îndoială că nişte prieteni îi încredinţaseră banii ca să dobândească „a opta parte", iar unul dintre ei trebuie să fi fost acest Gutiérrez, obişnuit să-şi înmulţească în mod scandalos, prin camătă, economiile obţinute în serviciul regilor.

Lui Cuevas îi fu antipatic din primul moment. Umbla îmbrăcat cu făloasă măreţie, etalând tot timpul haine de la Curte, care poate fuseseră purtate înainte de înalţi demnitari şi arătând cu mândrie spada, care-i conferea rangul de cavaler. Avea aproape patruzeci de ani şi era mai degrabă mărunt de statură, roşcovan şi

cu tenul gras, cu riduri premature, ochi mici, privire ascuţită şi îi lipsea un dinte.

Cum trimisese înainte cuferele cu un cărăuş din Moguer, mergea călare pe măgarul său fără nici un bagaj şi o luă înaintea celor doi servitori ai lui *don* Cristofor, ca şi cum el ar fi fost adevăratul stăpân.

La mică distanţă de Sevilla ajunseră din urmă o mulţime, încercând să-şi croiască drum prin ea, dar până la urmă trebuiră să se oprească la o răscruce ca s-o apuce pe alt drum.

Fostul chelar de salon recunoscu imediat mulţimea. Erau evrei care se duceau spre Portul Santa María să se îmbarce. Le povesti că în acel loc şi în Cádiz aştepta o flotă de douăzeci şi cinci de nave, şapte din ele de gabie, comandate de Pero Cabrón, căpitan faimos din pricina călătoriilor lui de corsar şi a expediţiilor în Guineea, bătându-şi joc de vigilenţa portughezilor.

Bărbat dur, prin instinct duşman al celor înfrânţi, linguşitor al învingătorilor şi gata să-şi însuşească toate ideile la modă, Gutiérez privi cu dispreţ şi batjocură spre acest nenorocit exod, care trecea şi tot trecea, ca un fluviu omenesc.

Fernando se gândi la Lucero văzând cum treceau prin faţa măgarului său, mici şi mari, bătrâni şi copii, bărbaţi şi femei, unii pe jos, alţii călare pe asini şi pe catâri cumpăraţi în ultimul moment în schimbul unei case sau al unei vii.

Familii întregi ocupau o căruţă, revărsându-se din ea ca nişte ciorchini omeneşti. „Şi astfel plecau – povesti după aceea călugărul din Los Palacios, cronicarul epocii – cu multă supărare şi puţină avere, pe drumuri şi câmpii, unii căzând, alţii ridicându-se, alţii murind, alţii născându-se, alţii îmbolnăvindu-se, că nu exista creştin pe care să nu-l fi durut sufletul pentru ei".

Dar creştinii le cereau botezul ca o condiţie necesară pentru a rămâne şi foarte puţini consimţeau la asemenea abdicare.

Rabinii încercau să-i îmbărbăteze cu vorbele lor. Le puneau să cânte în timpul marşului pe fete şi pe femei, din gură şi din dairea, ca să înveselească lumea. Toţi aşteptau marele miracol pe care avea să-l facă Dumnezeu pentru poporul lui ales. Domnul îi va călăuzi în marşul lor, aşa cum făcuse cu strămoşii lor în Egipt.

De câte ori urcau o coastă aşteptau să vadă marea în depărtare. Se grăbeau, nefericiţii, să ajungă în faţa Oceanului. Dumnezeu avea să le ofere un drum uscat, dând la o parte valurile Atlanticului ca să treacă spre Africa, aşa cum deschisese calea mulţimilor lui Moise în apele Mării Roşii.

Cuevas ascultă cu tristeţe cântările acestei mulţimi fugare. Îi veni să plângă văzând ţipăielile câtorva bătrâne care mergeau în faţa grupurilor, agitându-se ca vrăjitoarele, ca şi cum ar fi fost la o petrecere; ascultând vocile curate ale fetişcanelor de curând măritate ce intonau imnuri noului munte Sion în căutarea căruia mergeau. Aşa ar fi mers şi Lucero, îndepărtându-se din ce în ce mai mult de el, în mijlocul uneia din aceste mulţimi, care se duceau încrezătoare spre aventurile şi primejdiile necunoscutului.

Mulţi din aceşti oameni aveau să moară; poate că peste două săptămâni n-or să mai existe. Furtul, violul şi asasinatul îi aşteptau de cealaltă parte a mării. Cine putea şti dacă unele din tinerele cu nas acvilin, ten de fildeş şi mari ochi negri nu erau surori sau verişoare cu Lucero!

De două ori întoarse capul într-o parte, crezând că-l recunoaşte pe *don* Isaac printre rabinii cu spinare încovoiată şi barbă albă, care treceau călare pe asini, începând noi cântări cu glas energic de îndată ce observau că mulţimea e pe cale să amuţească. Trebuiau să părăsească cu veselie acest pământ ingrat, care timp de atâtea secole fusese al strămoşilor lor. Îşi împliniseră datoriile faţă de ei. Înainte de a pleca, stătuseră trei zile şi trei nopţi în cimitire, plângând şi strigând deasupra mormintelor strămoşilor lor.

Chelarul regal şi majordomul au râs grosolan de mizeria acestui exod.

– Bine fac Alteţele Lor, zise Gutiérrez cu glas tare, scăpându-ne de lumea asta proastă. Nici unul din ei nu desţelenea pământul, nici unul nu era plugar, dulgher, tâmplar. Toţi căutau meserii uşoare ca să câştige cu efort puţin; lume subţire care a trăit până acum din dobânzi şi camătă dată creştinilor şi în scurt timp, din săraci deveniră bogaţi, punând mâna pe cele mai bune case în sate şi oraşe, precum şi pe pământurile cele mai roditoare şi mai bune. Fără ei, cei care suntem creştini vechi, vom trăi mai bine. De-ar muri toţi evreii şi cei care au legături cu ei!

Cuevas avu impresia că ghiceşte o rivalitate pizmaşă în cuvintele acestui personaj avar, dedat la afaceri cămătăreşti.

Când sosiră în Palos, flotila era gata de plecare.

Pinzón, bărbat cu autoritate, ordonat, sigur, dotat cu o putere naturală de a conduce oamenii şi lucrurile, făcuse în cincisprezece zile mai mult decât Columb în trei luni în care se mişcase, fără alt ajutor decât cel al călugărilor de la Rábida şi al funcţionarilor regali.

Cele două caravele şi nava erau ancorate în afara micului port din Palos, în locul numit Estuarul lui Domingo Rubio. Era partea cea mai adâncă a râului Tinto, lângă malul pe marginea căruia se înălţa mănăstirea Rábida.

Cum încărcătura celor trei corăbii era pentru un an, această aprovizionare extraordinară cu alimente stârnea multă mişcare în sat. Veneau pe drumuri lungi şiruri de catâri, aducând saci cu legume uscate, pastramă şi alte produse, folosite în mod tradiţional pentru hrana marinarilor.

Aproape de port, la poalele dâmbului pe al cărui tăpşan se află Palos, echipajele umpleau butoaiele cu apă de la numitul Izvoraş, puţ cu patru pilaştri din cărămidă şi cupolă din acelaşi material, pentru ca apa din adâncime să rămână la adăpost de soare şi, totodată, aerisită. Râul Tinto, coborând de la faimoasele mine de aramă din

vechiul Tartesio, avea apele de cele mai multe ori roşii din cauza oxidului, culoare care-i dăduse numele. Proasta calitate a lichidului îi făcea pe marinarii din regiune să aprecieze, în mod deosebit, apa limpede a Izvoraşului, luând-o în călătoriile lor ca pe o băutură extraordinară, cu influenţă benefică pentru sănătate.

Muşi şi marinari rostogoleau butoaiele până la mal, punându-le în bărcile corăbiei. Alţii ajutau la descărcarea animalelor şi a căruţelor, socotind cu admiraţie şi nelinişte în acelaşi timp, extraordinara cantitate de alimente.

Domnul Martín Alonso începea să repartizeze oamenii, fiindcă îi cunoştea mai bine decât Columb şi era obişnuit, din tinereţe, să alcătuiască echipaje.

Îşi rezervase comanda *Pintei,* cea mai iute dintre cele trei corăbii. Şeful de echipaj şi pilotul erau neamuri de-ale lui, iar ceilalţi, marinari şi muşi, toţi din Palos şi Moguer. Era un echipaj care se putea numi de familie.

Niña se dovedea la fel de bine echipată. Căpitanul era Vicente Yáñez – Pinzón cel mic – şeful său de echipaj, Juan Niño, din Moguer, iar cu acesta mergeau şi alţii din familia Niño, care dăduseră numele caravelei, proprietatea lor. Restul marinarilor erau, de asemenea, din Palos, Moguer sau Huelva, lume aleasă, obişnuită cu marea din copilărie. Atât de select era echipajul celor două caravele, încât pilotul Bartolomé Roldán, care avea să figureze până la moarte în toate călătoriile spre Lumea Nouă, se îmbarcase ca simplu marinar. Figura, de asemenea, ca umil membru în echipaj, pe una din caravelele Pinzónilor, un alt marinar din Palos, Juan Bermúdez, care la puţini ani după aceea avea să descopere pe cont propriu insulele Bermude, dându-le numele lui.

Pe nava amiral *Santa María* echipajul era mai eterogen. O parte era alcătuit din basci, cantabrici şi galicieni. Ceilalţi membri proveneau din diferite porturi andaluze şi chiar din oraşele din interiorul Castiliei, foarte depărtate de mare. În plus, mergeau pe ea toţi

cei care nu erau marinari, vreo douăzeci de bărbaţi, funcţionari civili ai expediţiei sau protejaţi ai Amiralului, pe care dorise să-i ia cu el.

Marinarii navei amiral erau cel mai greu de condus şi nu-l văzuseră niciodată pe Columb, viitorul lor comandant.

Majordomul Terreros insista să fie lăsaţi pe uscat cei doi flăcăi din serviciul stăpânului său, Amiralul, dar acesta arătă, în continuare, simpatie pentru Lucero. Zilele trecute, la mănăstire, apreciase mult serviciul acestui paj, găsindu-l de o delicateţe şi o gingăşie care îl făcea foarte diferit de serviciul bărbătesc.

Ceru ca Lucero să rămână pentru activităţile de la duneta pupei *Santa María* şi, ca să nu-l discrediteze pe majordom întru totul, admise ca Fernando Cuevas, mai voinic, să treacă la prova ca paj.

Stătură în cumpănă cei doi fugari dacă să rămână pe uscat sau să plece la drum, urmând aceeaşi soartă, dar oarecum despărţiţi prin munca lor diferită. Amintirea acelei mulţimi de expulzaţi pe care o văzuse aproape de Sevilla puse capăt cu iuţeală îndoielilor lui Cuevas. Se temea că persecuţia religioasă ar fi căzut asupra lor, de îndată ce s-ar fi depărtat flotila, despărţindu-l de Lucero pentru totdeauna. În afară de asta, entuziasmul lui tineresc era influenţat de spiritul aventuros al călătoriei. Şi acceptă să fie paj la spălatul punţii pe nava amiral, luându-şi rămas bun de la paracliserul din Palos şi de la moşierul Cabezudo a cărui casă îndestulată o vizitase împreună cu Lucero de mai multe ori, petrecând acolo cele mai plăcute ore de când fugiseră din Antequera.

Diego, fiul Amiralului, se afla deja sub protecţia lui Cabezudo. Bogatul plugar, plăcându-l pe Columb, se însărcinase să-l ducă pe Diego la Córdoba, ca să locuiască împreună cu fratele lui, Fernando, sub oblăduirea lui Beatriz.

Pentru prima dată puse Cuevas piciorul pe o corabie, admirându-i alcătuirea şi trebuind să facă, în acelaşi timp, eforturi de voinţă ca să se adapteze la asprimea acestei noi existenţe.

Îl salută respectuos pe şeful de echipaj Juan de la Cosa, reprezentantul lui Dumnezeu pe această casă plutitoare din lemn, după *don* Cristofor, căpitanul general. De asemenea, se prezentă lui Sancho Ruiz, pilotul, contramaistrului Juan de Lequeitio, un basc poreclit Chachu[1] şi îi cunoscu pe toţi ceilalţi şefi ierarhici, însărcinaţi cu păstrarea ordinii pe vas.

Cei mai interesanţi, după părerea lui, erau chelarul, cu care trebuia să se înţeleagă zilnic la ora mesei şi numitul „paznic al navei", şeful său cel mai apropiat, care îi conducea pe muşi şi paji.

Acest paznic era un bătrân marinar numit Gil Pérez care, având mai mulţi fii ce navigau pe alte corăbii, îi trata pe tinerii aflaţi la ordinele sale cu afecţiunea aspră a părintelui de modă veche.

Fără să renunţe la tonul său de şef de echipaj, crud şi binefăcător totodată, îi arătă flăcăului cum era viaţa pe corabie şi care erau obligaţiile ce trebuiau, cu punctualitate, îndeplinite.

El împărţea oamenii de la bord în două grupuri: „cei de la prova" şi „cei de la pupa" şi considera inutil să adauge că cei de la prova erau cei mai grozavi. Toţi intrau în denumirea: marinari, muşi şi paji. Erau de la pupa doar cei care se aflau în atenţia persoanelor găzduite la roof-ul pupei.

Cum călătoria se făcea în slujba regilor, paznicul menţiona ce era prescris pentru navigaţiile de război pe caravelele intitulate de escadră. Printre cei de la prova se aflau unii numiţi „fruntaşi", fiind primii care săreau pe corabia duşmană în caz de abordaj; alţii, „superiorii", fiindcă aveau locă mai mare. Câţiva purtau titlul de „aripari", din cauză că li se indicase un loc de luptă pe laturile corabiei.

– Aceşti căpriori ai caravelei sânt ca nişte aripi ale navei şi, de aceea li s-a dat porecla de „aripar".

---

[1] Derivat de la *chacho*, băiat, băiețel.

În caz de luptă, oamenii rămâneau îmbrăcaţi lejer ca să se mişte cu mai multă uşurinţă, aşezând toate saltelele, hainele şi *almocelas* pe laturile ambarcaţiunii, ca un obstacol moale pentru tirurile inamice.

Almocela, obiect de îmbrăcăminte folosit de toţi oamenii mării în zilele reci şi de furtună, era un capişon sau o acoperitoare de cap folosită la o pelerină scurtă, sau o pelerină cu capişon.

Pe urmă, paznicul arăta cu mândrie artileria de pe *Santa Maria.* Nu era extraordinară în comparaţie cu cea de pe alte corăbii pe care navigase el, când cu războiul cu portughezii, sau în timpul asediului de la Málaga împotriva flotelor maurilor africani. Vorbea despre tunuri-falconet, bombarde şi volante, cunoscute cu numele general de „tunuri", care aruncau bucăţi de fier topit sau mingi de piatră. Combinaţia chimică de salpetru şi pucioasă o numeau „prafuri". Tirurile mai mici sau artileria uşoară se compunea din prăştii cu săgeţi şi ribadochine, nume provenind de la *ribaldo*[1], sau tâlhar la drumul mare. În alte ţări, le dădeau nume de animale teribile tunurilor: şerpi, vipere, cerberi. Piesele cele mai mici aveau numele de „poezii", iar afetele de tun se numeau rezămătoare.

Nava amiral avea patru bombarde cu proiectile de piatră. *Pinta* şi *Niña* purtau fiecare două bombarde mai mici, cu gloanţe de plumb şi câţiva falconeţi pe laterale. Pentru marinari se strânseseră câteva arme de foc, flinte şi archebuze şi un mare număr de arbalete, arcuri, spade şi topoare.

Gil Pérez se referea apoi la capacitatea celor trei corăbii ale expediţiei. Nava *Santa Maria* era de vreo două sute de tone, *Pinta* de o sută cincisprezece, iar *Niña* de o sută. Bătrânul marinar intra în amănunte ca să fie înţeles de novice. Pe Mediterana măsurau capacitatea navelor după numărul samarelor de grâu pe care le

[1] Viclean (span.).

puteau încărca. Cum marinarii din nordul Spaniei – galicieni, cantabrici şi basci – nu transportau grâu în Anglia şi în porturile Balticii, ci încărcături de vin, se obişnuiseră să măsoare navele în butoaie şi în tone.

– Cele două lucruri nu sunt identice, continua să explice asprul dascăl. Un bun marinar trebuie să ştie, pentru calculele lui, că zece butoaie fac douăsprezece tone.

În centrul corabiei era „vatra", bucătăria sub cerul liber, în jurul căreia stăteau aproape mereu grupuri de marinar. Una din obligaţiile pajilor era s-o păzească noaptea, ca să nu i se împrăştie spuza şi să se poată înviora focul în orice moment. Ziua fierbeau pe vatră multe oale, una destinată oamenilor de la prova şi alta a privilegiaţilor, care ocupau roof-ul pupei.

Asta îl făcu pe Gil Pérez să vorbească despre uriaşa cantitate de chintale de „pesmet" sau galet, ce avea să fie încărcată pe navă. Pe deasupra, contau pe zeci de chintale de orez, bob şi năut pentru mâncarea obişnuită a echipajului , precum şi pastramă sau carne afumată, batog şi alte feluri de peşte uscat pentru zilele de post.

În numeroasele butoaie aveau vin, ulei şi oţet.

– Oţetul e un lucru foarte necesar, băiete, ca să-l pui în apă, când se strică, s-o poţi bea. De asemenea, ai nevoie de el pentru zilele când se mănâncă peşte şi e bine să stropeşti cu el adăpostul marinarilor pentru a evita îmbolnăvirile. Uneori se strică aerul în cală, care se află sub punte şi pentru a-l face mai bun de respirat, n-ai decât să pui acolo oţet şi urină. Leac desigur; l-am verificat de multe ori.

Paznicul numea *canales* sau slănină bucăţile de porc sărat sau de pastramă stocate de chelar. Dădea numele masculin *el armada* flotilei şi la fel, numea catran lichidul negru ce servea la smolirea şi călăfătuirea corabiei. Luaseră o mare cantitate de catran de rezervă şi multe chintale de seu pentru carenarea navei.

– Tu, om de uscat, nu înţelegi ce e aia carenare. Înseamnă să-i pui navei o cămaşă de seu pe dedesubt, ca să alunece bine, iar ierburile marine să nu se lipească pe smoala de pe coca.

Îl învăţă că datora respect chelarului şi, de asemenea, secundului său, numit „aprodul de apă", însărcinat să suprave-gheze păstrarea şi împărţirea ei, drept şi cu chibzuială oamenilor. Când ajungeau într-un port, ei doi şi paznicul se îngrijeau să facă provizii de apă, lemne, carne şi răcoritoare. Luaseră, de asemenea, pe corabie ostii bune, un trident mare de fier, cu care puteau pescui „aurii" şi alţi peşti, ce înotau în jurul navei în zilele de mare acalmie.

Unul din alimentele cele mai importante pentru marinarii din vremea aceea era brânza, încărcând-o în mare cantitate pentru navi-gaţiile la depărtare de orice coastă. În zilele de furtună nu se aprin-dea focul. Tangajele puternice ale navei făceau să cadă vasele, împrăştiind focul, fiind pericol de incendiu. În afară de asta, valurile stingeau plita, măturând puntea şi, în asemenea zile, echi-pajul primea raţie numai pesmet, brânză şi vin.

El tendal era cortul care se punea pe punte, făcut din „smolite" sau pânze date cu catran. „A face paradă" era trecerea în revistă şi, de îndată ce Fernando avea să audă semnalul, trebuia să alerge să se aşeze pe punte cu ceilalţi paji, căci de nu va fi aşa, se va vedea alungat de el sau, ceeace era acelaşi lucru, dus cu forţa mai departe, cu pumni în cap şi lovituri de picioare.

Trebuia să dea ascultare marinarilor, oameni onorabili, cu experienţă îndelungată şi demnă de respect. Pe corabie oamenii nu trăiau ca în războaiele terestre, căpeteniile separate de simplii combatanţi printr-o diferenţă ierarhică aproape de netrecut. Orice marinar cu experienţă putea fi pilot sau şef de echipaj al unei corăbii şi, tot aşa, putea să înceteze să fie, ca să se întoarcă la iniţiala şi modesta lui calitate.

– Martor e don Juan de la Costa, care nu mai de parte decât acum câteva săptămâni era căpitan aici, acum e doar şef de echipaj şi ar fiputut fi, de asemenea, simplu marinar. Pe caravela domnului Martín Alonso şi pe cea a fratelui său Vicente sunt bărbaţi onorabili ca simpli marinari la prova, pe care eu i-am văzut ca piloţi şi şefi de echipaje. De aceea, căpitanii cu bună educaţie ne numesc uneori „domnilor marinari". Cei care sânt ceva mai bătrâni ştiu să se ghideze după hartă şi să aprecieze soarele, mânuind aparatele pe care le numesc de înălţime. Ştiu să stăpânească timona după cum le-o cere pilotul, fără să se abată de la direcţie şi la fel îşi pot face straja sau veghea de trei ore fără să-i fure somnul, căci a dormi în timpul străjii e o situaţie josnică, dezonorantă pentru un bărbat, care pune puţin preţ pe viaţa lui şi pe viaţa celorlalţi.

Trebuia, de asemenea, să se supună muşilor, tineri cu multă supleţe şi forţă, între optsprezece şi douăzeci şi cinci de ani, care se urcă pe arboradă ca să adune bonetele şi să lase numai vela mare, când se înteţeşte vântul. Ei sânt cei care vâslesc pe şalupă sau luntre, manipulează pompa şi fac treburile care cer cea mai mare agilitate.

Marinarii şi muşii trebuiau să poarte întotdeauna cu ei un cuţit la cingătoare, ca să taie orice cablu, frânghie sau coardă.

– Cuţitul, băiete, e la fel de necesar ca şi mâncarea şi, de multe ori, de o tăietură la timp depinde ca vasul să nu se scufunde. Muşii au, de asemenea, sarcina să pună în habitaclu, unde se află busola, ulei şi fitil la candelă, dacă se luminează astfel, sau lumânări de seu, dacă este felinar şi trebuie să facă acelaşi lucru şi cu felinarul de la pupa, când e nevoie să fie aprins.

Până la urmă, Cuevas parcurgea obligaţiile celor din categoria lui, sau ale pajilor numiţi „de mătură".

– Dimineţile trebuie să cântaţi „Bună ziua" şi după amiază, după ce s-a înserat, „Bună seara". Când se îngână ziua cu noaptea e rugăciunea, prin care se cere sufletelor din purgatoriu să rostească,

toate, un *Tatăl nostru* şi *Ave Maria*. În toate dimineţile şi după-amiezile trebuie să mături punţile şi adăposturile oamenilor. În clipele libere, trebuie să facă sfori.

Şi cum Fernando nu înţelegea cuvântul, îi spuse că erau fire sau şuviţe care se scoteau din odgoane vechi, desrăsucindu-le, şi aceste sfori serveau pentru legături la cordaje sau alte tachelaje.

– Aşa cum marinarii şi muşii poartă totdeauna la brâu vreo frânghie nouă pe care o pot folosi la nevoie, pajii trebuie să poarte la centură o grămadă de sfori şi cordoane, ca să le aibă gata dacă le-ar cere marinarii. Tot pe la chindie trebuie să aducă în felinar lumină la habitaclu, pentru ca timonierul şi pilotul să vadă busola, iar în situaţii de luptă, să dea fuga cu frânghii aprinse la tunuri şi la cei care mânuiesc puşti şi flinte.

Era necesar să înveţe pe dinafară diversele rugăciuni, pe care pajii le recitau pe corăbiile spaniole în cursul zilei, indicând prin ele curgerea vremii.

Când se crăpa de ziuă şi marea începea să se înroşească sub lumina trandafirie a aurorei, unul dintre paji, urcat pe teuga de la prova, trebuia să cânte aşa:

Binecuvântată fie lumina
şi Sfânta Veracruz
şi stăpânul Adevărului
şi Sfânta Treime
Binecuvântat fie sufletul
şi Domnul care ne cârmuieşte
Binecuvântată fie ziua
şi Domnul care ne-o trimite.

Şi zicând mai departe rugăciunile, *Tatăl nostru* şi *Ave María*, după *Amin*, să încheie aşa:

– Dumnezeu să ne dea zile bune, bun drum, o corabie solidă, domnule căpitan , domnule şef de echipaj şi bună companie. Cu

adevărat bună zi să dea Dumnezeu domniilor voastre, domnilor de la pupa şi de la prova.

La ora mesei tot pajii trebuiau să anunţe acest moment important al vieţii, zicând cu glas tare:

Masa, masa, domnule căpitan şi şef de echipaj şi
stimată companie,
Masa e pusă, bucatele gata.
Trăiască regele Castiliei pe mare şi pe uscat!
Şi cui i-o aduce război, capul să-i taie;
şi cui n-ar zice amin, de băut să nu-i dea
Masa fie într-un ceas bun,
Iar cine n-o să vină să nu mănânce.

La primele ceasuri ale nopţii era cina, lumea fiind chemată cu o strigare asemănătoare cu cea de la prânz, iar după terminarea ei, doi paji spuneau *Tatăl nostru, Ave María* şi *Crezul,* cântând în încheiere *Salve regina,* intonată în cor de toţi de pe corabie.

Apoi paznicul, entuziasmat de ordinea şi buna funcţionare a acelei republici plutitoare, sfârşea prin a vorbi despre propria lui funcţie, în care trebuia să aibă de-a face cu tineretul, muşi şi paji, arătându-se aspru la pedeapsă ca să-l ştie de frică şi să-l asculte.

– Treaba mea e să conduc barca, mergând de la navă la ţărm, punând şi scoţând ceea ce se încarcă şi se descarcă, pentru a livra marfa şefului de echipaj ori secundului său. Pe mare verific catargele de două ori pe zi, urcând pe gabii ca să văd dacă nu se rupe vreun tachelaj. Eu mă îngrijesc să fie totdeauna gata felinarele şi lumânările de seu, dacă ar fi nevoie în nopţile întunecoase şi, de asemenea, să se stingă vatra înainte de a se însera şi vasul să fie curat, atât sus cât şi jos. Eu supraveghez, cu chelarul, proviziile, având grijă ca acelea care se strică mai repede să se consume primele şi, de asemenea, încerc să cântăresc şi să măsor bine alimentele, ca să nu i se ia nici unui marinar ceea ce i se cuvine.

Paznicul tăcu, crezând că spusese destul. În timp ce vorbea, pajul urmărea cu ochi neliniştiţi acel du-te-vino al oamenilor care purtau în spinare saci şi lăzi aduse de pe ţărm în barcă, îndreptându-se spre cală sub îndrumarea secundului Chachu, priceput stivuitor.

– Ai să afli, continuă Gil Pérez, încă din primele zile ale călătoriei, ce este serviciul la clepsidră, ce trebuie să faci ca ea să nu se înfunde şi că ai obligaţia să cânţi la fiecare jumătate de oră, când clepsidra îşi termină curgerea. N-ai ales o slujbă rea şi ai dat peste un dascăl bun. Cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu ghionturile pe care ţi le voi da eu ca să umbli cum se cuvine, vei sfârşi prin a fi un bun marinar. Dumnezeu să te apere!

Şi îi întoarse spatele, alergând spre un tambuchi ca să-l înştiinţeze pe secund că jos se făcea o nouă aranjare a unor saci şi lăzi, mai aproape de tambuchi, căci vor fi necesari de la primele siaje ale călătoriei.

La 2 august era sărbătoarea tradiţională a Fecioarei de la Rábida şi anul ăsta ea părea mai solemnă, din cauza flotilei care avea să ridice ancora în ziua următoare.

Cea mai mare parte a echipajului se duse la mănăstire să asculte slujba. Mulţi dintre ei se spovediră şi se împărtăşiră, ca şi căpitanul general.

În dimineaţa următoare, vineri 3 august, cu jumătate de oră înainte de răsăritul soarelui, cele trei corăbii îşi adunară bărcile ca să le urce pe punte, tăind orice legătură cu uscatul. Cei o sută douăzeci de bărbaţi care formau expediţia şi din care doar nouăzeci erau oameni de mare, îşi ocupau deja posturile pe cele două caravele şi pe navă.

Pe malul din apropierea estuarului, unde se afla ancorată flotila, echipajul îl văzu pe starețul de la Rábida împreună cu câţiva dintre călugării săi, pe vraciul Garci Fernández, pe moşierul Cabezudo, pe bătrânul Pero Vásquez cu alţi piloţi din sat, pe

Dieguito, fiul lui Columb, care la puţine zile după aceea avea să fie dus la Córdoba şi multe familii ale marinarilor.

Câteva femei plângeau în tăcere. Altele strigau şi se trăgeau de păr cu vehemenţă andaluză, ca bocitoarele la îngropăciune. O călătorie atât de lungă!... Provizii pentru un an!... S-or întoarce vreodată bărbaţii lor de la un drum atât de extraordinar? Câteva îl blestemau pe străinul care venise în Palos spre nenorocirea lor, a tuturora.

Piloţii care rămâneau în sat încercau să le facă să tacă. Nu plecau de bună voie în aceeaşi călătorie domnul Martín Alonso, fraţii lui şi celelalte neamuri, toţi oameni cu stare şi fără să aibă nevoie să alerge după aventuri? Nu găsiseră foarte posibil acest drum bărbaţi învăţaţi, precum medicul satului şi stareţul Rábidei, ştiutori în ale astrologiei? Călătoria era pentru bărbaţi şi numai bărbaţii puteau aprecia avantajele şi primejdiile sale. Femeile să tacă!

Pe roof-ul de la pupa celor trei mici corăbii, aproape de feli-narul care le servea drept coronament, se vedeau stând în picioare căpitanii lor. Muşii erau cocoţaţi pe verge, dezlegând velele. Scârţâiau cabestanele la ridicarea şi înfăşurarea odgoanelor de la ancore.

Se auzi în atmosfera sonoră a zorilor vocea veselă a lui Mártin Alonso. Întrerupsese un moment comanda manevrelor ca să răspundă, cu accentul andaluz, câtorva cereri pe care i le făceau de pe mal prietenii săi de la şezătorile lui Pero Vázquez. Promitea să nu-i uite pe nici unul dintre ei. Fiecăruia o să le aducă drept amintire câte o ţiglă din aur, din acelea pe care avea să le găsească pe acoperişurile caselor din Cipango.

Răsări soarele, populând cu peşti de foc apele pământii ale lui Tinto şi luciul verde al confluenţei celor două râuri cu apele oceanice, care intrau pe la stavila de nisip de la Saltes.

Coca smolită a corăbiilor străluci, ca şi cum ar fi fost din metal... Şi chiar în acel moment Columb, de parcă ar fi salutat apariţia soarelui, îşi scoase boneta încet, înclinând capul.

În sfârşit, sosise clipa aşteptată atâţia ani. Pe urmă, privi spre înălţimea arboradei, zicând cu glas solemn:

– În numele lui Dumnezeu... înainte!

Se auziră imediat, ca un dublu ecou, glasurile celor doi Pinzóni pe caravelele lor:

– Daţi-i drumul... în numele lui Dumnezeu. Înainte!

Toată velatura se desfăşură cu fâlfâit zgomotos, până când vântul curbă definitiv pânzele lor. Fiecare din velele pătrate avea pictată în centru o cruce mare cu roşu şi negru.

Încă de dimineaţă adia o briză favorabilă. Cele trei corăbii, înşirate, începură să se legene, tăind cu viteză crescută apele roşcate ale lui Tinto.

Părintele Juan Pérez, în picioare şi cu braţul ridicat, tăia neîncetat aerul cu crucea binecuvântărilor sale. Câţiva dintre cei care îl înconjurau îngenuncheaseră. Muşi şi copilandri alergau pe ţărm vrând să se ţină în rând cu corăbiile ce-şi luau viteză.

Pe una din caravele marinarii intonau un cântec de slavă, cum era obiceiul pe corăbiile spaniole. În depărtare, răsunau strigătele femeilor, întorcându-se în sat.

Trei ore văzu stareţul Rábidei şi prietenii săi, din punctul cel mai înaintat al mănăstirii, navele flotilei, din ce în ce mai departe şi mai mici. Trecuseră deja de confluenţa lui Tinto şi Odiel; treceau de stavila de nisip de la Saltes, dintre insulă şi uscat; erau acum în plin Ocean, ca trei pelicani micşoraţi de depărtare... Până la urmă se pierdură din vedere.

Chiar în acel moment flotila descoperitoare avu o întâlnire în plin Ocean. Câteva nave trecură pe aproape cu prova îndreptată spre coasta Africii.

Erau pline de oameni. Punţile lor dispăreau sub carapacea formată din capete omeneşti, ca şi cum ar fi fost solzi suprapuşi. Era un popor mizer, bocitor, înălţând imnuri de slavă de un

entuziasm agonizant care, împins de ura religioasă, se ducea să se lovească de noi persecuţii şi violenţe şi mai mari.

Aceste corăbii duceau o parte din evreii expulzaţi spre coastele Marocului.

Spania se debarasa voluntar de o populaţie de sute de mii de fiinţe muncitoare şi abile, chiar în momentul când un mic grup de spanioli se lansau în misterul oceanic, în căutare de noi pământuri şi bogăţii fabuloase.

Flota expulzării, ale cărei corăbii păreau sicrie pline cu muribunzi vociferând, se îndepărtă spre coasta marocană. Nava şi cele două caravele, cu velatura lor cu cruci, cu fanioane fluturând în vârful catargelor şi pe roof-urile de la pupa, continuară spre sud, în căutarea Canarelor, anticele Insule Fericite, ca să meargă de acolo, drept, în căutarea aurului, stăpânul lumii, a mirodeniilor, care parfumează bucatele ca antica ambrozie a zeilor, a palatelor încrustate cu perle şi luminoase pietre preţioase, a insulelor şi provinciilor de pe uscat, colcăind de elefanţi, de maimuţe, de oameni fără cap sau cu un singur ochi – ţinuturi minunate, cârmuite de Marele Han, „regele regilor".

Iar Marele Han al Tartariei, descris de Marco Polo şi Mandeville, în căutarea căruia se ducea Columb, fusese detronat în 1386 de către dinastia chineză Ming.

Încetase să mai existe cu o sută douăzeci şi patru de ani în urmă.

CUPRINS

În loc de prefață ..... *V*
Cristofor Columb, „În căutare Marelui Han" ..... *XVII*
Tabel cronologic ..... *XV*

PARTEA ÎNTÎI. OMUL CU PELERINA TOCITĂ 1
I. Ce se întâmpla acum 436 de ani, pe drumul dintre Granada și Córdoba 3
II. Vraciul Gabriel de Acosta 21
III. În care se demonstrează că „unde există negri, există aur", începe să se vorbească despre Preotul Juan al Indiilor și despre Marele Han, și apare enigmaticul Maestru Cristofor 41
IV. Despre cum își croi dragostea drum prin geografia delirantă 69
V. În care Maestrul Cristofor și Beatriz încep să trăiască „în păcat mortal" și este abandonată de două ori călătoria spre ținuturile „regelui regilor", rezolvându-se totul până la urmă datorită unui evreu care arată că este imoral să împrumuți bani fără camătă 91
VI. În care Amiralul Oceanului fuge de dragoste și ascultă râzând eretica și nesăbuita ipoteză că ar putea descoperi o lume nouă înainte de a ajunge pe coastele Asiei 119

PARTEA A DOUA. DOMNUL MARTIN ALONSO 131
I. În care se vorbește despre faimoasa insulă a celor Șapte Orașe

și despre pericolul pe care l-a înfruntat viitorul Amiral de a rămâne pe uscat pentru totdeauna, neputând aduna alți marinari decât patru evadați din satul Palos, condamnați la moarte 133
II. În care *don* Cristofor reușește până la urmă „să pună masa", datorită lui Pinzón cel Mare, primește de la acesta jumătate de milion de *maravedi* și viitoarea călătorie, inițiată de regi, se transformă în acțiune colectivă și populară 149
III. „În numele lui Dumnezeu ... înainte!" 166

Redactor: RADU VLĂDUȚ
Tehnoredactor: GEORGETA CÂRSTEA

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026